Folketingets stående udvalg

Holger Hansen

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Folketingets
stående udvalg

Folketingets stående udvalg
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1985
Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
eller mangfoldiggørelse af denne bog eller
dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende
dansk lov om ophavsret.
Tilrettelægning: John Back
Omslag: Peter Hentze
Bogen er sat med Linotype Times
og trykt hos Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg
Printed in Denmark 1985
ISBN 87-574-4760-8

Til afhandlingens udgivelse har Forenede Kreditforeningers Fond, Gavefonden – Sparekassen København-Sjælland og Gangstedfonden velvilligst ydet støtte.

Indholdsfortegnelse

KAPITEL I

Introduktion 11

1. Forord 11
2. Indledning 12
3. Undersøgelsens formål 14
4. Systematik og metode 15

KAPITEL II

Undersøgelsens baggrund 21

1. Historisk redegørelse 21
2. Overgangsperioden 1966-72 27
3. Reformen 1972 31
4. Noter 35

KAPITEL III

Udvalgsarbejdet i folketingsåret 1980-81 36

1. Arbejdsmarkedsudvalget 1980-81 36
1.1 Regeringsforslag 37
1.2 Lovforslag, private – ikke vedtagne 40
1.3 Forslag til folketingsbeslutninger, private – ikke vedtagne 41
1.4. Love, bekendtgørelser, cirkulærer m.v. 42
1.5 Alm. del 42
1.6 Noter 50

2. Erhvervsudvalget 1980-81 51
2.1 Regeringsforslag 52
2.2. Lovforslag, private - ikke vedtagne 59
2.3. Forslag til folketingsbeslutninger – ikke vedtagne 60
2.4. Henvendelser m.v. 61
2.5. Alm. del 61
2.6. Noter 65

3.	Miljø- og planlægningsudvalget 1980-81	66
3.1.	Regeringsforslag	67
3.2.	Forslag til folketingsbeslutninger – private, ikke vedtagne	68
3.3.	Alm. del EF	68
3.4.	Alm. del O	69
3.5.	Alm. del	70
3.6.	Noter	94
4.	Retsudvalget 1980-81	97
4.1.	Regeringsforslag	97
4.2.	Lovforslag, private, vedtagne	102
4.3.	Lovforslag, private, ikke vedtagne	103
4.4.	Folketingsbeslutninger, private, ikke vedtagne	103
4.5.	Love, cirkulærer m.v.	104
4.6.	Henvendelser	104
4.7.	Ombudsmandssager	105
4.8.	Alm. del 1980-81	106
4.9.	Noter	114
5.	Socialudvalget 1980-81	115
5.1.	Regeringsforslag	115
5.2.	Lovforslag, private, ikke vedtagne	121
5.3.	Forslag til folketingsbeslutninger, private, ikke vedtagne	122
5.4.	Love, cirkulærer m.v.	123
5.5.	Narko, alkohol	124
5.6.	Alm. del	124
5.7.	Noter	129
6.	Uddannelsesudvalget 1980-81	130
6.1.	Regeringsforslag	131
6.2.	Lovforslag, private, vedtagne	133
6.3.	Lovforslag, private, ikke vedtagne	133
6.4.	Forslag til folketingsbeslutninger	134
6.5.	Alm. del	136
6.6.	Noter	145

KAPITEL IV
Udvalgsarbejdet 1965-66 147
1. Arbejdsministerens område 1965-66 147
2. Handelsministerens område 1965-66 149
3. Miljø- og planlægningsområdet 1965-66 156
4. Justitsministerens område 1965-66 158
5. Socialministerens område 1965-66 160
6. Undervisningsministerens område 1965-66 162

KAPITEL V
Om udvalgsbehandling af lovforslag m.v.
Lighedspunkter og forskelle 1965-66 – 1980-81 167
1. Forelagte lovforslag 167

2. Udvalgsbehandlede lovforslag 167

3. Udvalgsaktivitet 169
3.1. Udvalgenes mødeaktivitet 170
3.2. Udefra kommende henvendelser til udvalget ... 171
3.3. Skriftlige udvalgsspørgsmål 171
3.4. Om samråd 172
3.5. Regeringens forberedelse af lovforslag 173

4. Konklusion 173

5. Norge og Sverige 174

KAPITEL VI
Om udvalgsarbejdet, Alm. del 175
1. Alm. del 175

2. Henvendelser udefra 175

3. Skriftlige spørgsmål 176
3.1. Onsdagsspørgsmål/spørgsmål i udvalgenes Alm. del 176
3.2. Hvem spørger 177
3.3. Hvad er bestemmende for, hvor spørgsmål stilles? 179
3.4. Hvorfra hentes inspiration til udvalgsspørgsmålene 180

3.5. Afgrænsning mellem de enkelte udvalg 181
3.6. Hvem står udvalgene i øvrigt i forbindelse med . 182
3.7. Er der begrænsninger for, hvilke spørgsmål der kan stilles – og sker det, at besvarelse nægtes/undlades? 183
3.8. Hvad spørges der om? 184
3.9. Sammenfatning 190

4. Norge og Sverige 190

5. Kritisk vurdering af udvalgsaktiviteten i Alm. del 190

6. Forslag til ændring af udvalgenes arbejdsform m.v. 195

KAPITEL VII
Folketingets udvalgsbehandling af finansloven 197
1. Finansudvalgets struktur og opgaver 197
1.1. Finansudvalget reformeredes ikke i 1972 197
1.2. Afsmitning fra øvrige stående udvalg 198
1.3. Reform nødvendig 200

2. Nabolande 200
2.1. Norge 201
2.2. Sverige 201

3. Overvejelser om ændringer 202
3.1. De stående udvalg ind i behandlingen af finansloven 203
3.2. Finansudvalgsbehandling af aktstykker 206

4. Forslag til ændring af forretningsorden for folketinget 206

KAPITEL VIII
Retlige problemer: Folketinget, de stående udvalg og ministeransvaret 208
1. Folketinget og udvalgene 208
1.1. Er udvalgene magtfaktorer 209
1.2. Udvalg som mini-folketing 211

2. Folketinget og anordningsmagten 213
2.1. I hvilket omfang udstedes statslige forskrifter ... 213
2.2. Anordningers hjemmel 214
2.3. Kan en minister undlade at benytte en given hjemmel til anordning? 215
2.4. Kan en minister ændre en given anordning uden lovændring? 216
2.5. Hvor længe gælder bemyndigelser 216

3. De stående udvalgs indsigt og kontrol med ministrenes generelle styring og de af folketinget givne anordningsbemyndigelser 217
3.1. Lovhjemlet indsigt 217
3.2. Indflydelse gennem udvalgsbetænkning 219
3.3. Eksempler hvor udvalg ønsker underretning om fremtidige ændringer af anordninger 226
3.4. Udvalgsspørgsmål vedr. regelfastsættelse i henhold til bemyndigelse, stillet efter lovvedtagelse 226

4. De stående udvalgs indsigt og kontrol med forvaltningsafgørelser 228
4.1. Eksempler på lovhjemlet indflydelse på forvaltningsafgørelser 228
4.2. Udvalgets indsigt/indflydelse vedr. konkrete forvaltningsafgørelser, hvor ikke særlig lovhjemmel findes 234

5. Noter 235

KAPITEL IX
Resumé 237
Bilag 244
Litteraturliste 262

KAPITEL I

Introduktion

1. Forord

Dette arbejde er en undersøgelse af, hvorledes folketingets stående udvalg arbejder.

Det er udvalget som institution, der er undersøgelsens genstand, ikke de enkelte medlemmer. Dog er det åbenbart, at dette arbejde ikke kan gøres uden at have den politiske sammensætning in mente, men der er ikke forsøgt nogen belysning af de enkelte parlamentarikeres forhold.

Mit udgangspunkt for undersøgelsen har været en fornemmelse af, at udvalgsreformen i 1972 ikke blot blev en revision af folketingets arbejdsmetode, men at reformen lagde kim til noget mere grundlæggende i dansk forfatningspraksis: En forandring i forholdet mellem folketing og administration, mellem den lovgivende og den udøvende magt.

I arbejdet med denne undersøgelse har jeg ikke lagt vægt på, hvorvidt det endelige resultat ville fremstå som værende af politologisk eller af statsretlig karakter. Hovedsagen har været at give et indtryk af de stående udvalgs virksomhed, at give læseren en mulighed for at »medopleve« udvalgsarbejdet. Udvælgelsen af materialet og beskrivelsen heraf har derfor ikke været præget af en på forhånd fastlagt synsvinkel, præget af en bestemt teoretisk-faglig tradition, men formentlig præget af, at forfatteren gennem en årrække som folketingsmedlem, som medlem af og i nogle tilfælde som formand for ministerielle udvalg og kommissioner samt i en kortere periode som minister har deltaget i statsorganers virke. Min beskrivelse af udvalgsarbejdet kan forhåbentlig bruges under flere synsvinkler. Jeg har forsøgt i kap. V-VIII på baggrund af materialet i specielt kap. III at vurdere de stående udvalgs arbejde under to synsvinkler, der i nogen grad glider over i hinanden: en statsretlig og en praktisk politik. Min vurdering resulterer i forslag til ændring af folketingets forretningsorden.

Ved dette arbejdes afslutning vil jeg gerne rette en tak til folketingets præsidium, som gav mig tilladelse til nødvendige arkivstudier, til

medarbejderne i folketingets bibliotek og folketingets sekretariat. Jeg vil gerne sige tak for gode råd til professor Mogens N. Pedersen og til professor, dr. jur. Bent Christensen for inspirerende og god vejledning i mit arbejde med denne afhandling.

2. Indledning

I ethvert demokratisk parlament er arbejdet i udvalg noget meget væsentligt. Således også i det danske folketing. I udvalgene sker den dybtgående belysning og vurdering af problemerne. Medens forhandlingerne i folketinget er offentlige, grl. § 49, er udvalgsmøderne lukkede for offentligheden. Der er ikke nogen grundlovsbestemmelse, der fastlægger, hverken at udvalgsarbejde skal finde sted, eller at dette skal ske bag lukkede døre, men det er i grundlovens § 48 fastsat, at folketinget selv fastsætter sin forretningsorden, og det er i § 52 bestemt, at valg af medlemmer til kommissioner og hverv sker »efter forholdstal«. Udvalgsarbejde er klart forudsat som et nødvendigt og hensigtsmæssigt led i folketingets arbejde. Det er ofte sagt, at det er i udvalgene, beslutningerne træffes, men det er i folketingssalen, de kommer til afgørelse. Det sidste er rigtigt, allerede fordi det i grundloven er fastsat, at »Et lovforslag kan ikke endeligt vedtages forinden det tre gange har været behandlet i folketinget«, grundlovens § 41, stk. 2.

Men parlamentets arbejde er naturligvis præget af dets sammensætning, dets politiske struktur. I et to-partisystem vil det være naturligt, at de afgørende politiske beslutninger tages i den regering, der har det absolutte flertal – eller i regeringspartiets parlamentsgruppe (England). Og her er udvalgenes opgave vel nærmest at »finpudse« eller at tilpasse detaljerne til den politiske beslutning, der er truffet andetsteds. I USA er forholdet skønt to-partisystem anderledes, men det er begrundet i, at dette land har en folkevalgt præsident, der også er regeringens leder, uanset at denne måske ikke er af samme politiske observans som flertallet.

I lande med en politisk struktur med flere end to, men måske med adskillige partier, er magtstrukturen anderledes, og parlamentsudvalgene har ofte derved en politisk mere betydningsfuld rolle.

I Danmark har vi som bekendt en politisk struktur med flere end to partier. I perioden efter den anden verdenskrig har folketinget ikke haft færre end 5 partier. I de senere år – efter 1973 er endda omkring

10 partier repræsenteret i folketinget.

I perioden siden anden verdenskrig har Danmark haft 5 flertalsregeringer: samlingsregeringen i sommeren 1945 – den såkaldte befrielsesregering – hvori også ikke-politikere deltog – regeringen H. C. Hansen 1957-60, der byggede på Socialdemokratiet, Det radikale Venstre og Retsforbundet, Den socialdem.-radikale regering 1960-64, der lige netop havde flertal suppleret med den på Grønland valgte Michael Gam. Regeringen Baunsgaard 1968-71, der byggede på Konservative, Venstre og Radikale Venstre. Endelig 1978-79 S + V-regeringen, Socialdemokratiet og Venstre, der vel ikke havde flertal i folketinget, 88 mandater, men hvis parlamentariske placering var af en sådan karakter, at den kunne anses – og blev anset – som en flertalsregering.

I den øvrige del af perioden fra 1945 til 1982 har Danmark haft mindretalsregeringer. Skal man forsøge at vurdere disse regeringers situation, må følgende billede tegne sig: Venstreregeringen 1945-47 havde ingen faste samarbejdsaftaler. Den var kommet til verden på baggrund af Socialdemokratiets vægring ved at danne regering efter et nederlag (til kommunisterne).

Den socialdemokratiske regering Hedtoft fra 1947-1950 og Erik Eriksens regering 1950-1953 arbejdede under lignende forhold, altså uden »faste« samarbejdsaftaler. Det samme må siges om regeringen Hedtoft-H. C. Hansen 1953-1957 – og igen for regeringen Krag 1964-1966.

I 1966 etableredes et fast samarbejde mellem Socialdemokratiet og SF – dog uden at SF deltog i regeringen, og uden at dette samarbejde omfattede alle politiske spørgsmål. Uden for dette samarbejde var udenrigs- og forsvarspolitikken.

I 1971 dannedes en socialdemokratisk regering på basis af 88 mandater i tinget, S + SF. Men denne regering havde ikke – i modsætning til den ovenfor omtalte S.V.-regering – en sådan placering i tinget, at den kunne betragtes som en flertalsregering – og der var i øvrigt næppe en egentlig aftale mellem parterne bag regeringen.

Efter valget i 1973, hvor 10 partier blev repræsenteret i folketinget, blev de parlamentariske vilkår vanskeligere. Såvel Hartlings venstreregering fra 1973-75 som Anker Jørgensens socialdemokratiske regeringer 1975-1977 og 1977-1978 samt 1979-1981 og 1981-1982 og CVMQ-regeringen 1982 har været mindretalsregeringer uden almindelige faste samarbejdsaftaler i folketinget.

Heri ligger naturligvis ikke, at det regeringsbærende parti i årene

1975-1978, Socialdemokratiet, var uden aftaler med andre partier i folketinget, men disse aftaler var »fra sag til sag«-aftaler – og ikke at regne for faste samarbejdsmønstre.

Dette blev derimod tilfældet i perioden 1979-1981, hvor den socialdemokratiske regering havde en omfattende aftale med Det radikale Venstre, Centrumdemokraterne og Kristeligt Folkeparti – i alt 91 mandater.

Efter valget 1981 havde den socialdemokratiske regering ingen faste aftaler med andre partier. Det samme gjaldt for den såkaldte Firkløverregering KVMQ 1982.

Som det ses, har de parlamentariske vilkår for regeringer i Danmark været meget forskellige. Næsten hver ny folketingsperiode har bragt nye samarbejdsmønstre.

Nu er de mange lovforslag af en sådan karakter, at de rent faktisk – uanset magtstrukturen i folketinget – vedtages enten eenstemmigt eller af et meget stort flertal i tinget. Det er forslag af – kan man sige – en vis apolitisk art. Det kan meget vel være, at der forud er gået svære politiske forhandlinger i udvalget. Der er måske stiller ændringsforslag, hvor nogle partier har markeret deres opfattelse, men som, efter at disse ændringsforslag er stemt ned, alligevel ved tredje behandling stemmer for. Dette mønster gjaldt i udpræget grad tiden før december 1973, men også, omend i mere begrænset omfang, i tiden efter 1973, hvor polariseringstendenserne forstærkedes.

Jeg tror, at det på trods af forskellige samarbejdsmønstre er muligt at sige, at når der bortses fra de »storpolitiske« udvalg – f.eks. folketingets politisk-økonomiske udvalg – så er udvalgsarbejdet ikke væsensforskelligt fra folketingsperiode til folketingsperiode, men altså med nuanceforskelle afhængigt af den siddende regerings parlamentariske basis. Og naturligvis ses de kraftigste nuancer mellem den rene flertalsregering og den mindretalsregering, der ingen »faste« aftaler har.

3. Undersøgelsens formål

Hensigten med denne undersøgelse er at vurdere/konstatere, hvad der er blevet følgen af den udvalgsreform, der blev gennemført i 1972 med indførelse af en fast udvalgsstruktur med (nu) 23 stående udvalg, og som på afgørende måde ændrede folketingets arbejdsform.

I undersøgelsen er det vurderet, hvad reformen har betydet for

tinget og det enkelte tingmedlem, hvordan den ændrede form har påvirket lovgivningsarbejdet og dermed lovene, og hvad reformen har betydet for folketingets arbejde og kontrol med regering og administration.

Endelig er det undersøgt, om det er muligt at konstatere en forskydning af initiativ og ansvar mellem ting og regering, og dermed hvorvidt der kan konstateres en ændring af magtfordelingen mellem folketing og regering, mellem den lovgivende og den udøvende magt.

4. Om systematik og metode

Undersøgelsen har 5 hovedelementer:

1. Det historiske forløb.
2. En sammenligning af lovgivningsarbejde i folketingsåret 1980-81 med det lovgivningsarbejde, der fandt sted i 1965-66.
3. Undersøgelse af udvalgenes Alm. del.
4. Folketingets behandling af finansloven.
5. Statsretlige problemer ved de stående udvalgs virksomhed.

I kap. II er der givet en kort redegørelse for den historiske baggrund for rigsdagens/folketingets udvalgsarbejde. Hovedvægten er naturligvis lagt på en beskrivelse af, hvad det var, der i årene efter 1953, specielt op igennem 60'erne, førte frem til den reform af folketingets arbejdsgang, som vedtoges i september 1972. Udover at have studeret relevant litteratur og almindeligt tilgængeligt materiale fra folketingets bibliotek har jeg med præsidiets tilladelse haft adgang til folketingets arkiv og i samtaler med en række tidligere medlemmer af folketingets præsidium og forretningsordensudvalg og det såkaldte »arbejdsgangsudvalg«, der blev nedsat som underudvalg til udvalg for forretningsordenen, søgt at klarlægge de årsager og bevæggrunde, der i september 1972 førte til den énstemmige folketingsbeslutning om, at udvalgsarbejdet fremover skulle finde sted i stående udvalg. Desuden har jeg gennem samtaler med tidligere folketingssekretær Hansen Salby og andre embedsmænd fra folketingssekretariatet indhentet oplysninger om sekretariatets opfattelse af det historiske forløb. Det er indlysende, at mine egne erindringer fra denne periode også præger fremstillingen.

I kapitel III har jeg fremlagt et udvalgt materiale fra 6 ud af de ialt 23 stående udvalg – se bilag 1. Dette materiale hidrører fortrinsvis fra

folketingsåret 1980-81, dog med nogle ældre og yngre akter som supplement. Jeg har valgt at begrænse undersøgelsen til 6 stående udvalg, fordi materialet er af så stort omfang, at en undersøgelse af alle udvalg forekom uoverskuelig og unødvendig for at kunne give et repræsentativt billede af folketingets udvalgsarbejde.

De undersøgte udvalg er følgende:

1. Arbejdsmarkedsudvalget
2. Erhvervsudvalget
3. Miljø- og planlægningsudvalget
4. Retsudvalget
5. Socialudvalget
6. Udvalget for undervisning og uddannelse

Disse udvalg arbejder med sagsområder, som jeg anser for typiske for udvalgsarbejdet i folketinget, ud fra følgende antagelse:

Arbejdsmarkedsudvalgets område er – forenklet sagt – forholdet mellem arbejdsgiver og arbejdstager. Erhvervsudvalget behandler problemer om forholdene for en del af erhvervslivet og dettes forhold til det offentlige. Miljø- og planlægningsudvalget, der dækker et forholdsvis nyt område, og som siden midten af 60'erne har været og stadig er i offentlighedens søgelys, og som har stor betydning for reguleringen af forholdet mellem produktion og bolig, adfærd og miljø. Retsudvalget – retsforholdet mellem det offentlige og borgerne – og disses indbyrdes forhold. Socialudvalget og uddannelsesudvalget repræsenterer områder, hvor der stilles service til rådighed – og det er områder, som koster mange penge.

Undersøgelsen er først og fremmest foretaget på basis af skriftlige akter. Der er ikke foretaget egentlige interview-undersøgelser. Fra folketingsåret 1980-81 og årene fremefter har jeg benyttet det almindeligt tilgængelige udvalgsmateriale.

Beskrivelsen/fremlæggelsen indeholder følgende hovedelementer for hvert af de 6 udvalg: Udvalgets målelige aktivitet: Antal bilag, henvendelser til udvalget, skriftlige som mundtlige, udvalgets skriftlige spørgsmål, udvalgets skriftlige samrådsspørgsmål. Skriftlige svar fra ministre, såfremt svaret (af mig) er anset for at være egnet til at belyse forholdet mellem udvalg og minister.

Der er gennemgået et meget stort materiale. Alene for folketingsåret 1980-81 er der i de 6 udvalg stillet 2685 spørgsmål og ca. 185 samrådsspørgsmål. Dertil kommer ministersvar, henvendelser o.s.v.

Det statistiske materiale fra de enkelte udvalg har undertiden været vanskeligt at sammenligne nøjagtigt på grund af forskellige journaliseringsmetoder i udvalgene. Men uanset dette, mener jeg, at tallene giver et realistisk billede af aktiviteten.

Jeg har bestræbt mig på, ved udvælgelsen af eksempler at vise et typisk billede af udvalgsarbejdet. Der er beskrevet såvel trivielle spørgsmål, som spørgsmål af mere kompliceret art. Hovedvægten er lagt på gennem eksempler at vise, hvad udvalgene spørger om, idet det er min opfattelse, at netop spørgsmålenes mængde og karakter viser noget om udvalgsarbejdet. Der er i et vist omfang refereret til ministersvar, hvor disse er relevante i sammenhængen, og hvor ministersvar har belyst noget væsentligt ved udvalgsarbejdet, f.eks. hvor svar har givet anledning til nye spørgsmål eller samråd, og hvor udvalgene synes at have haft ønske om påvirkning af ministeren, eller hvor ministersvar må anses for at have givet anledning til polemik – enten med udvalget eller udadtil. Jeg har bestræbt mig på ikke i denne vanskelige sortering at anlægge partipolitiske eller i øvrigt andre kriterier end netop dem, der måtte fortælle om udvalgenes arbejdsform og indflydelse.

Ikke alle udvalg er behandlet på samme måde. Hverken forsåvidt angår intensitet eller metode. Begrundelsen herfor er, at udvalgene arbejder meget forskelligt, og at dette forhold naturligvis må afspejle sig i materialet.

Ikke alle lovforslag og forslag til folketingsbeslutning er behandlet lige grundigt. Af hensyn til det særdeles omfattende materiale har jeg kun nøjere beskrevet et forholdsvis beskedent antal forslag. Udvælgelseskriterierne har været sådanne, som kunne illustrere udvalgsbehandlingen bedst muligt. Hovedvægten er lagt på regeringsforslagene, der er opdelt efter forskellige kriterier, f.eks. forslag, der før fremsættelse i tinget har været kommissions- eller udvalgsbehandlet, forslag, der alene er udarbejdet i ministerium, genfremsættelser, besparelsesforslag etc.

I kapitel III er der endvidere for hvert udvalg foretaget gennemgang af Alm. del (Alm. del er betegnelsen for den del af udvalgsarbejdet, der ikke vedrører behandling af lovforslag etc.), hvorfra jeg har medtaget en meget stor del af det foreliggende materiale. Gennem et stort antal eksempler på spørgsmål og i et mindre antal svar fra ministrene har jeg søgt at vise, hvilke emner de enkelte udvalg focuserer på. Med hvilket formål spørgsmålene synes at være stillet: Ønskes der oplysning, er der tale om en kontrolfunktion, eller ønsker

udvalgene at påvirke ministeren. I hvilket omfang er det den generelle, planlæggende politik, udvalgene interesserer sig for, og i hvilket er det ministrenes anordningsbeføjelser, der har udvalgenes interesse.

I kapitel IV er der på grundlag af Folketingstidende og materiale fra folketingets arkiv foretaget en undersøgelse af udvalgsarbejdet i folketingsåret 1965-66 *i de samme sagsområder, som er beskrevet i kapitel III:* Arbejdsministerens, handels- (senere industri-)ministerens, det område der blev miljøministerens, justitsministerens, socialministerens og undervisningsministerens område.

Udvælgelsen af materialet fra 1965-66, hvor der ikke arbejdedes i stående udvalg, er sket efter sag/minister-kriteriet. Denne udvælgelsesmetode har ikke voldt særlige vanskeligheder i de 5 af de 6 områder. F.s.v.a. miljøområdet, eksisterede der ikke i 1965-66 noget miljøministerium. Sammenligningsmaterialet er derfor hentet fra andre ministerområder: Indenrigsministeriet, landbrugsministeriet og kulturministeriet, hvorfra de omtalte sagsområder blev overført ved oprettelsen af ministeriet for forureningsbekæmpelse senere miljøministeriet.

Den foretagne registrering af konstaterbare data, f.eks. antal møder, spørgsmål, henvendelser, samråd m.v. er behæftet med nogen usikkerhed, dels fordi materialet ikke er fuldstændigt, dels fordi ikke alt er blevet registreret, eller fordi de forskellige udvalgssekretærer – der ofte var udvalgenes næstformænd, altså MF'ere, ikke i sekretærarbejdet fulgte nogen bestemt fremgangsmåde. Ved udarbejdelsen af materialet har jeg således måttet acceptere en vis unøjagtighed, men det er min opfattelse, at denne unøjagtighed ikke betyder væsentligt for det billede, der er givet af udvalgsarbejdet. Det ændrer f.eks. ikke væsentligt ved billedet, om sættemødet i udvalgene medregnes i mødeantal, eller det ikke gør. Eller om et 2 min. møde mellem et forslags 2. og 3. behandling er medregnet eller ikke, eller om nogle spørgsmål til et privat forslag er registreret under et samtidigt behandlet regeringsforslag.

Udover en dataregistrering er der i et vist omfang gengivet karakteristiske skriftlige spørgsmål og samrådsspørgsmål. Disse eksempler er hentet fra handelsministerens og undervisningsministerens områder, som jeg mener repræsenterer to meget forskellige metoder i udvalgsbehandlingen: Erhvervslovgivning behandledes forholdsvis principielt, medens behandling af skolelovgivningen traditionelt har været særdeles detaljeret.

I kapitel V er der foretaget en sammenligning mellem udvalgsarbejde i 1965-66 og 1980-81 forsåvidt angår behandling af lovforslag m.v., udvalgenes arbejdsform og intensitet. Og det vurderes, hvad de stående udvalg har betydet for lovgivningsmetode og kvalitet.

Som parametre i vurderingen er inddraget, at lovgivningsarbejdet må ses og vurderes i lyset af den parlamentariske situation – med ca. 10 partier i folketinget i 1980-81 mod de færre partier i 1965-66, se bilag 3. Hertil kommer den afgørende forskel i den økonomiske situation, der i 1960'ernes midte var særdeles gunstig, medens der var særdeles vanskelige økonomiske vilkår i 80'ernes begyndelse.

På baggrund af det foreliggende materiale har jeg søgt at vurdere, om udvalgsarbejdet er blevet bedre/mere tilbundsgående. Har udvalgene skaffet sig et bedre overblik over følgevirkninger? Er regeringsforslagene bedre eller dårligere forberedt etc.?

Kapitel VI indeholder en beskrivelse af det nye element i udvalgsarbejdet: Alm. del.

Alm. del kan defineres som den del af et udvalgs materiale/virksomhed, som ikke direkte hidrører fra udvalgenes arbejde med lovforslag og forslag til folketingsbeslutning. Alm. del er et overbegreb, som i de enkelte udvalg kan dække over flere områder/grupperinger i udvalgenes journal. De enkelte udvalg beslutter selv deres arbejdsform og metode og har ofte en fra hinanden afvigende journaliseringsmetode.

Da Alm. del er en nyskabelse i forhold til tiden før udvalgsreformen i 1972, er der ikke direkte sammenligningsmuligheder med tiden før 1972. Men Alm. del kan naturligvis ikke vurderes, uden at det bemærkes, at folketingets medlemmer også før de stående udvalg søgte at »holde sig àjour med udviklingen«, men dette skete – som regel – individuelt fra enkeltmedlemmer og uden den formelle platform, som nu er tilstede i de stående udvalg.

Jeg har ud fra det gennemgåede materiale i kapitel III søgt at belyse aktiviteten i udvalgenes Alm. del, sammenholdt med andre af folketingets indsigts/kontrolmuligheder overfor regering/administration. Dernæst er det forsøgt generelt at vurdere arbejdet i Alm. del: Hvilke spørgsmål stilles og til hvilke formål etc.

Kan det konstateres, at de stående udvalg – gennem Alm. del – har udvist en stigende interesse for at »blande sig« i den udøvende magt? Har udvalgene fået en større indsigt i administrationen og dermed større indflydelse? Er aktiviteten under Alm. del blevet større end rimeligt?

I kapitel VI er stillet forslag til ændringer af folketingets forretningsorden.

I kapitel VII er foretaget en vurdering af folketingets behandling af finansloven, med særligt henblik på det forhold, at de stående sektorudvalg ikke, som tilfældet er i Norge og Sverige, er inddraget i finanslovbehandlingen. Dette kapitel afsluttes med forslag til ændring af folketingets forretningsorden med henblik på en grundlæggende ændring af folketingets udvalgsbehandling af finansloven.

I kapitel VIII foretages der en analyse af nogle retlige problemer ved de stående udvalgs funktion, af deres »kontrol« med anordningsudstedelse og med konkrete forvaltningsakter, vurderet på baggrund af sådanne sagers behandling i udvalgene. Endvidere har jeg forsøgt at vurdere, om udvalgenes stilling i forhold til folketinget er ændret, og om der er sket en ansvarsforskydning i og med en stedse mere intens udvalgsovervågning af den ansvarlige minister. I denne undersøgelse er der, udover en henvisning til de foran i kapitel III refererede spørgsmål og svar etc., endvidere inddraget materiale fra Folketingstidende A, B og C og FF, hovedsagelig fra årene 1972-1982.

KAPITEL II

Undersøgelsens baggrund

1. Historisk redegørelse for udvalgsarbejde i Rigsdagen/folketinget

Udvalgsbehandling af lovforslag i den lovgivende forsamling i Danmark har været kendt siden 1849. Ja, endog før. Under stænderforsamlingerne[1] i perioden fra 1834-48 blev udvalgsarbejde brugt som et led i forsamlingernes virke. Denne form videreførtes i den grundlovgivende rigsforsamling 1848, og i den rigsdag – folketing og landsting, der fremstod af grundloven af 1849. Proceduren i Rigsdagen var den, at når et forslag havde været til 1. behandling i ét af tingene skete der i reglen henvisning til et udvalg, der herefter nedsattes til behandling af netop dette forslag. Udvalget arbejdede med forslaget så længe der var behov derfor, og opløstes når forslaget var færdigbehandlet eller når forslaget bortfaldt. Allerede tidlig efter 1849 fandtes således et mønster for Rigsdagens behandling af lovforslag: 1. behandling i tinget, derefter udvalgsbehandling, betænkning, 2. behandling i tinget, eventuel fornyet udvalgsbehandling, og endelig 3. behandling i tinget.

I grundlovens første år var antallet af udvalgsmedlemmer skiftende – fra 3 til 15 – og valgmetoden var almindeligt flertalsvalg, d.v.s. der valgtes én ad gangen indtil det ønskede antal var valgt, hver med almindeligt flertal af de afgivne stemmer. Først i 1866 bestemte landstinget, at forholdstalsvalg skulle anvendes, såfremt 12 medlemmer forlangte dette, mens folketinget vedtog, at valg af udvalg skulle ske enten ved flertalsvalg som ovenfor omtalt eller forholdstalsvalg såfremt 15 medlemmer ønskede det. I 1909 vedtog landstinget og i 1910 folketinget, at forholdstalsvalg skulle anvendes i alle tilfælde, hvor der skulle vælges mere end én person, og først i 1915 sker en grundlovsfæstelse af en lignende regel.[2]

Udvalgsmøderne er og har altid været lukkede. Altså kun valgte medlemmer kunne deltage. Der eksisterede – som nu – et fortrolighedsprincip. Man kan formentlig bedst karakterisere dette således: Et medlem har ret til – selvfølgelig – at sige til hvem som helst, hvad han/hun selv mener, men er uberettiget til at videregive andres opfattelse. Før som nu giver denne regel anledning til tvivl, og til tider

også til diskussion, men alle ideer om, at de lukkede udvalgsmøder skulle åbnes, er tilbagevist, når de er dukket op.

I 1870-71 nedsattes i folketinget det første stående udvalg: Udvalg for forretningsordenen, der kom til at bestå af tingets to viceformænd og derudover 5 valgte medlemmer.

I 1873-74 kom hertil udvalget for prøvelse af valgbreve, som siden blev til »Udvalg for valgs prøvelse«.

I 1873-74 oprettedes et stående udvalg for andragender bestående af 5 medlemmer.

I grundlovens § 54 er det fastsat, at:

»Andragender kan kun overgives til folketinget ved et af dettes medlemmer«. Denne bestemmelse er – nogenlunde ligelydende – overført fra tidligere grundlove og antallet af andragender var i mange år betydeligt. Bestemmelsen bruges ikke i nutiden, men i folkestyrets første årtier var en paragraf om andragender ikke så mærkelig: Nu havde folket ved grundloven af 1849 (igen) fået lovgivningsmagten. Men uden organisationer og partier måtte der skabes kanaler, hvorigennem ideer og rørelser kunne formidles.

Måske er det muligt at drage en parallel fra udvalget for andragender til vore dages stående udvalgs Almindelige del. Også her henvender »folket« sig med sager, der af den ene eller den anden grund er kommet i klemme i administrationen, eller fordi de ønsker ét eller andet initiativ fremmet. Men folketinget henviser ikke henvendelser til et stående udvalgs »behandling«. De stående udvalg har ikke, som det vistnok formodedes at gælde for udvalget for andragender under grundlovene af 1849 og 1915, nogen pligt til at behandle sådanne.

I 1893-94 indførtes et stående udvalg for loves sproglige affattelse. – Også i forrige århundrede var lovsproget et problem. Udvalgets opgave var at gøre lovsproget bedre, enklere, mere forståeligt. Som det hedder i beslutningen: »et Udvalg for Loves sproglige Affattelse, der under Lovforslags Behandling har ret til, når Udvalg er nedsat i Sagen, at forelægge dette, og, når Udvalg ikke er nedsat, til, også ved 3dje Behandling, at forelægge Tinget (jfr. § 14) Forslag til sproglige Ændringer i Lovforslagene. Dette Udvalg består af 3 Medlemmer«.

Udvalget fik ikke den store betydning, de tre medlemmer kunne ikke magte den store og krævende opgave, og udvalget bortfaldt i 1918.

Finansudvalget blev først etableret som et egentligt stående udvalg i 1914, men længe før det tidspunkt havde udvalget i realiteten fungeret som et sådant, og finansudvalget spillede en overordentlig

vigtig rolle i årene op til systemskiftet i 1901 og i de nærmeste år derefter. I dette udvalg var samlet særdeles stor indflydelse eller magt, om man vil. Det blev styret af tidens dominerende skikkelser, bl.a. den senere konseilpræsident J. C. Christensen. Som P. Munch siger: »Det blev i disse tider (1894-1901) ikke usædvanligt at sige, at Folketingets finansudvalg var det egentlige ministerium.«[3] Helt op til 1888-89 havde finansudvalget haft samme status som andre udvalg: det blev nedsat til behandling af finansloven efter lovforslagets 1. beh. – og bortfaldt ved forslagets vedtagelse. Men fra 1888-89 blev det besluttet, at udvalget skulle bestå indtil samlingens slutning, uanset om finansloven måtte være færdigbehandlet.

Begrebet »samling«[4] findes ikke i grundloven af 1953. Nu er folketinget principielt »sat« og arbejdsklar hele året jfr. Grl. § 36. 1): Folketingsåret begynder den første tirsdag i oktober og varer til samme tirsdag i det følgende år. Der er altså ingen »tingløse« perioder. – Derimod bruges ordet »samling« i forbindelse med brudte folketingsår: d.v.s. hvor folketingsåret afbrydes af et valg til folketinget. I Folketingstidende betegnes i disse tilfælde perioden fra første tirsdag i oktober til valgdagen som 1. samling, og perioden fra det nye folketing samles efter et valg og indtil den følgende første tirsdag i oktober som 2. samling, jfr. folketingets forretningsorden § 2.

Da det i 1914 besluttedes at finansudvalget skulle have karakter af stående udvalg, skete det på trods af politiske betænkeligheder herved. Bl.a. var denne betænkelighed udtalt hos socialdemokraterne. Der var frygt for, at finansudvalget skulle udvikle sig til et »stor«-politisk udvalg, en overrigsdag, der ved given lejlighed kunne tænkes at ville »erstatte« Rigsdagen. Der er ikke tvivl om, at finansudvalget i de sidste år før 1900 og i det første tiår af dette århundrede nærmede sig en sådan status. Men efter at Venstre måtte se sin afgørende indflydelse i folketinget svækket, svandt også finansudvalgets meget stærke stilling, og udviklingen i retning af et »politisk overudvalg« blev mindre udtalt. Tilbage blev den i sig selv meget særlige stilling, at dette udvalg – på trods af grundlovens udtrykkelige bestemmelse – (nu Grl. § 46, stk. 2) i realiteten havde og har magt til at bevilge udgifter – også selv om disse ikke har hjemmel i nogen finanslov, men med forventet efterfølgende hjemmel i tillægsbevillingslov. I dag er den statsretlige teori enig om, at der her foreligger en sædvane, der har ændret grundloven.

I 1914-15 tilkom endnu et stående udvalg – Lønningsudvalget – hvis opgave var at behandle lønningslove m.v.

Endelig fik folketing og landsting i 1920 et stående udvalg med den

opgave at udpege medlemmer til kommissioner og hverv – efter forholdstalsvalgmåden, som hermed blev den faste regel ved valg til Rigsdagens udvalg. (1915 grundlovens § 45 – nu § 52).

Det fremgår af ovenstående, at hovedreglen for den danske lovgivende forsamlings behandling af lovforslag – var, at udvalgsbehandling – lovforberedelse – fandt sted i ad hoc-udvalg: udvalg, der nedsattes med det ene formål at behandle ét – eller måske flere – af folketinget henviste forslag.

Med den nye grundlov af 1953, der havde institueret étkammersystemet var det åbenbart, at der skulle ske en ændring af arbejdsmetoderne i folketinget og af rammerne derom: Folketingets forretningsorden.

Men endnu før det blev klart, at en ny grundlov var på trapperne, var der tanker om en omfattende reform af arbejdsgangen i folketinget. Således fremsendte landstingssekretæren og folketingssekretæren i 1949 til Udvalg for forretningsorden et af dem udarbejdet udkast til ny forretningsorden. Indholdet i forslaget var udvidet brug af stående udvalg: Nedsættelse af 11 stående udvalg med hver 15 medlemmer. Forslaget omfattede også nye regler for stedfortrædere og for sekretærhjælp for udvalgene. Men der skulle komme en ny grundlov, før der kom væsentlige ændringer i folketingets arbejdsmønster. I den nye grundlov kom der nye regler for folketingets behandling af lovforslag: 1) Mulighed for udskydelse af et lovforslag til tredje behandling i tinget, grundlovens § 41, stk. 3, og 2) Mulighed for, at en tredjedel af folketingets medlemmer inden for en frist kan begære visse lovforslag prøvet ved folkeafstemning, grundlovens § 42.

Umiddelbart efter det nye folketing var trådt sammen den 1. tirsdag i oktober 1953 vedtoges en midlertidig forretningsorden med de helt nødvendige ændringer. Ny forretningsorden for folketinget blev vedtaget af tinget den 17. december 1953. Den var blevet til efter forhandling i det gamle folketings forretningsordensudvalg, tiltrådt af 4 andre af partierne udpegede folketingsmedlemmer, som i tiden efter, at den nye grundlov var stadfæstet den 5. juni 1953, havde arbejdet med disse problemer. I denne forretningsorden, der nu blev arbejdsredskabet, var også opregnet nogle stående udvalg, men der var i forhold til tidligere kun sket udvidelse med ét, nemlig et indfødsretsudvalg, medens udvalget for andragender var bortfaldet. Det havde i løbet af sommeren og efteråret 1953 igen været overvejet at udvide anvendelsen af stående udvalg. Som det hedder i betænkningen og indstillingen fra forretningsordensudvalget af 10. december

1953: »Tanken herom fandt dog ikke større tilslutning, idet der fra flere sider udtaltes frygt for at arbejdet derved skulle blive mere udspecialiseret end man fandt det ønskeligt«. Betænkningen fortsætter med at understrege vigtigheden af udvalgsarbejdet og herunder at gøre betænkningerne fyldigere end det hidtil havde været sædvanligt, og det blev gjort klart fra forretningsordensudvalget, at det var hensigtsmæssigt om der i forøget omfang blev stillet sekretærhjælp til rådighed for udvalgene.

Med den nye forretningsorden var der kun instiueret 5 stående udvalg: Udvalg for forretningsorden, udvalg for valgs prøvelse, indfødsretsudvalget, lønningsudvalget og finansudvalget. Og bortset fra at finans- og tillægsbevillingslove behandledes i finansudvalget, fandt der ikke i disse faste udvalg egentlig lovforberedelse sted. I anledning af indførelse af ombudsmandsinstitutionen blev der i 1954 besluttet, at et særligt stående udvalg skulle »følge ombudsmandens virksomhed« og derudover varetage visse i ombudsmandsloven opregnede opgaver. Men heller ikke i dette udvalg skulle nogen egentlig lovforberedelse finde sted.

Igen i folketingsåret 1958/59 gennemførtes der ændringer i forretningsordenen som forudsatte større krav til præciseringen i udvalgsbetænkninger m.v. Også ved denne lejlighed blev problemet, de stående udvalg, drøftet i forretningsordensudvalget, men også denne gang blev tanken igen lagt til side, angiveligt på grund af ængstelse for en for stærk specialisering i folketinget.

Den almindelige procedure ved lovforslagets behandling var før udvalgsreformen, at når et forslag havde været til 1. behandling, blev der nedsat et udvalg til behandling af forslaget.

Dette skete ved, at Folketingets formand, før 1965-66 ordføreren for tingets største parti, efter at talerrækken ved forslagets 1. behandling var udtømt, og forinden overgang til næste sag på dagsordenen, foreslog, at forslaget skulle overgå til behandling i et udvalg, eller at forslaget henvistes til behandling i et allerede – om et andet forslag – nedsat udvalg. Kun undtagelsesvis foreslog formanden forslaget henvist direkte til 2. behandling, og da kun hvis han efter kontakter til partierne havde en formodning om, at intet parti ønskede udvalgsbehandling. I helt ekstraordinære situationer kunne formanden foreslå, at et forslag afvistes, jfr. forretningsordenens § 23, stk. 2 og § 16. Dengang som nu gælder endvidere den regel, at ethvert folketingsmedlem på begæring kan få forslag til afvisning af et forslag prøvet ved afstemning i tinget.

Det har nogle gange i årenes løb været overvejet, hvorvidt der skulle indføres en mulighed for en skriftlig 1. behandling af lovforslag. Men dette spørgsmål er hver gang blevet afvist. Dels under hensyn til den

betydning det kan have, at offentligheden ved en 1. behandling i tinget bliver orienteret om partiernes stilling, dels under hensyn til tingmedlemmerne selv, men i hovedsagen under hensyn til, at en sådan fremgangsmåde måtte betragtes som værende i tvivlsom overensstemmelse med grundloven, som synes at forudsætte en mundtlig forhandling. (Grundlovens § 38, stk. 2, jfr. grundlovens § 41, stk. 2). Dette betyder naturligvis ikke, at en mundtlig forhandling skal finde sted, hvad da heller ikke altid sker. Også spørgsmålet om, hvorvidt der kan finde udvalgsbehandling sted af et lovforslag før dets fremsættelse i tinget, har været overvejet. Før de stående udvalg blev institueret, skete dette formentlig aldrig, medmindre en sådan uformel forhandling fandt sted i et udvalg, der var nedsat til behandlig af et tidligere fremsat forslag, men der var i forretningsordenen af 1953 § 7 indsat den bestemmelse, at et særligt udvalg kan nedsættes allerede før den pågældende sag foreligger til behandling for tinget, hvis vedkommende minister eller et medlem overfor formanden fremsætter ønske herom, og tinget giver samtykke hertil.

Om udvalgsnedsættelse og regler om udvalgsarbejdet se bilag 2.

Fra 1953 består udvalgene i det danske folketing normalt af 17 medlemmer, dog nedsættes undtagelsesvis udvalg med 21 medlemmer. Men fra 1966, hvor folketinget vedtog forsøgsvis at udvide antallet af stående udvalg, indførtes der adgang til for hvert parti at udpege en stedfortræder for sine medlemmer af disse stående udvalg efter følgende regel: et udvalgsmedlem kunne midlertidigt overlade sin plads i udvalget til en stedfortræder. Formålet med denne ordning var at støtte de små partier. I 1969, hvor antallet af stående udvalg igen ændredes, udvidedes stedfortræderordningen til, at hvert parti kunne få indtil to stedfortrædere, dog højst én, såfremt partiet kun havde ét medlem af udvalget.

I 1971 udvidedes denne ordning i sin virkning derved, at stedfortræderne fik ret til at overvære udvalgsmøderne som tilhørere, uanset de egentlige medlemmer var til stede og ved reformen i 1972 ændredes reglerne derhen, at nu fik stedfortræderen ret til at deltage i forhandlingerne i det pågældende udvalg, dog uden stemmeret og uden ret til at fremsætte nogen udtalelse til betænkningen. Disse regler har medført, at antallet af medlemmer af et stående udvalg i dag vel er 17, men at deltagerantallet i udvalgsmøderne kan være højere. I nogle udvalg i 1974/75 helt op til 31, i folketingsåret 1978/79 op til 29, afhængig af antal af partier m.v. Det er tydeligt, at den helt faste struktur, som er opretholdt i finansudvalg, indfødsretsudvalg og

udvalg for valgs prøvelse, angiveligt under hensyn til disse udvalgs særlige opgaver, har mange fordele. Som udvalgsordningen er nu, er der i systemet indbygget nogen usikkerhed i den daglige arbejdsgang. Forskellen på et udvalgsmedlem og en stedfortræder er jo alene, at medlemmerne har ret til at underskrive betænkning og at få en udtalelse med heri, det har stedfortræderen ikke. Ligesom denne ikke har stemmeret.

I 1972 indførtes let adgang til at udskifte medlemmer af de stående udvalg, således at meddelelse herom alene skal ske ved opslag i læsestuen til senere optagelse i Folketingstidende. I praksis kan dette betyde, at der kan ske meget hurtige udskiftninger fra det ene udvalgsmøde til det andet, måske på samme dag. En sådan hurtig udskiftning kan skyldes, at et parti forud for en betænknings afgivelse ønsker sig repræsenteret af et andet medlem. Sådanne »hurtige« udskiftninger kan bringe vanskeligheder sagligt og politisk derved, at en måske færdigbearbejdet sag, eller udskiftning af et medlem, af denne søges træneret eller genvurderet. Endvidere opstår det spørgsmål, om det medlem, der af sin gruppe er »sat fra bestillingen«, skal vige, eventuelt mod sin vilje? Dette er nok tvivlsomt. Vel er det partierne, eller valggrupperne, således som partierne her må betegnes, der bestemmer, af hvem de vil repræsenteres, men det er ikke åbenbart, at et medlem kan »sættes ud« – midt i en samling – mod sin vilje.

2. Overgangstiden 1966-72

I 1964 forelagde den daværende formand i folketinget, Julius Bomholt, i forretningsordensudvalget et af ham i samarbejde med folketingssekretariatet udarbejdet notat om en begyndende reform af udvalgsarbejdet i folketinget. Den 10. august 1965 forelå en beretning fra folketingets forretningsordensudvalg, hvori der redegøres for, hvad diskussionerne i forretningsordensudvalget på baggrund af Julius Bomholt's notat havde omfattet. Det store og afgørende udspil var et forslag om en forøgelse af antallet af stående udvalg fra 6 til 12 med henblik på en rationalisering af udvalgsarbejdet. Som det hedder i bilag til udvalget for forretningsordenen: »Mens der efter den nugældende forretningsorden kun er 6 stående udvalg, af hvilke de fleste endda har temmelig begrænsede opgaver, foreslås det nu, at der skal være 12 sådanne udvalg dækkende tilsammen så stor en part

af lovgivningsområdet, at det store antal særlige udvalg, der år efter år nedsættes til behandling af et enkelt eller nogle få lovforslag, skulle kunne nedbringes meget væsentligt«.[5] Som fordele ved en sådan udvalgsordning fremhæves det i notatet, at »den vil kunne bidrage til, at lovforslagene under deres behandling i Folketinget ses i et videre perspektiv end det kan ventes, når spørgsmål af ensartet karakter behandles af forskellige grupper af medlemmer. Skal helhedssynspunkterne kunne trænge igennem, vil det være af stor betydning, at medlemmerne på hver sit felt opnår den indsigt og det overblik, der gennem årene erhverves ved stadig beskæftigelse med et bestemt ikke for snævert afgrænset lovgivningsområde. Som en anden fordel ved systemet må nævnes, at det åbner mulighed for en mere rationel tilrettelæggelse af udvalgsarbejdet end de nuværende forhold muliggør«. Herved var udspillet givet til det, der skulle føre frem til reformen i 1972.

Med ændring af folketingets forretningsorden, vedtaget den 16. december 1965, blev antallet af stående udvalg udvidet med to: et boligudvalg og et udvalg for undervisning og uddannelse. Julius Bomholt gør i sit indlæg i folketinget, den 14. december 1965, rede for, at han og hans parti gerne havde set, at man var gået et skridt videre i retning af stående udvalg. »I næsten alle andre parlamenter arbejdes der overvejende, nogle steder så at sige udelukkende, i stående udvalg modsat herhjemme, hvor vi efter min mening alt for længe har holdt fast på de talrige særlige udvalg, hvis mødetider jævnlig overlapper hinanden, hvis arbejdsform udelukker den arbejdsdeling, hvis fordele jeg ved mange lejligheder har peget på«.[6] Det er meget betegnende, at der ikke i den debat, der fandt sted i anledning af forslaget, fra anden side blev gjort særlige bemærkninger om de to nye stående udvalg. Det kan skyldes den skik, der har været almindelig i folketinget, at når medlemmerne i forretningsordensudvalget var enige om ændringer af folketingets forretningsorden, så blev debatten i salen meget sparsom. Men det fremgår af betænkningen og indstillingen fra udvalget for forretningsordenen af 10. december 1965,[7] at man efter en opregning af de fordele, der måtte være ved en ordning med stående udvalg, gør opmærksom på, at der i udvalget: »har været udtalt frygt for at anvendelse af stående udvalg skulle medføre en for vidtgående specialisering af medlemmerne, og det har været fremhævet som en fordel ved den nuværende ordning, at partierne i hver enkelt sag kunne udpege de bedst egnede til at udvalgsbehandle den«. Ordningen med to nye udvalg blev

således lanceret som en slags forsøgsordning. Det hedder videre i betænkningen »Den videre udvikling må da bero på de erfaringer der indhøstes«.

Men allerede året efter afgiver folketingets udvalg for forretningsorden betænkning den 23. mars 1966,[8] hvori det foreslås at udvide antallet af stående udvalg med endnu ét, nemlig et udvalg angående videnskabelig forskning.

Men den ændring af forretningsordenen, som vedtages i folketinget den 31. marts 1966, havde som sit egentlige formål at skabe et forum for nærmere kontakt mellem folketingets medlemmer og repræsentanter for den videnskabelige forskning.

Ved beslutning i folketinget den 13. juni 1969 vedtoges det at udvide antallet af stående udvalg med endnu 3, nemlig: Udvalget angående statsrevisorernes betænkning, socialudvalget og trafikudvalget. I bemærkningerne til denne udvidelse siges det »Indførelsen i de senere år af nye stående udvalg til behandling af forskellige arter af sager betyder ikke, at enhver sag, for hvilken der findes et stående udvalg, også nødvendigvis skal henvises til dette. I praksis drøftes spørgsmålet om sagernes behandling i udvalg imellem de udvalgsberettigede partier og det er sædvane at imødekomme et af et udvalgsberettiget parti fremsat ønske om at få en sag henvist til et særligt udvalg, hvis partierne kun derved mener at kunne få den behandlet af de medlemmer, som anses for bedst egnet dertil. Eksistensen af det forøgede antal stående udvalg må imidlertid antages at ville bevirke en meget ønskelig nedbringelse af det samlede antal udvalg som nedsættes i hver folketingssamling, i almindelighed omkring 100, i samlingen 1969/70 vil antallet blive langt over 100«.[9]

Det fremgår af denne tilkendegivelse, at forretningsordensudvalget og dermed folketinget endnu ikke på dette tidspunkt 1968/69 var indstillet på, at en reform af udvalgsmønstret var nært forestående.

Den 28. maj 1971 vedtages en folketingsbeslutning, der instituerer endnu 3 nye stående udvalg: Skatteudvalget, afgiftsudvalget, retsudvalget og udvalget angående perspektivplanlægning.[10] Dette sidste til afløsning af folketingets investeringsudvalg, der var nedsat ved særlig beslutning på tidligere tidspunkt.

Det kan forekomme mærkeligt, at der ikke hverken i indstillingen fra forretningsordensudvalget, i betænkningen eller under forhandling i folketinget forekom nogen principiel debat omkring en sådan kraftig udvidelse af antallet af stående udvalg.

Den 3. juni 1971 besluttede udvalget for forretningsordenen at

nedsætte et særligt udvalg om folketingets arbejdsgang. Som medlemmer af dette udvalg valgtes præsidiets medlemmer: Karl Skytte (RV), folketingets formand, Kaj Andresen (S), Hanne Budtz (K), From (V) og Morten Lange (SF) og af de dengang fem partier i tinget blev udpeget én fra hver gruppe: Helge Nielsen (S), Langkilde (K), Enggaard (V), Samuelsen (RV) og Kurt Brauer (SF). Det blev dette udvalg, som kom med indstillingen om den endelige overgang til stående udvalg i folketinget. Og det kan nok siges at være på høje tid.

I den sidste periode op til 1972 havde tinget udvist stor trang til at nedsætte stående udvalg. Således blev ved folketingsbeslutning af 30. maj 1968 besluttet at nedsætte et udvalg på 21 medlemmer til at drøfte problemerne og modtage information vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund.

Ved lov af 10. juni 1971 blev det besluttet at nedsætte et udvalg i henhold til lov om internationalt udviklingssamarbejde med det formål at følge udviklingen på bistandsområdet.

Ved lov af 9. juli 1971 blev institueret et udvalg i henhold til lov om beholdere til øl og læskedrikke, overfor hvilket ministeren skal redegøre for udnyttelsen af en bemyndigelse til at regulere brugen af engangsemballage.

Ved folketingsbeslutning af 11. november 1971 blev det besluttet at nedsætte et 17-mands udvalg til at drøfte problemerne og modtage information vedrørende narkotikamisbrug.

Ved folketingsbeslutning af 14. december 1971 blev det vedtaget at nedsætte et 17-mands udvalg til at overveje problemerne omkring forureningsbekæmpelse.

Ved en folketingsbeslutning af 10. februar 1972 blev det vedtaget af nedsætte et 17-mands udvalg til at gennemgå budgetoverslagene for årene 1973/74 til 1975/76.

Og ved en folketingsbeslutning af 11. april 1972 besluttedes det at nedsætte et 17-mands udvalg til at drøfte problemerne og modtage information vedrørende fremmedarbejderpolitikken.

Den 16. marts 1972 blev det besluttet, ved en motiveret dagsorden, at der skulle nedsættes et udvalg på 17 medlemmer til at modtage orientering om problemerne angående laksefiskeriet i Nordatlanten.

Så sent som den 2. juni 1972 blev det i henhold til en folketingsbeslutning bestemt, at der skulle nedsættes et udvalg på 17 medlemmer vedrørende visse naturforekomster i undergrunden, grus og sten m.v. Udvalget skulle modtage oplysninger i almindelighed og i særdeleshed få forelagt sager om tilladelser og bevillinger til udnyttelser, før

disse meddeles.

Det er næppe for stærkt sagt, at folketingets forretningsordensudvalg var presset ind i en hurtig afgørelse. Man kan sige det således: Folketingets medlemmer havde selv ved deres adfærd medvirket til, at en afgørende reform af folketingets arbejdsform blev nødvendig.

3. Reformen 1972

Efter et grundigt udvalgsarbejde i sommeren 1972 fremlagdes betænkning og indstilling om ændring af forretningsordenen for folketinget. Betænkningen blev afgivet til tinget af udvalget for forretningsordenen 31. august 1972.[11]

Folketingets formand, Karl Skytte, fremhæver i sin forelæggelsestale bl.a., at formålet med at samle arbejdet overvejende i faste udvalg er at få en bedre afvikling af udvalgsarbejdet. – »Den hidtidige ordning med de mange særlige udvalg nedsat til behandling af de enkelte lovforslag har vist sig at være utilfredsstillende. Det tror jeg, man får et klart indtryk af, når man hører, at i denne samling har der været nedsat ialt 124 udvalg til behandling af lovforslag. Det har bevirket, at udvalgsmøder ikke sjældent kolliderer med hinanden. Det var næsten umuligt at lave møder, hvor det ikke var tilfældet. Det gjorde det til tider umuligt for medlemmer, der var med i flere udvalg, at passe deres udvalgsarbejde, simpelthen fordi de jo ikke kan være mere end ét sted ad gangen. Det gjorde det svært for folketingets ledelse at bevare overblikket over udvalgets virksomhed, og det var svært for pressen at orientere offentligheden om arbejdet i folketinget, der blev afviklet i en meget ujævn takt«.[12]

Det er symptomatisk for sagen, at det er folketingets formand, som på alle partiers vegne forelægger folketingets beslutning. Man har talt sig til enighed, hvilket også ses af, at der, bortset fra Karl Skytte, ikke er noget medlem af tinget, der tager ordet, hverken ved folketingsbeslutningens første eller anden behandling. Som det fremgår af Karl Skyttes tale, har intentionen bag præsidiets og forretningsordensudvalgets indstilling til tinget været at søge skabt en ny metode for afvikling af udvalgsarbejdet.

Ved samtaler med en række af de personer, der var centralt placeret i beslutningsprocessen i 1972 og i årene forud, viser det sig netop, at reformen blev opfattet som en arbejdsreform, og at reformen i 1972, efter den forsigtige mellemperiode fra 1965-66, kom til verden,

fordi folketinget måtte skaffe sig bedre arbejdsmetoder. Det var de praktiske problemer, der føltes så tunge, at nu måtte der gøres noget effektivt ved at begrænse mængden af udvalg og antallet af udvalgsmøder. De principielle betænkeligheder, som vistnok fandtes i de fleste partier, måtte vige for nødvendigheden. Og de principielle betænkeligheder var i visse partier stærke.

Daværende protokolsekretær i folketinget, Hansen Salby, har oplyst, at Bomholt, (S), som folketingets formand fra 1964-68, var en meget stærk tilhænger af tanken om stående udvalg, og at den konservative partileder, Poul Sørensen, (K), gennem en årrække var stærkt imod. Venstremanden, Simon From, var ligeledes gennem en lang årrække principielt modstander af stående udvalg – udfra den opfattelse, at MF'erne ville udvikle sig til specialister på deres område. Man kunne frygte, udtalte From, at medlemmernes »bredde« ville blive for ringe, og at det ville komme til at knibe med kontakterne »på tværs« i folketinget. Med andre ord, Simon Froms modvilje begrundedes i en frygt for, at folketinget skulle blive opdelt i en slags interessegrupper. Men From erkendte i 1971-72, at det af hensyn til lovgivningsarbejdet, »som var blevet mere kompliceret, måtte indrømmes, at der af MF'erne krævedes en del ekspertise for at kunne klare opgaverne«.

Også Enggaard og Kurt Brauer delte frygten for en specialisering, der kunne medføre, at dygtige medlemmer »låstes fast« i bestemte udvalg. Begge pegede på, at stedfortræderordningen netop måtte ses som et forsøg på at skabe fleksibilitet trods »faste« udvalg.

Morten Lange var derimod ikke ængstelig for specialiseringen. »Den findes allerede«, udtalte han i en samtale i december 1981: »Partierne udpeger de samme folk til de samme opgaver år efter år. Forskellen er altså ikke så stor«. Morten Lange pegede endvidere på, at efter hans opfattelse ville stående udvalg give oppositionen i folketinget bedre muligheder overfor regeringen, der »jo havde den mulighed at kunne sende sine folk fra grupperne over i ministerierne for at hente hjælp og bistand. Socialdemokratiet gør det i hvert fald«. Såvel Enggaard som Morten Lange mente endvidere, at der var et ganske stærkt pres for en reform fra embedsværket i folketinget, specielt folketingssekretariatet, og at den daværende formand, Karl Skytte, var stærkt indstillet på en reform. Samtaler med Hansen Salby bekræfter dette.

Om det principielle spørgsmål, hvorvidt stående udvalg i folketinget, med den position disse måtte forventes at få, ville medføre en

ændring af magtfordelingen – grundlovens § 3 – imellem den lovgivende og den udøvende magt, udtalte alle adspurgte samstemmende, at begrundelsen for indførelsen af de stående udvalg var praktisk. Der var ingen drøftelse af det mere principielle vedrørende udvalgenes stilling i forhold til ministrene. Morten Lange gav udtryk for, at han erindrede, at problemet var blevet nævnt, men det blev ikke drøftet. Hverken Helge Nielsen eller Enggaard kunne erindre, at problemet havde været til vurdering i arbejdsgangsudvalg eller udvalg om forretningsorden.

Interessant i denne sammenhæng er naturligvis, hvad der var ideen med den adgang, der nu blev formaliseret for udvalgene til at følge med i ministrenes administration. Som det hedder i indstillingen vedrørende forretningsorden for folketinget: *»Det er forudsat, at de stående udvalg i nær kontakt med de pågældende ministre holder sig ajour med udviklingen inden for hver sit arbejdsfelt og også kan stille spørgsmål til en minister, selv om konkrete forslag på området ikke foreligger, men arbejdet med de til et udvalg henviste sager er udvalgets hovedopgave og bør derfor gå forud for andre opgaver«.*[13]

I folketingsformand Karl Skyttes forelæggelsestale er dette spørgsmål ikke berørt særskilt. Skytte understreger, at »det er meningen at fremme udviklingen af udvalgsarbejdet på en rimelig måde, at have endnu snævrere kontakt mellem udvalgene og ministrene, ligesom folketingets formand og folketingets præsidium vil have den vigtige opgave det er at overvåge, at udvalgsarbejdet bliver afviklet på en forsvarlig og fornuftig måde, og med tilbørlig hensyntagen til tidsfaktoren«.[14]

Det kan ikke forbavse, at forretningsordensudvalget og præsidiet ikke i 1972 var opmærksom på, at Alm. del i udvalgsarbejdet ville komme til at spille en så stor rolle. I nogle udvalg undertiden den overvejende rolle i udvalgsarbejdet.

Vedrørende udvalgenes Alm. del udtalte Morten Lange, at det efter hans mening var forudsat, at de stående udvalg skulle have en nærmere kontakt med ministerierne og dermed også en nærmere kontrolmulighed. Hannd Budtz, præsidiemedlem fra 1968-73, gav i december 1981 udtryk for, »at det ikke var opfattelsen, at Alm. del skulle bruges til et egentligt opsøgende arbejde«, og »der var hos nogen en ængstelse for, at de stående udvalg hver på deres område skulle udvikle sig til at blive en slags pressionsgrupper«.

Grete Hækkerup, præsidiemedlem fra 1972-78, udtaler i december 1981«, at Alm. del udvikler sig mere end ønskeligt i nogle udvalg«. At

det »undertiden fornemmes som værende studiekredsarbejde, der finder sted under de stående udvalgs almindelige del«. Samme synspunkt havde K. B. Andersen, folketingets formand fra 1978-81. Om disse udsagn skal bemærkes, at de er afgivet af personer, som ikke deltog i forhandlingerne i præsidiet eller forretningsordensudvalget ved ordningens skabelse, men først kom ind i præsidiearbejdet på et senere tidspunkt.

Til spørgsmålet om hvorvidt det under arbejdet med reformen har været drøftet, om de stående udvalg kunne tænkes at udvikle sig til en slags »pressionsgrupper«, gav Morten Lange udtryk for, at om dette måtte være tilfældet, ville det da ikke være til nogen skade. »Så ville i det mindste pressionen være åbenlys«, udtrykte Morten Lange, der iøvrigt synes at være mere nervøs for den skjulte pression. Det samme synspunkt havde Helge Nielsen. »Der har jo altid været pressionsgrupper«, sagde han, der synes at være mere opmærksom på den pression, der måtte komme fra organisationer.

Forfatteren til denne afhandling har en klar erindring om forhandlinger i Venstres folketingsgruppe, hvor netop dette problem blev betragtet som værende en af vanskelighederne eller ulemperne ved at indføre stående udvalg. Der ville, mente nogle, foreligge en risiko for, at sagsbehandling/lovforberedelsen i folketinget ville få et vertikalt tilsnit, således at den mere horisontale tværgående behandling ville få dårligere vilkår. Sagt på en anden måde, at folketinget ville miste overblikket, måske specielt over den økonomiske politik, med risiko for, at enkeltområderne nød fremme på helhedens bekostning. Dette synspunkt ses i øvrigt ikke at have været inddraget i forhandlingerne forud for reformen.

På baggrund af det foregående mener jeg, det er forsvarligt at konkludere: Reformen var en praktisk reform. Dybere overvejelser om følgen af de stående udvalg blev det ikke til. Der blev skelet til Sverige og Norge, men fundet en dansk model, afvigende fra Norge derved, at folketingsmedlemmerne hver for sig formodedes at skulle have adskillige udvalgspladser, og afvigende fra den svenske ordning derved, at sekretariatsbistand til de stående udvalg var én person, og ikke som i Sverige et såkaldt »kancli«. Om det sidste spøgsmål, siger Morten Lange, at det var med fuldt overlæg, at man ikke i det danske folketing begav sig ind i en ordning med et fast sekretariat for hvert udvalg udfra den opfattelse, at sådanne sekretariater kunne tænkes at udvikle deres egen politik, og det ønskede man ikke.

Noter

1. Stænderforsamlingerne i Danmark etableredes under Frederik VI efter tysk forbillede. De var rådgivende og udgået af en begrænset befolkningsgruppe, fortrinsvis de bemidlede.
2. Grundloven af 1915 § 45. Reglen gælder kommissioner og hverv. Tinget bestemmer selv sin forretningsorden. Grl. § 48.
3. P. Munch i Den Danske Rigsdag IV s. 189 ff.
4. I grundlovene før 1953 fandtes begreberne ordentlige og overordentlige Rigsdage. Det lå forudsætningsvis i disse termer, at folketingets og landstingets samlinger var af kortere varighed.
5. FT 1964-65 till. B. sp. 1159.
6. FT 1965-66 sp. 2363 ff.
7. FT 1964-65 till. B. sp. 1159 ff.
8. FT 1965-66 till. B sp. 66.
9. FT 1968-69 till. B sp. 3046.
10. FT 1970-71 till. C sp. 1003.
11. FT 1971-72 till. B sp. 3315.
12. FT 1971-72 sp. 7305.
13. FT 1971-72 till. B sp. 3318.
14. FT 1971-72 sp. 7505 ff.

KAPITEL III

Udvalgsarbejdet i folketingsåret 1980-81

I den følgende gennemgang har jeg undertiden i min beskrivelse af lovforslagsbehandling skrevet f.eks. »der stilledes et antal spørgsmål til ministeren« e.l. Hvor intet andet er anført, betyder dette, at spørgsmålene som altovervejende hovedregel også er besvaret. Dette gælder også samrådsspørgsmål, uanset om sådanne måtte være stillet til lovforslag eller til Alm. del.

Besvarelser er refereret i et vist omfang – særlig hvor disse er af interesse for belysning af udvalgsarbejdet og af udvalgets eventuelle indflydelse på administration, lovbemyndigelse etc.

I omtalen af forslag til folketingsbeslutninger er det ikke i alle tilfælde registreret, hvorvidt spørgsmål er besvaret eller ikke. Under omtalen af sådanne forslag har jeg f.eks. i kap. III-2, III-4 og III-6, af hensyn til overskuelighed opstillet de stillede forslag skematisk.

Vedr. Alm. del er det ikke undersøgt, om alle spørgsmål er besvaret, se f.eks. kap. III-1 in fine, hvor arbejdsmarkedsudvalget bruger en særlig procedure. Andre udvalg kan have andre regler.

I omtalen af miljø- og planlægningsudvalget er terminologien uklar. Undertiden kaldes udvalget som ovenfor, undertiden kun miljøudvalget. Dette svarer til alm. sprogbrug i folketinget og begge betegnelser dækker samme udvalg.

Ved ikke vedtagne forslag er der undertiden ikke gjort bemærkning om, hvorvidt der er afgivet betænkning eller beretning. Dette betyder at forslaget er blevet liggende i udvalget – og er dermed bortfaldet ved folketingsårets slutning, jfr. grl. § 41, stk. 3.

1. Arbejdsmarkedsudvalget 1980-81

Aktivitet ialt:
55 møder
595 bilag
633 skriftlige spørgsmål

30 deputationsmodtagelser
60 skriftlige samrådsspørgsmål
87 skriftlige henvendelser

1.1. Regeringsforslag, vedtagne 8, ikke vedtagne 1.
1.2. Lovforslag af partier uden for regeringen, ikke vedtagne, 10
1.3. Forslag til folketingsbeslutning private, ikke vedtagne 8.
1.4. Love, bekg. cirkulærer, m.v.
1.5. Alm. del
285 bilag
167 spørgsmål
41 samrådsspørgsmål
Statistik o.l. spørgsmål
Fortolkning og administration
Principielle arbejdsmarkedsspørgsmål
Spørgsmål vedr. arbejdsmiljø
Spørgsmål vedr. dagpengeloven
Aktuelle sager
Overenskomstsituationen – samråd
Øvrige samrådsspørgsmål
1.6. Noter.

1.1. Regeringsforslag

I folketingsåret 1980-81 behandlede arbejdsmarkedsudvalget 9 lovforslag fra regeringen, hvoraf 8 vedtoges. Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper:

Forslag der før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. 1.1.1.

Forslag der *ikke* har været kommissions- eller udvalgsbehandlet før fremsættelsen. 1.1.2. til 1.1.8.

Hasteforslag. 1.1.9.

1.1.1. Lov om uddannelses- og erhvervsvejledning. Forslaget var udarbejdet på baggrund af betænkning nr. 900 om uddannelses- og erhvervsvejledning afgivet af en arbejdsgruppe. Der var 6 deputationer i udvalget. Der stilledes 26 skriftlige spørgsmål, der alle drejede sig om uddybning og opklaring af forslagets tekst og lovens forventede følger. Der stilledes 1 samrådsspørgsmål.

1.1.2. Lov om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring (regulering af dagpenge, efterløn m.v., forhøjelse af ventetid for ret til dagpenge m.m.).

Lovforslaget omfattede således væsentlige såvel økonomiske som for arbejdsmarkedet principielle problemer og gav anledning til en omfattende udvalgsbehandling. Udvalget modtog 26 skriftlige eller mundtlige henvendelser fra organisationer på arbejdsmarkedet. Hovedsagelig lønmodtagerorganisationer. De fleste af disse af stærkt kritisk karakter. Lovforslaget var teknisk vanskeligt, og der blev stillet 37 spørgsmål og 5 samrådsspørgsmål.

Eksempler:

Udvalget spørger om omfanget af den gældende feriedagpengeordning. Ministeren fremsender notat herom.[1] Og udvalget efterlyser tal for, hvor mange der er gået på dagpenge direkte fra beskæftigelsesarbejder på $^1/_2$ år, efter at de nugældende regler om medlemsanciennitet blev indført.[2]

Gennemgang af udvalgspapirerne giver indtryk af, at udvalget har haft svært ved at overskue lovforslagets virkninger. (Dette forslag indeholdt også besparelseselementer).

1.1.3. Lov om ændring af lov om arbejdsformidling om arbejdsløshedsforsikring.

Lovændringen medførte dels en udvidelse af landsarbejdsnævnet, dels en regulering af visse dagpengesatser m.v. Der stilledes 6 spørgsmål og et enkelt samrådsspørgsmål. Forslaget var tilsyneladende fremkommet som et resultat af en aftale mellem regeringen og de såkaldte forligspartier, S + R + CD + KrF. Forslaget gav anledning til en slags principerklæring fra VS, der i betænkningen bl.a. skriver: »Hovedindholdet i dette lovforslag er et udtryk for Socialdemokratiets ønsker om at skabe et omfattende samarbejde mellem kommunalpolitikere, arbejdsgiverrepræsentanter og fagbevægelsen. Arbejdsmarkedsnævnene forsøges gjort til lokale redskaber for på forhånd dødfødte forsøg på kapitalistiske kriseløsninger ...« og senere følgende, noget bombastiske tilkendegivelse: »Arbejdsmarkedsnævnenes treenighed skal være profittens »bistandskontor««, og: »Venstresocialisterne er modstander af sådan binding af fagbevægelsens aktiviteter til et vidtgående hensyn til det vaklende borgerskab og det affældige kapitalistiske system«.[3]

1.1.4. Forslag til Lov om arbejdstilbud til ledige.

Lovforslaget er en fortsættelse af tidligere bestræbelser for at nedbringe ledigheden. Der forekom 2 henvendelser og der stilledes 39 skriftlige spørgsmål og 1 samrådsspørgsmål.

Det synes, som spørgsmålene kan deles i 3 grupper:

Spørgsmål vedr. uddybning og fortolkning af forslagets tekst.

Spørgsmål om andre instansers holdning til lovteksten ønskes oplyst (Dansk Arbejdsgiverforening og Kommunernes Landsforening), og nogle kritisk-polemiske spørgsmål. Som eksempel herpå kan nævnes:

»Hvor stor en procentandel af de unge, der siger nej til et jobtilbud efter 1 års arbejdsløshed, forventer arbejdsministeren vil få frataget deres arbejdsløshedsunderstøttelse, idet dette spørgsmål skal ses i sammenhæng med besvarelsen af spørgsmål nr. 642 fra den 2. marts 1981, hvor det bl.a. hedder: »... under hensyn til, at opmærksomheden i højere grad må være rettet imod, om den ledige er til rådighed, kan det ikke udelukkes, at et større antal ledige vil miste dagpengeretten som følge af et afslag på et jobtilbud?«[4]

Lovforslaget medførte noget politisk røre blandt de såkaldte forligspartier m.h.t. dets omfang, og forhandlingerne endte med en betænkningstekst, som i et vist omfang ændrede forslagets hensigt,[5] se endvidere nedenfor under kap. VIII–3.2.

1.1.5. Forslag til lov om ændring af lov om ferie.

Lovforslaget var en mindre ændring af ferieloven. Der stilledes kun et enkelt skriftligt spørgsmål og 2 samrådsspørgsmål.

1.1.6. Finansministerens forslag om nedsættelse af en tjenestemandsret og

1.1.7. Indenrigsministerens forslag om en kommunal tjenestemandsret. Til disse forslag stilledes henholdsvis 37 og 3 spørgsmål. Der var henvendelser fra 9 organisationer, og 2 kommuner. Forslagene var affødt af arbejdsnedlæggelsen i 1979.

1.1.8. Forslag til lov om jobskabelse.

Forslaget var endnu et led i regeringens bestræbelser på at fremme beskæftigelsen. Forslaget fremsattes d. 30/3 1981. *Færdiggjordes ikke i folketingsåret 1980-81.*

Der stilledes 86 skriftlige spørgsmål og 1 samrådsspørgsmål. Der

forelå henvendelse fra 3 erhvervsorganisationer. Der blev allerede i maj måned 1981 besvaret en række spørgsmål, men fra folketingets sommerferie i begyndelsen af 1981 og fremtil oktober ses der ikke at være foretaget udvalgsbehandling af lovforslaget. Lovforslaget bortfaldt ved folketingsårets udløb, men genfremsattes i tinget i folketingsåret 1981-82 for efter en længere udvalgsbehandling at blive gennemført i maj 1982.

1.1.9. Forslag til lov om overenskomstfornyelse (slagterikonflikten). Forslaget blev hastebehandlet i folketinget med det formål ved lov – hurtigt – at standse en arbejdskonflikt. Forslaget fik en for sådanne situationer typisk behandling: Fremsat forslag 4/5, 1. behandling i folketinget 4/5, og 2. og 3. behandling 5/5 1982. Der forelå 4 henvendelser udefra. Der blev stillet 47 skriftlige spørgsmål og 3 samrådsspørgsmål.

1.2. Lovforslag, private – ikke vedtagne

1.2.1. Forslag til lov om helligdagsarbejdsløshedsunderstøttelse FP. Der stilledes ialt 12 spørgsmål, som alle besvaredes. Der blev ikke afgivet betænkning eller beretning.

1.2.2. Forslag til lov om ændring af lov om lønmodtagernes dyrtidsfond KF. Der stilledes 7 spørgsmål, hvoraf 6 spørgsmål besvaredes. Der blev ikke afgivet betænkning eller beretning.

1.2.3. Forslag til lov om begrænsning af organisationernes rettigheder over for erhvervsudøvere. V, KF, KrF. Der stilledes til dette lovforslag 29 spørgsmål, der alle blev besvaret. Der var endvidere i udvalget samråd med arbejdsministeren om 5 samrådsspørgsmål. Lovforslaget blev formentlig betragtet som en penibel og for regeringen ubehagelig sag. Efter mange forhandlinger ved 2. behandling og 3. behandling bl.a. om identitetsproblemer blev forslaget endeligt forkastet med 85 stemmer imod 67.

1.2.4. Forslag til lov om opfyldelse af grundlovens § 75 FP. Lovforslaget var en genfremsættelse, der stilledes 3 spørgsmål, der besvaredes, hvorefter der blev afgivet betænkning og forslaget blev endeligt forkastet ved 3. behandling med 138 stemmer imod forslaget.

1.2.5. og **6.** Forslag til lov om regler om organisationers og foreningers bidrag til politisk virksomhed. FP, og forslag til lov om regler for organisationers og foreningers bidrag til politiske partier. DR. Der blev stillet 6 spørgsmål til arbejdsministeren om begge disse forslag, der behandledes sammen i arbejdsmarkedsudvalget. Udvalget afgav ikke betænkning over forslagene.

1.2.7. Forslag til lov om forbud mod arbejdsstandsninger på sygehuse og plejehjem. FP. Der stilledes tre spørgsmål, der besvaredes. Forslaget var en genfremsættelse. Der forkastedes ved 3. behandling med 143 imod.

1.2.8. Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. (Midlertidig hjælp til erhverv ramt af sygefravær ved anvisning af arbejdsløse i fraværsperioden). FP. Der stilledes 2 spørgsmål, der besvaredes. Der blev ikke afgivet betænkning om forslaget.

1.2.9. Forslag til lov om vikarbureauer. CD. Der stilledes 15 spørgsmål, der alle besvaredes. Der blev endvidere stillet 1 samrådsspørgsmål. Dette lovforslag blev taget tilbage af forslagsstillerne. Men blev derefter optaget af partierne V, KF, FP. Der blev dog ikke af arbejdsmarkedsudvalget afgivet betænkning over lovforslaget.

1.2.10. Forslag til lov om slagteristrejkens afblæsning. FP. Der blev stillet 19 spørgsmål. Der blev ikke afgivet betænkning over lovforslaget.

1.3. Forslag til folketingsbeslutninger, private – ikke vedtagne:

1.3.1. Om medeje for ansatte (RV).

1.3.2. Om præcisering af reglerne for forvaltning af midlerne i lønmodtagernes dyrtidsfond. (KF, V, FP, KrF).

1.3.3. Om frigivelse af de af lønmodtagernes dyrtidsfond forvaltede midler (DR).

1.3.4. Om fri adgang til deltidsbeskæftigelse. (V).

1.3.5. Om forenkling af erhvervslivets indbetalinger til det offentlige. (V).

1.3.6. Om etablering af en hjælpetjeneste. (KrF).

1.3.7. Om sikring af arbejdsløses rettigheder (VS)

1.3.8. Om indvandrernes retsstilling på arbejdsmarkedet. (VS).

1.3.9. Der blev til disse folketingsbeslutninger stillet 73 spørgsmål, og der blev ikke afgivet betænkning og eller beretning.

En gennemgang af det foreliggende materiale synes at vise, at nogle af de opregnede folketingsbeslutninger er stillet for at skabe opmærksomhed omkring et bestemt problem, men formentlig ikke af forslagsstillerne er forventet gennemført i folketinget. Andre af disse folketingsbeslutninger har helt konkret partipolitisk sigte. Atter andre har formentlig det formål gennem udvalgsarbejde at få undersøgt en række problemer.

1.4. Love, bekg., cirkulærer m.v.

Der er til udvalget fremsendt love, bekg., cirkulærer m.v., 130 forskellige numre. – Dette materiale er at betegne som udvalgets »bibliotek«. Det er bilag, der fremsendes fra arbejdsministeren efter stående aftale med udvalget. De fleste bilag omdeles til medlemmerne, men enkelte fremsendes kun i få eksemplarer og fremlægges til gennemsyn i udvalgsværelset.

1.5. Alm. del

Denne afeling rummer ialt 285 bilag. Der er fra udvalget til Alm. del stillet 167 skriftlige spørgsmål og 41 skriftlige samrådsspørgsmål. I det følgende er spørgsmålene delt op i nogle hovedgrupper, men afgrænsning mellem grupperne kan være vanskelig.

1.5.1. Statistik og lignende spørgsmål

Der er stillet ca. 35 sådanne spørgsmål. I en række tilfælde har udvalget udbedt sig allerede foreliggende rapporter og lignende, f.eks. beder udvalget om at få tilstillet den af menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg afsagte kendelse vedrørende eksklusivaftaler

samt ministerens kommentar hertil. Udvalget anmoder om OECD's udsendte rapport om ungdomsarbejdsløsheden i Danmark. Ligeledes EF-kommissionens stillede forslag til rammedirektiv for byggematerialer og et resume af de oplysninger, som arbejdsministeren har givet markedsudvalget om sagen. Endvidere ønskes fra Sverige og Norge nogle foreliggende oplysninger om arbejdstageres afskedigelse i anledning af værnepligt. Undervisningsministeriets cirkulære om uddannelsesmæssige foranstaltninger mod ungdomsarbejdsløsheden i kommuner og amtskommuner ønskes tilstillet. Og ligeledes arbejdsdirektoratets rapport om, i hvilket omfang efterlønsordningen har frigjort jobs.

Udvalget stiller følgende spørgsmål: »Efter det oplyste har arbejdsministeren nedsat et udvalg til at undersøge, hvorledes man forhindrer misbrug af dagpengeregler. Kommissoriet udbedes for dette udvalg, ligesom det bedes oplyst, hvornår udvalget kan forvente at afslutte sit arbejde«. Arbejdsministeren svarer hurtigt følgende. »Der er ikke nedsat noget udvalg, der skal undersøge, hvorledes man forhindrer misbrug af dagpengereglerne«. Herefter redegør ministeren for, at regeringen i forbindelse med drøftelse omkring lovgivning har haft samtaler med arbejdsmarkedets parter, og at regeringen nøje følger virkningerne af de foretagne foranstaltninger etc. etc.[6] Udvalget spørger om lønmodtagernes dyrtidsfond og de kontoudtog, der er udsendt til lønmodtagerne fra denne institution.[7] Og videre: »Med hvilket forhold har henholdsvis reguleringspristallet og timelønsindekset påvirket den maksimale arbejdsløshedsunderstøttelse hvert af de sidste 5 år«, og: »Hvordan vil de nye reguleringsprincipper for arbejdsløshedsdagpenge udvikle sig med lønstigninger på 9, 10 og 11 % fordelt med henholdsvis 40, 50 og 60 % på reguleringspristallet og resten på lønindekset? Og hvordan ville arbejdsløshedsdagpengene have udviklet sig med de ovenstående forudsætninger sammenlignet med den reguleringsordning, der gjaldt indtil 1980? (inden for hvert af de næste 5 år)«.[8]

Og: »Er der i takt med stigningen i arbejdsløsheden og deraf følgende stigende antal klagesager ansat mere personale til sagsbehandling i arbejdsdirektoratet.«[9] Udvalget spørger om indvandrerproblemerne: »Hvor mange indvandrere har deltaget i og gennemført specialarbejderskolens kurser inden for almene kurser, omskoling og efteruddannelse? Hvor mange anvisninger og henvisninger til samtale der sker igennem arbejdsformidlingen? Hvordan arbejdsstyrken af indvandrere er fordelt på fag og ledighed?«[10] Og

udvalget spørger efter: »Den af Teknologisk Institut ... udarbejdede evalueringsrapport af projektgruppeordninger (vedr. arbejdsløse) ...«. Og: »Der udbedes en orientering om de finansielle bevillinger til projektgruppeordninger og om disses anvendelse ...«.[11]

ATP-ordningen giver anledning til 4 spørgsmål:

»Udvalget ønsker at kende, hvor stort et antal ankesager der har været i de sidste år angående ægtefællepension, og hvor stort et antal afslag der er givet inden for samme område«. Udvalget stiller nogle mere politiske spørgsmål: »Om ministeren vil overveje at nedsætte anciennitetsalderen til f.eks. 5 år udfra bl.a. argumentet om, at det på grund af stor arbejdsløshed og efterlønsordningens indførelse kan blive ekstra svært at opnå 10 års anciennitet. Og om ministeren vil overveje at indføre begrebet »samlevende« i ATP-loven i lighed med, hvad der er foretaget i andre love, f.eks. pensionsloven?«[12] Dette er en ganske karakteristisk spørgeform. Udvalget udbeder sig nogle konkrete oplysninger, i dette tilfælde statistik, og på denne baggrund spørges ministeren, om han herefter ønsker at ændre reglerne.

1.5.2. Fortolkning og administration

Til denne gruppe kan henregnes ca. 25 spørgsmål.

Eksempler: »Vil ministeren give en punktvis redegørelse for de ændringer, der er sket i arbejdsløshedsloven og dennes administration de sidste tre år og målsætningerne med disse ændringer.«[13] Udvalget udbeder sig en redegørelse for arbejdsmiljølovens 11-timers regel for lærere.«[14] Der spørges vedrørende SID-kurser: »Om der kan erhverves førerbevis som led i grundskoleuddannelse, omskoling og efteruddannelse? Om under hvilke betingelser sådanne kurser kan etableres uden at skade områdets frie erhvervsudfoldelse? Om hvilke økonomiske vilkår de uddannelsessøgende har i disse kurser? Om skolerne har køretøjer til rådighed til disse uddannelser, i hvilket omfang, hvormange og hvilke?«[15] Og: »Er det i overensstemmelse med hensigten i jobtilbudsordningen, at der bl.a. af besparelseshensyn kan afskediges personale i den ene afdeling af en offentlig institution for at indtage nyt personale i den anden og oven i købet modtage støtte hertil i den form, vi kender fra jobtilbudsordningen?«[16]

Der stilles to spørgsmål om vilkårene for personer, der i en periode har taget arbejde i udlandet.[17] Ligeledes om samme problemkreds: »Er det i overensstemmelse med arbejdsløshedsloven, at en yngre

dansk statsborger kan forlade et arbejde i Danmark, rejse til et andet EF-land, f.eks. Holland, melde sig som arbejdssøgende dér og få tilsendt arbejdsløshedsdagpenge derned fra danske myndigheder uden særlig tidsbegrænsning?«[18]

Udvalget spørger om ministerens kommentar til en artikel i Vestkysten: »Kvinder gift med selvstændige bliver straffet.« (Dagpengeproblem). Og til en artikel fra Jyllands-Posten: »Ægtemænd skyld i, at mange kvinder ryger ud af A-kassen.«[19]

I en lidt spids formulering spørges: »Er det med LO's accept, at man nu laver et cirkulære om mindstelønninger til en særlig gruppe, der endnu ikke er fyldt 22 år? Jfr. arbejdsdirektoratets cirkulære af 9. juni 1981 ... Og: »Frygter man ikke, at det fremover vil blive svært at få fagforeningernes accept på beskæftigelsesarbejder, når de unge kommer til at virke som løntrykkere?«[20] Og: »Vil et folketingsmedlem kunne oppebære arbejdsløshedsunderstøttelse straks fra den dag, han ryger ud af folketinget, altså sideløbende med folketingsefterløn, og hvilke 12 ugers indkomst lægges til grund ved beregningen af understøttelsen? Vil en efterlønsmodtager ved siden af efterlønnen kunne sidde i folketinget og/eller kommunalbestyrelse?«[21]

1.5.3. Principielle arbejdsmarkedsspørgsmål

Udvalget spørger: »Hvor langt er regeringen kommet med hensyn til at begrænse omfanget af overarbejde i den offentlige sektor?« Spørgsmålet besvares ved en henvisning til et fra finansministeren modtaget svar: »I finansministeriets skrivelse af 27. februar 1981 om udarbejdelse af bidrag til forslag til finanslov for 1982 og budgetoverslag for 1983, 1984 og 1985 pkt. 11 er anført: Overarbejde og merarbejde skal i videst muligt omfang søges konverteret til stillinger.«[22] Om samme emnekreds: »Hvilke samfundsøkonomiske og beskæftigelsesmæssige beregninger ligger der til grund for regeringens planer om 35 timers arbejdsuge, således som statsministeren har fremlagt disse.«[23] »Under henvisning til forhandlingen om redegørelsen om beskæftigelsessituationen udbedes oplysninger om, hvorvidt ministeren vil nedsætte et udvalg med henblik på en gennemgang af lærlingeloven.«[24] Og: »Ministeren bedes udførligt kommentere de synspunkter, der fremhæves i vedhæftede artikel: »Regeringens beskæftigelsespolitik er løbet af sporet. Arbejdsløshedsprojekter sluger midlerne til regulære uddannelser« (Jyllandsposten d. 3/11 1980). Arbejdsministeren svarer på bilag 41 således: »Der henvises til vedlagte besvarelse af spørgsmål nr. 155 af 6. november 1980 fra Ib

Christensen om samme emne.«[25] (Onsdagsspørgsmål i Folketinget af Ib Christensen DR).

1.5.4. Arbejdsmiljø

Dette emne har givet anledning til adskillige spørgsmål. Eks.: »Hvilke oplysninger kan arbejdsministeren give om de sundhedsskadelige risici ved at arbejde med asfaltproduktet bitumen.«[26] Og: »En skriftlig redegørelse udbedes for forløbet i sagen om arbejdsmiljørådet, der den ene måned kommer med forslag til en skærpelse af grænseværdier for visse kemiske stoffer herunder stoffer som acetone, touloen og styren, for måneden efter at meddele, via direktøren for arbejdstilsynet, at forslaget er trukket tilbage.«[27] Og i fortsættelse heraf stilles en række spørgsmål, der følger emnet op. Ministeren svarer efter indhentede oplysninger fra Direktoratet for Arbejdstilsynet.[28]

Der stilles 7 spørgsmål angående den nedenfor kap. III-3 beskrevne Cheminova-sag, men her set fra en anden vinkel: Arbejdsmiljø. En sådan sideløbende behandling af Cheminova-sagens arbejdsmiljøproblemer synes rimelig. Der er jo ikke tale om nogen dobbeltbehandling.[29]

Der spørges om arbejdsmiljøproblemerne på Superfos i Fredericia.[30] Om eksplosionsulykken på Soyakagefabrikken (som nedenfor omtales under kap. III-3.5. Disse spørgsmål synes at tyde på en vis overlapning i forhold til den meget grundige behandling, der om disse sager fandt sted i miljøudvalget.[31]

Der stilles spørgsmål om EF-handelshindringer og deres eventuelle indflydelse på arbejdsmiljøet: »Vil et regeludstedende organ på arbejdsmiljøområdet under EF-kommissionen være i overensstemmelse med betingelserne for dansk tilslutning til EF? Der tænkes på betingelserne i Rom-traktatens art. 36. Og: »Høres arbejdsmiljørådet, inden arbejdsministeren tager stilling til sager i EF, der vedrører arbejdsmiljøet, eller fjernelse af tekniske handelshindringer og lignende, der får betydning for arbejdsmiljøet?«[32] Spørgsmålene er angiveligt stillet på baggrund af spørgsmål stillet af folkebevægelsen mod EF.

1.5.5. Dagpengeloven

I tre spørgsmål ønsker udvalget ministerens opfattelse af, om midlertidige afskedigelser fra en virksomhed kan opfattes som en udnyttelse af dagpengeloven m.v. Ministeren svarer ved at henvise til erklærin-

ger fra dels arbejdsdirektoratet, arbejdsformidlingen i Roskilde Amt og træindustriarbejderforbundet.[33] Men svaret afføder et spørgsmål om en anden side af problemet: »Hvilket skridt agter regeringen at tage, således at det offentlige som arbejdsgiver ikke i fremtiden misbruger dagpengereglerne ...«[34]

Udvalget spørger: »Overvejer ministeren at udstede regler i medfør af arbejdsløshedsloven § 58, stk. 2, der vil gøre det muligt for grønlændere, der i øvrigt er berettigede til dagpenge efter arbejdsløshedsloven f.eks. gennem tidligere ansættelse i den danske handelsflåde under ledighed at modtage dagpenge i Grønland? Samtidig bedes oplyst, om der tidligere har været sådanne regler?«[35]

1.5.6. Aktuelle sager

Den sporadiske tjenestemandsarbejdsnedlæggelse i foråret 1980 giver anledning til megen aktivitet i udvalget. Der afholdes samråd i udvalget den 21. oktober 1980, hvor finansministeren i samråd kommer med en række oplysninger om de sanktioner, der er sat i værk over for forskellige tjenestemænd. Umiddelbart derefter stilles nogle spørgsmål til dels arbejdsministeren og dels finansministeren. Eksempler: »Der ønskes en redegørelse for arbejdsrettens praksis med hensyn til faglige møder.« »Ministeren bedes tilsende udvalget en oversigt over fordelingen af aktionerende tjenestemænd ... som ministeren gengav under samrådet d.d. i udvalget«. »Ministeren bedes tilsende udvalget en redegørelse for de sager i tolddepartementet ..., der blev afsluttet med frafald« ... Og udvalget beder ministeren specificere det tal på 13.000 strejkende tjenestemænd, som han meddelte udvalget i samrådet den 21. oktober 1980.[36] Udvalget fremsender et omfattende spørgsmål til arbejdsministeren, hvori der udbedes en gennemgang af en række af udvalget opstillede eksempler. Udvalget stiller samrådsspørgsmål til justitsministeren, indenrigsministeren, skatte- og afgiftsministeren og statsministeren om, hvorledes dels de forskellige ministre har administreret et cirkulære af 6. april 1979 om disciplinær indskriden mod tjenestemænd. Og udvalgets spørgsmål til statsministeren vedrørende nogle udtalelser til pressen efter et ministermøde om, at sagen nok ville ende med en ensartet behandling af de involverede embedsmænd fra stat og kommune. I et samrådsspørgsmål til statsministeren bedes denne nævne nogle tilfælde, hvor tjenestemænd, der i forbindelse med en arbejdsnedlæggelse er blevet ikendt bod, har fået denne eftergivet. Efter at have modtaget nogle af de ønskede besvarelser stilles yderligere fire sam-

rådsspørgsmål til arbejdsministeren. I et samrådsspørgsmål til finansministeren spørges: »Kan finansministeren påvise, at den fremgangsmåde, der er anvendt ved cirkulære af 20. oktober 1980, er i overensstemmelse med den praksis, der har sit grundlag i tjenestemandslovens §§ 19-25?«

På baggrund af en oplysning fra statsministeren om, at ministrene formelt har ret til at bestemme, hvorvidt de vil følge cirkulæret af 20. oktober 1980, spørges: »Hvad vil finansministeren gøre over for de ministre, der ikke vil følge cirkulæret af 20. oktober 1980?«[37]

Behandlingen af denne sag i udvalget er et eksempel på, at folketingets udvalg i aktuelle sager undertiden følger behandlingen tæt. Det er ikke muligt at vurdere, hvordan folketingsudvalgets aktivitet i sagen har øvet indflydelse på ministrenes behandling af denne. Det må dog formodes, at ministrene har følt et ganske stærkt pres. Men i hvilket omfang dette måtte have påvirket sagsforløbet, er det ikke muligt på denne baggrund at vurdere.

1.5.7. Overenskomstsituationen 1981, samråd

1. april 1981 udbeder udvalget sig en redegørelse for, hvilke foranstaltninger regeringen har truffet for at sikre, at samfundet kan fungere videre, efter at der er varslet lock-out for en betydelig del af det offentlige arbejdsmarked. Med dette spørgsmål lægger arbejdsmarkedsudvalget op til en række samråd med ministeren omkring situationen på arbejdsmarkedet, specielt med henblik på de offentligt ansatte. Den 24. april stilles samrådsspørgsmål om, hvilke oplysninger ministeren kan give om overenskomstsituationen på arbejdsmarkedet. Den 12. maj 1981 stilles 4 samrådsspørgsmål til arbejdsministeren. Baggrunden er det netop vedtagne mæglingsforslag på AC området. Her havde Foreningen af yngre Læger anbefalet, at der blev stemt imod, og mæglingsforslagets vedtagelse startede forskellige arbejdsnedlæggelser på nogle hospitaler. I fire samrådsspørgsmål ønsker udvalget at høre ministerens opfattelse af den procedure, der har fundet sted ved afstemningen m.v., og i to samrådsspørgsmål følges sagen yderligere op. Et samrådsspørgsmål er formuleret således: »Vil statsministeren give en præcis redegørelse for, hvilket juridisk grundlag der ligger bag statsministerens brug af radio og fjernsyn til at beskylde en del yngre lægers aktiviteter for at være en »super ulovlig« konflikt og en »meget ulovlig« konflikt«?«[38] Og sagen slutter foreløbig i udvalget med, at der stilles følgende skriftlige spørgsmål: »Vil arbejdsministeren ... fremskynde indberetningen vedrørende

specielt opgørelsen af afstemningen om mæglingsforslaget på AC området og herunder søge de i samrådet fremførte kritikpunkter vedrørende opgørelsesformen og selve afstemningens forløb nøjere belyst i et notat til arbejdsmarkedsudvalget?« Herpå svarer ministeren: »Jeg har ikke til hensigt at søge forligsinstitutionens afgivelse af den årlige beretning fremskyndet. Hvad angår spørgsmålet om de i samrådet fremførte kritikpunkter omkring afstemningen i foråret af mæglingsforslaget på AC området har jeg tidligere tilkendegivet, at arbejdsministeriet ikke har kompetence til at kommentere eller tage stilling til sådanne konkrete tilfælde, jfr. mæglingslovens § 15, stk. 2, hvorefter enhver tvist om forligsmandens afgørelse kan indankes til arbejdsrettens afgørelse. Jeg har derfor ej heller til hensigt til sin tid at udarbejde et notat som angivet i spørgsmålet.«[39] Hermed synes sagen at være slut, og det synes ikke, som udvalget er kommet nogen vegne.

Der synes ikke at være tegn på, at regeringen eller arbejdsministeren har ladet sig påvirke af synspunkter fremført i udvalget. Det skal har erindres, at de spørgsmål/samrådsspørgsmål, der stilles i udvalget, ikke nødvendigvis betyder, at udvalgets flertal står bag de intentioner, der måtte ligge i spørgsmålet.

1.5.8. Diverse samrådsspørgsmål

Der stilles en række samrådsspørgsmål til arbejdsministeren om et cirkulære om aflønning af personer under 22 år, der deltager i beskæftigelsesprojekter.[40] Disse samrådsspørgsmål er stærkt kritiske over for cirkulæret. Men et andet samrådsspørgsmål viser tydeligt, at den modsatte opfattelse også er tilstede i udvalget: »Agter ministeren at gribe ind over for overborgmester Egon Weidekamp, som nægter at efterfølge arbejdsdirektoratets cirkulære om et lønloft for unge under 22 år, der deltager i beskæftigelsesprojektet?«[41] Der er eksempler på samrådsspørgsmål om emner, som ikke på anden måde ses at være behandlet i udvalget: »Udvalget udbeder sig et samråd med ministeren om de beskæftigelsesmæssige følger af P&T's ordreplacering af telecentraler hos det svenske firma L. M. Ericsson ...«[42] Den 16. december 1980 stilles spørgsmål til arbejdsministeren om »uddybning af statsministerens udtalelse på mødet i Århus g.d. om arbejdstilbud til langtidsledige«. Og den 18. december følges dette spørgsmål op med et nyt samrådsspørgsmål til både stats- og arbejdsminister: »Ifølge pressen har statsministeren på et møde i Århus den 15. december 1980 fremsat forskellige tanker om at skabe nye mulighe-

der for at give arbejdstilbud til langtidsledige, herunder om at lade ledige få deres understøttelse med over i et job som et løntilskud. Statsministerens kommentarer hertil udbedes, ligesom der udbedes en redegørelse for regeringens planer på dette område.«[43]

Statsministerens udtalelser på mødet i Århus havde givet genlyd i pressen, og det er en typisk reaktion fra udvalget, at der ønskes samråd om sagen. Oppositionens politikere i arbejdsmarkedsudvalget har »lugtet« en meningsforskel imellem statsministeren og arbejdsministeren og mellem statsministeren og fagbevægelsen.

Ved det nye folketingsårs begyndelse i oktober 1981 efter en drøftelse på udvalgets sættemøde, fremsendte udvalgsformanden til medlemmerne en liste over ubesvarede spørgsmål. Udvalgsmedlemmerne blev samtidigt anmodet om at underrette sekretæren om, hvorvidt spørgsmål, der ikke var blevet besvaret før folketingsårets slutning, stadig ønskedes besvaret. I så fald ville disse blive gentaget overfor arbejdsministeren.

Det synes som om dette udvalg praktiserer et tillempet diskontinuitetsprincip, således at ubesvarede spørgsmål kun vil blive besvaret af ministeren såfremt udtrykkelig tilkendegivelse herom foreligger.[44] En sådan fremgangsmåde er ikke konstateret i andre udvalg.

1.6. Noter

1. Lovforslag 1980-81 nr. 42 spm. 8 bilag 7
2. Lovforslag 1980-81 nr. 42 spm. 15 bilag 27
3. Betænkning FT 1980-81 till. B sp. 1002
4. Lovforslag 1980-81 nr. 221 sp. 27 bilag 2
5. Betænkning FT 1980-81 till. B sp. 1169
6. Alm. del bilag 46
7. Alm. del bilag 47 spm. 33
8. Alm. del bilag 51 spm. 35-36
9. Alm. del bilag 78 spm. 58
10. Alm. del bilag 100 spm. 70-71-72
11. Alm. del bilag 162 spm. 107-108
12. Alm. del bilag 283 spm. 160-163
13. Alm. del bilag 69 spm. 47
14. Alm. del bilag 69 spm. 48
15. Alm. del bilag 70 spm. 49-52
16. Alm. del bilag 77 spm. 55
17. Alm. del bilag 83 spm. 62-63
18. Alm. del bilag 112 spm. 75
19. Alm. del bilag 90 spm. 68

20. Alm. del bilag 209 spm. 120-121
21. Alm. del bilag 281 spm. 157-158
22. Alm. del bilag 75 spm. 107
23. Alm. del bilag 285 spm. 167
24. Alm. del bilag 107 spm. 73
25. Alm. del bilag 41
26. Alm. del bilag 33 spm. 29
27. Alm. del bilag 37 spm. 54
28. Alm. del bilag 102
29. Alm. del bilag 134 spm. 90-96
30. Alm. del bilag 276 spm. 154-156
31. Alm. del bilag 277 spm. 147-152
32. Alm. del bilag 160 spm. 103-106
33. Alm. del bilag 64
34. Alm. del bilag 34 spm. 30
35. Alm. del bilag 80 spm. 66
36. Alm. del bilag 9, 10, 11 og 12
37. Alm. del bilag 6, 7, 8-18 samrådsspm. B, L, D, E, G, H, I, J.
38. Alm. del bilag 123-159, 175-186 samrådsspm. R, S, T, V, X, Y, Z, Æ, Ø, Å
39. Alm. del bilag 216
40. Alm. del bilag 234 samrådsspm. a-e
41. Alm. del bilag 275 samrådsspm. a-m
42. Alm. del bilag 8 samrådsspm. F
43. Alm. del bilag 55-57 samrådsspm. L-M
44. Alm. del bilag 2 1981/82.

2. Erhvervsudvalget 1980-81

Aktivitet ialt
34 møder
324 bilag
365 skriftlige spørgsmål
12 deputationsmodtagelser
12 skriftlige samrådsspørgsmål
72 skriftlige henvendelser
2.1. Regeringsforslag, vedtagne 12, ikke vedtagne 2
2.2. Lovforslag, private – ikke vedtagne 2
2.3. Forslag til folketingsbeslutninger, ikke vedtagne 6
2.4. Tilsendt skriftligt materiale
2.5. Alm. del
59 bilag
19 skriftlige spørgsmål
6 skriftlige samrådsspørgsmål
2.6. Noter.

2.1. Regeringsforslag

I folketingsåret 1980-81 blev 12 regeringsforslag, forelagt og behandlet i erhvervsudvalget, heraf de 10 fra industriministeren. Statsministeren fremlagde forslag om pressens finansieringsinstitut, og finansministerens forslag om statsanstalten for livsforsikring. 10 af disse forslag vedtoges.

Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper.
Forslag, der før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet: 2.1.2. til 2.1.7.

Forslag som ovenfor, men som tidligere har været behandlet i tinget: 2.1.8.

Forslag der ikke før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet 2.1.9. til 2.1.11.

Forslag vedr. revisionsudskydelse eller forslag med ændringer af teknisk eller økonomisk karakter: 2.1.12. til 2.1.14.

2.1.1. Lov om ændring af sønæringsloven

2.1.2. Lov om ændring af lov om søfartsuddannelsen
De to forslag danner ratifikationsgrundlag for en international konvention. Forslagene behandledes såvel i folketinget som i erhvervsudvalget under eet. Der stilles ialt 12 spørgsmål, der alle har opklarende karakter. Eet spørgsmål rejser et i forhold til lovforslaget nyt problem, nemlig: »Har industriministeren til hensigt at legalisere duelighedsbeviset eller lignende for lystsejlere, og eventuelt gøre en mindre prøve for lystsejlere (skibe og fartøjer under 20 t.) obligatorisk, af hensyn til sikkerheden til søs?« Dette spørgsmål besvares af ministeren med en henvisning til tidligere foretaget udvalgsarbejde om sagen, men ministeren slutter sin besvarelse med at afvise ideen.[1] Forslagene ekspederes hurtigt. Fremsat den 17/10-80 og vedtaget endeligt den 12/12-80.

2.1.3. Lov om visse selskabers aflæggelse af årsregnskab m.v. og

2.1.4. Lov om ændring af lov om aktieselskaber og lov om anpartsselskaber

Disse to forslag behandles sammen såvel i folketinget som i udvalget. Lovforslagene er affødt af EF's 4. selskabsdirektiv. Forslagene gennemgår en særdeles grundig udvalgsbehandling. Der stilles til forslagene 93 spørgsmål der alle besvares. Der kommer henvendelser skriftlige/mundtlige fra Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, Håndværksrådet, Industrirådet, De forenede Revisionsfirmaer, og fra Foreningen af Registrerede Revisorer. Disse ret komplicerede forslag fremlægges i folketinget den 15.01.1981. Når jeg i omtalen af disse forslag nævner hvilke data, der stilles spørgsmål, gives svar o.s.v. skyldes det, at jeg har villet fremhæve lovgivningsarbejdets effektivitet såvel i udvalg som hos minister. Udvalgsarbejdet starter med et heldagsmøde på Marienborg. Her deltager udvalgsmedlemmer, sekretærer fra folketingssekretariatet og industriministeren med følge af embedsmænd fra ministeriet, samt en kontorchef fra Aktieselskabs-registeret. Udvalget behandler herefter forslagene i adskillige møder. På baggrund af det foreliggende skriftlige materiale forekommer det som udvalget er gået endog meget tæt ned i de enkelte bestemmelser. Langt den største part af de stillede spørgsmål angår forståelse af lovforslagets tekst og bemærkninger, orientering om baggrunden for den valgte formulering, orientering om de øvrige EF-landes stillingtagen m.v. Som eksempler kan nævnes følgende spørgsmål:

»Hvad bruges begrebet »associerede virksomheder« til? Hvad vil det antages at koste private selskaber at konvertere deres regnskabssystemer til lovforslagets regnskabsopstilling? Hvor langt skal periodiseringen foretages for at opfylde lovforslagets krav? Hvilke skattemæssige konsekvenser vil kravet om periodeafgrænsning få for betalte prioritetsrenter? Hvorledes skal »hensættelser« i lovforslagets § 20 forstås, svaret bedes udformet under hensyn til, at lovforslagets § 64 fastsætter straffebestemmelser for overtrædelser. Hvorfor er § 23, stk. 1 og stk. 3 med i lovforslaget? Hvem afgør »ærlige konkurrencemæssige hensyn« i lovforslagets § 25?« Disse spørgsmål er stillet den 10.2.1981.[2]

Allerede den 19. februar fremsender industriministeren svarene på spørgsmålene fra nr. 1-21.

Den 13. februar 1981 stiller udvalget yderligere spørgsmål af en lidt anden karakter: »Udvalget udbeder sig en redegørelse for, hvornår de enkelte EF-lande har omsat de forskellige EF-direktiver til national lovgivning, samt en redegørelse for, hvornår og i hvilket omfang Norge og Sverige har gjort det samme.« Ministeren meddeler omgå-

ende udvalget, at han vil søge de ønskede oplysninger tilvejebragt gennem udenrigsministeriet. Svar foreligger den 18.3.[3]

Udvalget spørger endvidere: »Der ønskes en opgørelse over antallet af selskaber fordelt efter a) balance, b) nettoomsætning og c) gennemsnitlig antal arbejdstagere. »Ministeren svarer den 19/2 1981 ved at fremsende indhentede oplysninger fra Danmarks Statistik.[4]

Den 4/3 stiller udvalget endnu en række spørgsmål, hvor udvalget nu, efter gennemgang af de svar der er givet, »borer« i svarene: »Hvorfor er ministeren gået videre end EF-direktivet vedrørende betingelsen i § 25, stk. 1 om særlige konkurrencemæssige hensyn?«[5]

Og i henhold til besvarelsen af tidligere spørgsmål: »Hvorfor er § 65, stk. 2, hvor direktivets mulighed for at udsætte ikrafttræden for rederier i 8 år ikke er udnyttet, ikke omtalt i svaret? Er der andre uoverensstemmelser mellem lovforslaget og direktiv, som ikke er nævnt?«[6]

Og udvalget stiller følgende spørgsmål: »Ad besvarelsen af spørgsmål 14: I svaret på ca. 25 linier bruges udtrykket »antager« 3 gange, »forventer« 1 gang og »det er ikke muligt at skønne« 1 gang om de private selskabers omkostninger i forbindelse med gennemførelsen af lovforslaget. Ministeren bedes på denne baggrund indhente konkrete oplysninger hos henholdsvis statsautoriserede revisorer og registrerede revisorer som ikke har været med i udarbejdelsen af lovforslaget om: a) Hvor mange arbejdsdage tager det at sætte sig tilstrækkeligt ind i lovforslaget til at kunne udarbejde et regnskab for en typisk virksomhed med ca. 50 ansatte? b) Hvor lang tid tager det at udarbejde de tre første regnskaber i henhold til lovforslaget for typiske virksomheder med ca. 50 ansatte? Og c) Tog det længere tid at udarbejde det tredje regnskab efter lovforslaget end det ville have taget at udarbejde pågældende regnskab efter gældende lov? Hvad er de deraf afledte meromkostninger? Og d) Var alle nødvendige oplysninger tilstede i de to gange tre virksomheder, som gennemarbejdes i henhold til ovennævnte procedure?« Med hensyn til besvarelsen af spørgsmålet om omkostninger i virksomhederne meddeler ministeren, at han til brug for udarbejdelsen af besvarelsen af dette spørgsmål har anmodet Foreningen af Statsautoriserede Revisorer og Foreningen af Registrerede Revisorer om en udtalelse. Så snart svar foreligger vil ministeren vende tilbage til spørgsmålet.[7]

Der stilles også af udvalget enkelte spørgsmål, som må siges at være på kanten af lovforslagets indhold. Eksempel: »Hvorfor omfatter lovgivningen ikke de kooperative selskaber?« Ministeren svarer

her: »Der henvises til 4. direktivs artikel 1. Jeg agter at iværksætte et udredningsarbejde angående en lovregulering af andelsselskabers forhold. En lovgivning herom vil antageligvis inddrage disse virksomheder under regnskabslovens bestemmelser«.[8] Udvalget følger svaret op med et spørgsmål om, hvornår et sådant lovforslag ville kunne forelægges. Og dertil svarer ministeren, at det kan han ikke give noget tilsagn om.[9]

Der spørges, på baggrund af en artikel af arbejdsminister Svend Auken i LO-bladet den 15. april, om industriministeren er enig med arbejdsministeren i, at regnskabsreformen er en afgørende forudsætning for ØD. I bekræftende fald ønskes det oplyst, hvorfor industriministeren overhovedet ikke har nævnt dette i forbindelse med behandlingen af regnskabsloven. Er dette den reelle årsag til, at ministeren ikke fuldt ud har udnyttet direktivets muligheder for at undtage små og mellemstore virksomheder? Betyder arbejdsministerens udsagn, at det er overskuddet i henhold til regnskabsloven, der skal danne grundlag for en påtænkt ØD-ordning i stedet for overskuddet i henhold til de skattemæssige regnskaber? I ministerens svar på dette spørgsmål understreges, at forslaget tjener til gennemførelse af 4. selskabsretsdirektiv af 1978, og det siges, at en af forslagets virkninger kan være, at der skabes mulighed for at tilvejebringe et mere ensartet og sammenligneligt grundlag for en beregningsregel i ØD-ordninger. Men ministeren siger videre, at hensynet til en ØD-ordning ikke har spillet ind ved udarbejdelsen af forslaget, og at forholdet til en sådan ordning derfor ikke er omtalt i bemærkningerne. Der henvises i øvrigt til den redegørelse om overskudsdeling, som arbejdsministeren vil give folketinget.[10] Udvalget kommer senere tilbage med mere detaljerede spørgsmål til dette problem, men industriministeren henviser igen til den redegørelse, som arbejdsministeren har bebudet om ØD.[11] Behandlingen af dette lovforslag forekommer særdeles grundig og effektiv.

2.1.5. Lov om ændring af patentloven og

2.1.6. Lov om hemmelige patenter

Lovforslagenes hensigt er at skabe hjemmel for Danmarks tiltrædelse af Den europæiske Patentkonvention af 5/10 1973 og Fællesskabets Patentkonvention af 15/12 1975.

Patentlovgivningen har altid givet anledning til en langvarig, indgående og dybdeborende behandling i folketinget. Behandlingen 1980-

81 var ingen undtagelse. Der stilles 51 spørgsmål. Men disse vedrører i mindre grad substansen i patentlovgivningen, som havde været grundigt behandlet i 1975/76 og 1977/78, men handler hovedsagelig om, hvorvidt Danmark skal tillægge – som forudsat i de nævnte konventioner – et internationalt organ, Den europæiske patentmyndighed, – kompetence til sideordnet med danske myndigheder, at udstede patenter med gyldighed her i landet m.v.

Dette ville formentlig betyde en afgivelse af beføjelser, som derfor måtte behandles i h.t. grundlovens § 20, der kræver $^5/_6$ flertal, eller alm. flertal i folketinget efterfulgt af en bekræftende folkeafstemning, i h.t. grundlovens § 42.

Udvalget modtager gennem økonomiministeren udtalelser fra de organisationer og myndigheder, der har ytret sig om forslaget.[12]

I en række spørgsmål ønsker udvalget oplyst, hvilke lande i Vesteuropa, der *ikke* har ratificeret, hvorfor lovgivningen og dermed ratifikationen haster, hvordan Danmark efter evt. tiltrædelse kan komme ud af samarbejdet igen etc.[13]

En anden gruppe spørgsmål angår patenters retsvirkning, spørgsmålet om indsigelse, omstødelse m.v.[14]

Helhedsindtrykket ved at gennemgå dokumenterne er, at lovforberedelsen er grundig og effektiv. Men udvalget afstår fra at færdiggøre arbejdet. Læser man beretningens tekst, synes det at fremgå, at udskydelsen dels skyldes forslagenes komplicerede karakter, men også det forhold, at der kræves $^5/_6$ flertal, hvis vedtagelsen under hensyn til grl. § 20 skal kunne stå alene. Jfr. ovenfor. Det må skønnes at være politiske årsager, der forhindrer den endelige vedtagelse i 1980-81.[23]

2.1.7. Lov om ændring af lov om Statsanstalten for Livsforsikring – fremsat af finansministeren, men som andre forsikringslove af denne art behandlet af erhvervsudvalget.

Lovforslaget er dels foranlediget af et EF-direktiv dels af den nedenfor omtalte lov om forsikringsvirksomhed. Der stilles 3 spørgsmål. Behandlingen i udvalget giver ikke anledning til kommentarer.

2.1.8. Lov om forsikringsvirksomhed

Lovforslaget var fremsat første gang i folketingsåret 1976-77, og det var således fjerde gang, industriministeren fremsatte og erhvervsudvalget behandlede lovforslaget, der ialt havde 276 paragraffer. Lovforslaget var en omfattende revision af den gældende lov om forsik-

ringsvirksomhed og tog samtidig hensyn til EF's første livsforsikringsdirektiv og andet livsforsikringsdirektiv. Der forelå fra udvalget en beretning afgivet af udvalget før folketingsårets slutning 1979-80 og på denne baggrund blev udvalgsbehandlingen ret kortfattet. Der stilledes 14 spørgsmål. Den egentlige behandling blev foretaget i tidligere folketingsår.

2.1.9. Forslag til lov om anbringelse af forsikringsselskabers og pensionskassers midler i erhvervsvirksomhed

Forslagets hensigt er at udvide disse institutters adgang til at placere midler som risikovillig kapital i erhvervslivet. Der stilles fra udvalget 18 spørgsmål til ministeren. Udvalget fik en enkelt henvendelse. (Dansk Sparekasseforening). Forslaget blev allerede ved sin fremkomst anset for at være en »varm« politisk sag. Forslaget fik en ganske grundig udvalgsbehandling, hvor udvalget forsøger at afklare forslagets virkninger. Det fremgår af betænkningen[15] at forslagets formål af de fleste partier anses for rigtigt. Men partierne støtter forslaget ud fra forskellige forudsætninger. SF finder således forslaget: »af kosmetisk art, idet regeringen finder, at der er behov for at redde økonomiministerena ansigt efter hans fiasko med forsøget på en frivillig aftale med forsikringsselskaber og pensionskasser ...«[16] V + C + Fp + RV er derimod enig i formålet, men ønsker ikke at de relevante institutioner skal kunne investere gennem fællesvirksomheder.

I nogle spørgsmål søger udvalget disse forhold belyst, f.eks. hvorledes de i lovforslaget fastsatte maximumsgrænser for investering i et enkelt selskab skal forstås, hvorledes tilsynet med fællesvirksomhederne skal være og hvorvidt ministeren vil stille ændringsforslag til klarlæggelse heraf. Dette sidste vil ministeren ikke.[17] Forslaget vedtoges.

Der viser sig dog allerede i sommeren 1981 at opstå tvivl om retsstillingen på dette område. Sagen rejses i erhvervsudvalget d. 15. september, og ministeren besvarer 21/9 spørgsmålet i spørgetiden.[18] Dagen efter, d. 22/9, stilles et opfølgende spørgsmål i folketinget.[19]

Behandlingen af denne sag viser et eksempel på, at en usikkerhed i udvalget om fortolkning af loven ikke afklares før vedtagelsen. Det er uklart, hvorvidt flertallet ikke har ønsket en sådan afklaring. En gruppe af mindretallet har ved at stemme for ved 3. behandling affundet sig herved.

Denne sag illustrerer også, at tingets medlemmer benytter mulighederne for at få orientering i den orden og på den måde, de finder hensigtsmæssig. Snart stilles spørgsmål i udvalg, snart i spørgetiden – og som det senere skulle vise sig omkring denne sag – i folketinget som en forespørgsel.[20]

2.1.10. Lov om ændring af lov om forbrugerklagenævn
Forslaget var en mindre revision af loven. Der blev under arbejdet besvaret 32 spørgsmål. Spørgsmålene er af opklarende karakter vedrørende lovforslagets tekst, nævnets arbejdsmåde m.v. samt spørgsmålet om lovforslagets forventede virkninger. Forslaget havde forbindelse med det af justitsministeren fremsatte forslag om ændring af retsplejeloven og kunne formentlig ligesåvel være blevet behandlet i retsudvalget. Udvalget havde henvendelser fra Forbrugerrådet, Butikshandelens Fællesråd og Industrirådet.

2.1.11. Finansiel rekonstruktion af Det Danske Stålvalseværk
Under behandlingen af dette lovforslag stilledes 62 spørgsmål. Lovforslaget blev behandlet hurtigt i folketinget: fremsat 13/5 1981, 1. behl. 19/5, 2. behl. 1/6 og 3. behl. 4/6 1981. Udvalgsarbejdet starter 20/5. Der stilles og besvares 62 skriftlige spørgsmål, dertil 3 samrådsspørgsmål. Betænkning afgives 26/5 1981. Behandlingsformen får af Fremskridtspartiets medlemmer i udvalget følgende ord med på vejen i betænkningen: »I folketingets erhvervsudvalg kan arbejdet opdeles i 2 afsnit, dels de lovforslag, som behandles seriøst og godt, eksempelvis forslag til lov om visse selskabers aflæggelse af årsregnskab m.v. (L. 116) og forslag til lov om ændring af lov om aktieselskaber og lov om anpartsselskaber (L. 117) ... dels de lovforslag, som fremsættes på helt aparte tidspunkter, og som jages igennem på et enkelt par døgn ...«[21]

Lovforslaget ledsagedes af fyldige bemærkninger, der bl.a. redegjorde for den tidligere lovgivningsbistand til stålvalseværket i henholdsvis 1978 og 1980 og for årsagerne til krisen: Krisen på det internationale stålmarked.

De mange spørgsmål er af vidt forskellig karakter. Mange endog særdeles vanskelige, teknisk og teoretisk. Nogle af mere politisk-provokerende art.

Det kan ikke undre, at besvarelserne kan forekomme magre, alene under hensyn til det tidspres, som lå i situationen. Når sagen forelægges så sent – d. 13/5 1981, kort tid før sommerferien, – er forklaringen

formentlig, som ministeren oplyser, at selskabet først d. 11/5 1981 »har været i stand til at præsentere den samlede rekonstruktionsplan og anmode om statens medvirken i det her forudsatte omfang.«[22]

Det må formodes, at industriministeren har haft sin løsning af stålvalseværkets problemer (lovforslaget) til behandling hos de såkaldte forligspartier S-R-CD-KrF. – og dermed haft et flertal i tinget bag sig allerede ved forelæggelsen i folketinget. De »magre« svar fra en – som tidligere påvist i øvrigt særdeles grundig og effektiv minister viser vel alene et eksempel på, at et flertal – om det ønsker det – kan »køre« et forslag igennem folketinget på meget kort tid, uanset store og uoverskuelige problemer. Forslaget vedtages med 84 for og 60 imod.

2.1.12. Lov om finansieringsinstitut for dagspressen
Forslaget gik ud på en udskydelse af revision af loven med henvisning til mediekommissionens behandling af dagbladenes økonomi. Forslaget gav anledning til 10 spørgsmål af opklarende karakter.

2.1.13. Lovforslag om forhøjelse af det statslige indskud i Finansieringsinstituttet for Industri og Håndværk

2.1.14. Lov om ændring af lov om Danmarks Erhvervsfond
Begge lovforslag tilsigter en forøgelse af henholdsvis det statslige indskud som af grænsen for eksportkreditgarantier.

Forslagene fik en hurtig behandling i udvalget med henholdsvis 4 og 10 spørgsmål.

2.2. Lovforslag, private – ikke vedtagne

2.2.1. Forslag til lov om banker og sparekasser (DR)
Der stilles 12 spørgsmål, der alle besvares. Forslaget drejer sig om de offentligt udpegede medlemmer af banker og sparekassers bestyrelser, om hvilke rettigheder og pligter sådanne repræsentanter har til at underrette Bank- og Sparekassetilsynet om forhold, som de måtte finde i strid med gældende lovgivning. I det hele drejer det sig om disse offentligt udpegede medlemmers »værdi«, og om nytten af den ordning, der er gennemført. Forslagets formål synes at være DR's ønske om at få undersøgt en bestemt del af en lovgivning. Partiet har her valgt at stille lovforslag. Kunne vel have fået de samme oplysninger under Alm. del, men vælger lovforslagets form, formentlig for at

få større offentlig interesse omkring sagen. Der afgives ikke betænkning.

2.2.2. Forslag til lov om ændring af lov om aktieselskaber og lov om anpartsselskaber (Forbud om aktionærlån), SF

Der stilles ét spørgsmål. »Ministeren oplyste under lovforslagets 1. behandling, 'at aktionærlån kan være fuldt ud legitime og rimelige dispositioner f.eks. i forbindelse med generationsskifte blandt aktionærerne', ministeren bedes uddybe denne bemærkning«.[24] Det er tydeligt, at forslaget ikke er stillet i forventning om gennemførelse, men alene for gennem folketingsbehandling at gøre offentligheden opmærksom på et bestemt anliggende.

2.3. Forslag til folketingsbeslutninger, private – ikke vedtagne

2.3.1. Folketingsbeslutning om ændring af boligministeriets cirkulære om fast pris og tid (V)

Der stilles 10 spørgsmål, der besvares, og eet samrådsspørgsmål. Arbejdet med dette forslag har i det hele en ikke-partipolitisk karakter. Men der afgives ikke betænkning over forslaget.

2.3.2. Et forslag (SF) til folketingsbeslutning drejer sig om EF's første livsforsikringsdirektiv. Dette forslag har en mere politisk karakter og med politisk menes i denne sammenhæng, at forslaget griber ind i varme politiske sager, her bl.a. spørgsmålet om forsikringsselskabers mulige opkøb af obligationer. Der stilles kun tre spørgsmål til forslaget, som besvares af industriministeren, og herefter sker der ikke mere i udvalget.

2.3.3. Forslag til folketingsbeslutning om udarbejdelse af en hvidbog om B&W-koncernen (DR) (genfremsættelse). Der stilles 4 spørgsmål, der besvares, men en egentlig forhandling om forslaget ses ikke at have fundet sted.

Udvalget afgiver i august 1981 beretning, hvoraf det fremgår, at regeringen senere vil fremsætte forslag om udarbejdelse af en hvidbog om sagen.

2.3.4. Forslag om produkters holdbarhed, energiforbrug m.v. (SF). Der stilles kun ét spørgsmål – der besvares.

2.3.5. Forslag til folketingsbeslutning om en omlægning af kreditmarkedet med henblik på nedsættelse af det indenlandske renteniveau (SF). Der stilles fire spørgsmål til økonomiministeren. Spørgsmålene er af meget principiel karakter og griber dybt ind i regeringens økonomiske politik. Spørgsmålene besvares ikke, og der sker ikke videre i sagen.

2.3.6. Forslag til folketingsbeslutning om afvikling af alle former for erhvervsstøtte (DR). Der stilles tre spørgsmål, der besvares. Spørgsmålene er udformet som et ønske til ministeren om at kommentere vedlagte avisartikler! Der afgives ikke betænkning eller beretning.

2.4. Henvendelser m.v.

Erhvervsudvalgets medlemmer har i folketingsåret 1980-81 modtaget adskilligt materiale vedrørende udvalgets sagsområde. Det drejer sig om ca. 150 tryksager af forskellig art. Nogle eksempler: Beretning af Eksportfremmerådets virksomhed, Beretning fra Banker- og Sparekasser, Prisinformation, Pressemeddelelser vedrørende Monopoltilsynets virksomhed, Pressemeddelelser om nedsættelse af p-pillepriser, Beretningen: Forsikring 1981, Danmarks Tekniske Højskoles Beretning for 1980 + brochure vedrørende Danmarks Tekniske Højskole/Danmarks Ingeniør Akademis samarbejde med industri, Anordning nr. 229 af 21. maj om skibes sikkerhed m.v. på Grønland, Tandteknikererhvervets struktur, Håndværksrådets kriseplan 81, Årsberetning 1979 fra Dagspressens Finansieringsinstitut, Bekendtgørelse nr. 148 om valutaforhold, Forbrugerklagenævnets Årsberetning 1979, Bladet Optikeren, publikationen: Prisinformation fra Monopoltilsynet.

2.5. Alm. del

Erhvervsudvalgets Alm. del er af forholdsvis beskedent omfang, ialt omfattende 59 bilag. Udvalget stiller ialt 19 spørgsmål og 6 samrådsspørgsmål, de fleste af disse i tilknytning til besvarelse af stillede skriftlige spørgsmål.

Erhvervsudvalget modtager ikke automatisk de af industriministeriet udsendte bekg. og cirkulærer. Sådanne fremsendes kun efter anmodning eller efter konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde.

Ministeren har til udvalget på egen foranledning fremsendt sine

svar på nogle i folketingets spørgetid fremsatte spørgsmål, og har ligeledes fremsendt et notat om EF-kommissionens godkendelse af foranstaltningerne omkring Stålvalseværket, jfr. ovenfor under 1.11.

Ministeren har endvidere fremsendt en foreløbig rapport om overvejelserne vedrørende afgrænsning af egnsudviklingsområder.

2.5.1. Fortrinsvis generelle spørgsmål

De til Alm. del stillede spørgsmål er fortrinsvis af generel karakter. Der er dog stillet nogle spørgsmål foranlediget af konkrete situationer på baggrund af artikler i dagspressen. Men hvor ministerens administration ikke har været direkte indblandet i sagen, har ministeren været meget tilbageholdende med at give konkrete svar. Udvalget spørger således om udlandsdanskeres mulighed for at erhverve udlejningsejendomme i Danmark med spekulation og videresalg for øje. Der spørges, i hvilket omfang der er givet dispensation for gældende praksis inden for de sidste år, samt hvad der forstås ved »udlandsdansker«? Der spørges, om en bestemt person rent faktisk er udlandsdansker, og om ministeren er bekendt med dennes opholdssted i udlandet. Der spørges, om der er gældende praksis for tilladelse (for sådanne personer) til handel med udlejningsejendomme, hvor det er umiddelbart indlysende, at køberen meget hurtigt ikke vil være i stand til at forrente afdrag af lånene i ejendommen. Og som underspørgsmål bedes ministeren kommentere nogle artikler i Ekstra Bladet den 15., 16., 18. og 28. juli 1981, som beskæftiger sig med en bestemt ejendomshandel, der skulle have fundet sted. Ministeren svarer udførligt på de stillede generelle spørgsmål, men føjer til som afslutning på sin redegørelse om praksis for området: »Jeg kan ikke udtale mig om konkrete sager der i henhold til valutabekendtgørelsens bestemmelser behandles i industriministeriet. Det kan tilføjes, at industriministeriet heller ikke konkret har kommenteret de af Ekstra Bladet omtalte ejendomstransaktioner mellem Arne Groes og Gunner Ruben over for Ekstra Bladet eller noget andet nyhedsorgan, men udelukkende har givet oplysninger om generelle regler i valutabekendtgørelsen.«[25]

En helt anden karakter har det spørgsmål, der stilles fra udvalget til ministeren på baggrund af en af ham fremsendt pressemeddelelse om prisstoploven, hvori ministeren redegør for den beslutning, der er truffet mellem regeringen og de såkaldte forligspartier[26] om at prisstoploven skal udløbe. Der spørges: »Hvor mange arbejdspladser er

blevet nedlagt på grund af prisstoploven?« Ministeren svarer: »Ifølge prisstoplovens § 8 kan Monopoltilsynet undtage fra lovens bestemmelser for bestemte virksomheder, når dette er absolut påkrævet af hensyn til virksomhedens fremtidige bestående«. Herefter eksemplificerer ministeren nogle situationer og slutter besvarelsen med følgende passus: »Monopoltilsynet har i adskillige tilfælde meddelt dispensation i henhold til denne bestemmelse, hvor virksomhedernes eksistens har været truet«.[27] Og et andet spørgsmål: »Hvor mange arbejdstimer benyttes til Monopoltilsynets egentlige opgaver, når prisstoploven udløber 28. februar 1981?« Her lyder svaret: »Efter prisstoplovens udløb den 28. februar 1981 vil Monopoltilsynet bortset fra de sekretariatsforretninger som direktoratet varetager for el-prisudvalget og gas- og varmeprisudvalget anvende hele sit personale til administration af den permanente lovgivning herunder monopolloven, pris- og avanceloven og lov om mærkning og skiltning med pris m.v.«[28] Ministeren gør altså intet forsøg på at besvare konkret. Hvilket vel også er ganske forståeligt!

På baggrund af en oversigt fra industriministeren: »Erhvervsfremmende og forbrugerpolitiske foranstaltninger 4. udgave 1981«, som ministeren har fremsendt til udvalget, stilles nogle spørgsmål om de forbrugerpolitiske foranstaltninger og derudover om Nationalbankens tab på skibskreditobligationer.[29] Der stilles et enkelt spørgsmål vedrørende Danmarks Turistråd og industriministerens syn på politikken på dette område.[30]

Der stilles spørgsmål fra udvalget i anledning af den foretagne rekonstruktion af Regnecentralen.[31]

Der stilles spørgsmål om B&W og skibskreditordningen.[32]

Ligeledes spørger udvalget om forholdet mellem Lønmodtagernes Dyrtidsfond og Arbejdernes Landsbank. Spørgsmålene går på, hvem der sidder i bestyrelserne i henholdsvis Arbejdernes Landsbank og Lønmodtagernes Dyrtidsfond. Videre om størrelsesordenen af de forretninger, banken udfører fra LD m.v. Der spørges om midlerne i Lønmodtagernes Dyrtidsfond forrentes efter almindelig markedsrente m.v.[33]

I et samrådsspørgsmål ønskes følgende drøftet: »Finder ministeren det rimeligt, at Lønmodtagernes Dyrtidsfond eensidigt favoriserer Arbejdernes Landsbank ved fondens handel med værdipapirer?«[34] De skriftlige spørgsmål om dette emne besvares af arbejdsministeren. Denne sag er en typisk aktuel sag, som løbende behandles i presse og også gennem skriftlige spørgsmål i udvalg, og derefter

kommer til en politisk forhandling i et samråd. Spørgsmålet følges op lige før folketingsårets slutning med endnu et spørgsmål, der lyder således: »Ministeren bedes tilstille udvalget henvendelsen af 26. marts 1981 fra Forsikringsrådet vedrørende Lønmodtagernes Dyrtidsfonds deltagelse i bestyrelsesarbejdet i selskaber, hvori LD ejer aktier. Endvidere bedes ministeren gøre rede for sin holdning til spørgsmål, der rejses i henvendelsen«. Industriministeren svarer med at fremsende de ønskede dokumenter og føjer dertil: »Lønmodtagernes Dyrtidsfond og tilsynet hermed henhører under arbejdsministerens forretningsområde, og jeg kan derfor henholde mig til arbejdsministeriets svar som vedlægges«.[35] Og som en udløber af denne sag stilles i slutningen af september 1981 tre samrådsspørgsmål, hvor man ønsker at få ministerens og regeringens opfattelse af det lovlige i at pensionskasser enkeltvis eller i forening erhverver bestemmende indflydelse i en virksomhed gennem aktieopkøb eller anden form for kapitaloverførsel. Man spørger, om ministeren finder, at lovgivning på dette område er tilstrækkelig klar, og hvorledes det nye forsikringstilsyn skal drage omsorg for, at lovgivningens bestemmelser vedrørende pensionskassernes aktiekøb overholdes.[36]

Disse samrådsspørgsmål illustrerer, hvorledes Alm. del kan benyttes til at føre politiske samtaler mellem udvalg og ministeren om aktuelle sager. Som regel sideløbende med en offentlig debat og ofte samtidig med, at også andre udvalg beskæftiger sig med sagen.

Undtagelsen, der bekræfter reglen om strengt saglige og upolemiske spørgsmål i erhvervsudvalget, findes i samrådsspørgsmål, stillet den 28/7 1981, hvor industriministeren spørges: – »om han er opmærksom på erhvervslivets vilkår specielt i de mere udprægede landkommuner« – »Om industriministeren vil suspendere enhver ændring af egnsudviklingsområderne i hvert fald for en tid« og, om industriministeren »vil overveje en rimeligere fordeling af de midler der anvendes til selektiv erhvervsstøtte: »således at man ikke skal opleve, at ca. 1500 mand på et stålvalseværk skal have deres arbejdsplads opretholdt med hjælp af offentlig støtte på op mod kr. 400.000 pr. medarbejder, og at arbejdspladserne på f.eks. B&W-skibsværftet skal have en støtte på noget over 500.000 kr. pr. arbejdsplads, medens langt sundere og mere fremtidsorienterede virksomheder ikke engang kan få lån i henhold til egnsudviklingsloven på trods af, at virksomheden er beliggende i en mindre landkommune, hvor der er voldsomme stigninger i arbejdsløsheden på grund af ekstraordinært stort antal af konkurser i landbrug og byggebranchen«.[37]

Udvalget har i et samrådsspørgsmål til ministeren bedt om udkast til bekendtgørelse om mærkning af færdigpakkede levnedsmidler bestemt for forbrugerne. Bekendtgørelsen og det pågældende EF-direktiv udbedes inden samrådet. Industriministeren svarer med at fremsende det ønskede direktiv, men siger om bekendtgørelsen, at »den skal udstedes af miljøministeriet med hjemmel i lov nr. 310 af 6. juni 1973 om levnedsmidler m.v. Bekendtgørelsen er fortsat under udarbejdelse i miljøministeriet, bl.a. er forhandlingerne med erhvervsorganisationerne m.v. endnu ikke blevet afsluttet. Bekendtgørelsen foreligger således endnu ikke, og jeg finder ikke at kunne fremsende et udkast til en bekendtgørelse der henhører under miljøministerens forretningsområde, og hvorom miljøministeren i ministeriet stadig fører forhandlinger med erhvervsorganisationerne m.v. Såfremt erhvervsudvalget«, siger ministeren, »alligevel ønsker i et kommende samråd at drøfte sagen med mig, indstiller jeg til udvalgets overvejelser, at også miljøministeren deltager i samrådet.« ...[38]

2.5.2. På baggrund af disse udpluk fra erhvervsudalgets almindelige del mener jeg, det er muligt at konstatere, at erhvervsudvalget har anlagt en stram linie i dets arbejde med Alm. del. Der er meget få spørgsmål, der ikke har almindelig interesse. Det synes, som ressortministeren for dette udvalg besvarer de stillede spørgsmål meget hurtigt og konkret, hvor det er gørligt, mens ministeren er meget stram i besvarelsen af spørgsmål med anstrøg af spidsfindigheder. Skal man finde en forklaring på, hvorfor Alm. del i erhvervsudvalget er af så forholdsvis ringe omfang, falder det i øjnene, at dette udvalg i folketingsåret 1980-81 har et ganske stramt lovgivningsprogram. Men det er åbenbart, at erhvervsudvalget i det hele taget har en strammere arbejdsform end f.eks. tilfældet er i miljøudvalget.

2.6. Noter

1. Spm. 3 bilag 3. L. 40 + 41
2. Spm. 13-19 bilag 5. L. 116 + 117
3. Spm. 22 bilag 12. L. 116 + 117
4. Spm. 23 bilag 6. L. 116 + 117
5. Spm. 26 bilag 10. L. 116 + 117.
6. Spm. 29 bilag 10. L. 116 + 117.
7. Spm. 30 bilag 10. og bilag 18. L. 116 + 117.
8. Spm. 57 bilag 25. L. 116 + 117.
9. Spm. 64 bilag 31. L. 116 + 117.
10. Spm. 61 bilag 32. L. 116 + 117.

11. Spm. 92 og 93 bilag 37. L. 116 + 117.
12. Spm. 10 bilag 7. til L. 88 + 96.
13. Spm. 11-16 bilag 4. til L. 88 + 96.
14. Spm. 4-6 bilag 2. til L. 88-96.
15. Bet. F. T. 1980-81 tillæg B sp. 819-822
16. Spm. 16 og 17 bilag 8. L. 146.
17. Besvarelsen af spm. 16. b – bilag 55 alm. del.
18. Spm. 17 bilag 55. alm. del.
19. Spørgsmål af Uffe Ellemann-Jensen F. F. 1980-81 sp. 13621.
20. Forespørgsel om anbringelse af pensionsmidler i erhvervslivet. Debat i folketinget 12/11 1981 – som førte til udskrivelse af folketingsvalg.
21. Bet. F. T. 1980-81 tillæg B sp. 1292.
22. F. T. 1980-81 sp. 11074.
23. Beretning fra Erhvervsudv. F. T. 1980-81 till. B sp. 1532 ff.
24. Spm. 1 svar på bilag 2 L. 224.
25. Spm. 13 bilag 42 alm. del.
26. Partierne S + RV + CD + Krf.
27. Spm. 3 bilag 13. alm. del
28. Spm. 5 bilag 13. alm. del
29. Spm. 9 bilag 28. alm. del.
30. Spm. 9 bilag 22. alm. del.
31. Spm. 14 og 15 bilag 49. alm. del.
32. Spm. 11 bilag 29. alm. del.
33. Spm. 6 + 7 + 8 bilag 12. alm. del.
34. Samrådsspm. B. bilag 9.
35. Spm. 16 bilag 54. alm. del.
36. Samrådsspm. D. E. F., bilag 57. alm.del.
37. Samrådsspm. L. bilag 37. alm. del.
38. Bilag 4. alm. del.

3. Miljø- og planlægningsudvalget

Aktivitet ialt:
21 møder
706 bilag
506 skriftlige spørgsmål
39 samrådsspørgsmål
5 deputationshenvendelser
45 skriftlige henvendelser

3.1. Regerings-lovforslag, vedtagne 3
3.2. Forslag til folketingsbeslutninger – private ej vedtagne 4
3.3. Alm. del EF
3.4. Alm. del O.
3.5. Alm. del.

Antal bilag: 537
Antal skr. spm. 343
Antal samrådsspm. 31
Aktuelle sager
Lands- og regionplanlægning
Fortolkning
Konkrete afgørelser, truffet af central instans
Konkrete afgørelser, truffet af lokal instans
Tekniske spørgsmål
Debatlignende, undertiden polemiske spørgsmål
Spm. om overtrædelse af lovgivning
Generelle problemer
3.6. Noter

3.1. Regeringsforslag

I folketingsåret 1980-81 blev 3 regeringsforslag behandlet i Miljø- og planlægningsudvalget – alle fremsat af miljøministeren.

Forslagene kan opdeles således:
Forslag der før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet: 3.1.1.

Forslag som *ikke* før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet: 3.1.2.

Forslag om revisionsudskydelse: 3.1.3.

3.1.1. Forslag til lov om tilskud til nedbringelse af okkergener i vandløb. Forslaget forberedt i arbejdsgruppe under miljøstyrelsen med deltagelse af repræsentanter fra organisationer udefra.[1]

Der stilledes 43 skriftlige spørgsmål. Af disse var adskillige af teknisk karakter f.eks. om pygritkoncentrationer i Skjern Å dalen.[2] Adskillige spørgsmål angik den projektansvarliges (landmandens) stilling for så vidt angik ansvar, betaling m.v.[3] Der spørges om Hedeselskabets stilling i forhold til projekter i henhold til denne lov – og i øvrigt.[4] Der stilledes 5 samrådsspørgsmål.

Udvalget modtog 4 deputationer.

Udvalgsbehandlingen af lovforslagene forekommer tæt og grundig.

3.1.2. Forslag til lov om miljøstøtte. Forslaget var en videreførelse af tidligere lovgivning.

Der blev til lovforslaget stillet 49 skriftlige spørgsmål. De stillede spørgsmål synes at kunne opdeles i følgende grupper: Om uddybning af henholdsvis §§ og bemærkninger, oplysninger om eventuelle virkninger af gældende støttelov og om miljøspørgsmål i øvrigt.

Der stilledes 2 samrådsspørgsmål.

3.1.3. Forslag til lov om ændring af lov om miljøbeskyttelse. Lovforslaget drejede sig alene om en revisionsudskydelse. Der blev kun stillet 2 skriftlige spørgsmål fra udvalget.

3.2. Forslag til folketingsbeslutninger – private, ikke vedtagne

3.2.1. Om etablering af nye virksomheder i ikke udnyttede landbrugsbygninger.
F. P. – genfremsættelse fra 1977-78.

Der besvaredes 3 spørgsmål til oplysning om den eksisterende situation og 2 spørgsmål om eventuelle følger af lovforslaget. Udvalget afgav beretning over forslaget.

3.2.2. Om fjernelse af giftdepoter. VS.
Forslaget indeholdt en opfordring til regeringen om at fremsætte lovforslag om kortlægning og fjernelse af giftdepoter. Der blev besvaret 8 spørgsmål, der dels angik kommunernes forpligtelser og dels giftaffaldsproblemets størrelse m.v.

Udvalget afgav ikke betænkning.

3.2.3. Om etablering af uranpilotanlæg m.v. på Risø. SF. (krav om beslutningsprocedure).
Der besvaredes 14 skriftlige spørgsmål. Heraf adskillige vedrørende proceduren ved påtænkte undersøgelser.[5] Om fortolkning af lov om atomanlæg[6] og vedr. eventuel uranudvinding i Kvanefjeld.[7]

Udvalget afgav ikke betænkning over forslaget.

3.2.4. Om lukning af Barsebäckværket. SF-RV-VS-DR.
Der stilledes 1 spørgsmål.
Udvalget afgav ikke betænkning.

3.3. Alm. del. EF.

vedrører, som det fremgår af betegnelsen, udvalgets orientering om arbejdet med E.F.- spørgsmål. Denne orientering sker ved at mini-

steren forud for miljøministermøde i EF, og forud for markedsudvalgets behandling af sagen, til udvalget fremsender et notat om de punkter, der forventes optaget på dagsordenen på mødet. Endvidere er det kutyme, at markedsudvalget i en skriftlig henvendelse til miljø- og planlægningsudvalget udbeder sig en udtalelse over miljøministerens notat.

Miljø- og planlægningsudvalget kan på sædvanlig måde stille spørgsmål til de enkelte punkter i det fremsendte notat og få disse besvaret skriftligt. Men det er nok så almindeligt, at miljøministeren umiddelbart kommer i samråd i udvalget (på grund af korte tidsfrister). Herefter meddeler udvalget til markedsudvalget de synspunkter, der måtte være i udvalget eventuelt opgjort i flertal/mindretal. Udvalget er altså inddraget i EF-sagerne således, at markedsudvalget (og minister) er orienterede om miljø- og planlægningsudvalgets stilling, før der af markedsudvalget evt. gives forhandlingsmandat til ministeren. Det kan synes at være en besværlig procedure. Men det må være væsentligt for markedsudvalget, at kende »fagudvalgenes« syn på dagsordenens punkter før dette udvalgs stillingtagen.

Der forekommer kun enkelte henvendelser til miljø- og planlægningsudvalget fra organisationer og enkeltpersoner angående EF-spørgsmål. Disse henvendelser anerkendes i et brev fra udvalgsformanden til afsender. Det er ikke skik, at formanden eller udvalget går ind i en drøftelse af henvendelsens substans. Der henvises her til ministeren. Dog gøres opmærksom på, at der er lejlighed til, for dem, som måtte ønske det, at få foretræde for udvalget til eventuel fremlæggelse af synspunkter.

Miljøministeren underretter udvalget, hvis særlig vigtige beslutninger er truffet på EF-miljøministermøde. Eksempel: ECE-konventionen om grænseoverskridende luftforurening. Men i almindelighed sker ingen tilbagemelding fra ministerrådsmødet. Der er sædvanligvis miljøministermøde i EF to gange årligt. Alm. del EF må opfattes som et led i folketingets indsigt og kontrol med markedspolitikken og betragtes som en, omend begrænset, dog væsentlig del af udvalgets opgaver.

3.4. Alm. del O.

omfatter et meget stort materiale af mere orienterende karakter. Det drejer sig om bekendtgørelser, cirkulærer m.v. fra miljøministeriet

og de forskellige styrelser, som efter aftale tilgår udvalget, det kan være diverse vejledninger, betænkninger, undersøgelser m.v. Endvidere er det materiale, tilsendt ministeriet og videresendt til udvalget, pressemeddelelser fra ministeren etc. samt materiale tilsendt udvalget udefra. Der er tale om særdeles omfattende materiale, der i sidetal kan tælles i tusinder. Materialet forudsættes ikke gennemgået i udvalget, men udvalget ønsker at modtage dette, formentlig for i hvert fald at være orienteret om, at sådant materiale forefindes. Dette materiale vil formentlig i nogle tilfælde være basis for spørgsmål til ministeren under Alm. del.

Alm. del O. må betragtes som et slags »bibliotek« for udvalgsmedlemmerne.

3.5. Alm. del.

Det er Alm. del, der påkalder størst interesse i vurdering af udvalgsarbejdet i 1980-81. Som det ses ovenfor, var dette folketingsår ikke noget »tungt« år lovgivningsmæssigt. Men på trods af dette (eller måske netop derfor?) er det totale antal bilag i udvalget meget stort, ialt 706. Heraf hidrørte 537 fra Alm. del. Det er påfaldende for miljø- og planlægningsudvalget i 1980-81, at Alm. del står for så stor del af udvalgets materiale og optager så stor en del af udvalgets aktivitet. Det rejser spørgsmålet, om denne situation er almindelig, er situationen således år efter år? Til belysning af dette forhold er nedenfor opgjort antallet af lovforslag og forslag til folketingsbeslutning, der er henvist til miljø- og planlægningsudvalget i perioden 1972-81 sammenholdt med antal bilag ialt, og bilag fra Alm. del.

	Regerings-forslag	Private forslag	Forslag ialt	Bilag Alm. del	Bilag ialt
1972-73	7	2	9	77	99
1973-74	4	5	9	145	171
1974-75	8	0	8	144	298
1975-76	3	3	6	248	302
1976-77	4	0	4	103	300
1977-78	9	6	5	316	527
1978-79	7	4	11	217	535
1979-80	4	4	9	431	537
1980-81	3	4	7	537	706

I årene 1972/73–1978/79 var der 2 selvstændige udvalg: Udvalget for fysisk planlægning og miljøudvalget. Disse sammenlagdes fra oktober 1979 til ét: Miljø- og planlægningsudvalget. Tallene fra disse år er summen af begge udvalgs aktiviteter.

Det er vanskeligt at uddrage nogen tendens af disse tal, hvilket skyldes, at der kan være stor forskel på lovforslags »tyngde«. Eet stort forslag kan meget vel give mere arbejde end 5 eller 10 mindre. Skal man derfor vurdere, i hvilket omfang lovforberedelse tynger i udvalgsarbejdet i forhold til Alm. del kan det være et fingerpeg at undersøge, hvor mange spørgsmål, der behandles i udvalgene under henholdsvis lovforberedelse og Alm. del. Her stiller forholdene sig således i undersøgelsesåret 1980-81, at ud af de ialt 506 skriftlige spørgsmål, vedrørte de 343 Alm. del. Dete viser klart, at hovedvægten i udvalgsarbejdet i 1980-81 har ligget på Alm. del. – (I øvrigt henvises til bilag 4 og 5).

Efter en gennemgang af samtlige spørgsmål fra udvalget og samtlige svar fra ministeren, er der i det følgende beskrevet en meget stor del af disse. Beskrivelsen er foretaget efter en opdeling i grupper, baseret på spørgsmålenes karakteristika. Det forekommer, at spørgsmål er omtalt/beskrevet i flere grupper, ligesom det i adskillige tilfælde har været vanskeligt at afgøre, i hvilken gruppe et spørgsmål rettelig burde placeres. Afgrænsningen er altså usikker, men opdelingen er, under hensyn til en nødvendig overskuelighed, fundet hensigtsmæssig og nødvendig.

3.5.1. Aktuelle sager:
I en gennemgang af bilagene fra miljø- og planlægningsudvalgets Alm. del 1980-81 ses det, at der i dette folketingsår har været nogle »varme« sager, der har optaget udvalget: *Cheminova-sagen,* der kulminerede med fjernelsen af giftdepotet ved høfde 42 på Harboøre Tange i sommeren 1981 og sagen om *Sojakagefabrikken* på Islands Brygge, aktualiseret af eksplosionsulykken på fabrikken den 15. juli 1980.

3.5.2. Sojakagefabrikken på Islands Brygge
Allerede i folketingsåret 1979-80 stilledes onsdagsspørgsmål til miljøministeren om denne sag,[1] og der var ligeledes stillet udvalgsspørgsmål og samrådsspørgsmål.

Der blev i 1980/81 stillet mange spørgsmål af vidt forskellig karakter. Eksempler: »Hvad vil omfanget være af personskader i tilfælde af den værst tænkelige ulykke i forbindelse med klorproduktion og -lagring på Dansk Sojakagefabrik i København?[2] Ministeren bedes oplyse om, hvorvidt de grænseværdier, der er anført i Sojakagefa-

brikkens tilladelse til kviksølvemission af middelværdi er målt pr. døgn, pr. måned eller pr. år. Endvidere bedes ministeren oplyse, i hvilket område målinger af luftens indhold af kviksølv foregår.[3] Ministeren bedes redegøre for kviksølvbelastningen af de forskellige recipientmiljøer for virksomhedens emissioner, herunder emissionskoncentrationen i atmosfæren, kviksølvindholdet i grønsagerne i de nærliggende kolonihaver, sedimenteringen af kviksølv i Københavns havn, aflejringer af kviksølv på de opfyldte områder og kviksølvindholdet i fisk fra Københavns havn og Øresund.[4] Ministeren bedes indhente oplysninger fra arbejdstilsynet om, hvor mange gange den hygiejniske grænseværdi for kviksølvindholdet i luften på virksomheden er overskredet i 1979 og 1980, hvilke resultater der er fremkommet ved urinmålinger i 1979 og 1980, hvorledes disse forholder sig til de grænser, arbejdstilsynet anbefaler, og de værdier arbejdstilsynet betragter som uacceptable. Dertil spørges, om arbejdstilsynet finder det hensigtsmæssigt, at den gennemsnitlige kviksølvbelastning nedsættes, ved at arbejderne sættes til mindre kviksølvbelastende arbejde, fremfor at kviksølvindholdet i luften begrænses. Endvidere ønskes det oplyst, hvor mange registrerede tilfælde af arbejdsulykker med klorindånding, der har været de sidste 5 år.[5] Udvalget spørger om varslingsforpligtelser på virksomheden i tilfælde af klorudslip[6] og stiller et spørgsmål om eventuelt foreliggende evakueringsplaner på Islands Brygge og andre dele af København.[7] I et spørgsmål bedes ministeren kommentere, i hvilket omfang Sojakagefabrikken efterlever den af virksomheden udsendte vejledning om sikkerheden ved brug af klor.[8] Udvalget beder ministeren oplyse om virksomhedens årlige forbrug af kviksølv og om, hvor dette kviksølv havner samt redegøre for de enkelte kilder til kviksølvforurening af omgivelserne fra virksomheden samt angive, hvorvidt de opgivne mængder er dokumenteret ved målinger.[9] I et meget omfattende spørgsmål bedes ministeren oplyse, om der er perioder, hvor virksomheden har ladet foranstalte undersøgelser af kviksølvindholdet i grønsager fra de nærliggende kolonihaver som påbudt af miljøstyrelsen, om virksomheden har overholdt sundhedskommissionens bestemmelser vedrørende spildevandsudledning, om virksomheden udleder kviksølv med kølevandet i strid med Hovedstadsrådets tilladelse, og om virksomheden i et bestemt tidsrum har overholdt sundhedskommissionens bestemmelser om, at der ikke må udsendes klor eller klorbrinte, som kan virke generende.[10] Udvalget beder miljøministeren kommentere Ekstra Bladets artikel af 18. december 1980: »Tæt på klor-

katastrofe ved brand i Sojakagen.«[11] Udvalget spørger ministeren om eventuelle anlægsomkostninger til et nyt kloranlæg i forbindelse med en eventuel etablering af en tilsvarende produktion udenfor Sojakagefabrikkens nuværende areal.[12] Miljøudvalget afrunder arbejdet med denne sag i 1980/81 ved i september 81 at stille yderligere 11 spørgsmål.[13] Der blev stillet en række samrådsspørgsmål i forbindelse med eller i hvert fald affødt af sagen omkring klorproduktionen på Sojakagefabrikken på Amager.[14] Det fremgår af disse eksempler, at en stor del er spørgsmål af teknisk karakter. En gennemgang af ministerens svar på spørgsmålene viser også, at spørgsmålene er besvaret gennem miljøstyrelsen, som i adskillige tilfælde har spurgt videre hos fabrikken, i Københavns Kommune, i levnedsmiddelinstituttet, i arbejdsdirektoratet etc. etc.

Ialt stilles i sagen mellem 40 og 50 spørgsmål.

3.5.3. Cheminova-sagen

Denne sag begynder i udvalget 1980-81 med spørgsmål om, hvem der eventuelt skal tage initiativ til at kræve depotet fjernet og om, hvem der skal erstatte eventuelle skader, såfremt depotet ikke fjernes, samt hvorvidt fiskerbefolkningen i givet fald kan rejse erstatningssag og mod hvem. Videre spørges om ansvarsplaceringen i det hele taget, udsivningsrisiko og eventuel fjernelse af giftdepotet.[15] Udvalget beder miljøministeren om at kommentere 3 artikler fra Jyllandsposten den 1. februar 1981.[16] Artiklerne er tilvejebragt gennem den pågældende journalists ønske om aktindsigt vedrørende en række dokumenter til miljøstyrelsen. Udvalget beder ministeren om at fremsende de rapporter, der måtte foreligge i forbindelse med undersøgelserne i 1976 vedrørende giftdepotet på Harboøre Tange.[17] Udvalget udbeder sig ministerens kommentar til nogle artikler og illustrationer af sygdomsinficerede fisk i en publikation, der hedder: »La Castellas interessante magasin. »Nr. 3 1981.[18] Og udvalget spørger: »Til opklaring af de yderst forskellige vurderinger af nødvendigheden af fiskeriforbudet og fjernelse af kemikalie-depotet ved høfde 42 ønskes rapporten vedrørende den uafhængige vurdering af havforureningslaboratoriets notat af 1981 tilstillet udvalget.« Notatet fremkommer, og det har som titel: »Redegørelse om blåmuslingers anvendelighed som kvantitative indikatorer for kviksølv. »Notatet er et meget vanskeligt tilgængeligt og omfangsrigt dokument.[19] Det samme emne følges op med et spørgsmål: »Hvilke kommentarer har ministeren til vedlagte artikel fra Ingeniøren, nr. 36, 4. september

1981, specielt med henblik på oplysningerne om kviksølvindhold i muslinger, skrubber og opskubbet sand? Til sammenligning ønskes oplyst, hvilke koncentrationer, der har været målt i den japanske by Minamata i forbindelse med kviksølvforureningskatastrofen. »Miljøministeren svarer, efter at have forelagt spørgsmålet for miljøstyrelsen og statens levnedsmiddelinstitut. – Der er tale om et kort svar, så vidt ses bygget på de ovennævnte styrelsers kommentarer til vedlagte artikel.[20] Der blev omkring Harboøre/Cheminova-sagen stillet op imod et halvt hundrede spørgsmål, dertil 1 samrådsspørgsmål af mere generel karakter.

Gennemgangen af disse to sager synes at vise, at miljø- og planlægningsudvalget i aktuelle »varme« sager følger ministeren/administrationen overordentlig tæt uanset på hvilket administrativt niveau de befinder sig. Dette forløber samtidig med, at Cheminova-sagen på anden vis drøftes i tinget, dels ved adskillige onsdagsspørgsmål til ministeren og dels ved en forespørgselsdebat, der fandt sted i marts måned 1981. FT 1980-81, sp. 8842-8958.

3.5.4. Digebyggeri i Vadehavet

Ved lov nr. 271 af 8. juni 1977 blev det besluttet, at der skulle bygges et dige ud for Tøndermarsken, det såkaldt fremskudte dige. Denne beslutning gav anledning til en debat i medierne omkring følgerne af digebyggeriet, specielt for fuglelivet. Til denne sag stilles i folketingsåret 1980/81 en række spørgsmål i udvalget. Der indledes med et samrådsspørgsmål, hvor ministeren bedes redegøre for, hvordan man tænker sig området mellem det fremskudte dige ud for Tønder marsk anlagt, så det opfylder bemærkningerne i digeloven med hensyntagen til naturinteresserne.[21] Dette samråd følges op med en række skriftlige spørgsmål. Der spørges, om miljøministeriets og vildtbiologisk stations repræsentanter har deltaget i alle digeudvalgets møder, om digeudvalget har drøftet den afvanding, hegning og vejanlæg, som omtales i finanslovsforslaget for 1981, om hvordan ministeren vurderer de anlæg, der er opført på finanslovsforslaget og om ministeren er enig i, at etablering af de nævnte anlæg vil vanskeliggøre en naturmæssig indretning af den nye kog.[22] Der stilles følgende spørgsmål: »Er vandstandssvingningerne i Videåen af værdi for fuglelivet i Rudbøl sø og Magisterkogen? Hvad agter ministeren i givet fald at gøre for at sikre disse vandstandssvingninger?«[23] I andre spørgsmål rejses problemerne omkring anlæg af nye veje i de opståede kog, om det ikke er uholdbart, at staten agter at opdyrke arealer i

disse nye kog, om hensigtsmæssigheden og nødvendigheden af saltvandsindtag og om hvem der projekterer afvandingsprojektet i den nye kog, på hvis foranledning, til hvilken pris og hvornår.[24] Der stilles videre følgende spørgsmål: »Ministeren bedes redegøre for årsagerne til, at der i området inden for det fremskudte dige ud for Tønder marsken ikke foretages kanalhegning, der traditionelt har været anvendt i disse områder.«[25] Og »Kan ministeren bekræfte, at anvendelse af andre indhegningsformer er begrundet i hensynet til, at landbrugsmaskiner lettere kan komme frem?« Ministeren svarer ved oversendelse af et notat, udarbejdet af fredningsstyrelsen. Styrelsen mener principielt, at spørgsmål af fælles betydning for digebyggeri og påtænkte afvandingsforanstaltninger for Tønder marsk og spørgsmål om udnyttelse af det inddigede område (den nye kog) skal behandles i digeudvalget, der er nedsat af ministeren for offentlige arbejder i medfør af § 5 i Digeloven. Videre fremhæves det i notatet, at om en eventuel sammenhæng mellem indhegningsformer og muligheder for at arbejde med landbrugsmaskiner kan det oplyses, at anvendelse af landbrugsmaskiner ikke kan forventes at få betydning ved valg af indhegningsform, idet eksistensen af kanaler og skel-grøfter ikke udelukker anvendelse af disse maskiner.[26] Hedeselskabets rapport om afvandingen af den nye kog mellem det fremskudte og det oprindelige dige ud for Tønder marsk bedes tilstillet udvalget.[27] Digesagen er et typisk eksempel på, at et udvalg søger at holde sig orienteret om, hvorledes de bemyndigelser, der er givet i en lov af ministeren, føres ud i livet. Og at udvalget søger at påvirke denne proces.

3.5.5. Hvalfangst

Om dette emne bliver der i miljøudvalget stillet en række samrådsspørgsmål til henholdsvis udenrigsministeren, fiskeriministeren, grønlandsministeren og miljøministeren. Dette område er vel ikke åbenbart miljøministeriets ressort og falder heller ikke direkte ind under beskrivelsen af udvalgets opgaver i henhold til F.F. § 7, stk. 1, nr. 15. Men udvalget tager altså initiativ på området, uden at dette tilsyneladende fører til nogen afgrænsningsovervejelse. Sagen drøftes vistnok ikke i andre udvalg.

Det er åbenbart, at det er hensynet til en truet dyreart, der tilskynder miljøudvalget til denne undersøgelse af hvalfangstproblematikken. Der gives fra fiskeriministeriet i et omfattende dokument svar på spørgsmålet om den formelle procedure vedrørende de internationale forhandlinger om kvoter for hvalfangstmoratorium etc. etc. og

om, hvad hvalfangsten betyder for Færøerne og Grønland økonomisk og på anden måde. Fiskeriministeren fremsender videre, på forespørgsel i dagsordenen for IWC's årsmøde i juli 1981. Fiskeriministeren bedes redegøre for Danmarks stilling ved de sidste 5 års afstemninger i den internationale hvalfangstkommission. Også spørgsmålet om eventuelle gener for hvalernes »navigationssystem« ved supertankeres gennemsejling af de grønlandske farvande ønskes kommenteret, og dette sker i en omtale af det såkaldte 'Arctic Pilot Project'. Videre spørges, om Danmark i forbindelse med det kommende møde i den internationale hvalfangstkommission vil rejse spørgsmålet om forbud mod inhumane fangstmetoder.[28] I en række spørgsmål til grønlandsministeren uddyber udvalget de givne oplysninger omkring fangsten af hvaler ved Færøerne og Grønland. Endelig beder udvalget om instruksen for den danske delegation til IWC-mødet. Her er grønlandsministerens svar utvetydigt og knapt: »Det er regeringens normale praksis ikke at udlevere instruktioner til møder i interguvernementale organisationer«.[29]

3.5.6. Om lands- og regionplanlægning

I henhold til loven om lands- og regionplanlægning skal miljøministeren afgive en årlig beretning til folketinget. Denne beretning har form af en redegørelse, der hvert år fremlægges for folketinget, og som traditionelt giver anledning til en debat i tinget. Derudover er det i loven forudsat, at folketingets miljø- og planlægningsudvalg kan tage redegørelsen op til vurdering og behandling i udvalget. Dette sker også i folketingsåret 1980/81, hvor der til redegørelsens forskellige afsnit stilles en række skriftlige spørgsmål, og dertil en række spørgsmål til besvarelse af ministeren i et samråd. Det synes, som den i loven forudsatte procedure fungerer. De spørgsmål, der stilles af udvalget, har generel karakter. Det er de overordnede planlægningslinier, der undersøges, ganske som tænkt ved lovens vedtagelse.[30] At landsplanredegørelsen endvidere kan føre til en forespørgselsdebat i folketinget er ikke typisk, men det skete i januar 1980.[31]

3.5.7. Spørgsmål om fortolkning af lovbestemmelser m.v.[32]

I adskillige spørgsmål anmoder udvalget ministeren om at redegøre for lovfortolkning. I ét tilfælde endog meget generelt: »Hvilke ændringer skal der foretages i lov om miljøbeskyttelse, hvis ministerens bemyndigelse skal omformes til konkrete krav?«[33] I øvrigt er spørgsmålene mangeartede, f.eks. spørgsmål om mink- og svinefarmes

placering,[34] om fortolkning af deklarationer, og om hjemmel til at påbyde grundejerforening etableret,[35] om opfyldte havarealers zonestatus,[36] om forudsætninger (vejledende) for dimensionering af spildevandsanlæg,[37] om lokalplanregler i forhold til ekspropriationsmulighed,[38] om lokalplanpligtens omfang,[39] om hvem der er klageberettiget i henhold til kommuneplanloven,[40] om lokalplanprocedure, specielt bebyggelsesprocenter[41] og om indsigelsesfristen i henhold til kommuneplanloven.[42] I alle disse tilfælde er ministerens svar udarbejdet af den under miljøministeriet relevante styrelse, og ministerens egen kommentar består af en henvisning til et notat, udarbejdet af den relevante styrelse, i disse tilfælde: planstyrelsen og/eller miljøstyrelsen.

I et spørgsmål udbedes ikke alene fortolkningsafklaring, men også ministerens stillingtagen til en bestemt situation: Spørgsmålets tekst er således:

»Er der efter ministerens opfattelse hjemmel til i forbindelse med region- og kommuneplanlægning at styre udbredelsen af de såkaldte discount-butikker?

Hvis svaret er benægtende, ønskes yderligere følgende spørgsmål besvaret:

Vil ministeren tage initiativ til, at spørgsmålet om discountbutikker undersøges med henblik på tilvejebringelse af retningslinier for styringen af denne udvikling i detailhandelen?

Mener ministeren, at de såkaldte discount-butikker kan true en tilfredsstillende forsyning med egentlige nærbutikker i en række lokal-områder?«

Svaret indledes med standardformuleringen: »Jeg har forelagt spørgsmålet for planstyrelsen, som har oplyst følgende, hvortil jeg kan henvise«. I svaret redegør planstyrelsen for hjemmelsspørgsmålet og skriver herefter: »Planstyrelsen finder imidlertid ikke, at de ovennævnte regler giver mulighed for at udelukke bestemte typer af dagligvareforretninger – f.eks. discount-butikker. Dette er imidlertid et fortolkningsspørgsmål, hvis afgørelse i sidste instans hører under domstolene. Efter planstyrelsens opfattelse vil en styring af udbredelsen af bestemte butikstyper være betænkelig, idet dette vil kunne medføre en fastfrysning af den eksisterende detailhandelsstruktur og medføre uønskede konkurrencemæssige etableringsmæssige begrænsninger med heraf følgende konsekvenser for bl.a. prisdannelsen inden for dagligvareområdet«.[43] Ministeren henviser altså her til planstyrelsen. Også for så vidt angår den mere politiske del af spørgs-

målet. Men udvalget er ikke tilfreds med svaret og anmoder om i et samråd med ministeren at få en uddybning af svaret.[44]

Et spørgsmål angår mulighed for at tilbageføre landbrugsjord fra byzone til landzone og spørgsmålet, om hvorvidt ministeren i givet fald vil foreslå lovændringer. Planstyrelsen har udarbejdet et notat, hvortil der på sædvanlig vis henvises. Men medens planstyrelsen i det ovenfor nævnte svar også udtaler sig om det politiske element i spørgsmålet, og ministeren alene henholder sig hertil, gør planstyrelsen i dette notat op, at denne, planstyrelsen, først når kommuneplanerne foreligger, mener at en undersøgelse af problemet bør foretages. Ministeren føjer så hertil, at en eventuel tilbageføring vil være en kompliceret sag (f.s.v. angår arealer, der er udlagt i byzone efter 1.1.1970) under hensyn til erlagte frigørelsesafgifter.

Ministeren gør endvidere opmærksom på, at spørgsmålet har været forelagt landbrugsministeriet:

»Landbrugsministeriet agter i nær fremtid på baggrund af bestemmelserne i den nye landbrugslovs § 1, stk. 3 at tage spørgsmålet om kommunernes jorderhvervelser op til forhandling med Kommunernes Landsforening med henblik på eventuel genafhændelse af landbrugsarealer, der ikke inden for regionplanens tidshorisont kan påregnes inddraget i byudvikling«.

Ministeren undlader således direkte at svare på spørgsmålet om, hvorvidt han »vil søge skabt praktisk mulighed for, at landbrug i byzone bliver ført tilbage til landzone.«[45]

Det fremgår af denne gennemgang, at udvalget i vidt omfang anmoder om ministerens fortolkning af gældende ret gennem spørgsmål til Alm. del, at ministeren sædvanligvis svarer med henvisning til notat, han indhenter i styrelserne, men i nogle tilfælde med departementale »bemærkninger« hæftet på.

Det synes, som ministeren i nogle tilfælde lader styrelserne svare – også på mere politisk prægede spørgsmål.

3.5.8. Konkrete afgørelser truffet af centrale myndigheder

I en række spørgsmål har udvalget bedt om oplysninger vedrørende afgørelser, der enten er anket til eller afgjort af central instans. Eksempler: Afgørelse truffet af fredningsnævnet for Vejle Amt omkring nogle sommerhuse i Kolding kommune, og Vejle Amtsråds klage til overfredningsnævnet over denne afgørelse.[46] En afgørelse, overfredningsnævnet har truffet vedrørende et halbyggeri i Slagelse

kommune.[47] Ministeren besvarer spørgsmålene ved at fremsende de ønskede afgørelser. Ministeren fremsender ligeledes uden bemærkninger en miljøankenævnsafgørelse vedrørende klage over lugtgener fra en fjerkræfarm i Føllenslev.[48]

Der spørges fra udvalget om en konkret fredningssag fra området Bjerget ved Søbysund i Nibe kommune. Her udbedes overfredningsnævnets endelige afgørelse. Ministeren meddeler, at han vil fremsende kendelsen til orientering, når den foreligger.[49] Videre spørges om en sag vedrørende en smedemester fra Skørping kommune, der har fået miljøministeriets afslag på ansøgning om udvidelse af sin smedeforretning. Udvalget beder ministeren tilkendegive, om han finder afgørelsen overensstemmende med folketingets ønske om en sikring af landsbyernes og de små bysamfunds fremtidsmuligheder, som det fremgår af den vedtagne dagsorden under forespørgselsdebatten om landsplanredegørelsen. Ministeren svarer med at fremsende akterne i sagen og henviser i øvrigt til et notat om samme, udarbejdet af planstyrelsen. Det fremgår af konklusionen i dette notat, at »da Terndrup by har mere end 1.200 indbyggere og endvidere er optaget i regionplanen som kommunecenter, finder planstyrelsen ikke, at den kan karakteriseres som en landsby af den type, dagsordenen sigter mod«.[50]

I et spørgsmål ønskes et eksemplar af en redegørelse, planstyrelsen har truffet, vedrørende fire ulovligt opførte carporte i Sønderborg kommune. I tilknytning hertil anmodes om en sammenligning mellem denne sag og en sag vedrørende et byggeri i Løjt Kirkeby. Ministeren fremsender den ønskede afgørelse fra planstyrelsen og har hertil udarbejdet den ønskede vurdering af sammenlignelighed.[51]

Der spørges om en afgørelse, planstyrelsen har truffet omkring et parcelhusbyggeri på Turø. Spørgsmålet antyder, at der foreligger en klar overtrædelse af en tinglyst deklaration. Ministeren spørges videre, om det er korrekt »som det i pressen er blevet anført, at Svendborg kommunes borgmester, Viggo Schultz, er nabo til det ulovlige parcelhus«. Ministeren svarer med at vedlægge en kopi af planstyrelsens skrivelse og har endvidere vedlagt en kopi af den omtalte deklaration. Ministeren føjer hertil: »Planstyrelsen har oplyst, at det ikke af styrelsens sag fremgår, om borgmester Viggo Schultz er nabo til det omhandlede parcelhus«.[52] I et spørgsmål bedes ministeren redegøre for en sag fra Ølstykke kommune omkring en ulovligt meddelt dispensation. Ministeren svarer med at oversende planstyrelsens skrivelse/afgørelse af sagen, men tilføjer så, med plan-

styrelsen som kilde, nogen klargørende bemærkninger omkring sagen.[53]

I et spørgsmål vedrørende en lagerhal i Karup ønskes ministerens opfattelse af, hvornår der indtræder lokalplanpligt. Spørgsmålet er noget polemisk formuleret, »... skal man forespørge, om det er korrekt, at siloen er dobbelt så høj som den hidtidige lagerhal. Og såfremt dette skulle være tilfældet, skal man yderligere bede ministeren oplyse, om bygningshøjden skal være 3,4 eller femdoblet for, at der i den konkrete sag efter ministerens opfattelse var blevet udløst lokalplanpligt«.

Ministeren svarer efter sædvanlig praksis: »Jeg har i anledning af udvalgets spørgsmål indhentet vedlagte notat fra planstyrelsen af 23. oktober 1980, som jeg kan henvise til«.[53a]

3.5.9. Konkrete sager afgjort lokalt

Der er i folketingsåret 1980-81 stillet ca. 25 spørgsmål af denne kategori. Nogle spørgsmål vedrører dog samme problem, f.eks. er 7 spørgsmål stillet angående minkfarme.[54]

En række spørgsmål er foranlediget af artikler i pressen: Om en losseplads i Videbæk kommune,[55] om en cykelfabrik i Nr. Åby, hvor udvalget spørger således:

»Ministeren bedes oplyse, hvor store udgifter Cykelfabrikken Grand i Nr. Åby måtte afholde til at fjerne det deponerede giftige affald i forhold til virksomhedens årlige omsætning.

Ministeren bedes herefter oplyse, hvor stort et beløb samme relative udgift ville udgøre i forhold til Cheminova's årlige omsætning.«

Og ministeren svarer: »Jeg har forelagt spørgsmålet for miljøstyrelsen, som har oplyst følgende, hvortil jeg kan henvise:

»Miljøstyrelsen har telefonisk fået oplyst, at Cykelfabrikken Grand A/S foreløbig har afholdt følgende udgifter i forbindelse med nedgravet kemikalieaffald fra virksomheden:

Honorar til rådgivende ingeniør-firma, inklusive enkelte analyser:	177.000
Øvrige Analyser:	8.000
Opgravning og transport:	19.000
Kommunekemi A/S:	86.000
I alt:	Kr. 290.000

Alle beløb er afrundet til nærmeste hele antal tusind kroner, eksklusive moms.

Det bemærkes, at en del af det opgravede kemikalieaffald endnu befinder sig på virksomheden, idet der endnu ikke er taget stilling til de videre foranstaltninger for dette affald. Den endelige udgift i forbindelse med det opgravede kemikalieaffald vil derfor blive større end ovennævnte beløb.

Ifølge telefonisk oplysning fra virksomheden har bestyrelsen af konkurrencehensyn ikke ønsket at oplyse den årlige omsætning. Det er derfor ikke muligt at beregne, hvor stort et beløb samme relative udgift ville udgøre i forhold til A/S Cheminova's omsætning.

Aktieselskabs-registeret har bekræftet, at Grand A/S ikke i sit regnskab har oplyst årsomsætningen. Cheminova A/S havde i 1979 en omsætning på 358 mio. kr.«[56]

Der spørges, om Novo i Kalundborg: »Ministeren bedes tilstille udvalget en redegørelse for miljøforholdene ...«, »herunder spørgsmål vedrørende landvæsenskommissionskendelser, kendelser fra amtsvandvæsenet, tilladelser til spidlevandsudledning, krav til Kalundborg kommunes rensningsanlæg m.v.«

Besvarelsen af disse spørgsmål er udarbejdet af departementet efter henvendelse til miljøstyrelsen – som hos de relevante myndigheder og den private virksomhed har indhentet de ønskede oplysninger.[57]

Udvalget har spurgt, om Tårnby Kommunes adfærd ved køb af jord,[58] om en byggesag i Svendborg f.s.v. angår nabohøring,[59] om lokalplanlægning ved Kastrup havn, (på baggrund af artikel i Ekstra-Bladet). Her er det planstyrelsen, der svarer efter at have indhentet oplysninger hos kommunerne.[60]

Men det er ikke udelukkende enkeltsager, der interesserer udvalget, hvad følgende spørgsmål viser:

»Ministeren bedes tilstille udvalgets medlemmer et eksemplar af den af hovedstadsrådet udarbejdede rapport vedrørende hovedstadsregionens vandløb. Det er oplyst, at det er hovedstadsrådets vurdering, at vandløbene har en for ringe vandkvalitet, og at der endvidere ikke er sket væsentlige ændringer af vandkvaliteten siden en tilsvarende undersøgelse i 1974. På dette grundlag ville det være hensigtsmæssigt, om ministeren f.eks. i skemaform – afstrømningsområde for afstrømningsområde – kunne redegøre for de samlede afholdte spildevandsinvesteringer i perioden 1974-1980, den stedfundne vandkvalitetsændring, de manglende investeringer i henhold til spildevands-

planerne samt eventuelt en forklaring på, hvorfor de meget betydelige hidtidige millioninvesteringer i de fleste tilfælde åbenbart ikke har medført nogen registrerbar forbedring af regionens vandløb.«

Ministeren svarer med en fremsendelse af en besvarelse fra miljøstyrelsen, »som jeg kan henholde mig til.« Af svaret fremgår det, at miljøstyrelsen har anmodet hovedstadsrådet om en udtalelse. Hovedstadsrådet svarer miljøstyrelsen ved at henvise til den i spørgsmålet nævnte rapport – specielt med fremhævelse af nogle konkrete punkter i denne og med henvisning til dens konklusion. Endvidere redegør miljøstyrelsen for tilblivelsesterminer vedr. spildevandsplaner og lover at tilsende en netop afsluttet analyse »af den nu afsluttede 1. etape af spildevandsplanlægning.«[61] (Dette spørgsmål kunne have været medtaget under 2.5.6. Lands- og regionplanlægning, men er medtaget her, fordi regionplanmyndigheden er hovedstadsrådet.)

I et spørgsmål beder udvalget ministeren redegøre for kommuneplanlægningen i Herlev, tilsyneladende foranlediget af 8.500 borgeres protest mod nedlæggelse af 509 kolonihaver. Ministeren henviser til et notat fra planstyrelsen, men gør herudover opmærksom på, at han har benyttet indkaldelsesbeføjelsen i Kommuneplanlovens § 10 for at sikre, at det udarbejdede »kommuneplanforslag blev bragt i overensstemmelse med de rammer, der er fastlagt i den af miljøministeren godkendte regionplan.«[62]

Udvalget ønsker oplysning om 2 lokalplaner fra Juelsminde, som har været genstand for en ombudsmandsundersøgelse – (tilblivelsesmangler).[63]

Udvalget ønsker ligeledes at orienteres om Karlebo Kommunes ekspropriation for at kunne gennemføre en lokalplan.[64] Endelig har udvalget ønsket ministerens bemærkninger til et indlæg i dagbladet Børsen angående en afgørelse vedrørende Lundbeck og Co. i Valby.[65] Ministeren svarer med at oversende et manuskript til svarindlæg i Børsen.

Det fremgår af disse sager, at udvalget også rejser spørgsmål til ministeren, som ikke på noget tidspunkt har været behandlet i den statslige administration. For at imødekomme udvalget har ministeren i disse tilfælde måttet indhente oplysninger hos andre myndigheder og/eller hos private.

3.5.10. Spørgsmål af overvejende teknisk karakter

Miljø- og planlægningsudvalget har i efteråret 1980 beskæftiget sig ret

indgående med miljøstyrelsens godkendelse af Studstrupværket. Det er den luftforureningsmæssige side af godkendelsen, der har interesseret udvalget. Udvalget spørger om skorstenshøjde, om hvorfor det ikke i godkendelsen er forudsat, at der skal ske svovldioxidrensning, om hvilken miljøpolitisk filosofi, der ligger bag bestemmelsen om, at emissionskravene i »partikler SO_2, NO_2« ikke skal gælde for Kalø Vig? Der spørges også om, hvad årsager er til, at NO_2-grænseværdien i »emission« er fastsat til 0,2 mg/m³? »Hvilken dokumentation f.eks. i måleresultater ligger der bag påstanden om, at NO_2 emissionen kan beregnes ud fra måling af SO_2 og NO-emissionen samt målingen af SO_2-emission?« Der spørges om, hvad begrundelsen er for, at grænseværdien for SO_2 er fastsat til 0,35 mg pr. m³? Og der stilles følgende spørgsmål: »Miljøstyrelsen anfører s. 13 i miljøgodkendelse af Studstrupværket, at der ikke er grundlag for at kræve SO_2-røgrensning. Hvad bygger den opfattelse på? Hvordan passer denne opfattelse sammen med SMHI-rapporten, som er udarbejdet af miljøstyrelsen?«[66]

Af samme karakter er spørgsmål vedrørende Amagerværket, hvor udvalget på baggrund af tidligere spørgsmål ønsker at få at vide, hvordan miljøstyrelsen kan hævde, at den planlagte udvidelse af Amagerværket ikke vil medføre en overskridelse af miljøstyrelsens retningslinier (vejledende grænseværdier, jfr. tidligere svar til udvalget fra miljøstyrelsen). Og udvalget spørger videre: »I tilfælde af at miljøstyrelsen fastholder den påstand, bedes der om en redegørelse for, hvordan man kan udvide kraftværkskapaciteten fra 270 MW til 750 MW, uden at det medfører forøget SO_2-emission«.[67] En gennemgang af svarene på disse spørgsmål viser, *at* miljøministeren har indhentet svarene hos miljøstyrelsen, hvortil han henviser, *at* svarene er meget teknisk betonede, hvad naturligvis også er forståeligt på baggrund af de stillede spørgsmål og *at* nogle af svarene er endog overordentlig teknisk indviklede.

Udvalget spørger i tilknytning til klorproduktionen på Amager, om der føres løbende kontrol med drikkevandskvaliteten og om der er kontrol med tilsætning af klor?[68] Og: »Hvilke registreringer foretages der af vandkvalitetsmålinger, og hvilke målinger foretages med hensyn til forekomsten af trihalomethan?«[69]

»Hvor langt er man kommet i undersøgelserne med hensyn til at erstatte klortilsætningen i drikkevand med andre stoffer?«[70] Udvalget beder ministeren fremsende havforureningslaboratoriets to seneste rapporter i Cheminova-sagen.[71]

På levnedsmiddelområdet spørger udvalget ministeren, hvornår der vil blive fastsat egentlige grænseværdier for pesticiderester i fødevarer, således som det er anbefalet i rapporten fra Statens Levnedsmiddelinstitut om pesticiderester i danske levnedsmidler 1976-78. På dette spørgsmål svarer ministeren (departementet), d.v.s. uden at have ladet levnedsmiddelinstituttet udarbejde notat, at han netop fra instituttet har modtaget udkast til bekendtgørelse om maksimalgrænseværdier for indholdet af bekæmpelsesmidler i levnedsmidler, og bekendtgørelsen forventes udstedt i foråret 1981 med ikrafttrædelse til 1. januar 1982. Herefter beskriver ministeren nogle hovedelementer i bekendtgørelsen og redegør for, hvilke principper der er fulgt.[72]

I henhold til dette og andre spørgsmål på området spørger udvalget: »Hvilken betydning vil synergismen mellem de forskellige kendte og brugte pesticider få ved udarbejdelse af grænseværdier for pesticiderester i danske levnedsmidler?« Her forelægger ministeren spørgsmålet for levnedsmiddelinstituttet, hvis oplysninger han henviser til. Notatet er kort. Her gengives en lille smagsprøve: »Instituttet skal her oplyse, at man ved fastsættelse af grænseværdier for pesticider tager udgangspunkt i veldokumenterede toxikologiske undersøgelser over de enkelte pesticiders giftighed. Ud fra dette beregnes den acceptable daglige indtagelse i (ADI). ADI opgives i mg pr. kg legemsvægt pr. dag og angiver den mængde, man finder det forsvarligt, at mennesker indtager dagligt gennem et helt liv. De toxikologiske vurderinger foretages af en international ekspertgruppe under FAO/WHO, og denne gruppes anbefalinger danner grundlag for fastsættelse af grænseværdier. I en rapport fra det vesttyske forskningsråd fra 1975, hvor de da foreliggende oplysninger om samspillet mellem pesticider blev gennemgået, er det konkluderet, at synergisme (d.v.s. at f.eks. to pesticider forstærker hinandens virkning) kun er påvist ved høje doser. Ved de lave doser, svarende til restkoncentrationer i levnedsmidler, findes der kun den af doserne forventede samlede virkning (additiv effekt). Grænseværdierne fastsættes ved at indregne ADI i modeller, hvor det forudsættes, at en person dagligt indtager f.eks. 200, 400 eller 800 g af de levnedsmidler, hvor pesticidet findes«.[73]

Et andet teknisk spørgsmål: »Vil ministeren oplyse, hvilke analyser der er foretaget af det flydende affald, der er fremkommet i udgravning på den byggegrund i Valby, København, hvor Stellings farve- og lakfabrik lå? Hvad har de foretagne analyser vist om affal-

dets indhold? Er de påviste stoffer sundhedsfarlige? Hvorledes skal de påviste stoffer tilintetgøres?«[74]

Udvalget har udbedt sig et omfattende materiale vedr. kernekraftproblematikken. Også dete store materiale er af særdeles teknisk karakter.[75]

I tilknytning til Cheminova-sagen foreligger også spørgsmål til ministeren om nødvendigheden af fiskeriforbudet, fjernelse af kemikaliedepotet ved høfde 42, og i den anledning udbeder udvalget sig rapporten vedrørende den uafhængige vurdering af havforureningslaboratoriets notat af 8. marts 1981.[76]

Også helt detailprægede spørgsmål tages op af udvalget. I en fortsættelse af et tidligere spørgsmål, der medførte, at en landvæsenskommissions-kendelse blev fremsendt til udvalget, ønsker udvalget at få tilstillet analyser af spildevand m.v. vedrørende Carmen Clarol A/S og Novo Industri A/S, Kalundborg. Analyseprogrammet fremsendes til udvalget.[77] Det ses ikke, at udvalget herefter har taget sagen op.

3.5.11. Debatlignende spørgsmål, undertiden med polemisk islæt
I en række spørgsmål fra udvalget anmodes ministeren om at tilkendegive sin holdning til allerede afgjorte sager, i sammenligning med f.eks. hotelsagen fra Krik Vig, (se teksten til note 86). Eksempel: »I fortsættelse af svaret på spørgsmål ... vedrørende de ulovlige bygninger opført af ..., hvor Århus amtsråd og miljøministeren har krævet en ca. 50 m^2 stor bygning og lagerbygning og et ca. 30 m^2 stort gæstehus nedrevet, bedes ministeren besvare følgende yderligere spørgsmål:

Miljøministeren har i dette tilfælde krævet ca. 30 % af det samlede bygningsareal nedrevet. Såfremt ministeren derfor på en tilsvarende måde havde stillet krav om lovliggørelse gennem nedrivning af de ulovlige byggerier i Holte Midtpunkt og Hotel Krik Vig, Sydthy kommune, bedes ministeren oplyse, hvor stor en procentdel af bygningsarealet det nedrevne ville udgøre af det samlede byggeri i disse tilfælde.«[78]

I et andet spørgsmål bedes ministeren redegøre for sagen omkring havdambruget Samsø laks. I spørgsmålets tekst siges bl.a.: »I forbindelse med byggeriet af det omtalte motel ved Hotel Krik Vig i Sydthy kommune bliver byggeloven, by- og landzoneloven, kommuneplanloven og den kommunale styrelseslov meget klart overtrådt, men da bygherren var i god tro, forlangte ministeren ikke dette stærkt ulov-

lige byggeri lovliggjort gennem nedrivning, men ønskede blot Sydthy kommune idømt en symbolsk bøde. I denne anledning bedes ministeren oplyse, hvorfor myndighederne i dette tilfælde ønsker havdambruget lovliggjort gennem nedrivning, selv om havdambruget i forhold til Motel Krik Vig repræsenterer langt mindre lovovertrædelse. Hvorfor kan sagen ikke afgøres alene med en bøde som i Krik Vig-sagen? I modsat fald kan man formentlig risikere, at befolkningen får det indtryk, at når lovovertrædelserne er tilstrækkelig omfattende, vil overtrædelserne blive afgjort med bøde, mens myndighederne ved mindre lovovertrædelser kræver nedrivning«.[79]

Endnu et eksempel: »Det er blevet oplyst i dagspressen, at fredningsstyrelsen har til hensigt at forlange 30 sommerhuse nedrevet ved Bjert Strand og Varemark ved Lillebælt, fordi sommerhusene efter fredningsstyrelsens opfattelse er ulovlige. I denne anledning bedes ministeren oplyse, hvorfor man ikke vælger samme fremgangsmåde, som ministeren valgte ved det ulovlige hotelbyggeri ved Krik Vig i Sydthy Kommune, hvor næsten alle de love, hvor det var muligt at overtræde, blev overtrådt. Alligevel valgte man kun at stille krav om en nærmest symbolsk bøde og lod hotellet ligge.«[80]

Et andet hotelprojekt giver anledning til følgende spørgsmål: »Ministeren bedes kommentere de udtalelser, ministeren er refereret for i Jyllandsposten d. 25. august 1981 vedrørende en ulovlig opførelse af et feriehotel i Bogense. Her siger borgmester Svend Jensen, 'at miljøministeren gav mig ret i, at vi handlede i god tro, da vi gav byggetilladelse'. Endvidere refereres ministeren for at skulle have sagt, at hele sagen var kørt urimelig op, dels af Jyllandsposten og dels af folketingsmedlem Bernhard Baunsgaard.«[81]

Et spørgsmål er affødt af retssagen om fjer fra Gallus Sonerotii: »Udvalget udbeder sig ... ministerens kommentar til vedlagte artikel fra Dansk Industri, januar 1981. Ved besvarelsen bedes især lagt vægt på følgende spørgsmål: a) Ministeren bedes oplyse, hvilke uddannelsesmæssige kvalifikationer, der vil være nødvendige for at kunne skelne en fjer fra Gallus Sonerotii, Sonnerats junglehøne, fra fjer fra andre fugle. b) Hvilke muligheder har andre erhvervsdrivende efter ministerens opfattelse for at undgå uforskyldt at bringe sig i samme situation som direktør N. Anker Lauersen? c) Ministeren bedes detailleret begrunde, hvilke forhold, der betingede, at det var nødvendigt for myndighederne at bede om ransagningskendelse. d) Forventer ministeren, at den fremgangsmåde, som myndighederne og herunder miljøministeriet har anvendt i denne sag, vil medvirke til at

skabe respekt for det offentlige? e) Ministeren bedes endelig tilstille udvalgets medlemmer et eksemplar af anklageskriftet og dommen.«[82]

Udvalget har bedt ministeren kommentere en bog af Arne Gaardmand, planstyrelsen, om plan og politik, og i spørgsmålet opstilles fra a) til d) en række særlige punkter, som man ønsker, ministeren skal tilkendegive sin mening om eller erklære sig enig eller uenig i.[83]

Det – vel næsten mest særprægede spørgsmål – er stillet på baggrund af nogle udtalelser af miljøministeren til dagbladet Information. Spørgsmålet bringer direkte citater af ministerens udtalelser, der absolut bærer præg af at være fremsat i al hast. Spørgsmålet fylder $^3/_4$ A-side og slutter med følgende sætning: »Såfremt ministeren har udtalt sig som refereret, bedes ministeren oplyse, om han ikke ved sin udtalelse om at kræve lovliggørelse af Hotel Krik Vig, netop har bidraget til at befæste indtrykket af, at de magtfulde kommunalbestyrelser ansvarsfrit kan overtræde landets love.«

Ministeren svarer kort: »Om sagen om toiletbygningen og klubhuset på Stege havn kan jeg henvise til miljøministeriets afgørelse af 28. januar 1981 samt miljøministeriets skrivelse af 8. maj 1981 til Oda Poulsen, hvoraf kopier vedlægges. Jeg finder ikke, at der er grundlag for en sammenligning mellem denne sag og sagen om Hotel Krik Vig i Sydthy Kommune.

Jeg kan i øvrigt oplyse, at de i dagbladet Information refererede udtalelser i det store og hele gengiver min opfattelse med hensyn til kommunernes overholdelse af miljø- og planlovgivningen.

Som det fremgår af mit svar på udvalgets spørgsmål nr. 275 ('Alm. del' – bilag 396) vil der blive nedsat et tværministerielt udvalg, som skal undersøge hele problematikken omkring såvel offentlige myndigheders som privates overholdelse af den bygge- og miljøretlige lovgivning. Jeg kan i øvrigt henvise til den nævnte besvarelse.«[84]

Ministeren har endvidere besvaret et spørgsmål fra udvalget vedrørende en vandsag fra Asserbo. Spørgsmålet er tilsyneladende fremkommet på baggrund af en henvendelse, fra en privat person, til et udvalgsmedlem. Spørgsmålet indledes således: »Under henvisning til vedlagte referat af civilingeniør ... m.fl.'s møde med ministeren d. 4. december 1980« – beder udvalget ministeren besvare en række spørgsmål omkring nedsivningsanlæg, reservoirforekomster, forsumpningsproblemer m.v.

Ministerens svar er omfattende, der er vedlagt en række bilag. Svaret er på ialt 25 sider, herunder et 12-siders notat fra miljøstyrelsen.[85]

3.5.12. Spørgsmål vedrørende overtrædelse af miljølovgivningen m.v.

Miljø- og planlægningsudvalget har i en række tilfælde anmodet om, at afsagte domme, anklageskrifter og lignende bliver tilsendt udvalget. Desuden har udvalget interesseret sig meget for straf i forbindelse med overtrædelse af miljølovgivningen.

3.5.13. Retssager mod private:

Udvalget udbeder sig dommen afsagt af Thisted byret vedrørende motelbyggeriet ved Krik Vig i Sydthy kommune. En dom som udvalget i adskillige spørgsmål henviser til. Allerede i det første spørgsmål til ministeren om denne dom spørger udvalget, om ministeren vil påklage dommen til landsretten. I et hurtigt svar fremsendes udskrift af dommen – og ministeren meddeler, at statsadvokaten i Ålborg har indanket dommen for Vestre Landsret.[86]

Der spørges om en sag, hvor Ribe Amtsråd har anmeldt en virksomhed for ulovlig udledning af spidlevand: »Ministeren bedes redegøre for sagen«. Sagen er rejst på baggrund af omtale i Berlingske Tidende.[87]

Udvalget ønsker en kommentar fra ministeren vedrørende en retssag mod Ankerferie A/S i Ringsted.[88] Efter at have modtaget denne, stilles nyt spørgsmål, hvori udvalget beder ministeren oplyse, om det er korrekt, at politimesteren i første omgang afviste at tage den af fredningsstyrelsen krævede sag op til behandling, og at det kun var på grund af et meget betydeligt pres fra fredningsstyrelsens side, at politiet modvilligt påtog sig sagen. Ministeren svarer, at Fredningsstyrelsen har meddelt, at sagen har været underkastet normal sagsbehandling.[89]

Ministeren bedes af udvalget om at fremsende Hjørring byrets dom over et korn- og foderstoffirma.[90] Det sker, men der ses ikke at være foretaget yderligere i denne sag.

Foranlediget af en artikel i Jyllandsposten, hvori der omtales en virksomhed med 100 mio. kr. i omsætning, der har fået en bøde på 5.000 kr. for at have overskredet de fastsatte grænser for udledning af tungmetaller i et vandløb, spørger udvalget ministeren om, hvilke krav der er stillet til virksomheden. Hvilke vandløb der er tale om, hvilken udledning der har fundet sted og baggrunden for, at bøden er fastsat til 5.000 kr. Ministeren fremsender den aktuelle dom og gør dette med en meget kort henvisning til miljøstyrelsens bemærkninger, som alene er en oplysning om, hviken sag, det drejer sig om.[91]

Der stilles også spørgsmål angående domme, der er gået miljøministeriet imod, således i en sag om erstatning for fredning. Ministeren fremsender dommen og føjer dertil, at sagsøgeren har indbragt den af Vestre Landsret afsagte dom for Højesteret.[92]

Udvalget ønsker den afsagte dom vedrørende en erstatningssag, der er rejst mod miljøministeriet af en tidligere ejer af en landbrugsejendom forelagt udvalget. Ministeren fremsender dommen og gør opmærksom på, at miljøministeriet i denne sag frifindes for at betale en yderligere erstatning i medfør af § 13 i Land- og byzoneloven.[93]

3.5.14. Retssager vedrørende offentlige myndigheder

I tre spørgsmål ønsker udvalget oplysninger om en sag rejst mod Grindsted kommunes borgmester og en ingeniør i kommunen. Sagen angår tilsynet med en losseplads. Udvalget ønsker at få tilstillet det af politimesteren i Varde udarbejdede anklageskrift. Ministeren bedes endvidere af hensyn til en sammenligning tilstille udvalget det på Miljøstyrelsens foranledning udarbejdede anklageskrift mod virksomheden Superfos i Fredericia. Det fremgår tydeligt, at udvalget ønsker at foretage sammenligninger imellem den fremgangsmåde, der bliver anlagt over for kommuner, og den der bliver praktiseret over for enkeltpersoner. Anklageskriftet bliver fremsendt og forelagt i miljø- og planlægningsudvalget, og der stilles et nyt spørgsmål, hvor udvalget ønsker at få at vide, om det er kommunen, altså skatteyderne, eller det er borgmester Anders Christian Andersen og ingeniør Tage Christensen, der selv har betalt bøderne. Ministeren svarer på dette, at det er Grindsted kommune, der har betalt bøderne for de tiltalte i sagen. I et supplerende svar på samme sag fremsender ministeren til udvalget et svar fra indenrigsministeriet til folketingets kommunaludvalg om samme sag. Her henvises til en afgørelse truffet af tilsynsrådet i Ribe amt, hvoraf det fremgår, at rådet er af den opfattelse, at den af borgmesteren vedtagne bøde er pålagt Grindsted kommune og ikke borgmesteren personligt, hvorimod ingeniørens bøde skal betales af denne personligt.[94]

På baggrund af en artikel i Horsens Folkeblad vedrørende en losseplads i Morsholm mose ønskes en redegørelse for, hvordan konsekvenserne vil være i anledning af Odder kommunes overtrædelse af miljøbeskyttelsesloven, og hvilke konsekvenser der vil være for de ansvarlige i Odder kommune. Ministeren svarer foreløbigt ved at meddele, at han har forelagt spørgsmålet for miljøstyrelsen, der har anmodet Århus amtsråd og Odder kommunalbestyrelse om en

udtalelse vedrørende sagen bl.a. med henblik på besvarelsen af en henvendelse fra ejerne af den ejendom, hvorpå lossepladsen er beliggende. Når miljøstyrelsen har modtaget de fornødne oplysninger og har haft lejlighed til at vurdere disse, vil ministeren vende tilbage med et svar på udvalgets spørgsmål.[95]

Udvalget udbeder sig politianmeldelsen af Nordborg kommune, der er foranlediget af Sønderjyllands amtsråd, på grund af formodet overtrædelse af loven om råstofindvinding. Endvidere ønskes politiets anklageskrift og bødeforelæg.[96]

Udvalget har fra et byrådsmøde i Frederikshavn erfaret, at der lejlighedsvis bliver udledt urenset spildevand fra byens centralrenseanlæg. Og udvalget spørger: »Da en sådan udledning er en overtrædelse af miljøbeskyttelsesloven på samme måde som andre udledninger, der under uheldige omstændigheder kan forekomme, f.eks. fra virksomheder og landbrug, udledninger der allerede i en række tilfælde har ført til strafforfølgning, bedes ministeren til sammenligning oplyse, hvilke konsekvenser Frederikshavn kommunes overtrædelse af miljøbeskyttelsesloven har fået?« Ministeren svarer, at han har bedt miljøstyrelsen om en redegørelse for sagen, og til brug herfor har miljøstyrelsen anmodet Nordjyllands amtsråd om en udtalelse efter forud indhentede oplysninger fra Frederikshavn kommune. »Når miløstyrelsens notat foreligger, vil jeg fremsende det til udvalget«.[97] Svaret giver tilsyneladende ikke anledning til videre debat.

Udvalget anmoder ministeren om at tilstille udvalgets medlemmer udskrift af en dom, som Mariager byret har afsagt over Mariager kommune. Anledningen til retssagen er, at kommunen har igangsat byggeri af en materielgård uden at have opnået den fornødne miljøgodkendelse. Den ønskede dom fremsendes.[98]

På et senere tidspunkt i folketingsåret bliver sagen fulgt op fra udvalget i et nyt spørgsmål til ministeren, hvor man beder om »en konkret begrundelse for, at samme overtrædelse efter ministeriets opfattelse for en privat virksomhed burde være 33 gange større, end det ministeriet mener er passende, når en kommunal myndighed begår samme forseelse«. Ministeren svarer på sædvanlig måde med at henvise til miljøstyrelsen, der redegør for de to sager, som ud fra miljøstyrelsens opfattelse ikke er ens og altså heller ikke skal behandles på samme måde.[99] Dette spørgsmål viser igen et eksempel på, at medlemmer af udvalget over for ministeren opstiller sager til sammenligning.

Via et bilag fra boligudvalget er miljø- og planlægningsudvalget gjort opmærksom på, at Galten kommune har udstedt en ulovlig meddelelse af byggetilladelse til kommunens skolebyggeri i Herskind. Udvalget refererer til foran omtalte bilag fra boligudvalget og spørger derefter ministeren om, hvilke konsekvenser denne kommunale lovovertrædelse vil få. På denne foranledning svarer ministeren direkte, altså uden at svaret tilsyneladende er udarbejdet i planstyrelsen, men formentlig efter indhentede oplysninger herfra, med en kort redegørelse for sagens facts, som er, at Galten kommune uden zonetilladelse har opført en tilbygning til en skole. Det hedder videre: »Det fremgår videre, at amtsrådets udvalg for teknik og miljø d. 20. november 1980 gav zonelovstilladelse til tilbygningen. Samtidig påtalte udvalget over for kommunen, at der var bygget uden udtrykkelig zonelovstilladelse. Amtsrådets afgørelse af 7. november er ikke påklaget til miljøankenævnet, der har den endelige administrative afgørelse. Jeg skal bemærke, at jeg ikke har mulighed for at gribe ind i den konkrete sag, der må anses for at være afsluttet. Jeg vil dog gerne præcisere, at offentlige myndigheder, når de handler som bygherrer, naturligvis ligesom private bygherrer skal overholde by- og landzonelovens regler«.[100]

Udvalget beder ministeren redegøre for den seneste udvikling omkring forureningssagen fra den fælleskommunale losseplads ved travbanen i Nykøbing-Faster kommune. Efter det oplyste har anklagemyndigheden samlet krævet bøder på mere end 200.000 kr. på grund af forureningen med fenol og spildolie. Ministeren svarer: »Jeg har forelagt spørgsmålet for miljøstyrelsen, der har udtalt følgende, hvortil jeg kan henvise«. Og miljøstyrelsen redegør ganske kort for sagens forløb og fremsender anklageskrifter til orientering.[101]

På et senere tidspunkt beder udvalget ministeren tilstille sig den i sagen afsagte dom. Og dette sker uden kommentar. Så vidt ses forfølger udvalget ikke sagen yderligere.

I et spørgsmål anmodes ministeren om at redegøre for omstændighederne vedrørende en af Videbæk kommune etableret losseplads. Udvalget ønsker, efter i dagspressen at have erfaret om sagen, at vide, hvilke konsekvenser en eventuel overtrædelse af gældende regler vil få for de i kommunen ansvarlige. Ministeren svarer, efter at have indhentet notat fra miljøstyrelsen, hvortil han henviser. Det fremgår, at miljøstyrelsen telefonisk har kontaktet Ringkøbing amts kommune og dér fået oplyst nogle facts omkring den omhandlede losseplads, nemlig at der er en sag verserende imellem amtsrådet og

kommunen omkring den – viser det sig – ikke godkendte losseplads. Og styrelsen slutter med følgende bemærkning: »Det bemærkes, at styrelsen vil være indstillet på, såfremt der er tale om overtrædelse af miljøbeskyttelsesloven, at yde vejledning i spørgsmålet om retsforfølgning.«[102]

3.5.15. Generelle problemer

I et spørgsmål til ministeren, udarbejdet på grundlag af en højesteretsdom vedr. ulovlig myndighedsafgørelse, U.80.373, spørges ministeren, om denne dom giver anledning til at supplere besvarelsen af tidligere stillede spørgsmål, samt hvorvidt ministeren på baggrund af denne dom ikke finder anledning til at ændre kmmuneplanloven (§ 49, stk. 5). Ministeren bedes også redegøre for planstyrelsens behandling af den konkrete sag, som var grundlag for den afsagte dom. Ministeren svarer: »Planstyrelsen har udarbejdet vedlagte notat om spørgsmålet, som jeg kan henholde mig til. Jeg er enig med planstyrelsen i, at afgørelsen i den fremdragne højesteretsdom bygger på en konkret vurdering af det foreliggende tilfælde, og at afgørelsen i sig selv ikke giver anledning til at ændre bestemmelsen i kommuneplanlovens § 49, stk. 1.«[103]

Udvalget stiller følgende generelle spørgsmål til ministeren: »Der foregår i øjeblikket en udstykning af kysthoteller m.v. til ejerlejligheder. Miljøministeren bedes oplyse, om denne udstykningspraksis er i strid med sommerhuslovgivningen. Såfremt dette spørgsmål besvares bekræftende, bedes ministeren oplyse, om miljøministeriet tager skridt til at retsforfølge de selskaber og personer, der har overtrådt loven«.

Miljøministeren svarer, at ministeriet også er opmærksom på en række arrangementer på området, og at miljøministeren har bedt planstyrelsen, sammen med kammeradvokaten, at vurdere, om sommerhuslovens bestemmelser er omgået. Han vil vende tilbage til spørgsmålet, når der foreligger en afgørelse i sagen.[104]

Og den kommer i januar 1981, hvor miljøministeren fremsender kammeradvokatens notat om spørgsmålet. Dette notat konkluderer, at de pågældende tilfælde alle, efter industriministeriets praksis om »mulighed for servering«, var omfattet af lov om hotel- og restaurationsvirksomhed, og at sommerhuslovens bestemmelser derfor ikke fandt anvendelse. Ministeren redegør derefter for en drøftelse, der har været imellem miljøministeriet, industriministeriet, ministeriet for skatter og afgifter, om hvorvidt der måtte være grundlag for at

foretage ændring af den gældende lovgivning på området. Konklusionen på disse drøftelser er blevet, at der med den ved lov nr. 132 af 25. marts 1981 gennemførte ændring af afskrivningsloven, hvorved adgangen til at foretage skattemæssige afskrivninger på hoteller, der er opdelt i lejligheder, blev ophævet, ikke længere kan antages at bestå et væsentligt incitament til at søge hoteller opdelt i ferielejligheder. »Jeg finder«, svarer ministeren, »således ikke, at der er behov for at foretage ændring ved den gældende lovgivning«.[105]

Og på et andet område: nemlig spørgsmålet om kommunalbestyrelser/kommuners overtrædelse af bygge- og miljølovene i forbindelse med større privat byggeri, spørger udvalget efter en rapport, som miljøministeriet har udarbejdet på baggrund af disse afsløringer. Ministeren svarer meget sporadisk med en omtale af den omtalte rapport og tilføjer: »De spørgsmål, som arbejdsgruppen har overvejet, vil blive behandlet dels i udvalget under boligministeriet og miljøministeriet om håndhævelse af bygge- og miljølovgivningen, dels i udvalget angående reaktionsmuligheder i kommunalforvaltningen. »Jeg har«, fortsætter ministeren, »i min skrivelse af 30. juli 1981 orienteret udvalget om nedsættelsen af udvalget om håndhævelse af bygge- og miljølovgivningen«.[106]

Og endnu et spørgsmål fra miljøudvalget om sammenligneligheden mellem dommen i Fredericia-sagen, Superfos, og dommen over Mariager kommune anmodes ministeren om at oplyse, hvilke muligheder han har for at medvirke til, at samme miljøovertrædelse får samme konsekvenser. Ministeren svarer med at henvise til et notat fra miljøstyrelsen og fortsætter: »Jeg kan i øvrigt oplyse, at jeg sammen med boligministeren agter at nedsætte et udvalg, der bl.a. skal se på problemerne omkring overholdelse af bygge- og miljøretlig lovgivning, samt undersøge myndighedernes praksis med hensyn til håndhævelsen«.[107]

I juli 1981 beder udvalget om at måtte få tilstillet en oversigt over domme, afsagt i henhold til levnedsmiddellovens § 26 vedrørende ompakning af færdigpakkede levnedsmidler. I oversigten bedes endvidere givet oplysninger om straf og bødeudmåling.[108]

I et spørgsmål fra 10. oktober 1981 spørger udvalget: »Vil ministeren give udvalget en redegørelse for den virkning, som det eventuelt måtte have haft, at man har henstillet til anklagemyndighederne, at der stilles krav om højere straf ved overtrædelse af miljølovgivningen?« Ministeren fremsender redegørelse og en ønsket oversigt over afsagte domme.[109]

Denne gennemgang af såvel nogle konkrete eksempler som af de generelle ønsker fra udvalget om indsigt i – og måske også indflydelse på gældende ret på området har formentlig medført eller medvirket til, at der på to områder blev iværksat udvalgsarbejde, der resulterede i Bet. nr. 996/1983: Ansvarsplacering og reaktionsmuligheder i kommunestyret, og Bet. nr. 981: Om håndhævelse af bygge- og miljølovgivningen.

3.6. Noter vedr. 3.1–3.4.

1. Arbejdsgruppen havde repræsentanter fra landbrugsministeriet, dambrugerforeningen, landboorganisationerne, Hedeselskabet, fiskeriministeriet, Danmarks naturfredningsforening, Amtsrådsforeningen og Danmarks geologiske undersøgelse og miljøstyrelsen
2. Lovforslag nr. 76 – bilag 2 spørgsmål 7 og 13
3. Lovforslag nr. 76 – bilag 12 spørgsmål 18-21
4. Lovforslag nr. 76 – bilag 12 spørgsmål 22-25
5. Beslutningsforslag B 52 bilag 4 spørgsmål 7-9
6. Beslutningsforslag B 52 bilag 1 og 3 spørgsmål 2-6
7. Beslutningsforslag B 52 bilag 5-6-7 spørgsmål 9-14

Vedr. 3.5.

1. Folketingstidende 1979-80 onsdagsspm. 756-760-762
2. spørgsmål 194 bilag 2
3. spørgsmål 6 bilag 25
4. spørgsmål 20 bilag 29
5. spørgsmål 22 bilag 29
6. spørgsmål 24 bilag 29
7. spørgsmål 26 bilag 29
8. spørgsmål 12 bilag 25
9. spørgsmål 18 bilag 19
10. spørgsmål 19 bilag 19
11. svar på bilag 230
12. spørgsmål 246 bilag 336
13. spørgsmål 322-333 bilag 447
14. samrådsspm. A-F og O-Q
15. spørgsmål 73a, 73b, 90 bilag 102
16. bilag 251
17. spørgsmål 164 bilag 253
18. bilag 351
19. bilag 518
20. spørgsmål 317 bilag 521
21. samrådsspørgsmål 1.
22. spørgsmål 62, 63 bilag 45
23. spørgsmål 64 bilag 45
24. spørgsmål 65, 66, 67 bilag 45

25. spørgsmål 49 bilag 71
26. spørgsmål 50 bilag 50
27. spørgsmål 142 bilag 270
28. spørgsmål 228-233 bilag 343
29. spørgsmål 259-262 bilag 406
30. spørgsmål 110-111 bilag 100
    spørgsmål 114-122 bilag 110
31. FT 1980-81 sp. 42, 46 ff
32. Det er ikke muligt at foretage en klar afgrænsning af fortolkningsspørgsmål. I en meget stor del af de stillede skriftlige spørgsmål indeholdes fortolkningsproblemer, der ønskes afklaret direkte eller indirekte. Her er medtaget en række mere klare eksempler.
33. spørgsmål 56 bilag 70
34. spørgsmål 51 bilag 81
35. spørgsmål 107 bilag 240
36. spørgsmål 125 bilag 180
37. spørgsmål 237 bilag 368
38. spørgsmål 179 bilag 349
39. spørgsmål 256 bilag 375
40. spørgsmål 281 bilag 454
41. spørgsmål 303 bilag 504
42. spørgsmål 304 bilag 504
43. spørgsmål 174 bilag 283
44. samrådsspm. bilag 352
45. spørgsmål 173 bilag 321
46. spørgsmål 149 bilag 211
47. spørgsmål 150 bilag 211
48. spørgsmål 267 bilag 386
49. spørgsmål 283 bilag 420
50. spørgsmål 305 bilag 509
51. spørgsmål 146 bilag 185
52. spørgsmål 77 bilag 87
53. spørgsmål 1 bilag 41

53a. spørgsmål 1 bilag 41

54. spørgsmål 51-55-183 bilag 81 og 286
55. spørgsmål 337 bilag 516
56. spørgsmål 223 bilag 307
57. spørgsmål 219 bilag 311
58. spørgsmål 175 bilag 268
59. spørgsmål 171 bilag 250
60. spørgsmål 72 bilag 69
61. spørgsmål 93 bilag 213
62. spørgsmål 92 bilag 140
63. spørgsmål 76 bilag 68
64. spørgsmål 170 bilag 243
65. bilag 194
66. spørgsmål 45 bilag 66
67. spørgsmål 59 bilag 84

68. spørgsmål 134 bilag 183
69. spørgsmål 135 bilag 183
70. spørgsmål 136 bilag 183
71. spørgsmål 185 bilag 258
72. spørgsmål 137 bilag 196
73. spørgsmål 140 bilag 196
74. spørgsmål 79-82 bilag 125
75. bilag 412
76. spørgsmål 319 bilag 518
77. spørgsmål 254 bilag 387
78. spørgsmål 20 bilag 64
79. spørgsmål 128 bilag 170
80. spørgsmål 111 bilag 137
81. spørgsmål 308 bilag 484
82. bilag 197
83. spørgsmål 17 bilag 37
84. spørgsmål 265 bilag 437
85. spørgsmål 112 bilag 193
86. spørgsmål 106 bilag 86
87. spørgsmål 339 bilag 19
88. bilag 197
89. spørgsmål 251 bilag 382
90. spørgsmål 268 bilag 392
91. spørgsmål 328 bilag 364
92. spørgsmål 313 bilag 493
93. spørgsmål 311 bilag 499
94. spørgsmål 197 bilag 1
    spørgsmål 48 bilag 78
    bilag 224
95. spørgsmål 5+130 bilag 128
96. spørgsmål 5 bilag 128
97. spørgsmål 58 bilag 52+238
98. spørgsmål 109 bilag 155
99. spørgsmål 253 bilag 370
100. spørgsmål 178 bilag 277
101. spørgsmål 169 bilag 264
102. spørgsmål 337 bilag 516
103. spørgsmål 338 bilag 32 1981/82 (11/11 1981)
104. spørgsmål 96 bilag 105
105. spørgsmål 96 bilag 1 1981/82 (11/1 1982)
106. spørgsmål 309 bilag 505
107. spørgsmål 190 bilag 317
108. spørgsmål bilag ej nummereret (3/3 1982)
109. spørgsmål 272 bilag 422

4. Retsudvalget 1980-81

Aktivitet ialt:
48 møder
678 bilag
421 skriftlige spørgsmål
18 deputationsmodtagelser
162 skriftlige henvendelser
36 samrådsspørgsmål

4.1. Regeringsforslag vedtagne (16), ikke vedtagne (2)
4.2. Lovforslag, private, vedtagne (1)
4.3. Lovforslag, private, ikke vedtagne (5)
4.4. Folketingsbeslutninger, private – ikke vedtagne (10)
4.5. Love, cirkulærer m.v.
4.6. Henvendelser
4.7. Ombudsmandssager
4.8. Alm. del
320 bilag
120 skriftlige spørgsmål
26 skriftlige samrådsspørgsmål

Fortolkningsspørgsmål
Domme m.v.
Vedr. politiet
Vedr. varetægtsfængsling
Vedr. Christiania
Vedr. narkotika
Vedr. registre
Andet
Samrådsspørgsmål
4.9. Noter

4.1. Regeringsforslag

Udvalget behandlede 18 regeringsforslag, hvoraf 16 vedtoges
Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper:

Forslag der før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. 4.1.1.–4.1.6.

Forslag der før fremsættelse ikke har været kommissions- eller udvalgsbehandlet 4.1.7.–4.1.13.
Økonomiske forslag 4.1.14.–4.1.15.
Revisionsudskydelser eller lovtekniske forslag 4.1.16–4.1.18.

4.1.1. Lov om ændring af lov om borgerlig straffelov. (Voldtægt, røveri og brandstiftelse)
Lovforslaget, der byggede på betænkning fra straffelovrådet, betød en ændret affattelse af straffelovens §§ 216 og 217 om voldtægt. Endvidere at strafferammen for voldtægt blev opdelt i en normalstrafferamme og en skærpet strafferamme for tilfælde, hvor voldtægten har haft en særlig farlig karakter, eller der i øvrigt foreligger særlig skærpende omstændigheder. Forslaget medførte endvidere en justering af strafferammerne for røveri og brandstiftelse og en ændring af straffelovens § 224 og 225. Fra justitsministeriet blev til udvalget fremsendt en oversigt over høringssvar vedrørende ovennævnte betænkning fra en række instanser: Præsidenterne for Østre- og Vestre Landsret, Københavns Byret og retterne i nogle provinsbyer, og fra Dommerforeningen, Rigsadvokaten, Rigspolitichefen m.v. Udvalget modtog henvendelser fra Joan-søstrene og fra Forbundet af 1948. Der stilledes 10 skriftlige spørgsmål og 2 samrådsspørgsmål.

4.1.2. Lov om ændring af lov om rettens pleje. (Advokaters møderet for landsretten)
Lovforslaget var udarbejdet på baggrund af bet. nr. 871/1979 (advokatregler). Det havde til formål at ændre en række regler om landsretsprøven. Der blev stillet 3 spørgsmål til lovforslaget og et samrådsspørgsmål.

4.1.3. Forslag til lov om ændring af færdselsloven:
Lovforslaget var udarbejdet på baggrund af færdselssikkerhedskommissionens betænkning og gik ud på nedsættelse af de generelle hastighedsbegrænsninger på vejene uden for tættere bebyggelse. Udvalget modtog 6 henvendelser under lovforslagsbehandlingen i tinget. Der stilledes ialt 82 spørgsmål, heraf havde de fleste et meget detaljeret præg. Adskillige blev stillet på baggrund af aviskommentarer eller avisartikler. Adskillige spørgsmål drejede sig om færdselsforhold i andre lande. Andre spørgsmål om ulykkestyper, om politiets fremgangsmåde ved kontrol af fartgrænserne, om myndighedernes opstilling og placering af skilte, og hvem der havde

ansvaret derfor. Om instrukser givet af politiledelsen til politimestrene, om fremgangsmåder ved fartsager etc., etc.

4.1.4. Lov om ændring af lov om gensidig bistand ved inddrivelse af visse EF-fordringer. (Opfyldelse af EF-direktiv.)

Også for så vidt angår dette forslag fremsendte justitsministeriet høringssvar fra relevante institutioner. Der blev stillet 1 spørgsmål til besvarelse.

4.1.5. Forslag til lov om køb på kredit.

Lovforslaget var udarbejdet på baggrund af en betænkning fra det såkaldte kreditkøbsudvalg nr. 839/1978. Umiddelbart efter forslagets fremsættelse fremsendte justitsministeren de indkomne høringssvar vedrørende kreditkøbsudvalgets forslag. Udvalget modtog en række henvendelser fra forskellige erhvervsorganisationer, fra banker, interesseorganisationer m.v. Der var tale om et særdeles omfattende lovkompleks. Forslaget fremsattes ved begyndelsen af folketingsåret og behandledes i udvalget indtil midten af maj måned 1981. *Lovforslaget blev ikke færdiggjort i folketingsåret 1980-81.* Der stilledes 45 spørgsmål. Der foretoges en særdeles tæt gennemgang af lovforslaget og en omhyggelig bearbejdning af de til udvalget fremkomne henvendelser fra organisationer m.v. Som eksempel på, hvor dybt udvalget ønsker at gå i sin behandling af lovforslaget, kan nævnes følgende spørgsmål: »Under henvisning til den tekniske gennemgang af lovforslaget den 16. ds. udbedes følgende materiale: A. Et notat om lovforslagets forhold til mere generelle kreditkortsordninger, som f.eks. det planlagte Dan-kort. B. Et notat om forholdet mellem de oplysninger om private forhold, der afkræves en køber i forbindelse med en kreditkøbsaftales indgåelse af lov nr. 293 af 8. juli 1978 om private registre. C. et eksempel på en typisk afbetalingskontrakt for eksempel DAF's standardkontrakt. D. Et eksempel på et typisk ansøgningsskema til opnåelse af en kontoaftale samt på en typisk kontoaftale.« Endvidere »Under henvisning til den tekniske gennemgang af ovennævnte forslag den 30. januar 1981 anmodes om følgende: A. De i Sverige udarbejdede tabeller til belysning af den effektive rente. B. Notat vedrørende erfaringerne fra Sverige ved indførelse af en til lovforslagets § 13, stk. 2 svarende »cut-up-klausul.« Ved denne blev der registreret en nedgang i anvendelsen af veksler specielt i forbindelse med bilhandeler. Opstod der nye finansieringsformer, f.eks. udvidet anvendelse af underpant. C. Kommen-

tarer udbedes til det af Møbelhandlernes Centralforening ... anførte om, at bestemmelserne »vil vanskeliggøre finansiering«. D. Kommentarer udbedes til det af Danmarks Automobilhandlerforening ... anførte om lovforslagets § 15 vedrørende betalingsmisligholdelse«. Og: »Under henvisning til den tid, der vil gå, inden bestemmelserne træder i kraft, spørges, hvilke fordele og ulemper det ville have at hæve beløbsgrænsen til 1.000 kr.«[1a]

4.1.6. Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Behandling af sager af mindre værdi.)

Lovforslaget var fremsendt på baggrund af betænkning fra Retsplejerådet nr. 886/1979. Lovforslaget havde til hensigt at give grundlag for en lettere og billigere adgang for befolkningen til at få retskonflikter afgjort ved domstolene. Også til dette lovforslag fremsendtes fra justitsministeren en oversigt over høringsudtalelser til lovforslaget. Der indkom til udvalget en række henvendelser fra organisationer, foreninger og privatpersoner. Der blev stillet ialt 20 spørgsmål. *Udvalgsarbejdet blev ikke afsluttet i folketingsåret 1980-81.* Også dette udvalgsarbejde bærer præg af særdeles tæt arbejde i retsudvalget.

4.1.7. Forslag om lov om ændring af lov om rettens pleje. Lokalnævnenes behandling af klagesager m.v.

Til dette lovforslag blev fra justitsministeren fremsendt eksemplarer af de udtalelser, som ministeriet havde indhentet om sit udkast til lovforslaget. Der blev til lovforslaget stillet 10 skriftlige spørgsmål og 2 samrådsspørgsmål.

4.1.8 og **4.1.9.** Forslag til lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v. og forslag til lov om ændring af myndighedsloven og af forskellige lovbestemmelser om overformynderiets virksomhed

Hensigten med de to lovforslag var at nedlægge overformynderiet og at overføre overformynderiets bestyrelse af umyndiges midler m.v. til pengeinstitutterne. Til udvalgets orientering forelå en liste over myndigheder og organisationer, som til justitsministeriet havde afgivet høringssvar vedrørende forslaget. Der forelå een henvendelse – fra en privat person – til udvalget. Der stilledes til lovforslagene 5 spørgsmål.

4.1.10. Lov om ændring af færdselsloven (spiritus- og promillekørsel)

Lovforslaget hjemlede en udvidelse af anvendelse af bøder, og en begrænsning af anvendelse af frihedsstraf over for kørsel i forbindelse med spiritusindtagelse. Også til dette forslag var fremsendt de af justitsministeren modtagne høringssvar vedrørende lovforslaget. Der blev kun rettet en enkelt privat henvendelse til udvalget. Til lovforslaget blev stillet ialt 14 skriftlige spørgsmål og 1 samrådsspørgsmål. De stillede spørgsmål vedrørte dels uddybning af lovforslagets tekst, dels hvilke muligheder ministeriet rådede over i forbindelse med afsoning af spiritusdomme, og endelig stilledes følgende spørgsmål: »Ministeren bedes søge oplyst, om en vedtagelse af lovforslaget vil kunne få virkning med hensyn til spørgsmålet, om en person er valgbar til kommunale råd og andre offentlige hverv, der er betinget af valgbarhed til kommunalt råd«. Ministeren svarer med at henvise til en udtalelse fra indenrigsministeriet.[2b]

4.1.11. Lov om personnavne

Til dette lovforslag fremsendtes fra justitsministeren et notat vedrørende de fra forskellige foreninger og institutioner m.v. udtagne høringssvar. Der blev rettet henvendelse til udvalget fra Personalhistorisk Tidsskrift og fra nogle enkeltpersoner. Endvidere fra personalerepræsentanter ved rigsarkivet og landsarkivet og fra institutionen Islaamic cultural Center. Der blev til lovforslaget stillet 20 spørgsmål.

4.1.12. Lov om ændring af helligdagsloven

Lovforslaget medførte en ændring af helligdagsloven, således at teater, biografer og andre offentlige arrangementer kunne afholdes på søndage og visse helligdage fra kl. 12 i stedet for som hidtil fra kl. 14. Lovforslaget gav ikke anledning til spørgsmål.

4.1.13. Lov om ændring af lov om offentlig indsamling

Lovforslagets formål var at tilvejebringe hjemmel for, at Dansk Flygtningehjælp kan afholde offentlig gade- og husindsamling på trods af det forbud herimod, der blev indført ved indsamlingsloven i 1972. Der blev kun stillet 1 spørgsmål til lovforslaget.

4.1.14. Lov om ændring af lov om retsafgifter

Ved lovforslaget tilsigtedes en forhøjelse af afgifter i retsafgiftsloven. Der var til udvalget fremsendt henvendelse fra Kommunernes Landsforening. Der stilledes 3 spørgsmål før lovforslagets vedtagelse.

4.1.15. Forslag til lov om ophævelse af lov om ændring af gebyrerne for kongelige bevillinger

Til udvalget var af justitsministeren fremsendt høringssvar fra relevante institutioner og myndigheder om lovforslaget. Der blev stillet 1 spørgsmål til forslaget.

4.1.16. Lov om ændring af brandloven

Også vedrørende dette lovforslag fremsendte justitsministeriet de modtagne høringssvar om lovforslaget. Lovforslaget var en teknisk ændring af brandkommissionen og civilforsvarskommissionen til en beredskabskommission. Der stilledes kun ét spørgsmål. Loven gav i øvrigt ikke anledning til forhandling i udvalget.

4.1.17. Lov om ændring af lov om offentlighed i forvaltningen

Lovforslaget medførte alene en udskydelse af revisionen til følgende folketingsår.

4.1.18. Lov om ikrafttræden for Grønland af lov om sindsyge personers hospitalsophold

Med loven fastsættes de regler, der gælder i den øvrige del af riget vedrørende psykiatriske patienters retsstilling, for Grønland.

Af de 18 regeringsforslag har 6 gennemgået en egentlig kommissions- eller udvalgsbehandling før fremsættelse i tinget. Til 3 af disse er endvidere til retsudvalget fremsendt indkomne høringsvar. Der er til de 6 forslag – hvoraf nogle må betegnes som ganske tunge – stillet 161 skriftlige spørgsmål. 7 forslag er forberedt i justitsministeriets departement. Også til 5 af disse forslag har ministeren til retsudvalget fremsendt indkomne høringssvar. Der er til disse 7 forslag stillet 49 skriftlige spørgsmål.

Til de 2 forslag af økonomisk karakter er kun stillet 3 skriftlige spørgsmål, medens der til gruppen revisions- eller tekniske forslag kun stilles eet spørgsmål.

Det billede, der tegner sig af såvel lovforberedelsen før fremsættelse som udvalgsbehandlingen i retsudvalget, synes at vise særdeles grundig lovforberedelse.

4.2. Lovforslag, private, vedtagne (1)

4.2.1. Lov om ændring af lov om rettens pleje. RV

Lovforslaget omfattede en række retsplejelovsændringer bl.a. om rettens tilladelse til bevisførelse vedrørende den forurettedes tidligere adfærd i sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold. Lovforslaget indeholdt i øvrigt flere emner, men blev delt, og en række ændringer blev udskudt til senere behandling.

4.3. Lovforslag, private – ikke vedtagne (5)

4.3.1. Forslag til lov om ændring af lov om borgerlig straffelov. SF
Lovforslagets formål var at skabe forbud mod fotografering til systematisk overvågning af personer på offentligt tilgængelige steder. Til lovforslaget stilledes ialt 7 spørgsmål. Retsudvalget afgav beretning over lovforslaget, der ikke færdigbehandledes i folketingsåret.

4.3.2. Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. RV
Lovforslaget tilsigtede at ligestille straffen for tvangsmæssig gennemførelse af henholdsvis homoseksuelle og heteroseksuelles forhold. Lovforslaget blev trukket tilbage af forslagstillerne, idet der ved behandlingen af andre love i retsudvalget var stillet ændringsforslag, der svarede til hensigten i dette forslag.

4.3.3. Forslag til lov om ændring af retsplejeloven (varetægtsfængsling og beskikkelse af advokat for ofre for vold). KF
Lovforslaget var en delvis genfremsættelse af et tidligere fremsat forslag. Der stilledes til lovforslaget 7 spørgsmål. Udvalget afgav ikke betænkning over forslaget.

4.3.4. Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. RV
Lovforslaget omfattede sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, herunder bestemmelse om dørlukning under retsforhandlinger, bisidderordning m.v. Der stilledes til lovforslaget 2 spørgsmål. Retsudvalget afgav ikke betænkning over lovforslaget.

4.3.5. Forslag til lov om ændring af færdselsloven. (Registrering af knallerter). V
Lovforslaget var en genfremsættelse. Der stilledes 2 spørgsmål. Udvalget afgav beretning over lovforslaget.

4.4. Folketingsbeslutninger, private – ikke vedtagne:

4.4.1. Om udtagelse til nævninge- og domsmandsgrundlisten. CD

4.4.2. Om ophævelse af midlertidige hastighedsgrænser. FP

4.4.3. Om svarfrister for offentlige myndigheder m.v. V

4.4.4. Om afsoningsforhold for narkohandlere. FP

4.4.5. Om ændring af rigsadvokatens cirkulærer af 15. juni 1969. FP

4.4.6. Om video-kassettebåndfilm med voldsindslag. KRF

4.4.7. Om insemination. KRF

4.4.8. Om reagensglasbørn. KRF

4.4.9. Om indvandrernes retsstilling. VS

4.4.10. Om afskedigelse af folketingets ombudsmand. FP

Der stilledes til disse forslag ialt 63 spørgsmål. Heraf besvaredes 42 i folketingsåret 1980-81. 25 af disse spørgsmål vedrørte forslaget nr. 9 fra VS.

Adskillige af disse 10 forslag synes stillet med det formål at rejse en debat i offentligheden såvel som i folketinget. For så vidt angår det af VS fremsatte forslag om indvandrernes retsstilling var dette et led i en bredspektret indsats fra partiet for at sætte indvandrerproblemet i sin helhed på folketingets dagsorden, se kap. III-5.3.

4.5. »Love, cirkulærer m.v.«

Under denne titel er ikke i 1980-81 journaliseret love eller cirkulærer, men derimod 16 forskellige tidsskrifter, beretninger o.l. f.eks.: Cyklisten, Adoption og samfund, Låsesmeden. Alle fremlagt i udvalgets mødeværelse. Herudover er en række skrifter omdelt til medlemmerne, f.eks.: Beretning fra trafiksikkerhedsrådet, Nordisk kriminologi m.v.

4.6. Henvendelser

Det er bemærkelsesværdigt, men vel ganske forståeligt, at retsudvalget får mange henvendelser udefra. Henvendelser, ca. 90, som kan

karakteriseres ved, at de fleste kommer fra enkeltpersoner, disses advokater eller andre, der repræsenterer enkeltpersoner og vedrører enkeltpersoners forhold. Henvendelserne modtages i reglen i ét eksemplar, der fremlægges i udvalgets arbejdsværelse i folketinget sammen med kopi af udvalgsformandens svarskrivelse. Udvalgets sekretær udarbejder lister over de indkomne henvendelser, der tilgår retsudvalgets medlemmer. På listerne er opført afsenderens navn og adresse, og hvad sagen vedrører.

Udvalgets formand svarer typisk afsenderen således: »Meddelt at retsudvalget ikke kan tage stilling i sagen, men at de fremsendte akter er fremlagt for udvalget« eller »Meddelt at henvendelsen er fremlagt for udvalget, der dog ikke vil kunne indtræde i sagen som egentlig klageinstans«, el.lign.

Sagerne giver ikke anledning til behandling i udvalgsmøde, medmindre dette ønskes af et udvalgsmedlem. I så fald omdeles henvendelsen, og sagen sættes på dagsordenen under Alm. del.

4.7. Ombudsmandssager

I henhold til folketingets forretningsorden § 7, stk. 1, nr. 18 påhviler der retsudvalget visse opgaver vedr. folketingets ombudsmand, jfr. grl. § 55 og lov om folketingets ombudsmand: Indstilling om valg af ombudsmand og indstilling til folketinget om godkendelse af ombudsmandens årlige beretning.

Endvidere modtager retsudvalget et ganske stort antal skrivelser fra ombudsmanden, hvori denne tilstiller retsudvalget meddelelser om afgørelser, hvori indgår en henstilling fra ombudsmanden til en administrativ myndighed.

Det fremgår af udvalgsmaterialet, at ombudsmanden i 1980 i 17 tilfælde har fremsendt kopi af sådanne »henstillinger«. Dette tal er næppe udtryk for det sædvanlige antal »henstillinger«, der fremsendes til retsudvalget. Tallet er typisk højere, således 1979-80 *27*, 1981-82 *24*. Årsagen til det lave tal kan være ombudsmandsskiftet den 1. juli 1981. Udover »henstillingssagerne« har retsudvalget i 1980-81 behandlet en lang række sager, som kan betragtes som affødt af ombudsmandsskiftet.

Om »henstillingssagerne« i retsudvalget følgende: Efter at have modtaget dokumenterne fra ombudsmanden behandler retsudvalget sagen i et udvalgsmøde, hvorefter henstillingen sendes til de respektive stående udvalg til udtalelse. For få år siden skete dette uden

bemærkninger, men nu er fremgangsmåden den, at retsudvalget samtidig med fremsendelse anmoder om at modtage (f.eks. social)udvalgets reaktion på ombudsmandens henstilling. Når denne foreligger, som regel ved at udvalget fremsender en af dette udvalg fra ressortministeren indhentet udtalelse om problemet, behandler retsudvalget sagen i et møde. Det er ikke almindeligt, at der herefter foretages videre.

Det kan anføres, at det er en særdeles omfattende procedure, der her finder sted.

Skematisk ser sagernes gang således ud:

Ombudsmand→Retsudvalg←→ressortudvalg←→ressortminister

Dette er en besværlig og tidkrævende procedure, men det kan tilføjes, at substansen – der som oftest i disse sager er spørgsmål om manglende og utilstrækkelig hjemmel – ved denne lange procedure kan blive vurderet i alle de »medvirkende« organer, før eventuel beslutning tages. Om dette retfærdiggør arbejdsgangen skal ikke behandles i denne afhandling. Det skal heller ikke det forhold, at ombudsmanden ikke i henhold til loven har kompetence til at undersøge sager, der er til behandling i folketinget.

Om dette problem se særlig Beretning fra ombudsmanden 1973 s. 66 ff, 1973 s. 306 ff, 1974 s. 219 og Beretning 1978 s. 11, hvor den daværende ombudsmand redegør for sit syn på »ombudsmandens kompetence med hensyn til klager over forvaltningsforhold der er behandlet af folketinget«. Endvidere kan henvises til Holger Hansen: »Ombudsmanden og Folketinget/Lovgivningsmagten« utrykt afløsningsopgave, Københavns Universitet 1980.

I 1980-81 foretog retsudvalget endvidere indstilling om valg af ny ombudsmand efter at Nordskov Nielsen havde ønsket at træde tilbage.

4.8. »Alm. del« 1980-81

Under retsudvalgets »Alm. del« er i 1980-81 journaliseret 320 bilag. Af disse er 8 bekendtgørelser eller cirkulærer. Retsudvalget har ikke, i modsætning til de fleste andre stående udvalg, tradition for løbende at modtage de af ressortministeren udsendte bekendtgørelser m.v., men udvalget skal, hvis noget sådant ønskes, ytre særskilt ønske herom.

Der stilledes vedrørende »Alm. del« ialt 120 skriftlige spørgsmål og 26 skriftlige samrådsspørgsmål. Initiativ til spørgsmål opstår ofte af henvendelser til udvalget. Også pressen, herunder TV og radio, giver, ved omtale af konkrete sager, direkte anledning til spørgsmål. I 1980-81 i omkring 20 tilfælde.

Spørgsmålene er nedenfor opdelt i grupper/kasser. Denne opdeling er valgt dels udfra hvad der kan betegnes som kriterier, der styres af en bestemt synsvinkel – f.eks. fortolkningsspørgsmål, og dels udfra spørgsmål der vedrører bestemte sagområder, f.eks. politiet.

Nogle spørgsmål kunne *også* være omtalt i en anden, måske flere grupper.

4.8.1. Fortolkning

Udvalget spørger: »Idet der refereres til p. 19 i Betænkning om retternes kompetence og arbejdsform i straffesager udbedes en fortolkning af begreberne strafferetssager og kriminelle sager, herunder specielt om der under disse betegnelser var indbefattet politisager, d.v.s. sager med en strafferamme ikke over bøde og hæfte eller den tids tilsvarende sanktioner«.[1] »Er de offentlige repræsentanter i pengeinstitutternes bestyrelser omfattet af ombudsmandens virksomhed, jfr. instruksens § 2, stk. 1: »Statens tjenestemænd og alle andre personer, som virker i statens tjeneste?«[2] Og følgende spørgsmål: »Der ønskes en fuldstændig fortegnelse over de retsgarantier i Retsplejeloven, som ministeriet gennem bekendtgørelser eller på anden vis har gjort betinget af, at overholdelse er »praktisk mulig«, på samme måde som det er sket med bestemmelser om isolation/varetægt.«

Spørgsmålet er stillet i fortsættelse af tidligere spørgsmål omkring varetægtsarrestanters muligheder for fællesskab. Ministerens svar lyder således: »Kriminalforsorgens muligheder for at tilbyde varetægtsarrestanter adgang til fællesskab må ses i sammenhæng med bygningsmæsige og andre forhold inden for kriminalforsorgen, der ikke gør det muligt til enhver tid og under alle forhold at tilbyde sådant fællesskab. Bestemmelsen i Retsplejelovens § 770, stk. 1, hvorefter en varetægtsarrestant alene er undergivet de indskrænkninger, der er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet, må forstås i overensstemmelse hermed. På baggrund heraf er det i § 3, stk. 1, i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 491 af 12. september 1978 om ophold i varetægtsfængsel bestemt, at varetægtsarrestanter

såvidt muligt skal have adgang til fællesskab. Bestemmelsen i Retsplejelovens § 770, stk. 3, hvorefter retten på begæring af politiet kan bestemme, at en varetægtsarrestant af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed skal holdes helt eller delvis isoleret, indebærer, at en varetægtsarrestants adgang til fællesskabet ophører, hvis retten træffer bestemmelse om, at den pågældende skal holdes isoleret. Når en bestemmelse om isolation ophæves, får varetægtsarrestanten inden for de ovennævnte rammer på ny adgang til fællesskabet«. Spørgsmålet giver ikke justitsministeriet anledning til yderligere bemærkninger.[3]

4.8.2. Domme, anklageskrifter, bødeforelæg

Også retsudvalget har interesse i den andetsteds omtalte retssag om Motel Krik Vig: »Under henvisning til vedlagte kopi af artiklen i tidsskriftet Landsbyen: »Retssagen om Motel Krik Vig er blevet en parodi«, hvori landsforeningen af landsbysamfund meget stærkt kritiserer anklagemyndighedens optræden i sagen, bedes ministeren på dette grundlag kommentere artiklen.«[4]

Og følgende spørgsmål stilles: »Højesteret har for nylig i en dom fastslået, at Dansk Journalistforbunds exclusion af en presefotograf fra Kolding er ugyldig. Ministeren bedes tilstille udvalgets medlemmer et eksemplar af denne dom«.[5]

Og ministerens kommentarer udbedes til en artikel fra Jyllands-Posten af 21. januar 1981: »Retten gav tyv lov til at beholde rovet. De bestjålne måtte bære tabet«.[6]

Og udvalget anmoder justitsministeren om, når den anklagemæssige behandling af den indgivne anmeldelse mod filmen »Den man elsker« er tilendebragt, at orientere udvalget om udfaldet af sagen.[7]

Udvalget spørger: »Justitsministeren bedes oplyse, hvordan udviklingen har været de senere år i antallet af uskyldige, mod hvilke der er rejst sigtelse eller tiltale, og som derfor har fået erstatning. Endvidere udbedes oplysning om udviklingen i størrelsen af erstatningsbeløb inden for samme periode«.[8]

Og udvalget stiller følgende generelle spørgsmål: »Ministeren bedes tilstille retsudvalget et eksemplar af de nye formularer i bødeforelæggelsessager. I samrådet den 6. august d.å. oplyste ministeren, at nye formularer skulle forelægges ligningsrådet til godkendelse på dets møde den 11. august d.å. Endvidere bedes ministeren oplyse, fra hvilken dato de nye formularer vil blive bragt i anvendelse«.[9]

Udvalget stiller 3. september 1981 følgende spørgsmål:

»Vil de ændrede strafferammer i straffelovens §§ 181, 216 og 288, som trådte i kraft 1. juli 1981, få virkning for

a) handlinger begået, men ikke pådømt før denne dato?
b) handlinger begået og pådømt ved første, men ikke ved anden instans før denne dato?
c) personer, som allerede afsoner straffe, der er højere end de nye maksimumstraffe?

Hvis ikke de ændrede strafferammer automatisk (kutymemæssigt) får virkning for de under 112 c) nævnte tilfælde, er det da et administrativt anliggende, eller kræver det en lovændring at sikre,

a) at ingen nuværende afsonere kommer til at sidde længere end tilfældet ville være efter de nye maksimumstraffe, eller
b) at ingen nuværende afsoner kommer til at sidde længere efter den 1. juli 1981, end tilfældet ville være, hvis den pågældende var idømt maksimumstraf den 1. juli 1981?

Hvis det er et administrativt anliggende, ønskes det oplyst, hvordan ministeren har tænkt sig at administrere de nævnte tilfælde.«

Spørgsmålene stilles for at få oplyst, hvad den ovenfor under A omtalte lov betyder for overgangstilfælde. Ministeren sender udførligt svar 4. oktober 1981,[10] der følges op af følgende spørgsmål.

»Idet der takkes for det meget udførlige svar på spørgsmål 112-114 i sidste samling, hvoraf det fremgår, at de omhandlede enkelttilfælde vil kunne reguleres administrativt (ved benådningspraksis), ønskes det oplyst, om ministeren kan tilkendegive, hvorledes han vil forholde sig til de i spørgsmål 113 punkt a og b skitserede tilfælde?«

Ministeren svarer herpå udførligt.[11]

4.8.3. Vedr. politiet

Udvalget stiller følgende spørgsmål: »Hvilke regler gælder for det danske politis samarbejde med fremmede staters efterretningstjenester? I hvilket omfang kan det danske politi i medfør af disse regler komme til at virke som den forlængede arm for fremmede staters efterretningstjenester over for danske statsborgere?«[12] Og følgende: »Kan ministeren oplyse, hvilke overvejelser politiet i København har gjort sig i forbindelse med den påståede overtrædelse af reglerne om tilbageholdelse af bevismateriale i sagen om medlemslister fra en nedlagt københavnsk massageklinik?«[13] Og udvalget stiller følgende spørgsmål: »Vil det ikke fremme bekæmpelsen af narkotikamisbrug og narkotikahandel, hvis der oprettedes et særligt enhedskorps under politiet, der kunne varetage undersøgelser overalt i landet også i København?«[14]

4.8.4. Vedr. varetægtsfængsling

I november 1980 stiller udvalget 10 spørgsmål om varetægtsfængsling og varetægtsfængslings eventuelle følger. Eksempler: »Der udbedes et notat med oplysning om det aktuelle omfang af varetægtsfængslinger i Danmark fordelt på begrundelser. Der udbedes et notat med oplysning om det aktuelle omfang af anvendelse af isolation af varetægtsfængslede ... Hvilke undersøgelser vil justitsministeren iværksætte i anledning af, at politiet i Ålborg fra en 20-årig varetægtsfængslet har fremkaldt en grundløs tilståelse af meddelagtighed i mord? Kan ministeren oplyse, om den pågældende var anbragt i isolationsvaretægt og i givet fald hvor længe?«[15] Og: »Udvalget udbeder sig den undersøgelse, der er foretaget af politiet vedr. varetægtsfængsling.«[16] Og videre: »Hvor mange 15-, 16- og 17-årige varetægtsfængsles i Danmark og i hvilke sager sker en sådan varetægtsfængsling? Der henvises til artiklen i Politiken den 22. september om 16-åriges varetægtsfængsling.«[17]

4.8.5. Vedr. Christiania

Igennem en årrække har retsudvalget beskæftiget sig med Christiania. I 1980/81 stilles følgende spørgsmål: »Under henvisning til samrådet den 27. ds. vedr. handel med euforiserende stoffer på Christiania ... spørges, hvilke oplysninger ministeren kan give om prisen på hash på Christiania.«[18] Dette spørgsmål er stillet få dage efter, at udvalget havde rettet følgende spørgsmål til ministeren: »Er der af Københavns Politi inden for det sidste år sendt indberetninger til justitsministeriet om kriminalitet i Christiania? ...«[19] Og: »Under henvisning til ministerens besvarelse af udvalgets spørgsmål ... spørges, om ministeren vil foranstalte iværksat en undersøgelse af kriminaliteten specielt i Christiania?«[20]

4.8.6. Vedr. narkotika

Narkotika er et af retsudvalgets tilbagevendende områder. Udvalget spørger f.eks.: »Der udbedes en oversigt over erfaringerne fra England, USA og Holland over den virkning metadonindtagelse har som behandling mod narkotika, efter den er startet. Dels på den person, der har indtaget stoffet, dels på det generelle narkotikaforbrug i det pågældende lands narkotikakriminalitet.« Og et andet spørgsmål: »Såfremt der foreligger tilsvarende erfaringer med andre stoffer end metadon, bedes de også fremskaffet.«[21]

4.8.7. Registre, tavshedspligt

Udvalgsmedlemmer benytter artikler i dagspressen om problemer vedr. registrene til gennem spørgsmål at følge denne forholdsvis nye lovgivning. Således stilles spørgsmål vedrørende registrering af oplysninger videregivet af læger til sygesikring.[22] Udvalget ønsker oplysninger om en sag, hvor et kommunekontor i Århus har udleveret papirer med CPR-numre til nogle højskoleelever.[23] Der spørges om baggrunden for en artikel i dagbladet Aktuelt, der har offentliggjort udskrift af registre over samtlige medlemmer af frimurerforeninger i Danmark.[24] Og med henvisning til en artikel i Ugeskrift for Læger, vedrørende overholdelse af tavshedspligten, udbedes ministerens synspunkter på området.[25] Videre ønskes ministerens bemærkninger til nogle artikler i Berlingske Tidende om private vejvisere. Samtidig udbedes kopi af et cirkulære fra indenrigsministeren samt af et i artiklen omtalt bestillingsskema fra Kommune-Data.[26] Og endelig spørges om justitsministerens kommentar til et af Kommune-Data til kommunerne udsendt spørgskema m.v.[27]

4.8.8. Andre sager

Den 12/5 1981 fremsender justitsministeriet til udvalget et brev med følgende indhold:

> Ved lov nr. 203 af 23. maj 1979 om ændring af lov om værn for dyr blev der åbnet mulighed for, at der kan meddeles tilladelse til anvendelse af æglægningsbure. I bemærkningerne til lovforslaget, FT 1978/79 till. A sp. 859 ff er der nærmere redegjort for de retningslinier, som justitsministeriet agtede at fastsætte vedrørende vilkår for tilladelser.
>
> Som omtalt i vedlagte notat har det imidlertid i praksis vist sig nødvendigt i en overgangsperiode at lempe kravet til vilkårene for tilladelser til anvendelse af æglægningsbure. Før reglerne for overgangsperioden fastsættes, har justitsministeriet dog fundet det rigtigt at orientere folketingets retsudvalg om sagen.
>
> På denne baggrund fremsendes et notat om ændring af reglerne om æglægningsbure med bilag.[28]

På denne foranledning stilles den 21/5 et omfattende spørgsmål bl.a. om, hvilken hjemmel ministeren mener at have til den omhandlede ændring, og på hvilket formelt grundlag ministeren finder sådanne ændringer af retstilstanden, der går ud over, hvad der var forudsat ved lovens gennemførelse o.s.v.[29] Og endnu et spørgsmål den 25/5 om, hvad ministeren påtænker at gøre for at sikre overholdelse af loven.[30] Ministeren svarer udførligt den 27/5.[31]

Men den 4/6 1981 stiller DR lovforslag om at genindføre forbud

mod æglægningsbure. Forslaget kommer ikke til behandling i tinget. Denne sag synes at være et eksempel på en hurtig og god kommunikation mellem minister og udvalg og eksempel på ministerinteresse i at holde udvalget orienteret om politisk ømtålelige sager.

Der er endvidere i retsudvalget stillet spørgsmål vedrørende papirløse samlivsforhold og færdselssager. Spørgsmål om advokater og deres bestalling, om domsmænd og inhabilitet m.m.m.

En gennemgang af de i udvalget stillede spørgsmål viser, at udvalget stiller spørgsmål over en meget bred front, relaterende til meget store dele af justitsministeriets område. Spørgsmålene synes at have en særdeles saglig karakter.

4.8.9. Samrådsspørgsmål

Ud af de ialt 26 skriftlige samrådsspørgsmål til ministeren vedrører 9 narkotikaproblemerne, der ikke i 1980-81 gav anledning til mange skriftlige spørgsmål. Udvalget ønsker åbenbart på baggrund af skriftligt materiale at kunne drøfte disse problemer med ministeren og spørger: »Ministeren anmodes om at give alle tilgængelige oplysninger om narkotikatilstandene i vore fængsler, idet der hersker uklarhed om, i hvilket omfang problemet er aktuelt og navnlig om, hvorvidt der skabes nye narkomaner under strafafsoning?«[32] Og: »Der udbedes en orientering om forholdene omkring dyrkning af hamp, cannabis sutiva«. Der henvises til en vedhæftet artikel fra Dansk Politi.[33] Udvalget spørger om ministerens kommentarer til udtalelser fremsat i Kriminalpolitisk forening's skrivelse til udvalget og ministeren om narkotika i fængsler, jfr. omtalen i en vedhæftet artikel fra Ekstra Bladet.[34] Videre bedes ministeren kommentere de problemer, der kan opstå ved nogle nylig ikrafttrådte regler om visitation af besøgende i fængsler, set i relation til de strafafsonere, der ikke er afhængige af euforiserende stoffer samt til disses familier.[35] Og udvalget ønsker en orientering om aktuelle arbejdsnedlæggelser i fængsler på grund af de ovenfor omtalte ikrafttrådte regler om visitation af besøgende i fængslerne.[36] Justitsministeren anmodes også om at redegøre for forholdene, som de er omtalt i visse dele af pressen vedrørende salg af narkotika i Christiania, og hvilke forholdsregler ministeren påtænker at træffe for at styrke politiets muligheder for at hindre dette ulovlige salg.[37] Videre spørger udvalget, om ministeren vil give en redegørelse omkring udgangstilladelser i fængslerne specielt hvad angår personer, der er dømt for overtrædelse af narkotikalovgivningen.[38] Og endnu et samrådsspørgsmål: »Under henvisning

til oplysninger i dagspressen om, at der i Christiania daglig omsættes 20 kg hash svarende til en årlig salgssum på ca. $^1/_4$ mia kr. samt mindre partier af heroin, kokain, opium, amfetamin m.v. spørges, hvilke oplysninger ministeren kan give om de sundhedsmæssige virkninger af en sådan omsætning og navnlig i hvor høj grad dette kæmpesalg af hash fører til, at unge mennesker som køber hash en dag foranlediges over i køb og forbrug af de hårde narkotiske stoffer?«[39] Og endelig spørger udvalget justitsministeren, om han vil redegøre for forholdene omkring narkotikaindsmuglingerne i Århus arrest, og hvilke foranstaltninger man vil træffe for at stoppe dem?[40]

Forholdene i fængslerne har givet anledning til ialt 4 samrådsspørgsmål til ministeren, dels om de egentlige vilkår, der er for fangerne, dels om hvorvidt det var muligt for afsonere af spiritusdomme at få udgangstilladelse i week-enderne og endelig et spørgsmål, der mere drejer sig om de muligheder, der kan skabes for at afsone frihedsstraf umiddelbart eller kort tid efter domfældelsen, og udvalget ønsker oplysninger fra ministeren om, hvorledes konvertering af hæftestraf til bøde vedr. spritbilister foregår.[41]

I tilknytning til svar på skriftlige spørgsmål ønskes samråd om, hvilke regler der gælder for det danske politis samarbejde med fremmede staters efterretningstjenester.[42] Og der er samrådsspørgsmål omkring emner som Dan-kortet, retssikkerhedsproblematikken, forøgelse af politistyrken, om en privatperson, der var udsat for trusler og krænkelse af den personlige frihed, om tilsynet med udlændinge og om, hvilke planer ministeren måtte have om at forbyde tv-overvågning og endelig samrådsspørgsmål fra 28. september 1981 om uroligheder, alvorlige optøjer, opstilling af barrikader og overfald på politifolk og civile i anledning af en episode i området på Christianshavn.[43]

Det synes, som retsudvalget har en forholdsvis klar afgrænsning imellem samrådsspørgsmålene og de skriftlige spørgsmål.

Udvalget bestræber sig på at bruge skriftlige spørgsmål til indhentning af oplysninger på nye og mindre komplicerede områder, medens samrådene synes at koncentrere sig om gammelkendte og vanskelige problemer. Dette gælder naturligvis ikke éntydigt.

4.9. Noter

1a. lovforslag nr. 24 bilag 33 spm. 21-24
2b. lovforslag nr. 194 bilag 6 spm. 12

1. spm. 95 bilag 238
2. spm. 55 bilag 121
3. spm. 6 bilag 81
4. spm. 110 bilag 268
5. spm. 108 bilag 291
6. spm. 52 bilag 110
7. spm. 89 bilag 211
8. spm. 116 bilag 85
9. spm. 110 bilag 296
10. spm. 112-114 bilag 1-1981-82
11. bilag 38-1981-82
12. spm. 17 bilag 25
13. spm. 117 bilag 314
14. spm. 68 bilag 154
15. spm. 22+27 bilag 39-47
16. spm. 104 bilag 281
17. spm. 116 bilag 341
18. spm. 80 bilag 177
19. spm. 72 bilag 172
20. spm. 88 bilag 200
21. spm. 53-54 bilag 111
22. spm. 20 bilag 35
23. spm. 62+64 bilag 142+147
24. spm. 69 bilag 160
25. bilag 260
26. spm. 106 bilag 286
27. spm. 109 bilag 293
28. bilag 221
29. spm. 94 bilag 235
30. spm. 96 bilag 239
31. bilag 241
32. samrådsspørgsmål B bilag 6
33. samrådsspørgsmål F bilag 53
34. samrådsspørgsmål G bilag 115
35. samrådsspørgsmål H bilag 123
36. samrådsspørgsmål J bilag 123
37. samrådsspørgsmål P bilag 166
38. samrådsspørgsmål L bilag 141
39. samrådsspørgsmål Q bilag 170
40. samrådsspørgsmål T bilag 205
41. samrådsspørgsmål Y & Z bilag 305 og 310
42. samrådsspørgsmål D bilag 10
43. samrådsspørgsmål Æ bilag 317

5. Socialudvalget 1980-81

Aktivitet ialt:
41 møder
511 bilag
433 skriftlige spørgsmål
20 deputationsmodtagelser
74 skriftlige henvendelser
21 skriftlige samrådsspørgsmål

5.1. Regeringsforslag vedtagne (12) Ikke vedtagne (1)
5.2. Lovforslag – private ej vedtagne (5)
5.3. Folketingsbeslutninger private, ej vedtagne (5)
5.4. Cirkulærer m.v.
5.5. Narko/Alkohol
5.6. Alm. del
313 bilag
158 skriftlige spørgsmål
13 samrådsspørgsmål
Folketingsspørgsmål
Statistiske spørgsmål
Administative spørgsmål
Spørgsmål af overvejende politisk karakter
Spørgsmål om socialindkomst
Ombudsmandssager
Samrådsspørgsmål
5.7. Noter

5.1. Regeringsforslag

Udvalget behandlede 12 lovforslag fra regeringen hvoraf 11 vedtoges.
Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper:

Forslag der før fremsættelsen har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. 5.1.1.–5.1.3.

Forslag der *ikke* har været kommissions- eller udvalgsbehandlet før fremsættelse. 5.1.4.–5.1.6.

Forslag af hovedsagelig økonomisk karakter. 5.1.7.–5.1.10.

Revisionsforslag eller tekniske forslag. 5.1.11.–5.1.12.

5.1.1. Lov om ændring af lov om socialindkomst. (Medregning af arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrag og udeladelse af fradrag for visse afskrivninger m.v.)
og
5.1.2. Lov om ændring af lov om børnetilskud og andre familieydelser og om ændring af inddrivelse af underholdsbidrag. (Socialindkomst og betingelserne for forskudsvis udbetaling af børnebidrag m.v.)

Lovforslagene var udarbejdet på baggrund af en redegørelse fra en arbejdsgruppe, der i november 1979 var nedsat til belysning af socialindkomstbegrebet.

Lovforslagene tilsigtede en udbygning af det tidligere gennemførte socialindkomstbegreb. Der blev stillet 68 spørgsmål. Videre blev gennem socialministeren indhentet oplysninger til udvalget fra skattedirektorat og finansministerium, og fra kommunerne om takster for børnehave, fritidshjem og vuggestuepladser. Det forekommer at være en ganske intensiv udvalgsbehandling.

Henimod udvalgsarbejdets slutning stiller udvalget en række spørgsmål angående socialindkomstlovens ikrafttræden: Udvalget anmoder om en udtalelse fra justitsministeren om, hvilken betydning det får, at lovforslaget først vedtages i slutningen af januar måned (1981) og ikke inden udgangen af 1980? Socialministeren indhenter svar fra justitsministeriet, som fremsendes til udvalget.[1]

Og udvalget stiller følgende spørgsmål: »Kan ministeren oplyse, om skatteministeren allerede har pålagt virksomhederne at indberette »den lønandel, der i henhold til lov om socialindkomst skal henregnes til socialindkomsten«?« Socialministeren svarer med at fremlægge en fra Skattedepartementet indhentet udtalelse. Udtalelsen indeholder en redegørelse for, hvorledes hjemmelen er til stede og konkluderer i, at der ikke bliver tale om at pålægge arbejdsgiverne pligter i forbindelse med lovforslagets regler, før lovforslaget er vedtaget, idet det bemærkes, at »udformningen af denne oplysningspligt må således foretages under hensyn til indholdet af socialindkomstlovens nye bestemmelser om arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger. Udsendelse af skatte- og afgiftsministerens bekendtgørelse om oplysningspligten på dette område afventer derfor vedtagelsen af lovforslaget om ændring af socialindkomstloven«.[2] Og udvalget stiller følgende spørgsmål: »Udvalget ønsker oplyst, om det er justitsministeriets opfattelse, at man kan tvinge virksomheder

til at indberette oplysninger, der knytter sig til en lov, der ikke er vedtaget?« Socialministeren fremsender en udtalelse fra justitsministeriet, hvor man gør opmærksom på, at hjemmel til at pålægge arbejdsgiverne en indberetningspligt vedrørende de omhandlede beløb findes i skattekontrolloven. Men det tilføjes, »Med hensyn til fastsættelsen af sådanne pligter er det over for justitsministeriet oplyst, at der ikke i medfør af skattekontrollovens § 8 e vil blive fastsat bestemmelser om indberetningspligt vedrørende oplysninger til brug til beregning af socialindkomst, før det foreliggende forslag om ændring af socialindkomst vedtages«. På denne baggrund bliver der herefter ikke tale om at pålægge arbejdsgiverne pligter i forbindelse med lovforslagets regler, før lovforslaget er vedtaget ...«[3] Men udvalget stiller nyt spørgsmål: »Den bekendtgørelse, man ifølge skattekontrolloven vil udsende, når lovforslaget vedtages, vil omfatte en periode i januar måned 1981, hvor arbejdsgiverne forpligtes til at indberette, på trods af at loven om socialindkomst, som hjemler grundlag for indberetningspligten, ikke har været trådt i kraft på dette tidspunkt. Udvalget anmoder om justitsministerens bemærkninger hertil. »Socialministeren fremsender følgende udtalelse fra justitsministeriet: »I den anledning skal justitsministeriet udtale, at der intet retligt er til hinder for, at arbejdsgiverne pålægges en pligt til at indberette oplysninger vedrørende en periode, der ligger forud for lovforslagets vedtagelse ...«.[4]

Det synes som kritikere i udvalget ved de ovennævnte spørgsmål af formel karakter har søgt at hindre eller dog sinke lovens vedtagelse. Socialindkomstbegrebet var stærkt omdiskuteret og var i øvrigt anledning til et FP forslag, se nedenfor, og til en række onsdagsspørgsmål.

Lovforslagene blev forelagt i tinget den 27/11 1980 og endeligt vedtaget den 30/1 1981. I betragtning af forslagenes indviklede tekniske udformning en kort behandlingstid.

5.1.3. Forslag til lov om ændring af lov om social bistand (fastsættelse af betaling for børns ophold i daginstitution og formidlet dagpleje). Forelagt i tinget den 9/4 1981.

Lovforslaget medførte, at de regler, der tidligere var vedtaget til ikrafttræden den 1. august 1981 ophævedes. Baggrunden for loven er resultatet af en undersøgelse, der er foretaget af fællesudvalget nedsat af socialministeren og kommunernes landsforening. Undersøgelsen viste, at den besparelse, man havde forventet ved indførelse af et

nyt betalingssystem, ikke ville kunne opnås. Til lovforslaget stilledes 20 skriftlige spørgsmål. Der kom enkelte henvendelser til udvalget udefra. De stillede spørgsmål var fortrinsvis af teknisk karakter.

5.1.4. Lov om ændring af lov om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender

Loven fastlægger, at statsamtmanden bliver formand for amtsankenævnet. at amtsrådene og kommuneforeningerne stilles frit med hensyn til, hvem de vil udpege som medlemmer af revaliderings- og pensionsnævnene og amtsankenævnene m.v. Der stilledes 24 skriftlige spørgsmål og 1 samrådsspørgsmål. Udvalget modtager henvendelse fra 6 organisationer: Landsforeningen frie Børnehaver og Fritidshjem, Foreningen af Amtmænd, Foreningen af Amtsjurister, Danmarks Kommunistiske Parti, Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen i Danmark.

Ud over sædvanlige opklarende spørgsmål stiller udvalget en række principielle spørgsmål. Eksempel: »Kan ministeren oplyse, hvad den nærmere begrundelse er for, at tilsynsvirksomheden skal overføres til staten?« Der henvises i den forbindelse til, at man gennem den sociale styrelseslov i 1970 ønskede at decentralisere også tilsynet med administrationen af det sociale område. Ministeren svarer, at gennemførelse af lovforslaget ikke betyder nogen overflytning af tilsynsvirksomheden, idet denne virksomhed også efter de gældende regler ligger hos socialministeriet og de under ministeriet hørende styrelser og tilføjer: »Der ændres ikke ved de sociale myndigheders pligt til at føre tilsyn med de sociale institutioner eller kommunalbestyrelsens pligt til at drage omsorg for, at social- og sundhedsforvaltningen fungerer tilfredsstillende.«[5] Og følgende spørgsmål stilles: »Hvorledes vil ministeren ved at udpege statsamtmanden til formand for ankenævnet opnå større ensartethed i afgørelserne?« Og ministeren svarer med at redegøre for tidligere lovgivning og fortsætter: »Da der nu er taget principiel stilling til opretholdelse af statsamterne, er det fundet naturligt at lade amtmanden blive formand for amtsankenævnet ...«[6] Og følgende spørgsmål: »Vil ministeren have instruktionsbeføjelserne over for nævnene med henblik på at opnå ensartethed?« Og ministeren svarer: »Ministeren vil som hidtil kunne udsende cirkulærer om lovreglerne men vil ikke have instruktionsbeføjelser i den enkelte sag.«[7]

Der stilles følgende spørgsmål: »Udvalget anmoder om ministerens vurdering af, om det er hensigtsmæssigt, at man tillægger amts-

ankenævnene en generel adgang til af egen drift at tage sager op.«[8]

5.1.5. Forslag til lov om ændring af lov om offentlig sygesikring, (kiropraktorhjælp, tolkebistand og begravelseshjælp)

Der stilledes til lovforslaget 19 spørgsmål. Der forelå 5 henvendelser til udvalget fra de på området interesserede foreninger.

5.1.6. Forslag til lov om ændring af lov om den sociale ankestyrelse, bistandsloven m.v. (begrænsning af klageadgang).

Lovforslaget var udarbejdet på baggrund af en delrapport vedrørende ankesystemet. Udvalget modtog henvendelse fra 7 af de på området interesserede organisationer. Der blev stillet og besvaret ialt 72 spørgsmål, herudover 2 samrådsspørgsmål. Lovforslaget indebar en forenkling af klagereglerne, således at der som hovedregel kun kunne indbringes klager for én ankeinstans, men med den undtagelsesbestemmelse, at såfremt det drejede sig om principielle afgørelser, skulle en sådan afgørelse kunne indbringes for den sociale ankestyrelse.

Til belysning af de stillede spørgsmåls bredde og dybde kan anføres følgende eksempler: »Udvalget anmoder om nøjere at få begrundet, hvorfor netop afgørelser om personligt tillæg til pensioner og ungdomsydelser ikke længere skal kunne påklages. Udvalget ønsker herunder redegjort for, hvilke retssikkerhedsbetragtninger der ligger bag samt begrundelsen for, at man skal have et særligt lokalt kendskab ved disse afgørelser. Udvalget ønsker endvidere oplyst, hvor mange sager der har været indgivet fra borgere og kommuner over de enkeltområder, hvor klageadgangen nu foreslås fjernet.«[9] Udvalget ønsker en nærmere uddybning af »begyndt sag af principiel betydning«, jfr. § 2, stk. 1.[10] Og følgende spørgsmål: »Kan ministeren kort redegøre for skønsregler og retsregler, således som retstilstanden var før bistandslovens ikrafttræden og efter?«[11] Og: »Kan ministeren oplyse nærmere, hvilke planer der er med at ændre skønsregler til retsregler?«[12]

I et spørgsmål ønsker udvalget oplyst, om ministeren er vidende om, hvorvidt de kommunale organisationer har udstedt cirkulæreskrivelser om principperne for tildeling af personlige tillæg til pensionister, eller de kommunale organisationer på anden vis har formidlet en ensartet vurdering af disse sager. Ministeren svarer ved at redegøre for de gældende regler om ydelse af personlige tillæg – der skal ydes efter et konkret skøn m.m. og henviser til vejledende retningsli-

nier fastsat af socialministeriet og sikringsstyrelsen. Men ministeren besvarer ikke spørgsmålet om de kommunale organisationers eventuelle rolle.[13]

Og der spørges: »Udvalget ønsker oplyst, om det er korrekt forstået, at der efter lovforslagets vedtagelse ikke længere vil være legalitetskontrol med kommunernes afgørelser på de områder, lovforslaget vedrører. Udvalget ønsker herunder oplyst, om tilsynsrådet under statsamterne ingen beføjelser kan få?« Og ministeren svarer: »Såfremt de kommunale afgørelser gøres endelige, vil en ankeinstans ikke kunne føre kontrol med kommunernes afgørelse. De sociale tilsynsmyndigheder vil dog i de sager, de bliver bekendt med, kunne gøre opmærksom på eventuelle misforståelser af reglerne, men vil ikke kunne tilsidesætte det kommunale skøn. Såfremt tilsynsrådet skulle blive opmærksom på, at et socialt udvalg misforstår reglerne, vil det kunne henlede udvalgets eller de sociale tilsynsmyndigheders opmærksomhed herpå, men vil ikke direkte kunne tilsidesætte en afgørelse truffet af det sociale udvalg i en sag, der efter lovgivningen er henlagt til det sociale udvalgs afgørelse.«[14] Udvalget færdiggjorde ikke lovforslaget i folketingsåret 1980-81. Udvalgsbehandlingen forekommer særdeles grundig.

5.1.7. Forslag til lov om ændring af lov om folkepension

5.1.8. Forslag til lov om ændring af lov om invalidepension

5.1.9. Forslag til lov om ændring af lov om pension til enker m.fl.

5.1.10. Forslag til lov om social bistand.

Alle fire love drejer sig om forhøjelse af ydelser. Behandlingen i socialudvalget er overordentlig sporadisk. Der stilles ikke spørgsmål; lovene vedtages i énstemmighed.

5.1.11. Forslag til lov om ændring af lov om invalidepension m.v. (opkrævning af arbejdsgiverbidrag)

Der stilledes til lovforslaget 9 spørgsmål. Lovforslaget var først og fremmest af teknisk karakter, nemlig indeholdende en bestemmelse om, at arbejdsgiverbidraget først dækkes ved indbetalinger, hvor bidraget betales sammen med indeholdt kildeskat m.v.

5.1.12. Forslag til lov om ændring af lov om dagpenge ved sygdom

eller fødsel (ændring af reguleringsbestemmelser)
Til lovforslaget stilledes kun 1 spørgsmål.

5.2. Lovforslag private. Ikke vedtagne (5)

5.2.1. Forslag om ændring af lov om social bistand (tvangsfjernelse). FP

Forslaget indebar, at foreløbige beslutninger om tvangsfjernelse efter bistandsloven skulle forelægges det sociale udvalg til afgørelse inden 14 dage. Endvidere at indehavere af forældremyndigheden og en bisidder eller advokat kunne deltage i det førnævnte møde.

Til forslaget stilledes 13 spørgsmål, hvoraf 5 af disse ses at være besvaret.

Forslaget synes at have gennemgået en egentlig behandling i udvalget. Der blev afgivet betænkning, og forslaget var til 2. behandling, men forkastedes ved 3. behandling.

5.2.2. Forslag til lov om ændring af social bistand (om tvangsfjernelse af børn). CD

Dette lovforslag var en genfremsættelse af et tidligere fremsat forslag. Dets konkrete indhold var, at i fjernelsessager skulle en dommer inden 24 timer tage stilling til fjernelsen m.v. Til lovforslaget blev stillet 3 spørgsmål. Det ses ikke, at disse er besvaret.

5.2.3. Forslag til lov om ændring af lov om socialindkomst m.fl. love. (Udsættelse af indførelse af socialindkomst) FP

Der blev ikke stillet spørgsmål til forslaget, men der blev afgivet betænkning, og forslaget gennenførtes ved 2. behandling, men blev forkastet ved 3. behandling.

5.2.4. Forslag til lov om ændring af lov om dagpenge ved sygdom og fødsel. (Begrænsning af de selvstændiges venteperiode og begrænsning af arbejdsgiverperioden). V

Der stilledes til forslaget 17 spørgsmål, der alle besvaredes.

De fleste af de stillede spørgsmål var af særdeles teknisk art. Men der stilles også et enkelt spørgsmål af mere politisk/polemisk karakter: »Betyder socialministeriets udtalelse om, at dagpengelovens bestemmelser om en arbejdsperiode på 35 dage ikke er udtryk for diskriminering i forhold til lønmodtagernes stilling, hvorefter disse

har ret til at få udbetalt dagpenge fra den 1. sygedag, og betyder ministeriets bemærkninger, at man vil hævde, at de selvstændige får samme andel af statstilskuddet til sygelønsordningen som lønmodtagerne?« Ministeren svarer udførligt og uden at gå ind i den lidt polemiske form.[15] Udvalget afgav betænkning om lovforslaget, og forslaget var til 2. behandling, men forkastes ved 3. behandling.

5.2.5. Forslag til lov om ændring af lov om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender (oprettelse af handicapråd). SF

Til forslaget stilles kun ét spørgsmål: »Udvalget skal anmode ministeren om at oplyse, i hvor mange kommuner man har et formaliseret samarbejde med invalideorganisationer. »Ministeren svarer ved at henvise til en i efteråret 1980 af socialstyrelsen foretagen undersøgelse af spørgsmålet.[16]

Udvalget fremsender endvidere nogle spørgsmål, der er stillet til tidligere behandling af samme emne i folketingsåret 1977-78, dengang til et forslag til lov om forbrugerråd. (DR). Udvalget afgiver ikke betænkning over lovforslaget.

5.3. Forslag til folketingsbeslutninger, private (5). Ikke vedtagne

5.3.1. og **5.3.2.** Forslag til folketingsbeslutning om forbedring af folkepension og Forslag til folketingsbeslutning om ændring af lov om invalidepension. SF

Til forslag om folkepension stilles 5 spørgsmål, der alle har oplysningsformål. Og endelig en anmodning om, at ministeren vil vurdere forslagets økonomiske konsekvenser. Det samme kan siges om 7 spørgsmål, der stilles til beslutningen om ændring af invalidepensionen. Der stilles 1 spørgsmål, som går ind i mere socialpolitiske vurderinger: »Udvalget anmoder om ministerens vurdering af det forhold, at en pensionist på en lavere invalidepension, som på baggrund af pensionens størrelse har deltidsarbejde, ikke kan gå på efterløn i 60 års-alderen, som helt raske mennesker kan, men må fortsætte arbejdet ved folkepensionsalderen på trods af sit handicap.«[17] Udvalget afgav ikke betænkning over forslagene.

5.3.3. Forslag til folketingsbeslutning om indvandrernes sociale rettigheder. VS

Forslaget var ét af en række folketingsbeslutninger om indvandrernes

stilling i Danmark (se desuden i kap. III-1, 4 og 6). Det er et bemærkelsesværdigt initiativ til, på bred front, at få fremdraget indvandrernes problemer. Dette og de andre forslag blev fremsat i folketinget den 10/10 1980. Regeringen svarede med at bebude en redegørelse om indvandrernes situation. Denne redegørelse blev afgivet af indenrigsministeren i folketinget den 18/11 1980, og en forhandling omkring redegørelsen fandt sted den 20/11 1980 samtidig med, at de af VS stillede forslag til folketingsbeslutninger om indvandrernes problemer var til 1. behandling. Der er ikke tvivl om, at regeringen med disse forslag til folketingsbeslutninger blev provokeret til at fremme en koordineret indsats omkring problemet. Vedrørende folketingsbeslutningen om indvandrernes sociale rettigheder blev der stillet 9 spørgsmål, der alle besvaredes. Der blev ikke afgivet betænkning om forslaget.

5.3.4. Forslag til folketingsbeslutning om plejeorlov
Forslagets formål var at sikre muligheden for pasning af alvorligt syge personer i eget hjem. Der stilledes 4 spørgsmål til ministeren, der besvaredes. Udvalget afgav beretning over forslaget.

5.3.5 Forslag til folketingsbeslutning om vedtagelse af en reform til bekæmpelse og behandling af ungdomsnarkomani. CD
Der stilledes til dette forslag ét spørgsmål, der blev besvaret. Der blev ikke afgivet betænkning eller beretning.

5.4. Love, cirkulærer m.v.

Socialudvalget har i sin journal et særligt afsnit, som kaldes love, cirkulærer m.v. Der journaliseres ca. 85 forskellige tryksager. En væsentlig del af dette materiale er socialministeriets bekendtgørelser og cirkulærer, udsendt i folketingsåret 1980/81 og som i henhold til aftale tilgår udvalget.

Endvidere modtager udvalget en række skrifter udefra, herunder forskellige periodiske medlemsblade. Desuden enkelte henvendelser fra private, foreninger m.m. Dette materiale indgår i udvalgets »bibliotek«. Det er ikke sædvane, at dette materiale gennemgås i udvalget. Men materialet er til rådighed for de medlemmer, som måtte have interesse heri.

5.5. Narko/Alkohol

Under denne betegnelse er journaliseret godt 40 bilag. Forskellige tryksager, tidsskrifter m.v. med særligt henblik på dette område. Der er af udvalget stillet ialt 12 spørgsmål. De fleste af disse stilles til indenrigsministeren, men enkelte er stillet til socialministeren og undervisningsministeren. At folketingets socialudvalg her i denne sag korresponderer fortrinsvis med indenrigsministeren beror på en regeringsbeslutning om, at det er indenrigsministeren, som skal være koordinator på dette område, men sagsbehandlingen som sådan er henlagt til socialudvalget. Der har i årets løb været afholdt samråd med fire ministre, indenrigsministeren, socialministeren, justitsministeren og undervisningsministeren.

5.6. Alm. Del

Alm. del 1980-81 omfatter 272 journaliserede bilag. Der stilles ialt 158 spørgsmål, hvoraf langt hovedparten besvares i folketingsåret, medens enkelte spørgsmål først besvares i det følgende folketingsår.

Der stilles ialt 19 samrådsspørgsmål.

Der er modtaget en række henvendelser fra foreninger og institutioner på socialområdet, fra erhvervs- og faglige organisationer og fra enkeltpersoner.

De henvendelser der journaliseres under Alm. del, omdeles til udvalgets medlemmer. Personlige breve besvares altid, men det sker oftest med henvisning til andet forum. (Minister eller ankenævn).

Spørgsmål til Alm. del kan stilles af medlemmerne i udvalgsmøde eller udenfor. Svar på spørgsmål under Alm. del optages på udvalgets dagsorden, men gennemgås ikke, medmindre dette ønskes af et udvalgsmedlem.

Socialudvalgets Alm. del spænder over et bredt felt. Udvalgets sekretær har i et bilag til udvalget midt i folketingsåret til medlemmerne sendt en oversigt over hovedemner inden for Alm. del. Disse grupperer sig således: Socialindkomst, pensionisternes levevilkår, pensionsreformen, diverse om daginstitutioner, ressourceanvendelse på ældre-området, diverse vedr. bistandsloven, støtte til handicappede i erhverv, kiropraktik, medicintilskud, besparelser, socialpolitisk debat, bistandslovens § 48, plejeløn, kontanthjælpscirkulæret. Dette omtales her for at illustrere arbejdsområdets bredde.[18]

Det skal bemærkes, at inddelingen i grupper ikke betyder, at et spørgsmål medtaget under én gruppe, f.eks. Fortolkningsgruppen, måske ikke ligesåvel kunne være medtaget under en anden gruppe, idet afgrænsningen er vanskelig.

5.6.1. Fortolkningsspørgsmål

Eksempler: »Hvilke normeringer og hvilke takster for forældrebetaling gælder for dagforanstaltninger for børn, der ikke har hjemmel i bistandsloven, og hvem har det pædagogiske og juridiske anvar for børnene, medens de opholder sig i disse daginstitutioner?«[19] »Vil ministeren bekræfte eller afkræfte, at en del enlige pensionister faktisk kun opnår halv dyrtidsdækning af dyrtidsforhøjelsen pr. 1. oktober?«[20] »I hvilket omfang vil civile værnepligtige kunne få suppleret deres bistandshjælp, når de nye regler om kontanthjælp træder i kraft den 1. januar 1981?«[21] »Udvalget anmoder om en redegørelse for, hvordan man gennem en cirkulæreskrivelse kan foretage en så væsentlig ændring af den hidtidige fortolkning af bestemmelserne i folkepensionslovens § 13, invalidepensionslovens § 14 og enkepensionslovens § 3, stk. 2 om personlige tillæg, hvis forholdene er ganske særligt vanskelige. Der henvises til cirkulæreskrivelsen af 27. marts 1981 om supplerende hjælp til pensionister i tofamilieshuse, blandede ejendomme og landbrugsejendomme?« (Spørgsmålet er stillet, efter at der er stillet samrådsspørgsmål om samme emne). Ministeren svarer således: »Socialministeriet finder ikke, at cirkulæreskrivelsen af 27. marts 1981 indebærer en ændring af den hidtidige fortolkning af bestemmelserne om personlige tillæg. Efter disse bestemmelser er kriteriet for ydelse af personlige tillæg, at pensionistens forhold er ganske særligt vanskelige. Der er ikke fastsat almindelige retningslinier for ydelse af personlige tillæg. Tillægget ydes efter de sociale udvalgs skøn i det enkelte tilfælde under hensyn til pensionistens trang. På enkelte områder er der fastsat vejledende regler. I socialministeriets cirkulære af 11. november 1976 er der således fastsat vejledende retningslinier for personlige tillæg til betaling af merudgifter. I sikringsstyrelsens cirkulæreskrivelse af 13. december 1979 om forhøjelse af rådighedsbeløbet for 1979 og for 1980 blev kommunerne endvidere opfordret til at anvende hele forhøjelsen til øget varmehjælp.

Der er desuden tidligere i forbindelse med huslejestigninger henstillet til kommunerne, at der ydes personlige tillæg til særligt vanskeligt stillede pensionister. Selv om en pensionist f.eks. ikke får udbetalt det fulde pensionstillæg, og det isoleret set derfor ikke skulle være helt udelukket for en pensionist selv at afholde en bestemt udgift, kan en samlet bedømmelse alligevel føre til, at udgiften meget vel vanskeligt kan afholdes af den pågældende. Dette vil også kunne forekomme i de her omhandlede tilfælde, hvor der i formuetillægget kun

er optaget ejerboligfradrag for den del af ejendommen der anvendes til beboelse.«[22] (Besvarelsen er medtaget som en illustration af den særlige form for cirkulære-styrende indflydelse på visse dele af socialloygivningen). Og udvalget stiller følgende spørgsmål vedrørende cirkulære nr. 112 af 17. december 1980 om plejeløn ved anbringelse i familiepleje: »Omfatter cirkulæret narkomaner i familiepleje og børn i socialpædagogiske kollektiver. Hvilken aldersgruppe omfattes i øvrigt af cirkulæret?«[23]

5.6.2. Statistiske oplysninger o.l.
»Hvor mange skolepasningsordninger er der på landsplan og hvor mange børn omfatter disse?«[24] »Hvor mange af skolepasningsordningerne drives efter bistandslovens § 69? Hvor mange kommuner har kun skolepasningsordninger for aldersgruppen 7-10 år og ingen § 69-institutioner for denne aldersgruppe?«[25] »Der ønskes en samlet oversigt over de offentlige organer, der tilbyder vejledning og rådgivning.«[26] »Hvor store er midlerne i den sociale pensionsfond pr. 1. oktober 1980? Hvor store beløb indbetales af skatteyderne årlig? Hvorledes opbevares disse midler, i hvilke papirer?«[27] »Kan ministeren oplyse, hvor mange kvinder i f.eks. Ålborg og København, der modtager bistandshjælp, samt hvor mange børn de har?«[28] I nogle spørgsmål anmoder udvalget om en række oplysninger omkring godkendelser i henhold til bistandslovens § 63, spørgsmål om oplysninger vedrørende bestemte tilfældigt udvalgte kommuner og så fremdeles.[29] Og: »Udvalget anmoder om at få tilstillet den oversigt over daginstitutionstakster, der skulle eksistere for hovedstadsområdet.«[30]

5.6.3. Administrative spørgsmål
Udvalget stiller følgende spørgsml: »I socialministeriets cirkulæreskrivelse af 25. juli 1980 er det på s. 6 (pkt. 5 B) nævnt, at der pr. 1. januar 1981 etableres indkøbsordninger og et prisaftaleorgan. Det ønskes på baggrund heraf oplyst, hvorledes denne ordning tænkes praktiseret. Vil der blive tale om centrale indkøb, hvilke materialer tænkes der på, og til hvilke institutionstyper tænkes de indkøbt?«[31] Og følgende spørgsmål: »I forbindelse med tilbagevenden til de hidtidige regler om daginstitutionsbetaling ønsker udvalget oplyst, om grænserne for at give friplads eller delvis friplads vil blive fastsat efter socialindkomsten eller efter den skattepligtige indkomst.«[32] Og: »I hvilket omfang skal der ske tinglysning af den del af terminsbelø-

bene, der vedrører afdrag, i situationer hvor en person med eget hus modtager varig hjælp efter bistandslovene § 43?«[33]

5.6.4. Spørgsmål af overvejende politisk karakter
»På hvilken måde agter ministeren at sikre, at kommunerne ikke undlader at udbygge § 69-institutioner ved at henvise til, at der er oprettet såkaldte skolepasningsordninger?« Og ministeren svarer med henvisning til lov og bekendtgørelse og til, at den samlede udbygningsplan for en kommune skal indsendes til socialministeren, og tilføjer hertil bl.a. »Hvis socialministeren vurderer, at en kommunes opfyldelse af sin forpligtelse efter § 69 er uakceptabel, kan ministeren henstille til den pågældende kommune, at den udvider antallet af pladser på daginstitutioner, eller pålægger kommunen efter førstkommende planrevision at indsende hele, eller dele af, udbygningsplanen til godkendelse af socialministeren efter forhandling med indenrigsministeren samt de berørte kommuner og amtskommuner.«[34] Og udvalget stiller følgende spørgsmål: »Under henvisning til de af ministeren bebudede ændringer af bistandsloven på daginstitutionsområdet ønsker udvalget oplyst, hvorledes man fra regeringens side mellem staten og kommunerne agter at fordele det tab, som kommunerne må forvente at få i forhold til deres budget, dels for 1980 og dels for 1982. Agter regeringen at regulere det over blok-tilskudene?«[35] Og udvalget prøver at lægge pres på ministeren: »Ved behandlingen af spørgsmålet om sekretærhjælp til blinde og svagtseende har ministeren lagt til grund, at man ikke særskilt skal yde bistand til den gruppe, men at man må yde til alle handicappede, hvis der skal ydes sekretærhjælp. Under henvisning hertil skal udvalget anmode om at få oplyst, om ministeren ønsker at fastholde dette standpunkt i en situation, hvor der var flertal for at yde sekretærhjælp til blinde og svagtseende.« Ministeren svarer, at spørgsmålet om hjælp til personlig assistance til handicappede i erhverv tages op i det af arbejdsministeren nedsatte udvalg »de handicappede og arbejdsmarkedet«, hvori bl.a. LO og Dansk Arbejdsgiverforening er repræsenteret. Indholdet af et lovforslag vil afhænge af resultatet af udvalgsarbejdet.[36] Og udvalget spørger: »Vil ministeren bekræfte eller afkræfte, at en del enlige pensionister faktisk kun opnår halv dyrtidsdækning af dyrtidsforhøjelsen pr. 1. oktober ...?« Og følgende: »Såfremt der er tale om en halvering af dyrtidsdækningen, hvad agter ministeren så at gøre for at rette på urimeligheden?« Ministeren svarer på de stillede spørgsmål ved at redegøre for, hvordan vilkå-

rene rent faktisk vil være for de på de omtalte områder berørte, men har ingen politiske kommentarer i øvrigt.[37]

5.6.5. Om socialindkomst

Socialindkomstlovene gav anledning til aktivitet i udvalgets Alm. del, allerede før de blev forelagt i tinget den 27/11 1980. Den 13. oktober 1980 beder udvalget om samråd om, hvorledes børnetilskud og ungdomsydelse agtes reguleret ved ændringer i forældrenes socialindkomst efter ikrafttrædelsen af lov om socialindkomst.[38] Og om tidligere vedtaget lov: »Hvorledes vil ministeren forklare de afvigende oplysninger, der er fremkommet fra de kommunale organisationer set i relation til de besparelser, der skulle være indeholdt i de i juni måned vedtagne sociale ændringslove ...?«[39] I november 1980 anmodes ministeren om samråd vedr. oplysningskampagne om socialindkomstloven, omkostninger derved og hvornår bekendtgørelser og cirkulærer vil foreligge.[40] Den 27/2 1981 stilles følgende spørgsmål: »Udvalget anmoder om ministerens vurdering af, hvor mange nyansættelser der er sket i forbindelse med indførelse af socialindkomsten ...?«[41] Den 9/3 1981 stiller udvalget en række komplicerede spørgsmål til belysning af socialindkomstens virkninger.[42] Den 26/6 1981 spørges om, hvilken betydning for besparelserne socialindkomstens formuetillæg har haft for familier med børn og med indtægter på mellem 110.000 og 145.000 kr. i 1. kvartal af 1981.[43]

5.6.6. Ombudsmandssager

Der er fra retsudvalget til socialudvalget fremsendt en række sager, som af ombudsmanden er tilsendt retsudvalget. Om behandlingen af sådanne sager henvises til omtalen foran kap. III-4.

5.6.7. Samrådsspørgsmål

Udvalget anmoder ministeren om en redegørelse for, på hvilken baggrund ministeren kritiserer sine embedsmænd. Der henvises til ministerens udtalelse i TV-avisen torsdag den 12. marts 1981.[44] Udvalget anmoder ministeren om at redegøre for udviklingen omkring fjernelse af børn fra hjemmet efter bistandslovens § 127.[45] Og: »Udvalget ønsker en drøftelse med ministeren om forholdene i den sociale ankestyrelse. Udvalget ønsker herunder en redegørelse for, hvilke initiativer ministeren agter at tage i retning af en ændret struktur eller arbejdsgang med henblik på at få nedsat behandlingstid for klagesager.«[46] Og et spørgsmål angående en konkret beslutning:

»Udvalget ønsker en drøftelse af afgørelsen truffet i socialministeriet om, at de uddannelsessøgende ikke længere skal kunne modtage bistandshjælp i sommerferien.«[47] Endelig stilles følgende samrådsspørgsmål: »Udvalget anmoder om en fortolkning af den dagsorden, der blev vedtaget den 5. februar, hvilken betydning har den, og hvilke konsekvenser får den?« Der vedlægges en artikel fra Berlingske Tidende, lørdag den 7. februar 1981. Udvalget ønsker særlig oplyst, om kommunerne kan administrere den nye § 48 på samme måde efter vedtagelsen, som de gjorde før.[48] (Dagsordenen vedtaget i folketinget den 5/2 1981 havde følgende udformning: »Folketinget konstaterer, at det ved indførelsen af den lempeligere trangsbestemmelse i § 48 i bistandsloven er forudsat, at der fortsat skal ydes støtte til familier, der har behov herfor, og at familier kun selv skal afholde merudgifter, såfremt udgiften ingen væsentlig betydning vil have for familiens samlede økonomiske situation. Samtidig konstaterer folketinget, at flere kommuner ved administrationen af bestemmelsen synes at anlægge en strengere bedømmelse af ansøgerne end forudsat, hvorfor folketinget opfordrer regeringen til – i overensstemmelse med flertalsudtalelsen i betænkning af 27. maj 1980 – at tage skridt til over for kommunerne at få rettet dette forhold ...«).

5.7. Noter

1. spm. 31 bilag 92 til L 92
2. spm. 62 bilag 33 til L 92
3. spm. 63 bilag 33 til L 92
4. spm. 64 bilag 36 til L 92
5. spm. 2 bilag 2 til L 122
6. spm. 6 bilag 2 til L 122
7. spm. 8 bilag 2 til L 122
8. spm. 21 bilag 3 til L 122
9. spm. 8 bilag 3 til L 121
10. spm. 12 bilag 3 til L 121
11. spm. 15 bilag 3 til L 121
12. spm. 19 bilag 3 til L 121
13. spm. 51 bilag 23 til L 121
14. spm. 69 bilag 37 til L 121
15. spm. 2 bilag 6 til L 85
16. spm. 1 bilag 3 til L 165
17. spm. 7 bilag 5 til B 65-66
18. bilag 157
19. spm. 4 bilag 6
20. spm. 27 bilag 16

21. spm. 34 bilag 34
22. spm. 117 bilag 222
23. spm. 152 bilag 152
24. spm. 7 bilag 6
25. spm. 8-9 bilag 6
26. spm. 12 bilag 7
27. spm. 17-19 bilag 7
28. bilag 35
29. spm. 40-43 bilag 42
30. spm. 106 bilag 165
31. spm. 25 bilag 15
32. spm. 105 bilag 165
33. spm. 153 bilag 254
34. spm. 6 bilag 27
35. spm. 104 bilag 165
36. spm. 93 bilag 199
37. spm. 27-28 bilag 65
38. samrådsspørgsmål A bilag 1
39. samrådsspørgsmål B bilag 2
40. samrådsspørgsmål C bilag 31
41. spm. 88 bilag 129
42. spm. 95 bilag 133
43. spm. 145 bilag 231
44. samrådsspørgsmål L bilag 150
45. samrådsspørgsmål F bilag 25
46. samrådsspørgsmål P bilag 171
47. samrådsspørgsmål Q bilag 194
48. samrådsspørgsmål J bilag 113

6. Uddannelsesudvalget 1980-81

Aktivitet ialt:
34 møder
450 bilag
327 skriftlige spørgsmål
38 deputationsmodtagelser
98 skriftlige henvendelser
17 skriftlige samrådsspørgsmål

6.1 Regeringsforslag – vedtagne, (6)
6.2 Lovforslag, private, vedtagne (1)
6.3 Lovforslag, private, ej vedtagne (4)

6.4 Forslag til folketingsbeslutninger, private, vedtagne (1). Ikke vedtagne, (11)
6.5 alm. del: A.S.M.H.
217 bilag
117 skriftlige spørgsmål
16 samrådsspørgsmål

Statistiske spørgsmål
Fortolkningsspørgsmål o.l.
Fortrinsvis generelle spørgsmål
Konkrete spørgsmål vedr. enkeltsager
Aktuelle spørgsmål
Opklarende spørgsmål vedr. lovgivning
Ombudsmanden
Samråd
6.6 Noter

6.1. Regeringsforslag

Udvalget behandlede 5 lovforslag fra regeringen, der alle vedtoges.

Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper:

Lovforslag der ikke før fremsættelse har været behandlet i kommission eller udvalg. 6.1.1.

Lovforslag af hovedsagelig økonomisk karakter (besparelsesforslag). 6.1.2.–6.1.5.

6.1.1. Lov om ændring af lov om gymnasieskoler og studenterkursus
Lovforslaget havde til hensigt at skabe hjemmel til at fastsætte regler om regulering af adgangen til pædagogikum, herunder for enkeltfag, hvis en regulering skulle vise sig nødvendig. Til lovforslaget stilledes 6 spørgsmål.

Eks.: »Vil ministeren – når direktoratet har overvejet de forskellige mulige kriterier for adgangsbegrænsning og forelagt disse for ministeren – inden lovforslagets endelige vedtagelse orientere udvalget om disse kriterier og retningslinier?« Ministeren svarer: »Jeg er villig til i et samråd i nær fremtid at orientere udvalget om de foreløbige overvejelser, vi har gjort os i undervisningsministeriet om mulige kriterier i forbindelse med en eventuel adgangsregulering.«[1]

Udvalget spørger videre: »Hvilke overvejelser har ministeren gjort sig for at imødegå de ekstraordinære vanskeligheder, som må forven-

tes at opstå, når reduktionen i optagelsen til pædagogikum til 150 gennemføres i efteråret 1982?« Og ministeren svarer: »Det fremgår af mit svar på udvalgsspørgsmål 2, at der til pædagogikumkursus i foråret 1981 har meldt sig et meget betydeligt antal ansøgere i forhold til finanslovsbevillingen for 1981. Jeg er derfor opmærksom på problemerne i forbindelse med tilmelding af flere ansøgere til kursus i efteråret 1981 end bevillingen dækker. Jeg har imidlertid ikke på nuværende tidspunkt gjort mig nogen endelig overvejelse med hensyn til, hvordan sådanne problemer i givet fald skulle løses.«[2] Disse spørgsmål viser, at uddannelsesudvalget har i sinde nøje at følge hele sagen. – Hvad udvalget også gør, jfr. nedenfor under Alm. del.

6.1.2. Lov om ændring af lov om gymnasieskoler og studenterkursus
Der blev i udvalget modtaget henvendelser fra 9 forskellige studenterkurser og gymnasieskoler og fra gymnasieskolernes lærerforening. Der stilles 8 skriftlige spørgsmål dels til belysning af den faktiske situation for studenterkursus, dels med det formål at få belyst hvilke følger denne lovgivning vil kunne tænkes at have på studenterkursernes mulighed for at overleve.

6.1.3. Lov om ændring af lov om styrelse af højere uddannelser
Der stilles ialt 15 spørgsmål. Adskillige af disse vedrører censorinstitutionen, hvorledes den fungerer etc. Eksempel: »Kan det bekræftes, at en censor, der er kritisk over for studiernes indhold, risikerer ikke at blive censor i næste sæson? Hvem afgør det? Gælder de samme regler på RUC? Hvem tager initiativ til, at en bestemt censor opføres på censorlisten, og hvem tager initiativet til, at en bestemt censor anvendes? Kan man stille krav om, at censorerne skal have kendskab til de ganske bestemte undervisningsformer, der benyttes på instituttet? Hvor stor udskiftning har der været i RUC's censorkorps siden dets oprettelse?«[3] Et spørgsmål lyder således: »Vil Ministeren inden lovens vedtagelse orientere uddannelsesudvalget om, hvordan, efter hvilke retningslinier og regler om klage, som ministeren bemyndiges til at fastsætte, tænkes udformet?« Ministeren svarer med at henvise til forslagets formål: »At gøre det muligt at overveje eksamens- og klageregler i sammenhæng«, og hun fortsætter: »Jeg kan derfor ikke nu orientere udvalget om de klageregler der vil blive udstedt i henhold til bemyndigelsen ...«[4]

6.1.4. Lov om ændring af lov om erhvervsfaglige grunduddannelser (udgifter til afsluttende faglige prøver)
Der stilles til dette forslag 2 spørgsmål.

6.1.5. Forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning
Der stilles til dette lovforslag 28 skriftlige spørgsmål. Hertil 1 samrådsspørgsmål. Også dette lovforslag har besparelseshensigt. Der rettes henvendelser til udvalget fra 26 foreninger og én privatperson. De mange spørgsmål fra udvalget er først og fremmest tekniske spørgsmål til opklaring af, hvilke konsekvenser forslaget vil have i forhold til de gældende regler. Også ved behandlingen af dette lovforslag stilles ministeren overfor udvalgets ønske om at blive orienteret om, hvordan ministeren vil udnytte de i lovforslaget værende bemyndigelser: »Hvilken grænse påtænker ministeren at fastsætte for antallet af undervisningstimer pr. pædagogisk medhjælp, hvorefter honoraret beregnes?« Ministeren svarer: »Jeg har endnu ikke lagt mig fast på nogen bestemt grænse, men jeg har, som det fremgår af lovforslagets bemærkninger, ønsket at få mulighed for at forhindre urimeligt høje honorarer.«[5] I udvalgets betænkning over lovforslaget er endvidere optaget en skrivelse af 12. maj 1981 fra undervisningsministeren til uddannelsesudvalget vedr. de løn- og anciennitetsregler for undervisningens timelønnede lærere, som undervisningsministeren agter at fastsætte i henhold til lovforslagets bestemmelser.[6]

6.2. Lovforslag – private – vedtagne

6.2.1. Lov om ændring af styrelsesloven for højere uddannelser (V-KF-CD-Krf)
Lovforslagets hensigt var en ændring af valgreglerne til de styrende organer. Der stilledes 15 spørgsmål, og 2 henvendelser modtages.

6.3. Lovforslag – private – ikke vedtagne

6.3.1. Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen. DR
Forslaget gik ud på, at faget latin blev indført som valgfag i folkeskolens 9. klasse. Der stilledes 11 spørgsmål, der havde til formål at undersøge fagets placering i gældende lov eller belyse andre mulige løsninger. Der blev af udvalget afgivet betænkning, og forslaget gik gennem folketinget ved 2. behandling, men forkastedes ved 3. behandling.

6.3.2. Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen. KrF
Forslaget var en uændret genfremsættelse af et flere gange tidligere fremsat lovforslag. Forslaget havde til formål at søge indført afgangsprøver på 9. og 10. klassetrin i folkeskolen på to niveauer, grundprøver og udvidede prøver, svarende til valg af kursus i de pågældende fag. Der stilledes 3 spørgsmål. Uddannelsesudvalget afgav ikke betænkning over lovforslaget.

6.3.3. Forslag til lov om ændring af lov om folkeskoler. FP
Lovforslagets formål var at overlade det til den enkelte kommune selv at afgøre, hvorvidt den ønsker at afholde udgifter til befordring af elever i folkeskolen. Udvalget afgav ikke betænkning over lovforslaget.

6.3.4. Forslag til lov om forvbedring af styrelsen af uddannelsesinstitutioner. FP
Lovforslaget var meget enkelt, idet det i § 1 blev fastslået, at undervisningsministeren skulle styre den højere uddannelse, og i § 2 præciseredes, at den nuværende styrelsslov for højere uddannelsesinstitutioner skulle ophæves. Lovforslaget gav kun anledning til ét spørgsmål, der blev besvaret. Der blev ikke afgivet betænkning over lovforslaget.

6.4. Forslag til folketingsbeslutninger. Vedtagne 1, ikke vedtagne 15

6.4.1. Folketingsbeslutning om indførelse af latinprøve på 9. klassetrin i ungdomsskolen (V, C, FP, CD, KrF). Vedtaget
Folketingsbeslutningen opfordrede undervisningsministeren til at gennemføre adgang for elever på 9. klassetrin til at tage latinprøven i ungdomsskolen. Der blev stillet 5 spørgsmål til besvarelse, bl.a. følgende: »Vil en vedtagelse af forslaget være i strid med folkeskoleforliget?« Ministeren svarer herpå, at folkeskoleforliget alene vedrører folkeskoleloven.[7] Uddannelsesudvalget beder endvidere ministeren indhente udtalelser vedr. forslaget fra forskellige organisationer inden for ungdomsskoleundervisningsområdet. Ministeren svarer med at oplyse, at ministeriet har anmodet Kommunernes Landsforening, Dansk aften- og ungdomsskoleforening og Landsforeningen af ungdomsskoleledere om en udtalelse over beslutningsforslaget. Ministeriet vedlægger de fremkomne svar.[8] Folketingsbeslutningen blev ved 2. og sidste behandling vedtaget mod regeringens ønske.

6.4.2. Ikke vedtagne forslag:
Der blev stillet 15 private forslag til folketingsbeslutning. Jeg har valgt at give en oversigt over disse i skematisk form nedenfor. Det ses af denne oversigt, at udvalget kun afgiver betænkning i 3 beslutningsforslag – der dog alle forkastes. Der er intet, der tyder på, at forslag der forkastes har fået en mere grundig behandling end forslag, hvorom der ikke afgives beretning eller betænkning. Antal af spørgsmål *kan* være indicium for forslagsstillernes interesse i at fremme forslaget i udvalget, men det er ikke uden videre rigtigt. Forslagets karakter kan være sådan, at forslagsstillerne ikke har behov for en uddybning af problemet, men det er ikke uden videre forslagsstillernes ønske, enten at få truffet en beslutning på området, eller at bruge beslutningsformen til at henlede offentlighedens (og folketingets) opmærksomhed på sagen, eller at søge problemet kulegravet – med ønske om en senere politisk beslutning.

De anførte numre er beslutningsforslagenes nr. i folketingsåret 1980-81

	Betænkning/ Beretning afgivet	Betænkning/ Beretning ej afgivet	Antal spm.
Forslag til folketingsbeslutning om ændring af lov om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner (Indførelse af et ligemandsprincip m.m.) (CD) (B 22)		x	1
Forslag til folketingsbeslutning om iværksættelse af høringsprocedure med henblik på ændring af loven om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner (CD), (V), (FP), (RV) og (KrF) (Forkastet). (B 88)	x		3
Forslag til folketingsbeslutning om midlertidig forlængelse af gældende styrelsesregler for teknika (V), (KF), (FP), (CD) og (KrF). (B 106).....		x	3
Forslag til folketingsbeslutning om gældssanering for nyuddannede (SF). (B 36)		x	7
Forslag til folketingsbeslutning om forsøg med et teknisk gymnasium (KF). (B 10)		x	3

	Betænkning/ Beretning afgivet	Betænkning/ Beretning ej afgivet	Antal spm.
Forslag til folketingsbeslutning om Nordsjællands Gymnasium (KF), (V) og (KrF) m.fl. (Forkastet). (B 99)	x		7
Forslag til folketingsbeslutning om sikring af rentetilskud til Nordsjællands Gymnasium (DR) (Forkastet). (B 100)	x		8
Forslag til folketingsbeslutning om adgangen til at tegne lærekontrakter (V) m.fl. (B 71)		x	5
Forslag til folketingsbeslutning om stop for favorisering af arbejdsgiverbørn ved optagelse på EFG-uddannelser (VS). (B 68)		x	
Forslag til folketingsbeslutning om ens vilkår for handelsskolelærere (V) m.fl. (B 69)		x	4
Forslag til folketingsbeslutning om forpraktik inden for sundheds- og socialuddannelserne (V) m.fl. (B 70)		x	4
Forslag til folketingsbeslutning om jordbrugsuddannelserne (V), (KF), (FP), (CD), KrF) og (DR) (B 113)		x	8
Forslag til folketingsbeslutning om bankuddannelsen (KF), (V), (FP), (CD), (KrF) og (DR). (B 114)		x	
Forslag til folketingsbeslutning om uddannelsesaktiviteter for indvandrerne (VS) m.fl. (B 4)	x		48
Desuden forslag til folketingsbeslutning om fremskaffelse af lære- og praktikpladser (V). (B 61)		x	

Til forslag B.4 stilledes 48 spørgsmål der alle besvaredes. Uanset VS ikke havde noget medlem af udvalget, blev der afgivet beretning om forslaget.

6.5. Alm. del

Udvalget har efter aftale med undervisningsministeriet modtaget

bekendtgørelser, cirkulærer m.v. udstedt af ministeriet på udvalgets område. Dette materiale bliver ikke særskilt journaliseret.

Udvalget har modtaget og journaliseret ialt 46 henvendelser. Der er tale om henvendelser fra en række foreninger og institutioner med tilknytning til undervisningsområdet og fra en række private personer. Disse henvendelser besvares i almindelighed ikke og optages ikke på dagsordenen til selvstændig behandling. Men mange af de problemer, der rejses i henvendelsen til udvalget sendes i spørgsmålsform til ministeren. Uddannelsesudvalgets almindelige del er i øvrigt opdelt i 4 hovedkategorier:

Alm. del A, hvori også indeholdes nogle henvendelser udefra.
Alm. del A har ialt 19 bilagsnumre og må nok betragtes som en slags opsamlingskasse for udvalget.

Alm. del er herudover opdelt i 3 afdelinger: S, M og H, jfr. nedenfor.

Der er i disse afsnit tilgået udvalget 236 bilag, stillet ialt 118 spørgsmål og 16 samrådsspørgsmål.

Alm. del S:
Den nederste del af undervisningssystemet, folkeskolen, gymnasieskolen, de frie skoler, landbrugsskoler, højskoler, husholdningsskoler m.v. Denne gruppe omfatter ialt 14 bilag. Der er stillet til dette område 42 spørgsmål og 8 samrådsspørgsmål.

Alm. del M:
Mellemuddannelserne, f.eks. EFG, seminarieuddannelserne, handelsuddannelser, tekniske skoler m.v. Der er i denne gruppe 68 bilag. Der stilles 35 spørgsmål og 3 samrådsspørgsmål.

Alm. del H:
Den højere uddannelse, universiteterne, D.T.H. m.fl. Der er til denne gruppe ialt 35 bilag. Der stilles 40 spørgsmål og 5 samrådsspørgsmål til ministeren.

I det følgende refereres en række spørgsmål og svar. Der er ikke taget hensyn til udvalgets opdeling i S, M og H, idet der ikke er nogen væsensforskel imellem spørgsmålene i de tre grupperinger. Spørgsmålene er opdelt i grupper efter spørgsmålenes karakteristika.

6.5.1. Statistiske spørgsmål

Af denne kategori stiller udvalget ca. 30 spørgsmål. Eksempler: »Hvor mange skoler har udvidet vejlederordninger?«[1] »Hvor mange undervisningspligtige elever er indskrevet i folkeskolen, henholdsvis private skoler? Hvor der foreligger oplysninger om aldersfordelingen, bedes også denne opgivet.«[2] »Udvalget udbeder sig oplysning om og kopi af det skema, som tænkes anvendt ved den koordinerende tilmelding til ungdomsuddannelserne.«[3] »Hvor mange af de lærere, der rammes af nedskæringerne inden for fritidsundervisningen, har deres hovedindtægt ved denne undervisning? Hvor meget er timelønnen og hvad dækker den? Er der andre former for økonomiske fordele knyttet til lærernes ansættelse (pension, løn i ferie, løn ved sygdom og barsel, løn til forberedelse o.s.v.)?«[4]

6.5.2. Fortolkningsspørgsmål o.l.

Eksempler: »Er der overhovedet grænser for, hvad man kan kalde litteraturvidenskab, jfr. ovenstående opslag fra Odense Universitet om »Storbyen som bevidsthedsfaktor«, Magisterbladet 20.8.1980?« Spørgsmålet er stillet på baggrund af et stillingsopslag fra Odense Universitets Institut for Litteraturvidenskab. Ministeren svarer: »I henhold til lov nr. 362 af 13. juni 1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner er det universitetet selv, der, inden for de rammer der gives af uddannelsesbekendtgørelse, eksamens- og studieordning og bevillinger træffer beslutninger om de konkrete uddannelsestilbud, i dette tilfælde et bestemt kursus ...«[5] Spørgsmålet forfølges ikke.

»Hvilke muligheder er der for at udskyde udarbejdelsen af lokale statutter ved teknika til senere end til 1. september?«[6] Et politisk ladet spørgsmål: »Vil ministeren ændre sit nye cirkulære om ungdomsarbejdsløshedsforanstaltninger, således at de bringes i overensstemmelse med 5-parti-forliget om ungdomsuddannelserne, hvorefter der ikke må diskrimineres mod de unge, der foretrækker en læreplads fremfor en EFG-uddannelse. Der tænkes på bestemmelsen om, at kommunerne først og fremmest bør søge at afhjælpe mangelen på pladser for unge som var påbegyndt uddannelsen?« Ministeren redegør i et svar for indholdet af cirkulæret og slutter med følgende: »udfra en samlet vurdering er det derfor vanskeligt at se, at den omhandlede bestemmelse kan siges at indebære nogen diskrimination af unge, der søger lærepladser«. Altså en klar afvisning fra undervisningsministeren af de stillede spørgsmål.[7] Det ses ikke, at

sagen yderligere forfølges fra udvalget.

Der stilles spørgsmål om fritidsvirksomhed for børn og unge i forbindelse med lokaletilbud: »Ministeren bedes tilkendegive, om hun vil tage initiativet til en ændring af reglerne, således at kommunerne skal godkende lejeforholdet, herunder lejen, hvorved man sikrer, at den tilskudsberettigede lokaleafgift svarer til værdien af det lejede.« (Dette sidste må anses for spørgerens eller spørgernes egen opfattelse af problematikken). Ministeren svarer ved at redegøre for de gældende regler, men hun svarer ikke på det konkret stillede spørgsmål om en eventuel ændring af disse regler.[8]

Udvalget stiller følgende spørgsmål: »Undervisningsministeren bedes indhente udtalelser fra justitsministeriets lovafdeling om, hvorvidt den budgetreform, som er blevet gennemført ved de højere uddannelsesinstitutioner kan siges at være i modstrid med styrelsesloven for disse institutioner. Der ønskes endvidere en redegørelse fra lovafdelingen om, hvorvidt undervisningsministeren har kunnet gennemføre denne reform administrativt, herunder ønskes det belyst, hvilken betydning der kan tillægges det af undervisningsudvalget afgivne samtykke til punktprogrammet for den fortsatte planlægning af de videregående uddannelser (jfr. alm. del/H – bilag 19, side 1, 1979-80 (2. samling))«. Undervisningsministeren svarer: »Under henvisning hertil vedlægger jeg som *svar* justitsministerens brev af 17. august 1981 med notat af 14. august 1981 vedrørende retsgrundlaget for budgetreformen ved de højere uddannelsesinstitutioner«.[9]

6.5.3. Generelle spørgsmål

I en række spørgsmål ønsker udvalget at blive orienteret om opfølgningen af den i foråret 1980 vedtagne folketingsbeslutning om ungdomsuddannelser. Eksempel: »Udvalget udbeder sig eksemplarer af det udkast til arbejdsplan til opfyldning af principbeslutningen om ungdomsuddannelserne, som ministeriet har udarbejdet.« Undervisningsministeren svarer ved at fremsende et notat på 19 sider, som gennemgår folketingsbeslutningen punkt for punkt. Ministerens svar må nærmest betegnes som en statusrapport over, hvad der i ministeriet og andre steder er sat i gang.[10] Der spørges videre om samme emne: »Hvorledes påtænker ministeren at opfylde beslutningspunkt 7 om praktisk beskæftigelse inden for arbejdslivet i ethvert uddannelsesforløb, herunder HF og gymnasiet?«[11] Udvalget spørger, om ministeren vil oplyse, hvor langt man er i planerne om opførelse af en EFG-skole på Amager.[12] Spørgsmålet er stillet med begrun-

delse i den ovenfor omtalte folketingsbeslutning. Det samme er tilfældet med et spørgsmål, hvor udvalget ønsker nogle oplysninger om skitseplanen for udbygningen af EFG-basisuddannelserne frem til 1990, for så vidt angår Nordjyllands område, og hvorledes den i direktoratet forestillede planlægning harmonerer med den af Nordjyllands Amtsråd udarbejdede regionplan.[13]

I følgende spørgsmål vendes blikket mod seminarie-sektoren: »Er der i undervisningsministeriet planer om at nedlægge Ribe Seminarium som lærerseminarium? Er der i undervisningsministeriet planer om at sammenlægge/nedlægge det ene af seminarierne i Silkeborg, eller kan man påregne, at der fortsat vil være 2 seminarier her?« Og: »Hvornår regner ministeren med at kunne træffe en beslutning vedrørende udnyttelsen af den ledige kapacitet på lærerseminarierne?« Og i en række spørgsmål graves dybere i eventuelle nedskæringer af antallet af hold på lærerseminarierne.[14]

Der stilles spørgsmål angående Danmarks Radios undervisningsafdeling, for hvis virksomhed det pædagogiske ansvar ligger hos undervisningsministeriet: »Hvorledes sikrer Ministeren, at der kommer en afbalancering af udsendelsesrækken om ØD som gennemføres i tæt samarbejde med AOF, der udgiver grundbogen.« Og videre om samme spørgsmål: »Der ønskes en præcis angivelse af de i anledning af ØD-serien anvendte annoncekroners fordeling på dagbladene i perioden indtil 29. oktober. Hvad foretages der over for de medarbejdere, der har ansvaret for materialet: »Historien om middelalderens mennesker«, som ifølge en kvalificeret kritik i bladet Folkeskolen rummer en række systematisk énsidige fejlfortolkninger af de angivne historiske kilder?«[15] (Dette spørgsmål kunne ligesåvel være placeret nedenfor under 4.) Om samme emne stilles spørgsmål vedrørende ansvaret for producerede udsendelser i undervisningsafdelingen. Her er det spørgsmålet om, hvorvidt det skal meddeles seerne, under hvilke vilkår undervisningsudsendelserne er optaget.[16]

Udvalget stiller et omfattende spørgsmål vedrørende de prøveforberedende enkeltfagsundervisningskurser.[17] Og: »Hvorledes er kommissoriet for det af ministeren nedsatte udvalg vedrørende forsøg med det tekniske gymnasium, samt hvorledes er udvalget sammensat?«[18] Udvalget stiller en række spørgsmål til ministeren om EFG-uddannelserne, og ungdomsuddannelserne i øvrigt, f.eks.: »Hvorledes forholder det sig med de 37 %, der ifølge Lise Togeby's undersøgelse »Færdig med skolen og hvad så?« afbryder deres uddannelse på handelsskolerne efter basisåret, fordi de ikke søger eller ikke får

praktikpladser?« Og et andet eksempel fra samme spørgsmålsrække: »Hvilke planer er der for at give unge, der forlader folkeskolen efter folkeskolelovens § 33, stk. 4, eller efter 9. klasse uddannelsestilbud?« Og: »Hvor langt er man med planerne om oprettelse af et såkaldt 9. hovederhvervsområde?« Endnu et spørgsmål: »Hvordan skal kommunerne kunne oprette ekstra praktikpladser inden for de budgetter, de har fået pålagt af staten?«[19]

Udvalget spørger, om udviklingen i de adgangsgivende karakterkvotienter til samtlige videregående uddannelser, og om i hvilke uddannelser, der er etableret lodtrækningsordninger om udvælgelsesgrundlag m.v.[20] Endelig stiller udvalget nogle spørgsmål angående cand. phil.'er og andre kandidater, der har afsluttet deres universitetsuddannelse og afventer mulighed for at modtage pædagogikumundervisning forud for beskæftigelse i gymnasieskolen.[21] Og samme sag giver anledning til et samrådsspørgsmål, hvor udvalget ønsker en drøftelse af undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 233 af 29. maj 1981 vedrørende adgangsbegrænsningen for pædagogikumkandidater.[22]

Fremmedarbejderproblemet giver anledning til en række spørgsmål: »Udvalget udbeder sig oplysninger om kommissoriet for det af indenrigsministeriet nedsatte tværministerielle udvalg angående de særlige problemer for kommuner med større grupper af indvandrere, samt kopi af ministeriets henvendelse til Københavns amtskommune om forholdene inden for undervisningen af fremmedsprogede elever i Ishøj kommune.«[23] Dette spørgsmål er formuleret efter et samråd, hvor udvalget havde spurgt, hvad ministeren agtede at gøre for at afhjælpe den kaotiske situation omkring undervisningen af tyrkiske børn ved Strandhøjskolen i Ishøj, og om ministeren ekstraordinært ville søge at tilvejebringe midler til en sikring af rimelige undervisningsmuligheder for de tyrkiske børn, således at den økonomiske byrde ikke alene påhviler Ishøj kommune, som dels har særligt mange indvandrerbørn, dels har et beskatningsgrundlag, der er blandt de ringeste i landet.[24] Ministeren svarer: »Under debatten om indvandrerspørgsmål i november måned 1980 nævnte indenrigsministeren, at regeringen er rede til i dette folketingsår at fremsætte lovforslag om en tilskudsordning for de kommuner, som har særligt høje udgifter, fordi de har mange indvandrere«. Ministeren redegør videre for det nedsatte embedsmandsudvalg, der har drøftet sagen og slutter med at sige: »... sagen er sendt til udtalelse i Københavns Amtsråd med anmodning om dettes bemærkninger«.[25] Men sagen

giver endnu en gang anledning til spørgsmål: »Vil ministeren tilstille udvalget den nylig fremkomne redegørelse fra undervisningsministeriet om indvandrerbørn i folkeskolen?«[26]

Udvalget anmoder om ministeriets skitseplan for udbygningen af lærlingeuddannelserne, jfr. den tilsvarende udbygningsplan for EFG-uddannelserne fra september 1980, og spørger videre: »Hvis en sådan ikke findes, ønskes en begrundelse herfor samt en prognose for antallet af indgåede lærekontrakter frem til 1980 fordelt på de syv erhvervsområder?«[27]

6.5.4. Konkrete spørgsmål vedrørende enkeltsager

»Har undervisningsministeriet givet Høje-Tåstrup kommune tilladelse til at nedsætte antallet af timer pr. uge i faget samtidsorientering fra 3 til 1?«[28] Og spørgsmål af lignende karakter: »Er det korrekt, at Otterup kommune ikke må samlæse nogle skoleklasser i enkelte fag på trods af, at de gerne må slå klasserne sammen i alle fag og derefter dele dem op efter behov. Det bemærkes, at en sådan samlæsning mellem klasserne i visse fag kan være det eneste alternativ til sammenlægning af klasser i visse tilfælde nedlæggelse af skoler?« Undervisningsministeren svarer: »Undervisningsministeriet har ikke kendskab til nogen konkret sag fra Otterup kommune om samlæsning. Mere generelt kan man imidlertid oplyse følgende om spørgsmålet ...«[29]

Udvalget anmoder ministeren om at tilstille udvalget den gennemgang og vurdering af spansk-undervisningsudsendelserne i DR med tilhørende teksthæfter, som et arbejdsudvalg under landscentralen for undervisningsmidler har udarbejdet.[30]

Udvalget stiller enkelte spørgsmål om konkrete i dagspressen omtalte problemer. Eksempler: »Vedrørende den såkaldte klor-fest på Københavns Universitet Amager: Var sikkerhedsudvalget enigt om klor-festens relevans for udvalgets arbejde? Hvem sidder i udvalget? Hvem repræsenterer de? Hvad er udvalgets officielle arbejdsopgaver?«[31]

6.5.5. Opklarende spørgsmål vedrørende lovgivning

Udvalget stiller en række spørgsmål om følgerne af nogle af regeringen bebudede besparelsesforslag, som forventes gennemført med virkning i finansåret 1981.

Således samrådsspørgsmål allerede 16/10 1980 vedr. besparelsesomfang, om hvor besparelser skal finde sted og med hvilke konse-

kvenser.[32] Og der spørges om samme emne, efter at lovgivningen er vedtaget af folketinget: »Der ønskes en oversigt over de totaløkonomiske konsekvenser ved lov om ændring af lov om gymnasieskoler og studenterkurser.«[33] Sideløbende med en besparelsesdiskussion under finanslovsbehandlingen stilles følgende spørgsmål: »Der ønskes en redegørelse for, hvor stor en andel af besparelserne på seminarieområdet på 4 mill. kr. som vil være nettobesparelser, når der modregnes for arbejdsløshedsunderstøttelse til lærere og studerende for reduceret indkomstskattebetaling og moms samt for den af besparelserne affødte reducerede økonomiske aktivitet på de øvrige arbejdsmarkeder.«[34]

Efter modtagelsen af svar på dette spørgsmål spørges igen: »Der ønskes en udregning baseret på samme faktorer, men udregnet på baggrund af den konkrete situation, hvor ca. 450 lærerstuderende og ca. 200 seminarielærere skal have arbejdsløshedsdagpenge. De her angivne tal kan korrigeres, hvis ministeriet har en anden opfattelse af omfanget. Tallet for den reelle besparelse ønskes udregnet under forudsætning af, at samtlige studerende og lærere får dagpenge.«[35]

6.5.6. Arbejdsmarkedsspørgsmål

Eksempler: »Er der på rigshospitalet taget initiativ til at effektivisere forældede arbejdsgange gennem opsigelse af de bestemmelser i overenskomster og aftaler, der hindrer en nedbrydning af en kostbar arbejdsdeling mellem de mange personale-grupper og mellem de mange og ofte meget små afdelinger med hver deres døgnvagtordning, $2^1/_2$ dags afspadsering for hver for en læges weekendvagt, uanset om der sker tilkaldelse o.s.v.?«[36] Og følgende spørgsmål: »Ministeren bedes oplyse, hvilke sanktioner herunder løntræk, der iværksættes over for de gymnasielærere på 11 gymnasier, der lader deres vrede over pædagogikumordningen gå ud over de unge kandidater gennem boykot af deres vejledningsforpligtelse.«[37]

6.5.7. Ombudsmanden

Uddannelsesudvalget har fra retsudvalget modtaget to skrivelser vedrørende henvendelser fra folketingets ombudsmand. Se herom foran under III-4. Uddannelsesudvalget har dog herudover i en konkret sag bedt ministeren tilstille udvalget et eksemplar af en ombudsmandsafgørelse (når denne måtte foreligge), vedr. en klage fra Ballerup kommune over regeringen i anledning af påstået forskelsbehandling omkring støtte til opførelse af folkeskole til øvelsesbrug for private seminarer.[38]

6.5.8. Samrådsspørgsmål

Det er vanskeligt at se nogen klar afgrænsning imellem de emner, som udvalget ønsker uddybet gennem skriftlige spørgsmål, og hvad man ønsker at drøfte med ministeren i samråd. Det er åbenbart, at skriftlige svar undertiden medfører samråd, hvor udvalget direkte med ministeren kan drøfte den aktuelle sag på baggrund af ministerens svar til udvalget.

Uddannelsesudvalget har endvidere udbedt sig samråd med ministeren med henblik på en principiel drøftelse af det administrative (og eventuelt parlamentariske) grundlag for budgetreformen for de videregående uddannelsesinstitutioner.[39] Udvalget ønsker i samråd med ministeren en redegørelse for indholdet og konsekvenserne af de gymnasieforsøg, der tænkes etablerede fra august 1981.[40] Videre et samrådsspørgsmål om ministerens overvejelser vedrørende kriterierne i forbindelse med eventuel adgangsregulering til pædagogikum, jfr. lovforslag 70 bilag 6.[41] Her bruges Alm. del således til at skaffe yderligere oplysning vedr. et lovforslag, der i øvrigt er til behandling i folketinget. Der bedes om samråd med ministeren til drøftelse af spørgsmålet om vold mod lærere i folkeskolen.[42] Der ønskes samråd om, hvilke oplysninger ministeren kan give vedrørende ministeriets planer om afholdelse af eksamen for gymnasie- og HF-elever i tilfælde af en konflikt på AC-området ...[43] Udvalget ønsker en drøftelse af praktikpladsproblemet inden for EFG-uddannelserne, herunder spørgsmålet om sammenhængen mellem aflønning og udbud af praktikpladser.[44]

Det er vanskeligt at se, efter hvilke retningslinier uddannelsesudvalget vælger om et spørgsmål skal stilles skriftligt eller som samrådsspørgsmål. Samråd ønskes formentlig, når der ønskes mulighed for personlig kontakt og samtale tværs over bordet med ministeren, måske om et ømfindtligt emne (vold i skolerne). Det vil ofte være tilfældet når udvalget finder, at de oplysninger, de har fået stillet til rådighed i svarene på de skriftlige spørgsmål ikke har været tilfredsstillende, og at man ønsker at »klemme« ministeren yderligere. Endelig kan det være et ønske om at modtage oplysninger, som ikke efter udvalgets skøn bør gå til pressen, idet det skal erindres, at samtlige skriftlige svar på de af udvalget stillede spørgsmål som hovedregel tilstilles pressen samtidig med, at de tilstilles udvalgets medlemmer.

6.6. Noter

Til 1-4. (Lov- og beslutningsforslag)
Note 1 spm. 5 bilag 6 til L 70
Note 2 spm. 6 bilag 7 til L 70
Note 3 spm. 1-4 bilag 1 til L 152
Note 4 spm. 8 bilag 9 til L 152
Note 5 spm. 11 bilag 31 til L 150
Note 6 FT 1980-81 till. B sp. 873-875
Note 7 spm. 3 bilag 4 til B 62
Note 8 spm. 4 bilag 4 til B 62

Til 5. Alm. del
Note 1 Alm. del S bilag 9
Note 2 Alm. del S bilag 11
Note 3 Alm. del S bilag 16
Note 4 Alm. del S bilag 20
Note 5 Alm. del H bilag 26
Note 6 Alm. del H bilag 55
Note 7 Alm. del M bilag 30
Note 8 Alm. del S bilag 84
Note 9 Alm. del H bilag 88
Note 10 Alm. del S bilag 8
Note 11 Alm. del M bilag 61
Note 12 Alm. del M bilag 36
Note 13 Alm. del M bilag 40
Note 14 Alm. del M bilag 60 + 66
Note 15 Alm. del S bilag 5
Note 16 Alm. del S bilag 61
Note 17 Alm. del S bilag 109
Note 18 Alm. del S bilag 111
Note 19 Alm. del M bilag 46
Note 20 Alm. del H bilag 73
Note 21 Alm. del H bilag 81
Note 22 Alm. del H bilag 80
Note 23 Alm. del S bilag 34
Note 24 Alm. del S bilag 26
Note 25 Alm. del S bilag 48
Note 26 Alm. del S bilag 93
Note 27 Alm. del M bilag 27
Note 28 Alm. del S bilag 49
Note 29 Alm. del S bilag 32
Note 30 Alm. del S bilag 17
Note 31 Alm. del H bilag 60
Note 32 Alm. del H bilag 4
Note 33 Alm. del H bilag 87
Note 34 Alm. del M bilag 11
Note 35 Alm. del M bilag 19

Note 36 Alm. del H bilag 6
Note 37 Alm. del H bilag 82
Note 38 Alm. del S bilag 80 og 104
Note 39 Alm. del H bilag 29
Note 40 Alm. del H bilag 25
Note 41 Alm. del H bilag 33
Note 42 Alm. del S bilag 39
Note 43 Alm. del S bilag 37
Note 44 Alm. del M bilag 35

KAPITEL IV

Udvalgsarbejdet 1965-66

Nedenfor er beskrevet udvalgsarbejdet i 1965-66 i de samme 6 områder som foran i kapitel III 1-6. Regeringsforslagene er opdelt i grupper, der angiver forslagenes karakter, og på hvilken måde disse er forberedt før fremsættelse i folketinget: Der er skelnet mellem forslag, der før fremsættelse har været gennem kommissions- eller udvalgsbehandling, og forslag, der ikke har været det – og som altså er udarbejdet i ministeriernes departementer.

Forslag, der alene har et økonomisk indhold (større ydelser eller besparelser), er registreret i en gruppe for sig, og det samme er tilfældet med revisionsudskydelsesforslag/tekniske forslag, ligesom hasteforslag er opført i en særlig gruppe.

1. Arbejdsministerens område

Folketingets udvalgsbehandlede 3 regeringsforslag, der vedtoges. Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper:
Forslag af økonomisk karakter (1.1-1.2)
Hasteforslag (1.3)

1.1. Forslag til lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke faglærte

Lovforslaget drejede sig om en mindre ændring: Godtgørelse for tab af indtægt og arbejdsløshedsunderstøttelse ved deltagelse i kurser i henhold til loven. Udvalget holdt 3 møder. Der var ikke til udvalget knyttet juridisk sekretær. Det fremgår, at udvalget på dets første møde havde en principiel drøftelse vedrørende lovens virkeområde, specielt om kvindernes stilling og mulighed for uddannelse. På udvalgets andet møde besvarede ministeren i samråd spørgsmål omkring de på første udvalgsmøde rejste problemer. Der stilledes 3 skriftlige spørgsmål. Allerede ugedagen efter det første møde i udvalget sluttede arbejdet. Som det hedder i protokollen: »Betænkning blev

afgivet, arbejdet sluttet, og alle partier indstillede lovforslaget til vedtagelse uden ændringer«.

1.2. Forslag til lov om ændring af reguleringstidspunktet for arbejdsløshedsunderstøttelse i 1966

Der afholdtes 3 møder. Der fremkom 1 henvendelse: Arbejdsløshedskassernes samvirke. Allerede på det første møde forelå forslag til betænkning med to mindre ændringer af lovforslaget, som var tiltrådt af ministeren. Det fremgår af sagens akter, at hele udvalget med undtagelse af Christian Madsen, SF, der stiller eget ændringsforslag, tiltrådte betænkningen. Der holdtes endnu 2 udvalgsmøder, hvor udvalget gennemgik de stillede 7 spørgsmål. På sidste udvalgsmøde var ministeren til samråd.

1.3. Forslag til lov om nedsættelse af fællesudvalg til afgørelse af radiotelegrafistkonflikt. – Forslaget var et hasteforslag til imødegåelse af arbejdskonflikt

Lovforslaget blev kun behandlet i ét udvalgsmøde, hvor der blev modtaget 6 deputationer, og hvor der afholdtes samråd med ministeren. Der stilledes ikke spørgsmål.

1.4. Forslag til en lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring (forhøjelse af ydelser). SF

Forslaget behandledes i udvalg sammen med regeringsforslaget anført ovenfor under 2.

1.5. Forslag til lov om oprettelse af et arbejdsaftalenævn: »Til afgørelse af stridigheder, som ved beslutning af Folketinget er henvist til løsning uden arbejdsstandsning«. RV

Der afholdtes 2 møder i udvalget. Dette lovforslag fik en ganske grundig behandling i udvalg. Der blev ikke afgivet betænkning, men beretning. Der blev stillet 5 omfattende spørgsmål og i øvrigt tilvejebragt et fyldigt materiale. Den daværende regering var stærkt imod lovforslaget, og der var formentlig ikke hos forslagstillerne noget ønske om at skabe en egentlig konfrontationssituation.

1.6. Forslag til lov om fremme af bevægeligheden på arbejdsmarkedet

Der afholdtes 4 møder i udvalget, hvor der stilledes 12 spørgsmål. Udvalget afgav beretning.

1.7. Forslag til folketingsbeslutning. Private – 1

Der blev af Radikale Venstre fremsat forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en kommission om arbejdspladsernes problemer. Der blev afholdt 5 møder og 1 samråd. Der blev afgivet beretning om forslaget.

Det kan synes at være en særdeles beskeden aktivitet/lovgivningsprogram på arbejdsmarkedsområdet. Man skal ved en sammenligning med 1980-81 erindre, at beskæftigelsessituationen i midten af 60'erne var særdeles god med meget lave ledighedstal.

Ligeledes skal det erindres, at der ikke – bortset fra foran nævnte telegrafistkonflikt – var almindelige overenskomstfornyelser i foråret 1966.

På arbejdsministerens område blev i 1965-66 vedrørende regeringsforslag afholdt 7 udvalgsmøder i tre ad hoc-udvalg. Der stilledes til disse forslag 10 skriftlige spørgsmål. Der rettedes 7 skriftlige/mundtlige henvendelser til udvalget og afholdtes 2 samråd.

Vedrørende private forslag afholdtes 11 møder og 1 samråd i 3 ad hoc-udvalg. Der stilledes til disse forslag 17 skriftlige spørgsmål.

2. Handelsministerens område 1965-66

Folketinget udvalgsbehandlede 22 forslag fra regeringen. Heraf var dog en række forslag dele af næringslovkomplekset. 14 forslag vedtoges.

Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper:

Lovforslag der før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. 2.1-2.18.

Lovforslag der *ikke* før fremsættelse har været kommissionsbehandlet. 2.19-2.21.

Lovforslag af økonomisk karakter. 2.22.

2.1. Forslag til næringslov

2.2. Forslag til lov om garantier til finansieringsinstitutter for detailhandelen

2.3. Forslag til lov om ændringer i beværterloven

Disse forslag behandledes sammen i ét udvalg. De havde været forelagt tinget i 1964-65, men kun til helt forberedende udvalgsbehandling. Forslag til næringslov var det største og mest betydningsfulde lovforslag, der i dette folketingsår var til behandling fra handelsministeren. Udvalget drøftede disse lovforslag i 13 møder og havde 3 samråd med handelsministeren. Der var til udvalget 13 henvendelser fra erhvervsorganisationer og enkelte andre, dels skriftlige, men også i form af deputationsbesøg. Der stilledes i alt kun følgende 13 spørgsmål: 1) Om ministerens stilling til at lade § 11 i næringslovforslaget (dørsalg) også omfatte bestillingsoptagelser af bøger, og spørgsmålet fortsætter: »såfremt det ikke findes hensigtsmæssigt at lade § 11 omfatte bøger, udbedes tillige oplysning om, hvorvidt der i så fald kan tænkes udarbejdet regulerende bestemmelser for denne handel«. 2) Det bedes oplyst, hvorvidt § 13 i næringslovforslaget vil sikre, at sigøjnere fortsat vil kunne drive handel på samme måde som hidtil. 3) Med hvilken begrundelse kræves fortsat »fast forbindelsessted« i næringslovforslagets § 10? 4) Hvad er der til hinder for, at en registreringspligt kan træde i stedet for en næringsbrevordning? 5) Det bedes oplyst, hvad der skal forstås ved personligt ansvarlige i næringslovforslagets § 2, stk. 2. 6) Ønsket om at få ministerens opfattelse af udvalgets formulering af en affatning af lovforslagets § 7, stk. 1 (bortfald af næringsbrev). 7) Lovforslagenes § 10 og § 11 om henholdsvis Tupperware og dørsalg ønskes kommenteret. 8) Om direkte salg ved henvendelse til personer på større eller mindre virksomheder. 9) Spm. vedr. lovens § 11 stk. 3. 10) Spm. om næringsbrevordningens bortfald eller en registreringsordning i tilfælde af Danmarks indtræden i fællesmarkedet. 11) Udvalget udbeder sig en oversigt over de problemer, der vil være forbundet med overgang til en fri registreringsordning. 12) Udvalget udbeder sig en udtalelse om mulighederne for gennemførelse af en regel, hvorefter der gives adgang til inden for en vis kortere frist at træde tilbage fra en indgået aftale om køb eller bestilling af bøger, skrifter og lign. tilbudt under omførsel. 13) Udvalget udbeder sig ministerens kommentarer til de indkomne henvendelser. Alle 13 spørgsmål er optrykt i betænkning FT till. B 1965-66 sp. 865 ff.

Umiddelbart må det synes mærkeligt, at et så stort lovkompleks

kan gennemarbejdes i så få spørgsmål fra folketingsudvalget. Men i vurderingen heraf bør også indgå, at lovforslaget var kommissionsbehandlet før fremsættelse i folketinget.

2.4. Forslag til lov om statsautoriserede ejendomsmæglere
2.5. Forslag til lov om statsautoriserede vejere og målere
2.6. Forslag til lov om dispachører
2.7. Forslag til lov om translatører og tolke

Disse forslag behandledes i samme udvalg. De havde været forelagt tidligere, men kun helt foreløbigt behandlet i folketingsåret 1964-65.

Udvalget behandlede lovforslagene i 6 møder og modtog 5 skriftlige og/eller mundtlige henvendelser fra: Dansk Ejendomsmæglerforening, Landsforeningen af Statseksaminerede Ejendomsmæglere i Danmark, Danske Erhvervshandleres Landssammenslutning, ejendomsmægler Lauritz Hansen og Translatørforeningen. Om alle 4 lovforslag gælder, at behandlingen i udvalgene såvidt ses har været beskeden, men igen skal erindres om, at lovforslagene havde været kommissionsbehandlet før fremsættelse i Folketinget.

2.8. Forslag til lov om statsautoriserede revisorer
2.9. Forslag til lov om skibsmæglere og varemæglere

Også disse forslag hørte til næringslovkomplekset, men blev ikke færdigbehandlet i 1965-66. De blev udvalgsbehandlet i samme udvalg som de under 2.4-7 nævnte forslag.

2.10. Forslag til lov om licitation

Lovforslaget var forberedt i licitationskommissionen. Det var en genfremsættelse fra folketingsåret 19654/65 og blev et led i et boligpolitisk forlig imellem de 4 gamle partier. Der var imellem disse opnået enighed om licitationslovens udformning, og ved en grundig udvalgsbehandling i 7 møder med modtagelse af 20 skriftlige eller mundtlige henvendelser, specielt fra bygge- og anlægssektoren, blev der stillet 2 spørgsmål og afholdt 1 samråd med ministeren. Ved behandlingen af lovforslaget sker en afgørende ændring af det oprindelige lovforslags principper. (Betænkning FT 1965-66 B sp. 997 ff, Betænkning FT 1965-66 B sp. 1099-1100).

2.11. Forslag til lov om ændring af søloven
2.12. Forslag til lov om måling af skibe

Disse lovforslag havde været behandlet i et af handelsministeriet i 1957 nedsat udvalg. Der blev i ad hoc-udvalget afholdt 5 møder og modtaget 6 deputationer. På 2. møde gennemgik tre embedsmænd fra handelsministeriet forslagene for udvalget. På udvalgets 4. møde afholdtes samråd med ministeren med embedsmænd. Der stilledes af folketingsudvalget om søloven ialt 6 spørgsmål af overvejende generel karakter: Eksempler: 1) Udvalget udbeder sig en udtalelse om, hvorvidt den foreslåede affattelse af § 229 (om bjergeløn) også omfatter kommunale skibe. 2) Hvorledes ser ministeren på spørgsmålet om at lade repræsentanter for besætningen få adgang til at bevidne indførelse i skibstilsynsbogen af forhold vedrørende brand- og bådøvelser, samt i det hele spørgsmål vedrørende sikkerheden for besætningen på skibet? 3) Der udbedes en nærmere begrundelse for § 301, stk. 5, m.v. (skibssammenstød eller grundstødning). 4) Udvalget beder om oplysninger om, hvorvidt skibsførere har haft adgang til at udtale sig om den foreslåede udvidelse af § 301, stk. 5, i bekræftende fald udbedes orientering om skibsførernes synspunkter. Udvalget spørger videre om, hvornår tilsvarende sølove kan ventes vedtaget i Sverige og Norge.

I udvalgsbehandlingen af søloven ses endnu et eksempel på, at folketingsudvalget dekreterer retningslinier for lovens administration. Det hedder i betænkningen Folketingstidende 1965-66, till. B, sp. 842: »På foranledning af en henvendelse herom fra Danmarks Rederiforening har udvalget vedrørende den i lovforslagets § 1 foreslåede affattelse af sølovens § 1 om afgivelse af søforklaring af handelsministeren modtaget oplysning om, at man går ud fra, at de i bestemmelsens pkt. 5 anvendte udtryk »grundstødning« og »sammenstød« i praksis ville blive fortolket på rimelig måde udfra deres naturlige indhold, således at f.eks. tilfælde af »grundsberøring«, der normalt forekommer ved passage af sandbanker i indløbet før en flodhavn, eller småskader opstået ved berøring mellem skibe, der ligger i havn eller til ankers, ikke kan anses for omfattet af reglen«.

2.13. Forslag til lov om søfartsuddannelse
2.14. Forslag til lov om skibes bemanding
2.15. Forslag til lov om søfartens fællesråd

Alle tre lovforslag havde været forberedt i nogle arbejdsgrupper

nedsat af handelsministeren og med deltagelse af repræsentanter for redere og de søfarendes organisationer. Forslagene behandledes i de ovenfor under nr. 11 og 12 nedsatte udvalg. *De færdigbehandledes ikke i 1965-66.*

2.16. Forslag til patentlov
2.17. Forslag til lov om hemmelige patenter
2.18. Forslag til lov om arbejdstageres opfindelser

Lovforslagene var resultat af et nordisk samarbejde, udarbejdet af komiteer i de nordiske lande.

Den svenske rigsdag og det norske storting behandlede lignende lovforslag. I en bemærkelsesværdig skrivelse af 21. juni 1966 meddeler det nedsatte folketingsudvalg til folketingets præsidium, at der fra den svenske rigsdags første lagutskått er fremkommet en indbydelse til at deltage i fællesnordiske forhandlinger i Stockholm i sommeren 1966 om udformningen af nordiske patentlove, og udvalget har udpeget syv medlemmer til at deltage, to fra Socialdemokratiet, en fra Venstre, en fra Konservative og en fra de Radikale samt en fra SF. Mødet afholdtes 29.-30. august.

Udvalgsarbejdet løber ind i næste folketingsår. Sommeren 1966 bruges så vidt ses til at indsamle materiale ikke bare i Danmark, men også fra de andre nordiske lande. Men folketingsudvalget foretager ingen egentlig behandling i folketingsåret 1965-66.

For så vidt angår disse forslag er der tale om helt forberedende arbejde. Men det kan ved et usikkert skøn antages, at der om disse forslag er afholdt ca. 8 møder, og der er fremkommet ca. 8 henvendelser angående forslagene.

2.19. Forslag til lukkelov

Denne lovgivning volder traditionelt det danske folketing store problemer. Forhandlingerne i 1965-66 skete på baggrund af et forslag fremsat af handelsminister Lars P. Jensen. Også Liberalt Centrum fremsatte forslag om ændring i lukkeloven, og dette forslag behandledes sammen med regeringsforslaget. Udvalget afholdt 8 møder og stillede 3 spørgsmål. Der afholdtes 2 samråd med handelsministeren. Udvalget modtog 10 deputationer og/eller skriftlige henvendelser fra Butikshandelens Fællesråd, Dansk Soft-ice og Ice-creme Forening, De danske skytte-, gymnastik- og idrætsforeninger. Erhvervsrådet

for Gartneri og Frugtavl, Forbrugerrådet, Fællesrepræsentationen af danske Bladhandlere, kioskejer Carl Hansen, A/S Københavns Telefonkiosker, Københavns Turistforening og Bagerstandens Fællesråd. Lovforslaget var fremsat efter henstilling fra ombudsmanden med det formål at skabe lovhjemmel for, at politi og kommunalbestyrelse kunne tillade kiosksalg ved færgelejer. Der skete væsentlige ændringer af lovforslaget, men forslaget blev efter vedtagelsen af 7 afgørende ændringsforslag énstemmigt vedtaget i folketinget.

2.20. Forslag til lov om indseende med priser

Udvalget afholdt 9 møder. Der stilles til dette lovforslag fra udvalget fem spørgsmål og afholdes tre samråd. Ministeren fremsender til udvalget en analyse af prisudviklingen for årene 1962-65 endvidere bemærkninger til Monopoltilsynets analyse af prisudviklingen i 1962-63. Til udvalget rettes otte henvendelser, således fra Akademikernes Samarbejdsudvalg, fra Butikshandelens Fællesråd, fra Grosserer-Societetet, fra De samvirkende danske Landboforeninger, fra Entreprenørforeningen, Varmebranchens licitationsforsyning, Fælleslicitationskontoret, endelig en skrivelse fra Forbrugerrådet. Ministeren fremsender senere i udvalgsarbejdet et notat om kartofler og kartoffelpriser og endnu et notat fra Monopoltilsynet. Der fremsendes endvidere fra udvalgsmedlem, folketingsmand Jens Peter Jensen, efter aftale med Landbrugsrådets præsident Anders Andersen, en orientering til udvalget af den af Landboforeningen udarbejdede redegørelse i forbindelse med handelsministeriets offentliggørelse af Monopoltilsynets analyse af prisudviklingen 1962-65. De fem spørgsmål er af meget generel karakter således: 1) Der ønskes oplysning om indholdet af den norske og svenske prislovgivning, i særdeleshed om disse landes kontrol med jord- og grundpriser og muligheder for indgreb på dette område, og 2) Af forskellige undersøgelser foretaget af Monopoltilsynet fremgår, at de vejledende priser tenderer mod at blive faste priser. Findes der indenfor den gældende lov, eller lovforslagets rammer, tilstrækkelige midler til at modvirke denne prisfasthed, der hindrer konkurrencen? Der stilles videre følgende spørgsmål: 3) Udvalget anmoder om en redegørelse for Monopoltilsynets forhandlinger vedrørende tandlægerne. Ganske langt fremme i udvalgsarbejdet stilles følgende spørgsmål. 4) Kan ministeren tiltræde, at der gennemføres følgende ændringer i lovforslagets § 2: a) *at* der efter ordet »Monopoltilsynet« i stk. 1, 2. linie indføjes »med tilslut-

ning af Monopolrådet og handelsministeren«. b) *at* ordene »ad gangen« i stk. 1, 4. linie udgår. c) *at* stk. 1 indledes med ordene: »hvor ekstraordinære forhold herunder landets forsyningssituation gør det påkrævet«. d) *at* ordene »eller foretages der ændringer af told- og forbrugsafgifter« i stk. 2 udgår? Og 5) Udvalget spørger om en nærmere redegørelse for, hvad ministeren forstår ved 'særlige forhold' i lovforslagets § 2, stk. 1. Forslaget vedtages énstemmigt.

På baggrund af de ovenfor omtalte få spørgsmål kunne man slutte, at forslaget ikke er blevet særlig grundigt behandlet. Men af betænkningen fremgår det, at udvalget har arbejdet intenst med sagen. F.eks. siger udvalget i betænkningen:

»Udvalget har drøftet den i lovforslagets § 1 indeholdte hjemmel til at foretage pris- og avanceundersøgelser. Udvalget har ment, at det bør foreskrives, at Monopoltilsynet, forinden sådanne undersøgelser iværksættes, skal forhandle med vedkommende enkeltvirksomheder, foreninger eller brancheorganisationer om grundlaget for undersøgelsen for derved at sikre, at der er det fornødne grundlag til stede for disse undersøgelser, og at dette grundlag ikke senere kan anfægtes. Ligeledes har udvalget fundet det rigtigt, at der bliver givet erhvervslivet mulighed for at få sine bemærkninger offentliggjort samtidig med den officielle redegørelse for undersøgelsen. Det er for udvalget en forudsætning, at bestemmelserne administreres således, at der gives vedkommende erhvervs organisationer en rimelig frist til afgivelse af deres udtalelser, men at udtalelserne på den anden side ikke unødigt må forsinke offentliggørelsen«. FT 1965-66 till. B, sp. 817 ff. Denne udtalelse er meget klar. Udvalget har faktisk foreskrevet, hvorledes ministeren skal administrere loven, og udvalget stiller ændringsforslag med samme sigte som betænkningsordene. Behandlingen af dette forslag til lov om indseende med priser er ganske særpræget. Der er få spørgsmål, men 3 samråd. Læsningen af betænkningen og akterne i øvrigt giver indtryk af, at behandlingen af sagen var indgående, og at der i udvalget fandt mange drøftelser sted mellem udvalgsmedlemmerne. Det tyder på, at mundtlig forhandling i udvalgene i 1965-66 havde en større plads, end tilfældet formentlig er i dag.

2.21. Forslag til lov om ændring af bogføringsloven

Forslaget vedrører en udvidelse af regnskabspligten for landmænd. Der stilles 4 spørgsmål. Der afholdes 4 møder i udvalget og 1 samråd. Der foreligger 2 henvendelser.

2.22. Forslag til lov om ændring af lov om garantier til lov om bygning af mindre fragtskibe (udvidelse af garantirammen)

Lovforslaget gav ikke anledning til megen udvalgsbehandling. Der afholdtes 3 møder og blev stillet 2 spørgsmål.

2.23. Endelig udvalgsbehandledes folketingsbeslutning om en international arbejdskonference i Geneve vedrørende konvention angående søfolks nationale identitetspapirer. Samme udvalg som søloven – (se ovenfor).

Der var ikke på området stillet private forslag ud over det under 2.19 nævnte: (Lukkeloven) (Liberalt Centrum)

I alt afholdtes på handelsministerens område 1965-66 omkring 59 møder i 9 ad hoc-udvalg. Der stilledes ca. 45 skriftlige spørgsmål. Der rettes til udvalgene 72 skriftlige/mundtlige henvendelser, og der afholdtes 11 samråd med ministeren (samrådsspørgsmål ses ikke almindeligvis at være skriftligt udformet).

3. Miljø- og planlægningsområdet 1965-66

Da miljøministeriet ikke var oprettet i 1965-66, er de i dette afsnit opregnede sager hentet fra andre områder, hvorfra de senere er overført til miljøministeriet: Landbrugsministeren, indenrigsministeren, kulturministeren og boligministeren.

Folketinget udvalgsbehandlede 3 regeringsforslag, der vedtoges. Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper:

Forslag der ikke før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. (3.1-3.2)
Revisionsforslag (udskydelsesforslag). (3.3)

3.1. Forslag til lov om bygningsfredning

Udvalget afholdt 5 møder. Der stilledes 3 skriftlige spørgsmål og 2 samrådsspørgsmål. Udvalget modtog 5 skriftlige henvendelser og foretog 1 besigtigelsestur.

Loven afløste hidtidig lov. Der var tale om et egentligt lovrevisionsarbejde.

3.2. Forslag til lov om levnedsmidler

Forslaget behandledes i et udvalg sammen med lov om mælkekontrol. Dets indhold var alene af administrativ karakter.

Udvalget afholdt 5 møder. Der blev stillet 1 skriftligt spørgsmål, og der var 2 samråd med landbrugsministeren. Der fremkom 4 skriftlige henvendelser til udvalget: Danske konsummælkmejeriers Fællesrepræsentation, Hasle-Neksø-Svaneke-Åkirkeby og Allinge-Sandvigs fælles mælkeudvalg, Købstadsforeningen samt Københavns magistrat.

3.3. Forslag til lov om naturfredning (udskydelse af revisionsbestemmelse)

Udvalget afholdt 2 møder og havde 1 samråd med kulturministeren. Der stilledes ikke skriftlige spørgsmål.

Private forslag til folketingsbeslutning

3.4. Forslag om nedsættelse af en kommission til undersøgelse af visse forgiftnings- og forureningsfarer. (SF)

Forslaget var en uændret genfremsættelse fra 1964-65. Dette forslag var en udbygning af et af samme parti i 1963-65 fremsat forslag. Udvalget afholdt 3 møder. Der stilledes 2 spørgsmål, og der var 1 samråd med indenrigsministeren, og udvalget havde haft samtale med sundhedsstyrelsens ledende embedsmænd med ansvar for forgiftnings- og forureningsspørgsmål. Som svar på spørgsmål: ... »har udvalget modtaget et meget værdifuldt og omfattende materiale ...« FT 1965-66 till. B sp. 1553-1554. Udvalget skriver ikke betænkning men beretning, hvori det anføres, at: ...»det næppe i øjeblikket vil være muligt at gennemføre det i forslaget anførte kommissionsarbejde«. Man henstiller til overvejelse for det kommende stående udvalg for videnskabelig forskning, »at dette udvalg lader disse problemer få en vigtig plads i sit arbejde. Der vil således med udbytte kunne afholdes et orienteringsmøde om disse emner for folketingets medlemmer i fællesskab med videnskabsmænd og teknikere«. Forslaget blev ikke genfremsat i 1966-67, men et lignende forslag (om tre kommissioner) blev fremsat af Liberalt Centrum i 1966-67.

3.5. Forslag til støtte til kommunernes planlægning m.v. SF

Der afholdtes 2 møder i et udvalg. Udvalget afgav beretning. På miljø- og planlægningsområdet blev i 1965-66 vedr. regeringsforslag afholdt 12 møder i 3 ad hoc-udvalg. Der stilles 4 skriftlige spørgsmål og afholdtes 5 samråd med ministeren. (Kun to konkrete samrådsspørgsmål). Der fremkom 9 skriftlige henvendelser.

Vedrørende de private forslag afholdtes 5 møder i 2 ad hoc-udvalg, stilledes 10 spørgsmål (tallet usikkert) og afholdtes 2 samråd.

4. Justitsministerens område 1965-66

Folketinget udvalgsbehandlede 11 regeringsforslag fra justitsministeren. Alle vedtoges.

Forslagene er nedenfor inddelt i følgende grupper:

Lovforslag der før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. (4.1-4.5)
Lovforslag der *ikke* før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. (4.6-4.11)

4.1. Forslag til lov om ændring i lov om køb på afbetaling (om udbetalingens størrelse)

Forslaget behandledes i 3 møder. Der besvaredes 1 spørgsmål vedrørende en eventuel fortrydelsesparagraf, og der forelå to skriftlige henvendelser. Forslaget var før fremsættelse behandlet i et af justitsministeren af 19. august 1965 nedsat udvalg.

4.2. Forslag til lov om overformynderiet
4.3. Forslag til lov om anbringelse af umyndiges midler m.v.
4.4. Forslag til lov om ændring i arveloven
4.5. Forslag til lov om ændringer i myndighedsloven

Forslagene var udarbejdet på baggrund af en indstilling fra et af justitsministeren nedsat udvalg – bet. nr. 358/1964.

Forslagene var affødt af overformynderiets vanskelige økonomiske situation.

De behandledes i ét udvalg, hvori der afholdtes 8 møder. Der stilledes 7 skriftlige spørgsmål og 5 samrådsspørgsmål. Der forelå 5

skriftlige/mundtlige henvendelser. Der blev afholdt 3 møder mellem partiernes ordførere, hvori også deltog justitsministeren, hvilket ikke var – og er – sædvanlig fremgangsmåde.

4.6. Forslag til lov om ændring i færdselsloven

Lovforslaget var udarbejdet i justitsministeriet, men havde før fremsættelse været drøftet med en række foreninger og institutioner, heriblandt politiet.

Der afholdtes 12 møder i udvalget. Der blev besvaret 22 spørgsmål og afholdt 3 samråd med ministeren. Der forekom 13 skriftlige/mundtlige henvendelser. Traditionen tro har færdselsloven givet anledning til særdeles detaljeret behandling, hvilket giver sig udtryk i en fyldig betænkning – FT 1965-66 tillæg B sp. 1089-1098 og B sp. 1177.

4.7. Forslag til færdselslov for Grønland

Behandledes i samme udvalg som ovenstående forslag.

4.8. Forslag til lov om handel med brugte genstande samt pantelånervirksomhed. (Forenkling og modernisering).

Forslaget behandledes i 4 møder. Der afholdtes 2 samråd med 4 samrådsspørgsmål. 2 skriftlige henvendelser forelå, og 1 deputation blev modtaget.

4.9. Forslag til lov om tatovering (Nyt lovområde)

Der afholdtes 4 møder, 15 spørgsmål blev besvaret, og der var 1 samråd med ministeren. Udvalget har modtaget 6 deputationer. Bl.a. fra sundhedsstyrelsen, fra nogle læger samt fra enkelte tatovører.

4.10. Forslag til lov om fyrværkeri. Forslaget var en skærpelse af gældende regler

Der afholdtes 6 møder, 4 spørgsmål blev besvaret, og der var 2 samråd med ministeren. Der blev modtaget 6 skriftlige henvendelser og 2 deputationer. Der førtes i udvalget en principiel drøftelse om de eventuelle følger af en tidligere ikrafttræden end den i lovforslaget stipulerede, d. 15/1 1966, således at lovens regler ville være gældende

nytårsaften 1965/66. Drøftelsen omhandlede, hvorvidt en fremrykning af ikrafttrædelsesdato (til omkring 20. december) ville betyde, at der så ville foreligge et ekspropriativt indgreb. FT 1965-66 till. B sp. 111-114.

4.11. Forslag til lov for Færøerne om rettens pleje. (Reform af gældende retsplejelov)

Der afholdtes 2 møder og 2 spørgsmål besvaredes.

Ifølge tradition er tingets behandling af færøske love ret overfladisk. Dette skyldes, at disse har været forhandlet med det færøske hjemmestyre.

Der var ikke i 1965-66 stillet private forslag på justitsministeriets område.

I alt afholdtes i justitsministerens område 1965-66 40 møder i 7 udvalg. Der stilledes og blev besvaret 51 skriftlige spørgsmål. Der blev modtaget 40 skriftlige og/eller mundtlige henvendelser og afholdt samråd med justitsministeren med i hvert fald 13 samrådsspørgsmål (antallet usikkert).

5. Socialministerens område 1965-66

Folketinget udvalgsbehandlede 12 regeringsforslag, hvoraf 11 vedtoges.

Forslagene er nedenfor opdelt i følgende grupper:
Forslag der før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet (5.1-5.4)
Lovforslag af økonomisk karakter (5.5-5.11)
Tekniske forslag (5.12)

5.1. Forslag til lov om ændring af lov om revalidering

5.2. Forslag til lov om ændring af lov om invalidepension

Forslagene havde sigte på en samling og forenkling af nogle administrative funktioner. De var fremsat på baggrund af betænkning nr. 4

fra administrationsudvalget af 1960. Lovforslagene behandledes i samme udvalg, der afholdt 8 møder. Der stilledes 21 skriftlige spørgsmål og 7 samrådsspørgsmål. Udvalget var på besigtigelsesbesøg på 4 revalideringsinstitutioner.

5.3. Forslag til lov om oprettelse af en centralinstitution for forsorgscentret Fyn m.v.

– Lovforslaget var udarbejdet på baggrund af betænkning fra planlægningsudvalget for forsorgscentret på Fyn – 1964

Udvalget holdt 6 møder. Udvalget besøgte forsorgscentret på Fyn. Der stilledes 11 skriftlige og 6 samrådsspørgsmål.

5.4. Forslag til lov om børnetilskud og andre familieydelser

Lovforslaget blev forelagt i vinteren 1966, *men blev ikke gennemført i folketingsåret 1965-66.* Udvalget holdt 4 møder. Der blev til forslaget stillet 30 skriftlige spørgsmål og 14 samrådsspørgsmål. Der blev rettet henvendelse til udvalget fra: Sognerådsforeningerne og De bymæssige kommuner i Danmark, Socialinspektørforeningen for Danmark, Dansk Kvindesamfund, Den danske købstadsforening, Danske Kvinders Nationalråd. De stillede spørgsmål angik lovens udformning, administrationen af loven, om indtægtsforhold hos forældrene, om enlige forsørgeres stilling m.v. Udvalgsarbejdet fortsatte i det følgende folketingsår.

5.5. Forslag til lov om ændring af lov om folkepension (forhøjelse af grundbeløb m.v.)

5.6. Forslag til lov om ændring af lov om pension til enker m.fl.

5.7. Forslag til lov om ændring af omsorgsloven

5.8. Forslag til lov om ændring af invalidepensionsloven

Disse 4 lovforslag behandledes sammen i ét udvalg, der afholdt 4 møder. Der stilledes 5 spørgsmål og afholdtes 1 samråd med socialmi-

nisteren. Ud over den i forslagene omhandlede forhøjelse blev der endvidere gennemført enkelte andre mindre ændringer.

5.9. Forslag til lov om erstatning til besættelsestidens ofre. (Om beregning af erstatning)

Udvalget afholdt 5 møder. Der stilledes 6 skriftlige spørgsmål og 2 samrådsspørgsmål. Udvalget modtog 6 henvendelser, heraf 3 deputationer. Loven medførte en forbedret stilling for denne gruppe ved overgang til pension.

5.10. Forslag til lov om ændring af lov om offentlig forsorg

Lovens sigte var en forbedring af hjælp ved længerevarende sygdom. Der afholdtes 4 møder i udvalget. Der blev besvaret 3 spørgsmål og modtaget 1 henvendelse.

5.11. Forslag til lovændring vedr. forsørgelse af militære invalider m.fl. i Sønderjylland (forhøjelse af ydelser)

Udvalget afholdt 2 møder. Der stilledes ikke spørgsmål.

5.12. Forslag til lov om ophævelse af den overordentlige invalidefond

Udvalget afholdt 5 møder. Der besvaredes 4 spørgsmål og afholdtes 1 samråd. Udvalget modtog 3 henvendelser. Loven var af rent administrativ karakter.

Der forelå ikke i 1965/66 private lovgivningsinitiativer på socialministerens område.

Ialt afholdtes i Socialministerens område 1965-66 38 udvalgsmøder i 8 ad hoc-udvalg. Der stilledes 80 skriftlige spørgsmål og i hvert fald 30 samrådsspørgsmål (tallet usikkert). Der blev til udvalget rettet 13 skriftlige/mundtlige henvendelser.

6. Undervisningsministerens område 1965-66

Folketinget udvalgsbehandlede 11 lovforslag fra regeringen, hvoraf 8 vedtoges.

Forslagene er nedenfor opdelt i følgende grupper:

Forslag der før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. (6.1-6.4)
Forslag der *ikke* før fremsættelse har været kommissions- eller udvalgsbehandlet. (6.5-6.8)
Økonomiske forslag. (6.9-6.11)

6.1. Forslag til lov om uddannelse af lærere til folkeskolen

6.2. Forslag til lov om højere forberedelseseksamen

Disse forslag var forberedt i et af undervisningsministeren i 1960 nedsat udvalg. Læreruddannelsesforslaget var en revision af den gældende lov, medens lovforslaget om højere forberedelseseksamen var en nydannelse.

Der afholdes om disse forslag 31 møder med det første møde den 12. november 1965 og sidste møde den 27. maj 1966. Udvalget modtog 14 deputationer og 19 skriftlige henvendelser. Udvalget stillede 61 spørgsmål ligesom der var 8 samråd med undervisningsministeren med 44 samrådsspørgsmål. Lovforslagene fik en særdeles grundig og detaljeret behandling og udvalget afgav en meget fyldig betænkning, der på adskillige områder prætenderer at påvirke lovens administration. FT 1965-66 till. B, sp. 1041-1062.

6.3. Forslag til lov om ændring af lov om udvidelser og ombygning af Rigshospitalet

Lovforslaget behandledes i 3 møder. Udvalget aflagde besøg på Rigshospitalet. Lovforslaget vedtoges énstemmigt. Lovforslaget medførte en videreførelse af allerede igangværende meget store byggearbejder på Rigshospitalet.

Det kan undre, at forslaget ikke gav anledning til en dybere behandling. Det skal bemærkes, at lovgivning vedr. byggeriet var behandlet i folketinget få år tidligere på baggrund af omfattende forarbejder.

Følgende regeringsforslag behandledes, men blev ej vedtaget i 1965-66:

6.4. Forslag til lov om centre for højere uddannelser

Lovforslaget, der var en genfremsættelse, fik kun en indledende behandling i udvalget i dette folketingsår. Der blev afholdt 6 møder. Udvalget modtog 2 henvendelser.

Problemet om udbygningen af de højere uddannelser i Danmark havde været til vurdering i Planlægningsrådet for de højere uddannelser. Der blev afgivet beretning over forslaget. FT 1965-66 B sp. 1897-98.

6.5. Forslag til lov om ændringer af lov om folkeskolen. Sammen med dette lovforslag behandledes tillige:

6.6. Forslag til lov om ændring af lov om ungdoms- og aftenskoler m.v. og

6.7. Forslag til lov om statstilskud til Københavns kommunale skolevæsen

Der afholdtes 11 møder i tiden fra 29/3 til 25/5 1966. Udvalget modtog 3 deputationer. Der afholdtes 2 samråd med undervisningsministeren med 13 samrådsspørgsmål. Der stilledes til lovforslagene ialt 29 spørgsmål. Udvalget modtog 4 henvendelser. Udvalget var på besigtigelsestur til Esbjerg.

Forslagets primære indhold var indførelse af almindelig hjemmel til godkendelse af børnehaveklasser. Af udvalgets betænkning fremgår, at udvalget har begivet sig langt ind i en vurdering af detailbestemmelser f.eks. er følgende samrådsspørgsmål illustrerende for, hvad udvalget ønsker at drøfte:

Spørgsmålet om en eventuel lempelse af betingelserne for tilskud til befordring af skoleelever, herunder de af skolefærdselsudvalget fremførte synspunkter (jfr. svar på spm. 2). Specielt spørgsmålet om befordring til og fra specialklasser kan bringes ind under reglerne i § 50.

Spørgsmålet om en ændring af bestemmelsen i § 1, nr. 1 (lovens § 2, stk. 4), så der dér sker en vis begrænsning i adgangen til at oprette børnehaveklasser, f.eks. »hvor forholdene taler derfor«.

(Der tænkes gennem en sådan ændret formulering ledsaget af bemærkninger, der klart angiver de nødvendige forudsætninger for oprettelsen (lokaler, evt. lærerkræfter m.v.) skabt mulighed for at løsne adgangen dog uden at gøre den helt fri, og herved skabe en glidende overgang.)

En bestemmelse om, at børnehaveundervisningen skal finde sted i 2 hold a 3 timer.

Ændring af § 1, nr. 6 (§ 12, stk. 4). Maksimum bør være 20 (f.eks. »16« og »20«).

Kan det fastslås, at der altid skal ansættes en medhjælper?

Evt. indføjelse af en »formålsparagraf« for børnehaveklasserne, hvoraf det bl.a. klart fremgår, at der ikke må gives undervisning, svarende til 1. hovedskoleklasse.

Spørgsmålet om en formulering af bemærkninger i betænkningen, som fremhæver det ønskelige i, at nye skoler indrettes med lokaler til børnehaveklasser eller projekteres med henblik på senere indretning af sådanne, dog uden at »lægge pres« på kommunerne.

Lovforslaget om folkeskolen fik en særdeles grundig behandling. Se bet. FT 1965-66 B sp. 1069 ff og B sp. 1125. Lovforslag 6 og 7 var følgelove.

6.8. Forslag til lov om støtte til tilvejebringelse af kollegier

Udvalget afholdt 13 møder. Modtog 7 deputationer og 9 skriftlige henvendelser. Der blev afholdt 4 samråd med undervisningsministeren, 1 med boligministeren. Udvalget var 3 gange på besigtigelsesture dels i Lund, dels Københavns-området og dels i Ålborg-Århus-området. Der stilledes 9 skriftlige spørgsmål og 17 samrådsspørgsmål. Forslaget var et atypisk undervisningsforslag. Det var nærmere et boliglovs-forslag, og det var fortrinsvis partiernes bolig-politikere, der var indvalgte i – og behandlede forslaget i udvalg.

6.9. Forslag til lov om skolelæger på Færøerne

Der blev afholdt 3 møder, men som vanligt ved færøske love fik forslaget en særdeles sporadisk behandling. Der blev ikke stillet spørgsmål. (Forslaget havde været forhandlet med Færøernes landsstyre).

6.10. Forslag til lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugsskoler

6.11. Forslag til lov om ændring af lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarer

Lovforslagenes hensigt var en øget statsstøtte for at afbøde økonomiske vanskeligheder. Udvalget, der behandlede begge forslag, kunne ikke enes om lovforslagene og afgav en beretning, FT 1965-66 till. B,

sp. 303-304, hvori det blev opregnet, at udvalget havde holdt 4 møder herunder haft samråd med undervisningsministeren, men at det ikke havde vist sig muligt at opnå enighed om lovforslagene. Udvalget modtog 4 deputationer. Udvalget henviste til, at der af undervisningsministeren var nedsat et embedsmandsudvalg som skulle arbejde med en revision og jævnføring af de omhandlede skoler samt efterskolernes og andre private skolers forhold og henstillede til ministeren at fremme dette arbejde med henblik på fremsættelse af lovforslag om en samlet revision i det kommende folketingsår. Forslagene blev således ikke vedtaget.

I alt afholdtes i undervisningsministerens område 71 møder i 7 ad hoc-udvalg. Der stilledes og besvaredes ca. 100 skriftlige spørgsmål og 75 skriftlige samrådsspørgsmål. Der blev modtaget 57 skriftlige eller mundtlige henvendelser og afholdt 11 samråd med undervisningsministeren og 1 med boligministeren.

KAPITEL V

Om udvalgsbehandling af lovforslag m.v. Lighedspunkter og forskelle 1965-66 – 1980-81

1. Forelagte lovforslag

I tabel 1 vises det samlede antal lovforslag og forslag til folketingsbeslutninger, henholdsvis regeringsforslag og private forslag (forslag fra partier eller folketingsmedlemmer, der ikke hører til regeringspartiet), og andre forslag (forslag, der vedrører folketinget selv), der er forelagt tinget i de undersøgte folketingsår.

Tabel 1

	Lovforslag		Forslag til folketingsbeslutning:			
	Regerings-	Private	Regerings-	Private	Andre	Ialt
1965-66	161	19	2	15	7	204
1980-81	163	68	2	106	6	345

2. Udvalgsbehandlede lovforslag

I tabel 2 vises de udvalgsbehandlede lovforslag og forslag til folketingsbeslutning i de 6 undersøgte udvalgsområder.

Tabel 2

	Arbejdsmin. omr.	Erhvervs-handelsmin. omr.	Miljø- og planlægn. min. omr.	Justitsmin. omr.	Socialmin. omr.	Undervisningsmin. omr.	Ialt de 6 omr.
1965-66	8	26	5	13	11	11	75 Heraf 68 regeringsforslag og 6 private
1980-81	27	24	8	33	22	26	139 Heraf 64 regeringsforslag og 75 private

Tabel 1 og tabel 2 viser stort set det samme billede for hele området som i de undersøgte udvalgsområder: Antallet af regeringsforslag er nogenlunde uændret, medens antallet af private forslag er steget voldsomt. (Om udviklingen i det samlede antal forslag 1953-81 se bilag 4, det er iøjnefaldende, at partier uden for regeringen stiller langt flere forslag til behandling i tinget i 1980-81, end tilfældet var i 1965-66.

Det er formentlig sjældent, at oppositionen har stillet forslag med forventning om at kunne samle flertal derfor under de usikre parlamentariske forhold, som eksisterede i 1980-81. Begrundelsen for de mange oppositionsforslag må snarere søges i ønsket om at »vise flaget« over for tinget, dets mange – konkurrerende – partier og offentligheden. Det fremgår af materialet, at forslagsstillerne undertiden ikke interesserer sig synderlig meget for forslagenes videre skæbne, efter at de er henvist til udvalgsbehandling. Der kan være tale om rene paradeforslag. Der er dog også nogle eksempler på, at private forslag på forslagsstillernes foranledning har ført til et anseligt undersøgelsesarbejde i udvalg, og dermed klarlagt væsentlige problemer.

Det kan naturligvis ikke gøres op, hvorfor et parti stiller et bestemt forslag. Motiverne kan være komplekse og flersidige, og et forslags endelige skæbne afhænger jo af andre partiers velvilje eller det modsatte. En situation, der er opstået efter forelæggelsen, kan aktua-

lisere et forslag, der i øvrigt ikke var stillet med forventning om realitetsbehandling, ligesom det modsatte kan være tilfældet.

3. Udvalgsaktivitet

Nedenfor er foretaget en talmæssig sammenligning af udvalgsaktiviteten for årene 1965-66 og 1980-81 i de undersøgte områder. (På grund af bl.a. afgrænsningsvanskeligheder kan de anførte tal ikke anses som helt nøjagtige.)

Tabel 3: Aktiviteten i 1965-66

	Arbejdsm. omr.	Handels-min. omr.	Miljø- og plan-lægn. min. omr.	Rets-omr. Justits-min. omr.	Social-omr.	Uddann. omr.	Ialt 1965-66
Antal udvalg ad hoc	6	9	5	7	7	8	42
Antal møder	18	59	17	40	38	71	243
Antal skriftl. og mundtl. henvend. udefra	7	72	9	40	13	57	198
Antal skriftl. spørgsm.	17	45	14	51	80	100	307
Samråd/ samråds-spørgsm.	3	11	7	13	30	75	179

Tabel 4: Aktiviteten i 1980-81

	Arbejdsm. udv.	Erhvervs- udv.	Miljø- og planlægn. udv.	Rets- udv.	Social- udv.	Uddann. udv.	Ialt	
Møder	55	34	21	48	41	34	233	
Skriftl. spørgsmål, lovforsl. m.v.	466	347	120	301	275	131	1640	Ialt
Alm. del	167	19	386	120	158	196	1046	2686
Skriftl. henv., lovforsl. m.v.	27	26	6	42	18	54	173	Ialt
Alm. del	60	46	39	120	56	44	365	538
Samråd lovforsl., m.v.	19	6	8	26	2	1	62	Ialt
Alm. del	41	6	31	10	19	27	134	196
Deputationer til udvalgene	30	12	5	18	20	38	123	

Der er ikke søgt foretaget nogen sammenligning af bilagsantal i henholdsvis 1965-66 og 1980-81, idet materialet i 1965-66 er for usikkert. Men der er i bilag 5 foretaget en opstilling, der viser udviklingen i antal bilag i årene 1972-73 til 1980-82.

3.1. Udvalgenes mødeaktivitet

Antallet af udvalgsmøder er næsten ens i 1965-66 og 1980-81, uanset

der i 1965-66 var nedsat 42 ad hoc udvalg, medens udvalgsbehandlingen i 1980-81 fandt sted i 6 stående udvalg.

De 6 stående udvalg behandlede i 1980-81 forslag i 233 møder, medens 42 udvalg i 1965-66 behandlede 74 forslag i 243 møder. Disse tal viser, at udvalgsreformen betød en væsentlig rationalisering af udvalgsarbejdet, og at det formentlig ikke havde været muligt i det gamle ad hoc system på betryggende måde at udvalgsbehandle så stort et antal forslag, som blev udvalgsbehandlet i 1980-81.

Denne antagelse støttes endvidere af udviklingen i det totale antal bilag i udvalgene, som viser en kraftig stigning i årene 1972-73 til 1980-81, se bilag 5.

3.2. Udefra kommende henvendelser til udvalget

Som det fremgår af tabel 3, rettedes der i 1965-66 ialt 198 skriftlige og mundtlige henvendelser til udvalgene. I 1980-81 var tallet 173 skriftlige henvendelser og et begrænset tal – anslået 50 – mundtlige (om deputationsmodtagelser se nedenfor i kap. VI). På denne baggrund kan der ikke konstateres stigende interesse for gennem henvendelser til de stående udvalg at påvirke lovforslagsbehandlingen. Dette tyder på, at det er de samme grupper, der opsøger udvalgene under lovforslagsbehandling – og at denne gruppe er nogenlunde konstant i antal.

3.3. Skriftlige udvalgsspørgsmål

Der kan konstateres en særdeles kraftig stigning i antal spørgsmål vedrørende lovforslagsbehandling m.v. Medens 1965-66-tallet er 307 spørgsmål i de undersøgte seks områder, hvoraf de 21 spørgsmål vedrørte private forslag, er antal spørgsmål i 1980-81 1685, hvoraf de ca. 500 hidrørte fra private forslag.

Med et nogenlunde uændret antal regeringsforslag er antal spørgsmål til disse mere end firedoblet!

For så vidt angår de private forslag er der ikke sket nogen bemærkelsesværdig stigning i antallet af spørgsmål i gennemsnit pr. forslag: 21 spørgsmål til 6 forslag i 1965-66, 500 spørgsmål til 75 private forslag i 1980-81. Tallene tyder på, at oppositionens forslag såvel i 1965-66 som i 1980-81 primært har til formål at »vise flaget«, men at der undtagelsesvis sker en egentlig dybtgående behandling af enkelte private forslag. I folketingsårene 1981-82 og 1982-83 synes der at være en ny udvikling på vej. Flere oppositionsforslag vedtages imod

regeringens stemmer, men det ligger uden for denne afhandlings rammer at undersøge dette.

Hvad er årsagen til den voldsomme stigning i antal spørgsmål fra udvalgene til ministeren? Har udvalgsreformen øvet indflydelse herpå?

Det er sandsynligt, at den faste form, der nu er omkring de stående udvalg med fast mødelokale, faste mødetider, særligt brevpapir og naturligvis som det væsentlige: En højt uddannet sekretær, i sig selv har været medvirkende til det stigende spørgsmålsantal. Formuleringen af udvalgsspørgsmål ved lovforslagsgennemgang i udvalget overlades ofte til sekretæren, selv om det stadig i et vist omfang er således, at MF'erne selv skriver deres spørgsmål ned og herefter afleverer disse til sekretæren. Der kan nu vistnok i alle udvalg ske indlevering af spørgsmål også uden for udvalgsmøde i hele den tid, forslaget ligger til behandling i udvalget. Det bør også bemærkes, at adskillige af de lovforslag, der behandledes i udvalg i 1980-81, var fremkommet på baggrund af den økonomiske og beskæftigelsesmæssige afmatning. Det må derfor anses for helt forståeligt, at MF'erne med skærpet opmærksomhed følger udvalgsbehandlingen og altså også stiller flere spørgsmål til opklaring af de forelagte lovforslag. Hvorvidt de flere spørgsmål kan skyldes, at lovforslagene er ringere forberedt, end tilfældet var 15 år tidligere, se nedenfor under 3.5.

Arbejdsformen i udvalgene er blevet »teknificeret« meget i forhold til tiden før 1965-66. Dette kan have været i forbindelse med det stærkt øgede antal private forslag og dermed følgende større arbejdspres, der formentlig også har medført, at der i mindre omfang end før sker en mundtlig forhandling i udvalgene. Jeg bygger dette indtryk på den foreliggende mængde skriftligt materiale i forhold til antal udvalgsmøder: Der skal medgå megen tid alene til papirgennemgang.

Der synes at kunne anes følgende udvikling: Jo større arbejdspres des flere spørgsmål, jo mere papir des mindre mundtlig forhandling.

På baggrund af en gennemgang af de stillede spørgsmål til lovforslag m.v. finder jeg ikke, at der kan rettes nogen kritik mod antal eller karakter af de stillede spørgsmål. Spørgeaktiviteten er et vigtigt og nødvendigt led i lovforberedelsen. Om spørgevejene i nogle tilfælde er uhensigtsmæssige, er behandlet nedenfor i kap. VI.

3.4. Om samråd

Der kan ikke i det gennemgåede materiale fra 1965-66 og 1980-81

konstateres nogen forskel i udvalgenes benyttelse af samrådsmuligheden i lovforberedelsen. Det kan skyldes, at det statistiske materiale ikke med føje lader sig sammenligne, idet nogle udvalg i 1965-66 alene udbad sig samråd med ministeren uden at stille skriftlige samrådsspørgsmål, men i stedet via udvalgsformanden mundtligt underrettede denne om, hvad udvalget ønskede til drøftelse. Efterhånden er den praksis slået igennem i alle udvalg, at samrådsspørgsmål stilles skriftligt. Men der synes ikke herudover at være sket ændringer i samrådspraksis. Traditionen fra før de stående udvalg er videreført, så vidt det ses, uændret også i omfang.

3.5. Regeringens forberedelse af lovforslag

Er regeringsforslagene dårligere forberedt før fremsættelse i tinget i 1980-81, end tilfældet var i 1965-66, og kan dette være medvirkende årsag til den ovenfor omtalte voldsomme stigning i spørgsmålsmængden?

Som det fremgår foran i kap. IV, var i 1965-66 ialt 31 lovforslag kommissions- eller udvalgsbehandlet før forelæggelse i tinget (heraf vedrørte dog 9 forslag næringslovskomplekset). I 1980-81 var det tilsvarende tal for kommissions- og udvalgsbehandlede forslag 18. Dette må betegnes som en ret markant nedgang. Selv om tallene skal anskues med forsigtighed, kunne det tyde på, at flere regeringsforslag i 1980-81 kommer frem til tinget uden det grundige forarbejde før fremsættelse, som finder sted i lovforberedende udvalg, end tilfældet var i 1965-66. Denne udvikling kan være forårsaget af et stærkt pres fra opposition og opinion og formentlig også fra regering og regeringspartier, sandsynligvis overvejende forårsaget af de i øjeblikket vanskelige økonomiske og beskæftigelsesmæssige vilkår. Men årsagen til denne utålmodighed er formentlig flersidig: En årvågen og undertiden noget utålmodig presse er med til at forstærke presset på hurtige lovindgreb – undertiden også for hurtige.

At en sådan udvikling indebærer uheldige momenter for lovgivningen, er indiskutabel, og det er regeringens ansvar, at det materiale, der forelægges tinget, er tilstrækkeligt velforberedt.

4. Konklusion

Udvalgsarbejdet med lovforslag og forslag til folketingsbeslutning

har ikke på afgørende måde ændret karakter fra 1965-66 til 1980-81. Det synes, som den traditionelle arbejdsmetode er fastholdt, men med langt mere skriftligt materiale fortrinsvis hidrørende fra langt flere udvalgsspørgsmål og ministersvar. Samrådsinstituttet er udviklet ved flere skriftlige spørgsmål, men er i øvrigt af samme omfang som før udvalgsreformen. Henvendelser udefra omkring lovforslagsbehandling er formentlig også af nogenlunde samme omfang som før og kommer fra de samme kredse i samfundet: Kommuner, organisationer, foreninger og interessegrupper og forholdsvis få enkeltpersoner. Noget tyder på, at nogle regeringsforslag er forelagt folketinget uden den grundige forberedelse, som er ønskelig.

Udvalgsarbejdet er måske på grund af dårlig lovforberedelse blevet mere teknificeret, og den mundtlige forhandlingsform (af denne årsag?) er mindre fremtrædende i udvalgsarbejdet end tidligere (se f.eks. omtalen af lov om indseende med priser i kap. IV-2).

Der er ikke noget holdepunkt for en antagelse af, at udvalgsbehandling af lovforslag skulle være blevet dårligere. De antydninger, der har været i den offentlige debat herom, er grundløse.

5. Norge og Sverige

Lovforslagsbehandling i det norske storting og den svenske rigsdag adskiller sig i nogen grad fra det danske mønster. Der stilles færre skriftlige spørgsmål, medens det er almindeligt, at der er direkte forhandlinger mellem komiteer og utskott og repræsentanter for embedsværket, der har deltaget i udarbejdelsen af forslagene, eller som i øvrigt er eksperter på området. De samråd med ministre, der er så almindelige i den danske lovforberedelse er sjældnere i de to landes parlamenter. Det synes, som om lovforberedelsen før forelæggelse især i Sverige er særdeles grundig. I det hele forekommer det, som om lovgivningsarbejdet i de to lande sker i et mere adstadigt tempo. Dette kan skyldes, at der ikke i Norge og Sverige har været en så kraftig partiopdeling som den, der siden 1973 har kendetegnet folketinget. Der har tilsyneladende ikke i de to lande eksisteret det kapløb mellem partierne, som tilfældet har været i Danmark siden 1973, og som i folketinget bl.a. har betydet en voldsom stigning i antal private lov- og beslutningsforslag.

KAPITEL VI

Alm. del

1. Om udvalgsarbejdet, Alm. del

Alm. del har siden reformen i 1972 udviklet sig til at blive et betydningsfuldt element i udvalgsarbejdet, med stor variation fra udvalg til udvalg og med vekslende intensitet fra folketingsår til folketingsår. Nogle af de stående udvalg, der blev etableret i overgangsperioden 1966-1972, indarbejdede allerede fra starten en Alm. del.

Til bedømmelse af Alm. del i forhold til udvalgsarbejdet i øvrigt kan opstilles følgende oversigt for de seks undersøgte udvalg i 1980-81.

Bilag ialt:	3264	Heraf Alm. del		1814
Henvendelser ialt:	538	Heraf Alm. del		365
Skr. spm. ialt:	2685	Heraf Alm. del	ca.	1050
Samrådsspm. ialt:	195	Heraf Alm. del		134

2. Henvendelser udefra

Alm. del i de stående udvalg er blevet et nyt sted, et nyt forum, hvor offentligheden kan henvende sig – uanset om der i udvalget finder en lovforslagsbehandling sted. Her kan organisationer, foreninger, kommuner, virksomheder og privatpersoner orientere, opstille ønsker eller bringe synspunkter frem til folketinget. Og det sker i stort omfang, såvel skriftligt som ved deputationsbesøg. Men som beskrevet nedenfor under 2.6: Udvalgene fører i almindelighed ikke nogen forhandling med deputationerne. Der er tale om énvejskommunikation. Men desuagtet er det min opfattelse, at de stående udvalg herved er formidlere af kritik, ideer og synspunkter fra befolkningen i videste forstand til lovgivningsmagten, og til ministrene – administrationen.

Ofte fører henvendelser til udvalgene til et initiativ fra disse, gennem spørgsmål til ministrene, der kan vedrøre såvel generelle problemer som konkrete enkeltsager. Som illustration af sidstnævnte

gruppe kan henvises til, at retsudvalget i 1980-81 modtog ca. 90 henvendelser ang. enkeltpersoners forhold (straffesager, udvisningssager og lign.).

3. Skriftlige spørgsmål

I det følgende er spørgeaktiviteten belyst ud fra følgende vinkler:
- Forholdet mellem onsdagsspørgsmål og udvalgsspørgsmål.
- Hvem spørger?
- Hvad er bestemmende for, hvor spørgsmålene stilles?
- Hvorfra hentes inspiration til spørgsmålene?
- Afgrænsning mellem udvalgene.
- Hvem står udvalgene i forbindelse med?
- Besvares alle udvalgsspørgsmål?
- Hvad spørges der om?

3.1. Onsdagsspørgsmål/spørgsmål i udvalgenes Alm. del

Med det formål at belyse forholdet mellem udvalgsspørgsmål og spørgsmål til onsdagsspørgetiden i folketinget har jeg undersøgt, hvor mange spørgsmål der ialt stilles i emner vedrørende de 6 undersøgte udvalgsområder i onsdagsspørgetiden i 1980/81, og hvor mange af disse, der stilles af de forskellige partiers udvalgsmedlemmer:

Udvalgsområde:	Arbejdsmarkeds	Erhvervs	Miljø	Rets	Social	Udd.	ialt
Ialt spørgsmål til de 6 udvalgsområder:	127	45	113	165	169	163	782
Spørgsmål stillet af udvalgsmedlemmer:	68	27	78	60	46	62	341
Antal spørgsmål stillet af udvalgsmedlemmer fra:							
Socialdemokratiet	2		1	1	1		5
Venstre		1	4	9	6	4	24

Udvalgsområde:	Arbejdsmarkeds	Erhvervs	Miljø	Rets	Social	Udd.	ialt
Konservative	7	8	8	3	12	21	59
Fremskridtspartiet	38	8	27	12	8	6	99
Socialistisk Folkeparti	4	5	15		12	10	46
Radikale Venstre			7	13		1	21
Centrum-demokraterne		1		8	4	5	18
Venstre-socialisterne	17	2	15	13	2	8	57
Kristeligt Folkeparti			1	1			2
Danmarks Retsforbund		2			1	7	10

(De registrerede spørgsmål er stillet af folketingsmedlemmer, der ved folketingsårets begyndelse blev udpeget som medlemmer af de 6 udvalg. Der er således ikke korrigeret for de i årets løb foretagne medlemsudskiftninger).

Sammenholdes tallene, ses det, at udvalgsmedlemmer også i spørgetiden er særdeles aktive, idet der af udvalgsmedlemmer stilles nærved halvdelen af de onsdagsspørgsmål, der stilles på »deres« udvalgsområde ialt.

3.2. Hvem spørger?

I onsdagsspørgetiden: Der er ét klart træk i billedet: Regeringspartiet S er yderst tilbageholdende med at stille spørgsmål. I 1980-81 har socialdemokratiske medlemmer af de her undersøgte udvalg kun stillet 5 af ialt 342 spørgsmål. Medens f.eks. Venstresocialisterne har stillet 57 og Fremskridtspartiet 99. Det er nok betegnende, at jo mere kritisk medlemmerne forholder sig til regeringen des flere onsdagsspørgsmål. Jo længere fra regeringsansvar, des større lyst til at stille spørgsmål. Men heller ikke dette gælder undtagelsesfrit. F.eks. har Bernhard Baunsgaard, R, stillet 13 spørgsmål i spørgetiden – uanset han var et fremtrædende medlem af et af forligspartierne (S + R + M

+ Q). Der er intet besynderligt i dette spørgsmønster. Det vil altid være således, at oppositionen er den kritiske part. Det er jo demokratiets væsen. Men det hænder dog, at en minister »bestiller« et spørgsmål hos sine partifæller. Det er formentlig sjældent, at ministre spørges af egne partifæller uden at være informeret forud.

I udvalget: I de fleste, vistnok alle, udvalg er det skik, at spørgsmål stilles til ministeren som *udvalgets* spørgsmål. Dette gælder såvel ved lovforslagsbehandling som i Alm. del. Det vil sige, at spørgsmålene ikke mærkes med spørgerens initialer eller partibetegnelse. Spørgsmål kan stilles i udvalgsmøder, men arbejdsgangen tillader også, at medlemmerne året rundt kan stille spørgsmål blot ved at indlevere teksten til sekretæren, som foretager den videre ekspedition. I så godt som alle tilfælde sker det uden nogen samtale med det medlem, der har indleveret spørgsmålet, eller med formanden for udvalget, endsige med udvalget som helhed. I enkelte udvalg, skal samtlige spørsmål dog forelægges udvalgsformanden før fremsendelse til ministeren.

Hermed bliver alle spørgsmål *udvalgets* spørgsmål. Det kunne overvejes, om denne fremgangsmåde er rimelig, eller om det ville være mere hensigtsmæssigt, om spørgsmål, som ikke stilles på det samlede udvalgs vegne i udvalgsmøde, blev oversendt til besvarelse med angivelse af, hvilket udvalgsmedlem der er spørger. Når jeg føler dette problem særlig relevant i denne sammenhæng, er årsagen, at en del spørgsmål tydeligt har til hensigt at rejse en politisk debat om et konkret aktuelt emne, men formentlig ikke specielt med henblik på, at en sådan debat skal finde sted med ministeren i udvalget, men snarere for at rejse debatten i medierne. Denne antagelse begrundes med, at de mere polemiske spørgsmål kun sjældent følges op med samråd i udvalget – hvilket ville have været naturligt, såfremt spørgerne ønskede sig en sådan »samrådsdebat«. Hertil kommer, at mange meget tekniske spørgsmål efter mit skøn ikke er stillet til brug (direkte) i udvalget, men til andre formål. Det kan ofte være forvirrende for offentligheden, at spørgerens identitet er dækket bag udvalgsanonymitet. For den minister, der skal besvare spørgsmålet, er det intet problem. Han/hun vil altid kunne skaffe sig oplyst, hvem der har stillet spørgsmålet.

Der sker altså ikke i udvalgene nogen registrering af, hvem der stiller

hvilke spørgsmål eller hvor mange. Jeg har ikke gjort noget forsøg på at vurdere dette forhold, fordi denne afhandling ikke er fokuseret på de enkelte medlemmer men på udvalgene som sådan.

3.3. Hvad er bestemmende for, hvor spørgsmål stilles?

Der kan ikke ved at sammenholde onsdagsspørgsmål med udvalgsspørgsmål konstateres eller udledes nogen indlysende grund til, at et spørgsmål stilles i spørgetiden i stedet for i udvalg – eller omvendt. Begge muligheder står åbne for medlemmerne, der i hvert enkelt tilfælde vurderer, ad hvilke kanaler spørgsmålet ønskes besvaret, gennem udvalg eller i spørgetid. Denne afgørelse vil formentlig bero på overvejelser af forskellig karakter.

Er spørgsmålet »let«, d.v.s. overskueligt, og ønskes en hurtig besvarelse, kan onsdagsspørgsmål vælges. – I henhold til folketingets forretningsorden § 20, stk. 5 vil – hvis spørgeren har udbedt sig mundtligt svar – spørgsmålet blive besvaret i tingets førstkommende spørgetid, for så vidt det er modtaget af folketingets bureau senest kl. 12 den tredje søgnedag forinden (lørdag ikke medregnet). Men en spørger kan også udbede sig skriftligt svar på onsdagsspørgsmål, og reglen er da den, at: »Skriftligt svar bør gives i løbet af 6 søgnedage«. I begge tilfælde vil såvel spørgsmål som svar blive trykt i Folketingstidende. Der er dog en undtagelse fra denne regel, hvor en minister fremsender et foreløbigt svar og samtidig meddeler, at endelig besvarelse vil blive fremsendt til spørgeren. I så fald bliver kun det første og foreløbige svar optrykt.

For udvalgsspørgsmål gælder ingen svarfrist, og spørgsmål og svar kommer ikke i Folketingstidende, medmindre de medtages som bilag til en betænkning eller beretning vedr. et lov- eller beslutningsforslag. I så fald vil de blive trykt i FT tillæg B. Det er skik i udvalgene, at spørgsmål og svar kun medtages i betænkning eller beretning i begrænset omfang. Der er vistnok præcedens for, at spørgsmål og svar optrykkes, såfremt dette kræves af blot eet medlem af udvalget.

En gennemgang af Folketingstidende tillæg B viser, at det kun er forholdsvis få spørgsmål og svar, der optrykkes. Det kan måske undre. Ministersvar i udvalget vil ofte have værdi som fortolkningsbidrag.

Spørgsmål og svar vedrørende »Alm. del« finder altså ikke på denne måde vej til Folketingstidende, allerede fordi der ikke eller kun helt undtagelsesvis afgives betænkning eller beretning om emner

vedr. Alm. del. Men om alle udvalgsspørgsmål og svar gælder, at et eksemplar fremlægges i folketingets presseloge efter omdeling til udvalgsmedlemmerne, (medmindre svaret er stemplet fortroligt). Spørgsmål og svar er altså offentlige. Dette faktum er formentlig medvirkende til det store antal spørgsmål til Alm. del. Folketingsmedlemmerne har her en let og hurtig mulighed for gennem spørgsmål at markere en holdning, starte eller befordre en opstået debat og muligvis påvirke ministerens/administrationens handlemåde i konkrete situationer.

Det kan ikke udledes af de stillede spørgsmål, henholdsvis i spørgetid eller udvalg, om det er materielle, indholdsmæssige grunde, der får det enkelte medlem til at vælge spørgemåde. En gennemgang synes at vise, at mange af de i onsdagsspørgetiden stillede spørgsmål omhandler sager, der allerede er eller har været til vurdering i udvalgene ved behandling af lovforslag eller beslutninger, eller under Alm. del. Undertiden besvares udvalgsspørgsmål af ministeren ved at fremsende svar, som denne har givet i onsdagsspørgetiden.

Folketingsmedlemmets afvejelse af, hvor spørgsmålet skal stilles, vil afhænge af en vurdering, hvori indgår formelle, herunder tidsmæssige, materielle, mediemæssige og partipolitiske hensyn.

3.4. Hvorfra hentes inspiration til udvalgsspørgsmålene?

Det er tydeligt, at pressen i videste forstand spiller en fremtrædende rolle som kilde til MF'ernes spørgsmål til ministrene under »Alm. del«. Det er vanskeligt at gøre op, hvor mange af de spørgsmål, der er stillet i 1980-81, der har pressen som kilde, men en gennemgang viser, at i mere end 150 tilfælde har de her behandlede 6 udvalg i spørgsmål til ministeren direkte henvist til eller vedlagt artikler fra pressen. Når det tages i betragtning, at der – som refereret ovenfor – til enkelte sager, specielt de aktuelle »varme« sager, er blevet stillet mange spørgsmål, er det utvivlsomt, at udvalgenes »opsøgende« arbejde for en stor, måske endda overvejende, del er inspireret af pressen.

Denne »opsøgende« udvalgsvirksomhed kendtes kun i meget beskedent omfang, før de stående udvalg blev indført. Her har de stående udvalg skabt en ny stil. Det har vel altid været sådan, at folketingsmedlemmer har kunnet spørge i ministerierne om konkrete sager – i en kort periode endda gennem en bestemt embedsmand i folketingssekretariatet, men dette er sket i relativt få tilfælde og som oftest vedrørende problemer, som det enkelte medlem »havde med

sig« fra sin valgkreds.

Det er naturligvis stadig således, at MF'erne modtager inspiration til spørgsmål fra mange forskellige kilder, møder, private henvendelser og lign. Men det er åbenbart, at den form for opsøgende journalistik i pressen, som er blevet udviklet gennem de sidste årtier, medfører, at mange spørgsmål bliver taget op i udvalgene netop på foranledning af meddelelser i TV, radio og i den trykte presse: aviser, fagblade, ugeblade etc.

3.5. Afgrænsning mellem de enkelte udvalg

Ved en gennemgang af udvalgsmaterialet viser det sig, at udvalgene i deres arbejde stort set holder sig inden for eget område: Den afgrænsning, der fremgår af folketingets forretningsordens § 7, stk. 1.

Der er dog enkelte undtagelser:

I sagen om hvalerne i Nordatlanten kap. III 3.-3.5 går miljøudvalget ind i en ganske detaljeret behandling, selv om sagen må betegnes som liggende uden for – eller i bedste fald på kanten af – dette udvalgs arbejdsområde. Det er på tidspunktet for behandlingen i udvalget fiskeriministerens ressortområde, men det flyttes pr. 1/7 1981 til grønlandsministeriet. Til sagens procedure kan dog siges, at fredningsstyrelsen under miljøministeriet netop har truede dyrearter under sit arbejdsområde og som sådan er rådgivende i disse sager for ressort-ministeriet. Her er et eksempel på, at de stående udvalg med »Alm. del« har fået en mulighed for at »krydse« beslutningsprocessen: Sagen behandles ikke i ressortudvalget – enten fordi den ikke kendes der, eller fordi dette udvalg ikke ønsker at ændre på regeringens oplæg, men den tages til endog særdeles indgående behandling i et andet udvalg. I denne sag medførte dette ikke nogen konfrontation med regering eller andre udvalg. Men mulighed var tilstede.

Det fremgår i kap. III – 2.5.1. at erhvervsudvalget ønsker, at industriministeren skal redegøre for sin holdning til nogle spørgsmål, som er rejst i en henvendelse fra forsikringsrådet vedrørende Lønmodtagernes Dyrtidsfond. Ministeren svarer med at gøre opmærksom på, at det er arbejdsministerens forretningsområde, og tilføjer: »Jeg kan derfor henholde mig til arbejdsministerens svar, som vedlægges«. Hvis udvalget har forsøgt at spille ministrene ud mod hinanden, lykkedes det ikke.

Erhvervsudvalget har i et samrådsspørgsmål, kap. III – 2.5.1. ønsket at drøfte et udkast til en bekendtgørelse om levnedsmidler.

Industriministeren meddeler udvalget, at det er miljøministerens område og fortsætter: »såfremt dette (udvalget) alligevel ønsker ... at drøfte sagen med mig, indstiller (jeg) til udvalget, at også miljøministeren deltager i samrådet«.

På enkelte områder er der et egentligt fast samarbejde mellem et udvalg og en minister, der ikke er ressortminister for området. Det er tilfældet med narko- og ædruelighedssager – omtalt ovenfor kap. III – 5.5, der uanset at disse er henlagt til socialudvalget, hovedsagelig korresponderer med indenrigsministeren.

Endvidere kan nævnes, at finansministeren som budget- og lønningsminister jævnlig har kontakt med adskillige udvalg. Opdelingen/afgrænsningen mellem de enkelte udvalg synes altså trods disse eksempler ganske skarp, men udvalgene kan stille spørgsmål til andre end »deres egen« ressortminister, såvel skriftligt som i samråd.

Finansudvalget og markedsudvalget har også i denne henseende en særlig status jvf. a. s.

3.6. Hvem står udvalgene i øvrigt i forbindelse med?

Som omtalt ovenfor modtager udvalgene meget materiale fra alle sider i samfundet: Henvendelser, breve etc. Men om egentligt samarbejde »ud af huset« er der ikke tale. Samarbejde finder kun sted med ministrene/ministerierne. Når almindeligt oplysende materiale udefra modtages i udvalgene, sendes ikke »kvittering« herfor – hvad næppe heller afsenderne forventer. Der er dog undtagelser fra denne regel: Private henvendelser af personlig karakter besvares af udvalgsformanden eller sekretæren på dennes vegne. Den mulige interesse, der måtte være tilstede, for at bruge de stående udvalg direkte som en slags anke- eller appelinstans, afvises af folketingsudvalgene.

Det kan således fastslås, at udvalgene ikke på dette område har ændret den mangeårige praksis. Udvalgene modtager oplysninger, skriftlige som mundtlige (deputationsbesøg), men udvalgene indlader sig ikke i forhandlinger med personer, foreninger, selskaber eller andre offentlige myndigheder. Det har været – og er skik, at udvalgsmedlemmer har lejlighed til at stille spørgsmål til deputationer, der, efter anmodning, modtages i udvalget. Meget ofte søger deputationsmedlemmer at komme i forhandling/debat med udvalgsmedlemmerne, og afhængigt af formandens skøn kan det ske, at sådant finder sted, men dette betragtes som principielt uhensigtsmæssigt og bremses ofte af udvalgsformanden. Deputationsbesøg afsluttes i reglen

med en tak for orienteringen, og undertiden med en henvisning til, at konkrete sager henhører under ministeren. Der er således ikke med indførelsen af stående udvalg sket noget »glid« på dette område i forholdet udvalg-offentlighed. Ikke heller i den gamle tradition, at alle spørgsmål fra udvalgene stilles gennem ministrene (bortset fra helt uvæsentlige spørgsmål om udvalgsrejser etc.).

3.7. Er der begrænsninger for, hvilke spørgsmål der kan stilles – og sker det, at besvarelse nægtes/undlades?

Der er ikke nogen formaliseret begrænsning for, hvilke spørgsmål et udvalg kan stille.

Det fremgår heller ikke af det gennemgåede materiale, at udvalgene praktiserer nogen begrænsning. Om noget sådant sker, er det i hvert tilfælde efter aftale mellem det medlem, der ønsker spørgsmålet stillet, udvalgssekretæren og formanden.

Derimod viser en gennemgang af spørgsmål og svar, at der er nogle spørgsmål, som ministeren ikke har villet besvare i substansen:

3.7.1. Svar nægtet af formelle eller andre lignende grunde:

Miljø- og planlægningsudvalget har ønsket at få tilstillet: »Den totale kommunikation mellem danske og østtyske instanser, d.v.s. regering og myndigheder, i forbindelse med atomkraftværket Gereifswald i DDR ...«

Efter at have forelagt spørgsmålet for udenrigsministeriet svarer miljøministeren, »at det vil være i strid med international kutyme at udlevere kopier af noteudvekslinger til udvalgets medlemmer«.

Men ministeren siger videre, at der intet er til hinder for, at noternes indhold refereres. Og dette gøres herefter summarisk (Miljøudvalget 1980-81. Alm. del spm. 287 bil. 488).

I svaret på anmodning fra udvalget om at måtte få udleveret instruksen for den danske delegation til IWC-mødet siger den adspurgte grønlandsminister lakonisk: »Det er regeringens normale praksis ikke at udlevere instruktioner til møder i interguvernmentale organisationer«, Kap. III-1.5.1. (Udtrykket interguvernementale organisationer må formentlig fortolkes som organisationer, hvis medlemmer udelukkende er regeringer). Nu kan dette svar tolkes på flere måder. Man kunne forestille sig, at svaret var en oplysning om, at sådanne instrukser ikke foreligger som sådan, altså at spørgsmålet ikke kunne besvares. Men sådan skal svaret ikke tolkes. Svaret

indeholder ministerens tilkendegivelse over for udvalget om, at dette er regeringens anliggende – ikke folketingsudvalgets! Svaret er før afgivelse drøftet mellem udenrigsministeriet og grønlandsministeriet.

I begge disse tilfælde gør ministrene klart, at sagen er et regeringsanliggende, hvori man ikke ønsker udvalgenes indblanding. Formentlig ud fra hensyn til andre lande, men nok også for at fastholde principper i grundlovens § 19 og dermed også grundlovens § 3.

I et svar til arbejdsmarkedsudvalget afviser arbejdsministeren at udarbejde notat om overenskomstafslutning i AC – angiveligt under hensyn til lov om mægling i arbejdsstridigheder. Kap. III-1.5.7.

3.7.2 Svar undlades på grund af spørgsmålets personlige karakter:

Miljøministeren besvarer ikke et spørgsmål om, hvorvidt en navngiven borgmester er nabo til en parcel, om hvilken der verserer en sag. Kap. III-3.5.8.

Industriministeren ønsker ikke at kommentere konkrete »ejendomstransaktioner« vedr. navngivne personer. Kap. III-2.5.1.

Det synes, som svarnægtelse i disse tilfælde er begrundet i hensyn til tredjemand, således forstået, at ministrene ikke ønsker at besvare spørgsmål, der ikke efter ministerens skøn har haft konkret betydning for den forvaltningsafgørelse, som har givet anledning til spørgsmålet. Det er sandsynligt, at ministerierne har en noget forskellig holdning til sådanne spørgsmål.

Det er således ganske sjældent, at en minister afviser at besvare spørgsmål. Derimod findes adskillige eksempler på, at ministre nok har svaret på et spørgsmål, men har undladt at svare konkret på den del af spørsmålet, som gik på, hvad-ministeren-ville-gøre-såfremt-etc.

Her er tale om undvigelsesmanøvrer som må være et naturligt led i det politiske magtspil. Udvalget vil altid kunne stille nyt spørgsmål eller evt. senere konfrontere ministeren med problemet i samråd.

3.8. Hvad spørges der om?

Dette spørgsmål er søgt belyst med udgangspunkt i den i kap. III i Alm. del foretagne gennemgang.

3.8.1. Statistiske spørgsmål o.lign.

I arbejdsmarkedsudvalget, socialudvalget og uddannelsesudvalget er

der stillet mange spørgsmål af statistisk karakter, eller spørgsmål der alene har til formål at skaffe udvalget konkrete, ofte allerede i administrationen foreliggende oplysninger. Disse spørgsmål er som oftest ukomplicerede, men kan være påhæftet spørgsmål om, hvad ministeren måtte have af planer vedr. ændring af bestående forhold, regler eller lign.

3.8.2. Tekniske spørgsmål

I bl.a. arbejdsmarkeds- og miljøudvalget stilles mange spørgsmål af teknisk-kemisk art. Disse særdeles tekniske spørgsmål synes at forudsætte høj teknisk og kemisk sagkundskab i udvalget, eller at udvalgsmedlemmer har fået bistand udefra for at kunne formulere spørgsmålene. Ministrene svarer som regel med oversendelse af de ønskede undersøgelser/dokumenter, som han fremskaffer hos de relevante styrelser.

Det kan ikke undre, at i særdeleshed miljø- og planlægningsområdet kan blive stærkt præget af indviklede tekniske og kemiske spørgsmål. Det er tydeligvis vanskeligt for lovgiver at sætte sig ind i sådanne vanskeligt tilgængelige områder. En gennemlæsning af disse spørgsmål og svar giver en fornemmelse af, at de ønskede oplysninger ikke alene, eller måske endog i ringe omfang, er beregnet på konkrete lovgivningsovervejelser, eller på ønske om indsigt i administrative beslutninger, allerede trufne eller forventede. Det er sandsynligt, at spørgsmål af denne karakter stilles med det formål at fremskaffe ellers vanskeligt tilgængeligt materiale til brug for den politiske agitation omkring sådanne problemer uden for Christiansborg. Som eksempel kan henvises til kap. III-3, teksten til note 73.

Udarbejdelser af sådanne besvarelser kræver ofte en uhyre stor arbejdsindsats af måske ganske få specialister i de relevante styrelser, specielt miljøstyrelsen, og det er vel tvivlsomt, om Alm. del i et folketingsudvalg bør være forum for fremskaffelsen af sådanne oplysninger? Og betyder udarbejdelse af svar på sådanne spørgsmål, at de få personer, der har den fornødne indsigt, må sætte andet og måske mere presserende arbejde til side?

En anden gruppe inden for området »tekniske spørgsmål« er repræsenteret f.eks. i kap. III-3, teksten til note 85, hvor udvalget beder ministeren besvare en række spørgsmål vedr. nedsivningsanlæg, reservoirforekomster, forsumpningsproblemer m.v. Spørgsmålet fremkommer på privat foranledning, men stilles af et udvalgsmedlem. Her synes formålet med spørgsmålet at kunne have et privat

(forretningsmæssigt?) sigte ved gennem forhåndsoplysning om den offentlige myndigheds holdning generelt til de adspurgte emner, at kunne forudberegne/sikre sig den offentlige myndigheds stilling til et måske allerede foreliggende, eller eventuelt kommende, konkret projekt.

Ministerens svar på ovennævnte spørgsmål var omfattende, og har forudsat en ganske stor indsats fra planstyrelse og departement. Problemet her minder om forhåndsbesked vedr. skatteansættelse. Men det bør næppe være et folketingsudvalgs opgave at søge sådanne problemer belyst uden, at egentligt lovgrundlag for forhåndsbesked foreligger.

De her omtalte eksempler ligger efter min opfattelse langt uden for det oprindeligt forudsatte i arbejdet med Alm. del om at »holde sig a jour med udviklingen inden for ... sit arbejdsfelt«. Og klart uden for hvad der med rimelighed kan anses for »lovgivende magt«.

3.8.3. Fortolkning

Der stilles i alle udvalg mange spørgsmål vedrørende fortolkning af gældende regler, love, bekendtgørelser, cirkulærer o.s.v. Det er åbenbart, at det er ønsket om at være orienteret om, hvordan de mange bemyndigelser i lovene administreres. Det er ikke noget nyt heri. Folketingets medlemmer har altid søgt at fremskaffe sådanne oplysninger. Før de stående udvalg blev etableret, kunne der stilles spørgsmål i ad hoc udvalg, som måtte være nedsat til behandling af lovforslag på et beslægtet område eller i de såkaldt uegentlige udvalg, der undertiden netop havde den særlige opgave at være forum for en kontrolfunktion.

De fleste fortolkningsspørgsmål er af typen: Vil ministeren redegøre for fortolkningen af § x? Men der stilles også spørgsmål om fortolkning af vanskeligere overordnede problemer f.eks. om begreberne »strafferetssager« og »kriminelle sager«, og om »budgetreformen for de højere uddannelser«.

I et stort antal spørgsmål har udvalgene indhentet oplysninger vedrørende overtrædelse af lovgivning, spørgsmål vedr. anklageskrifter, afsagte domme o.s.v. Dette gælder såvel retssager anlagt mod private, som retssager anlagt mod offentlige myndigheder, og generelle spørgsmål om lovovertrædelser. Det er fortrinsvis i retsudvalget, de mere generelle spørgsmål stilles, medens det i særdeleshed er miljøudvalget der interesserer sig for konkrete sager/kap. III.5.9. I en række tilfælde har dette udvalg udbedt sig eksemplarer af domme,

anklageskrifter m.v.

Desuden ønskes i en række tilfælde ministerens syn på afsagte domme. Der har i miljøudvalget været i hvert fald to grupperinger. En der ønskede straffene gjort strengere for de private lovovertrædere, og én der ønskede straffene gjort strengere for den eventuelt offentlige lovovertræder.

Fra dette udvalg presses på for at fremme en stramning af de retlige sanktionsmuligheder i miljølovgivningen: straf og erstatningsansvar, og som refereret foran har dette formodentlig været medvirkende til, at ministeren på disse områder allerede før 1980-81 har taget væsentlige initiativer, f.eks. med en henstilling til justitsministeren fra oktober 1978 om, at der ved overtrædelse af miljøbeskyttelseslovgivningen nedlægges påstand om betydeligt større bøder end hidtil. Som følge heraf har rigsadvokaten i en meddelelse af 9/10 1979 anmodet statsadvokater og politimestre om, at der søges gennemført en skærpelse af anklagemyndighedens hidtil fulgte praksis.

Her er et eksempel på en nydannelse. Det ville før udvalgsreformen have været vanskeligt for et folketingsudvalg at søge en bestemt udvikling fremmet, uden at dette måtte ske i et lovgivningsinitiativ.

3.8.4. Debat-spørgsmål, undertiden med polemisk islæt

I de fleste udvalg forekommer spørgsmål med noget polemisk anstrøg. Det er af de undersøgte udvalg dog især i arbejdsmarkeds- og miljøudvalget eksempler på denne noget provokatoriske spørgeform findes. Spørgsmålene er ofte foranlediget af avisomtale, men er i enkelte tilfælde stillet på baggrund af enkeltpersoners henvendelse til udvalgsmedlemmer. Det er vanskeligt at se noget formål med spørgsmålenes polemiske form. Ingen af disse spørgsmål har, så vidt det har kunnet konstateres, ført til samråd med ministeren. Ministeren har som oftest svaret med vage formuleringer, undertiden med henvisning til notat fra den relevante styrelse. Det ses ikke, at de afgivne svar har givet anledning til samråd med ministeren i udvalget. Man kan gætte på, at det egentlige formål har været at stille et spørgsmål, som måtte have pressens bevågenhed, eller formålet har blot været simpelt drilleri.

3.8.5. Aktuelle »varme« sager

Alm. del giver udvalgene en mulighed for at følge aktuelle 'varme' sager. Ofte rejses en sag i udvalget, så snart den er dukket op i pressen. Undertiden kan det synes, som MF'erne løber om kap for at

komme først med spørgsmål eller ønske om samråd.

I sagerne om eksplosionsulykken på Sojakagefabrikken og giftdepotet på Harboøre tange går miljø- og planlægningsudvalget dybt ind i disse sager og følger dem detaljeret.

Det er åbenbart, at udvalget med sin aktivitet søger at holde ministeren til lyset for at sikre sig, at sagerne kører så effektivt som muligt. Hertil kommer en almindelig legitim, politisk interesse i over for offentligheden at bevise, at man – udvalgsmedlemmerne – er 'med' og gerne vil fremtræde som administrationens/ministerens dårlige samvittighed. Og det må formodes, at udvalget igennem sine spørgsmål og de samråd, udvalget har med ministeren, i ganske høj grad øver indflydelse på, hvordan sagen i øvrigt forløber, d.v.s. hvordan ministeren behandler sagen som administrationschef på området.

Men det forekommer mindre hensigtsmæssigt, at en sag, der administrativt hører hjemme i Ringkøbing amt, eller i Københavns kommune, ligesom suges ind til centraladministrativ behandling, foranlediget af udvalget. Om nogen egentlig central sagsbehandling blev der i disse tilfælde ikke tale, idet miljøministeren ikke benyttede sig af indkaldebeføjelsen i miljølovens § 47. Ved udvalgets tætte opfølgning bruges administrative ressourcer, både hos de myndigheder, som er *rette* myndighed – i disse tilfælde Ringkøbing amt og Københavns kommune, såvel som i miljøstyrelsen og miljøministeriets departement. Det er vanskeligt at have nogen begrundet mening om, hvorvidt folketingsudvalgets aktivitet har medført en bedre sagsbehandling hos den rette myndighed – eller måske det modsatte. Eller om den beslutning, der f.eks. blev truffet i Cheminova-sagen om fjernelse af giftdepotet var en rigtig beslutning, set fra en saglig synsvinkel.

Men er behandlingen af sådanne sager i udvalgene et bevis på, at noget nyt er indført i folketingsarbejdet? Dette spørgsmål må besvares med *ja,* men det må tilføjes, at i det omfang et folketingsudvalg var »sat« til behandling af et forslag eller en folketingsbeslutning, kunne sådanne udvalg også før reformen stille de spørgsmål, som udvalget ønskede og således følge en konkret sag meget tæt. Der er, omend kun få, eksempler på, at sådant har fundet sted. (SAS-sagen. Folketingets årbog 1960/61 s. 297 er et eksempel.)

Det nye i situationen efter udvalgsreformen er, at nu kan et udvalg gå ind i en hvilken som helst sag inden for udvalgets område, og det

gøres undertiden, uanset sagen ikke administrativt er en »statslig« sag.

Også i mere generelle sager »blander« udvalgene sig. Således stiller arbejdsmarkedsudvalget adskillige spørgsmål til problemerne omkring tjenestemands-arbejdsnedlæggelsen i marts 1980, og til den måde sagen behandles på i regeringen. Og samme udvalg følger nøje gennem spørgsmål og samråd begivenhederne på arbejdsmarkedet i april-maj 1981. Men det kan ikke konstateres, at aktiviteten i udvalget, som tydeligt er inspireret af oppositionspartier, har påvirket handlingsforløbet. Dette er et eksempel på, at samråd under Alm. del bruges til hurtigt at få en minister i tale – og dermed konfrontere denne med de politiske opfattelser, der måtte være om den konkrete sag eller situation. Overenskomstsituationer har jo traditionelt folketingets bevågenhed, og fornyelse af overenskomster og dermed fastsættelse af indkomstniveau m.v. hører til i centrum af den økonomiske politik. Udvalgets aktivitet på dette område må anses for at ligge inden for de rammer, folketinget forestillede sig omkring udvalgenes Alm. del og er en nyttig nyskabelse.

3.8.6. Konkrete enkeltsager

I et ganske stort omfang stiller udvalgene spørgsmål til konkrete forvaltningssager, både når det drejer sig om afgørelser, der er truffet i statsligt regie og afgørelser, der er afgjort decentralt, også uden at disse kan kaldes »varme« sager, jfr. ovenfor.

At stille spørgsmål til forvaltningsakter i den statslige administration må anses som en naturlig opgave i udvalgenes kontrolvirksomhed over for regeringen, og det gøres da også i mange tilfælde.

Anderledes problematisk er det, når der stilles spørgsmål til sager, hvis afgørelse beror på lokal (kommunal eller amtskommunal) beslutning. Dette er ikke forudsat, idet der ved lov er sket en decentralisering af disse beslutninger, og at statslige instanser kun kommer ind i sagerne ved anke. Hensigten med decentraliseringen var netop, at beslutningerne skulle træffes decentralt! Det er derfor betænkeligt, når de stående udvalg blander sig i kommunale anliggender. Og ved sin indgriben måske øver pression på den eventuelle ankemyndighed.

Det viser sig iøvrigt, at disse sager sjældent følges op i udvalget. Det kan skyldes, at spørgeren har stillet sig tilfreds med svaret eller måske har skønnet, at sagen ikke kunne bære et samråd. Eller at spørgsmål og svar er gået til bunds i papirdyngerne.

3.9. Sammenfatning

Alm. del er en væsentlig del af arbejdet i de stående udvalg. Udvalgene er i betragteligt omfang blevet adressat for offentlighedens henvendelser til folketinget, og Alm. del er forum for folketingsmedlemmernes spørgsmål til administrationen og derigennem et væsentligt instrument for lovgivers kontrol med den udøvende magt, såvel på generelle områder med ministrenes anordningsvirksomhed m.v. som vedrørende konkrete forvaltningsakter, se endvidere herom i kap. VIII.

Alm. del har betydet, at der er flyttet grænsepæle mellem den lovgivende og den udøvende magt.

4. Norge og Sverige

I disse lande udøver de stående sektorudvalg ikke nogen kontrolfunktion overfor forvaltningen. I Norges storting er nedsat en kontrolkomité som skal følge regeringens virksomhed. I stortingets forretningsordens § 9 er udførlig opregnet regler herfor.

I Sverige udøves denne kontrol/indsigt bl.a. gennem konstitutionsutskottet. (Om ændring i regeringsformen, 12 kap. 1. og 2. §).

5. Kritisk vurdering af udvalgsaktiviteten i Alm. del

5.1. Behov for begrænsning

I nogle udvalg har Alm. del udviklet sig til at blive af et sådant omfang at en stramning af udvalgenes aktivitet synes tiltrængt.

Medens det ovenfor i kap. V er fastslået, at den spørgeaktivitet, der hidrører fra behandling af lovforslag m.v., må anses for at være et nødvendigt led i lovforberedelsen, er jeg ikke ved arbejdet med denne afhandling blevet overbevist om, at en fortsat kvantitativ udvikling af de stående udvalgs Alm. del er til gavn for hverken det angivelige formål med Alm. del: At folketingsudvalgene kunne holde sig ajour med udviklingen på deres område, eller med et ønske om en tæt parlamentarisk kontrol med regering og administration.

Der stilles 6-7000 skriftlige spørgsmål årligt fra udvalgene. Heraf hidrører vel ca. ⅔ fra Alm. del. Hertil kommer ca. 1500 spørgsmål i

folketingets spørgetid, onsdagsspørgsmål. Det er åbenbart, at besvarelse af så mange spørgsmål er en overordentlig stor arbejdsopgave for administrationen og lægger beslag på store ressourcer. Det kan antages at spørgsmål til Alm. del meget ofte vil være væsentlig »tungere« at besvare end spørgsmål til et lovforslag, fordi dette har været til forberedelse før fremsættelse, og systemet altså er indstillet på emnet.

Det forekommer på denne baggrund ønskeligt at begrænse antallet af spørgsmål til Alm. del, og det fører til overvejelser om, hvor en sådan begrænsning skal finde sted, jfr. nedenfor.

5.2. Kontrol med anordningsudstedelsen

Er det de stående udvalgs opgave at føre kontrol med eller have indsigt i anordningsudstedelse?

Efter min opfattelse er svaret Ja. De stående udvalg udøver her en virksomhed der ikke iøvrigt – bortset fra lovreguleret indsigt – se kap. VIII – er fastlagt i folketingets forretningsorden eller andet steds. Det er en kontrol med – undertiden – vigtige bemyndigelser til ministrene, der ikke – medmindre særlig lovhjemmel foreligger – er forpligtet til at underrette folketinget om deres udnyttelse heraf. (I nogle andre lande f.eks. England er regeringen forpligtet til at tilstille parlamentet udstedte anordninger, der så kan annulleres, hvis det findes ønskeligt. Overvejelse heraf finder sted i et fællesudvalg for begge kamre.)

På dette område synes Alm. del at have skabt en praksis af stor betydning for den parlamentariske kontrol med regering og administration. Det er ikke på dette område udvalgene bør være tilbageholdende.

5.3. Konkrete forvaltningsakter

Er det de stående udvalgs opgave at have indsigt og kontrol med, evt. indflydelse på, konkrete forvaltningsakter?

F.s.v.a. den statslige administration er en vis indsigt naturlig, specielt under mindretalsregeringen, men det er ikke uden betænkeligheder, såfremt udvalgene bruger deres indsigts- eller kontrolmulighed til at »overtage« ansvaret for ministerens administration. Eller måske endog gøre dette på ministerens direkte eller indirekte initiativ. Noget sådant kan vel ikke betegnes som stridende mod forfatnin-

gens ord eller ånd, men kan som nærmere beskrevet i kap. VIII have nogle uønskede virkninger.

F.s.v.a. administrative afgørelser, der i h.t. lov skal træffes af andre (kommunale) myndigheder, synes praksis i nogle udvalg at stemme meget dårligt med lovgivningen og en sådan spørgeaktivitet bør begrænses til emner af åbenbar lovgivningsinteresse.

5.4. Folketingsudvalgene som oplysningscentral

Skal udvalgene kunne stille spørgsmål som hverken vedrører love eller beslutningsforslag, der er til behandling, anordninger eller administrative akter?

Det forekommer betænkeligt, at de stående udvalgs Alm. del benyttes af partierne til at indsamle oplysninger til brug for deres alm. politiske virksomhed, som ikke har nogen aktuel lovgivningsmæssig interesse. Herved sker en belastning af ministerierne som kan betyde, at måske vigtigere arbejde tilsidesættes.

5.5. Folketingsudvalg – Minister – Styrelser

Et særligt problem opstår ved den måde, hvorpå ministre besvarer de mange – i ordets brede forstand – tekniske spørgsmål. Det gælder både spørgsmål til lovforslag og til Alm. del.

I et stort antal svar på sådanne spørgsmål, som det kan ses i kap. III-3, henviser miljøministeren til miljøministeriets styrelser, eller han henviser til oplysninger som af departementet (ministeren) er indhentet hos disse. Denne måde at besvare spørgsmål på kan synes at være en naturlig følge af den struktur, der er opbygget i miljøministeriet, hvor styrelserne netop har fået en ret selvstændig placering i forhold til ministeren. Strukturændringen i miljøministeriet har medført, at bl.a. sagsbehandling af de mange detailsager er flyttet væk fra ministeren (departementet), og dermed ikke tynger ministeren så hårdt i dennes virksomhed. Der synes imidlertid at være en tendens til, at styrelserne 'skydes' ind imellem minister og folketingsudvalg som et slags filter. Ved en gennemlæsning af mange sådanne svar må jeg skønne, at ministre vil have svært ved at signere adskillige af disse med en følelse af at være klar over, hvad teksten indeholder, eller hvilken betydning svaret kan tænkes at få. Men ministerens underskrift kan, uanset denne gør opmærksom på, at svaret er indhentet hos styrelsen eller direktoratet, og at der kun henvises hertil, meget

vel betyde, at han i en eventuel senere fase kan føle sig bundet.

Hvis denne betragtning er rigtig, er situationen den, at vel er det formelle ansvar stadig ministerens, men dette ansvar kan vanskeligt tænkes statueret. Og der er en risiko for, at de stærke styrelser i centraladministrationen får en politisk indflydelse, som ikke er forudset, og som ikke hører hjemme i vor forfatning. Ved nogle stående udvalgs, i særdeleshed miljø- og planlægningsudvalgets, påviste ønske om nær og konkret indflydelse på administrationen af enkeltsager presses ministeren fra to sider: udvalget på den ene side, styrelsen på den anden. Han har næppe nogen chance for at oveskue disse svar med de utallige indviklede tekniske og kemiske detaljer. Udviklingen synes ikke alene at indebære en forskydning af indflydelse, eller magt om man vil, fra minister til folketingsudvalg, men også en forskydning fra minister til styrelser.

Er dette en ønskelig udvikling?

Burde arbejdsgangen ikke ændres, således at oplysninger der er af teknisk karakter og ikke har politisk tilsnit, indhentes hos de relevante styrelser uden ministerens mellemkomst, altså uden at ministeren skulle påtage sig en slags ansvar for besvarelsen?

Dette spørgsmål kan give anledning til at vende problemet på hovedet: Ville styrelserne blive endnu stærkere, hvis de fik direkte reference til udvalgene – udenom ministeren? Ville ministeren ikke risikere at blive spillet ud mod sine styrelser?

Problemet er vanskeligt. Men det bør overvejes, om ikke ministeren og folketinget ville være bedre tjent med en klarere ansvarsfordeling mellem minister og styrelser, således at styrelser på begæring skulle meddele udvalgene tekniske oplysninger, men med samtidig underretning af ministeren. Det bør naturligvis ligge fast, at styrelser i det offentlige ikke kan tage initiativ overfor udvalgene. Dette bør alene tilkomme ministeren.

En sådan fremgangsmåde ville være et brud med reglen/dogmet om ministerens nøglestilling og dermed stille folketingsudvalgene friere. Samtidig ville der kunne ske en forenkling af den indsamling af oplysninger som er et væsentligt led i udvalgsarbejdet, jfr. nedenfor.

5.6. Udvalgenes kommunikationsveje

Er det hensigtsmæssigt at fastholde en tradition, hvor næsten al kommunikation fra folketingsudvalg skal ske gennem ministeren?

Det synes ofte at være en urimelig kompliceret måde udvalgene er

henvist til at skaffe oplysninger på. Spørgsmål f.eks. fra miljøudvalget vedr. en forureningssag vil kunne tænkes at passere følgende instanser:

Udvalg → folketingssekretariat → ministerens departement → en (eller flere) af miljøministeriets styrelser → evt. amtet → kommunen → eventuel privatvirksomhed, selskab eller lign., og tilbage samme vej.

At alle spørgsmål fra udvalgene skal gå over ministeren betragtes som en slags udiskuterbart dogme. Systemet er formentlig fastholdt, fordi folketinget ikke ønskede en ændring, der ville medføre, at der i tingets regie skulle opbygges et embedsværk, som en pendent til ministerierne angiveligt ud fra den opfattelse, at Danmark var for lille til et sådant dobbelt embedsværk – som kendes i større lande, hvor parlamentet råder over egne eksperter. Adskillige gange har tanken om en sådan styrkelse af parlamentets stilling overfor regeringen været foreslået, som oftest af politikere i opposition. Men det er blevet ved tanken – bortset fra, at udvalgene har fået fast sekretær, og at partigrupperne nu råder over en bevilling til sekretærhjælp, herunder også – om ønskes – til eksperthjælp.

Men dogmet er stadig levende. Næsten al kommunikation fra udvalgene sker over ministrene. Det kan undre, at folketinget ikke har udbygget sin egen – iøvrigt fortrinlige – biblioteks og oplysningstjeneste til også at være et serviceorgan for folketingets stående udvalg, der i dag kun i yderst ringe omfang benytter sig heraf. Det er stadig sådan, at alle udvalgsspørgsmål stilles gennem ressortministeren. Som det foran er dokumenteret er spørgevejen undertiden overordentlig lang og tidrøvende, også f.s.v.a. spørgsmål af ikke politisk karakter – f.eks. statistisk, konkrete oplysninger o.l.

Det er muligt at forenkle denne indhentning af oplysninger ved at folketingets organer selv fremskaffer sådanne.

Der ville være flere veje at gå:

1. En udbygning af folketingets biblioteks- og oplysningstjeneste til også at betjene de stående udvalg.
2. En styrkelse af de enkelte udvalgs sekretariat
3. Folketingssekretariatet kunne formere et særligt kontor med den opgave at bistå udvalgssekretærerne med oplysningssøgningen.
4. En kombination af de under 1-3 optegnede muligheder.

5.7. Spørgsmålsidentifikation

Bør udvalgsspørgsmål stilles med angivelse af spørgernes/spørgerens identitet, enten: udvalget, partiet eller det enkelte medlem?

Både af hensyn til offentligheden og under hensyn til en begrænsning af spørgsmålsmængden burde det fremgå, af hvem spørgsmålet er stillet, forinden det videresendes fra folketingsudvalget.

6. Forslag til ændring af udvalgenes arbejdsform m.v.

I det nedenfor skitserede forslag er kun optaget een enkelt ændring af forretningsordenens tekst, medens der i forslag til bemærkninger er givet udtryk for synspunkter om ændring af udvalgsarbejdets form. Dette svarer til sædvanlig fremgangsmåde i forretningsordensudvalget.

6.1. Forslag til ændring af folketingets forretningsorden

I § 7 indsættes som nyt stk. 7:

Det er udvalgenes hovedopgave at behandle de fra folketinget til udvalgene henviste forslag, der bør gå forud for andre opgaver.

Det er endvidere forudsat, at de stående udvalg i nær kontakt med de pågældende ministre holder sig á jour med udviklingen inden for deres arbejdsfelt. Udvalgene kan stille spørgsmål til en minister, selv om konkrete forslag ikke foreligger.

Bemærkninger.

Den foreslåede tekst svarer med redaktionelle ændringer til udtalelsen i forretningsordensudvalgets betænkning 1971-72 tillæg B sp. 3318. Det synes hensigtsmæssigt, at denne regel nu indsættes i folketingets forretningsorden.

Det skal i øvrigt bemærkes,

At: de stående udvalg f.s.v.a. behandling af de til udvalgene henviste lov- og beslutningsforslag på tilfredsstillende måde varetager deres opgaver.

At: der i udvalgenes arbejde med Alm. del synes at være stor forskel på de enkelte udvalgs arbejdsform og på omfanget af Alm. del. I nogle udvalg synes Alm. del at have antaget et omfang, som næppe kan anses for ønskeligt.

At: det ikke er udvalgenes opgave at være forum for fremskaffelse af oplysninger, der ikke eller kun perifert har berøring med lovgivning, eller som ikke er et led i folketingets almindelige indsigt/kontrol-funktion.

At: udvalgene bør være tilbageholdende med spørgsmål til konkrete forvaltningsakter, specielt vedrørende afgørelser truffet af ikke statslige myndigheder, ligesom det ikke er udvalgenes opgave uden lovgrundlag at søge indhentet direkte eller indirekte forhåndsbesked.

At: de stående udvalg i almindelighed bør tilstræbe at begrænse antallet af spørgsmål til ministrene. (Der fremkommer årligt 6-7000 skriftlige spørgsmål.)

At: det bør fremgå, hvilket parti/partier eller hvilket medlem/medlemmer, der stiller de enkelte spørgsmål. I hvert fald i udvalgenes Alm. del.

At der bør ske en ændring af den sekretariatsmæssige betjening af udvalgene således, at oplysninger, der ikke skønnes at indeholde politiske elementer, kan indhentes direkte hos de relevante kilder. Derved brydes det mangeårige princip om, at alle – eller så godt som alle – oplysninger indhentes gennem ministeren. En sådan ændring vil – alt andet lige – betyde en udvidelse af den sekretariatsmæssige betjening af udvalgene. Dette kan gennemføres enten ved en styrkelse af udvalgenes sekretariat, en særlig i folketingssekretariatet opbygget enhed eller ved en udbygning af folketingets biblioteksservice, således at der også derfra kan ske en egentlig betjening af de stående udvalg. Evt. kan der tænkes en kombination af disse muligheder.

KAPITEL VII

Folketingets udvalgsbehandling af finansloven

1. Finansudvalgets struktur og opgaver

Finansudvalget har meget længe været et stående udvalg. Dets struktur og arbejdsform er væsensforskelligt fra folketingets andre stående udvalg. Der vælges ikke stedfortrædere til finansudvalget, og dets opgaver er overvejende af en anden karakter end tilfældet er i folketingets andre stående udvalg.

Finansudvalget har altid været et betydningsfuldt udvalg, ja i perioder måske det egentlige magtcentrum i folketinget. I dag er finansudvalget ikke forum for det, man kan kalde storpolitiske forhandlinger. I folketingets forretningsorden § 7 stk. 1 nr. 7 er udvalgets opgaver opregnet således: »Herunder hører finanslovsforslag, tillægsbevillingsforslag, statslån, statsrevisorernes betænkning over statsregnskabet m.v.«

Det er bemærkelsesværdigt, at der ikke i denne opremsning er nævnt noget om den væsentlige del af finansudvalgets arbejde, der består i at behandle de af ministrene fremsendte bevillingsansøgninger – aktstykker – hvoraf de fleste vedrører bevillinger, der ikke er optaget på finansloven, men hvor finansudvalget i.h.t. grundlovssædvane antages at have kompetence til på folketingets vegne at meddele bevilling – på trods af bestemmelsen i grundlovens § 46, stk. 2. Sådanne bevillinger optages senere på tillægsbevillingsloven.

1.1. Finansudvalget reformeredes ikke i 1972

Medens udvalgsreformen 1972 betød en afgørende ændring af udvalgsstruktur og arbejdsform i folketinget i øvrigt, forblev finansudvalget uberørt af denne forandring, bortset fra at udvalget også fik til opgave at behandle statsrevisorernes betænkning over statsregnskabet, statslånslove og ganske enkelte andre lovforslag.

Der var ikke i forhandlingerne op til reformen i 1972 overvejelser om at ændre finanslovsudvalgets mangeårige tradition for at være det rette og eneste forum for folketingets behandling af finansloven. Jeg

kan erindre, at der fra alle sider var enighed om, at finansudvalgets område skulle der ikke røres ved.

Begrundelsen herfor må formentlig findes i tradition, og måske deri, at finansudvalget i en årrække havde haft ganske stærke og indflydelsesrige formænd, der i vidt omfang havde skabt respekt om udvalget, også hos de til enhver tid siddende ministre – uanset partifarve.

Ved reformen i 1972 blev det såkaldte politisk-økonomiske udvalg institueret. Men dette forudsattes ikke at skulle fungere som et overudvalg i forhold til finansudvalget og det forudsattes ikke, at dette udvalg skulle behandle finansloven. I folketingets forretningsordens § 7, stk. 1, nr. 17 er politisk-økonomisk udvalgs opgaver formuleret sådan: »Udvalgets opgave er at være kontaktorgan mellem regeringen og folketinget vedrørende sager af principiel betydning for den politisk-økonomiske udvikling, herunder perspektivplanlægningen«.

Formuleringen af netop dette udvalgs opgaver voldte besværligheder. Nogle medlemmer var ængstelige for, at udvalget ville udvikle sig til at blive et slags »overudvalg«, hvor alle vigtige politiske afgørelser ville komme til at ske. Der var desuden, særlig hos de mange ældre medlemmer, frygt for, at P.Ø.-udvalget – som det kom til at hedde, ville fortrænge finansudvalget fra den indflydelsesrige placering, som dette udvalg havde. Realiteten er blevet, at finansudvalget stadig sidder inde med en ganske stor autoritet, men at udvalget har tabt politisk indflydelse. Ikke til politisk-økonomisk udvalg, som man måske skulle have forventet. Men fordi de urolige parlamentariske forhold siden 1973 har medført, at stadig flere af de store politiske og økonomiske beslutninger træffes i politiske forhandlinger uden for udvalgene: I statsministerens kontor. Politisk-økonomisk udvalg er blevet forum for drøftelse af overordnede problemer, når der uden for lovgivningssituationer bringes akutte problemer op, og i lovgivningssituationer er udvalget det forum, hvor den formelle udvalgsbehandling kan finde sted, *efter* at de reelle forhandlinger er bragt til afslutning i statsministeriet.

De ændringer af udvalgsarbejdets form, som blev en følge af instituteringen af de 23 stående udvalg, smittede kun langsomt af på finansudvalgets arbejdsmetode. Man fortsatte i den gamle tradition og gør det stadig, dog med enkelte ændringer.

Om finansudvalgets kompetence, funktioner og arbejdsform skal henvises til: Redegørelse fra finansudvalgets sekretariat 1981 – optrykt i bilag 6.

1.2. Afsmitning fra øvrige stående udvalg

I de seneste år har også finansudvalget vist tegn til at ændre hidtidige ganske strenge og stive arbejdsformer. Den nu så almindelige praksis i mange stående udvalg, at medlemmerne nårsomhelst også udenfor udvalgsmødet kan stille skriftlige spørgsmål til ministrene, såvel til

sager, der er under behandling i udvalget, som til sager, der ikke er det, er ved at brede sig til finansudvalget. Det skal her bemærkes, at finansudvalget ikke som de fleste andre udvalg i folketinget arbejder med en særlig Alm. del. I finansudvalgets journal registreres alle spørgsmål kronologisk begyndende ved folketingets start, opdelt efter ministeransvarsområder.

Også på et andet område synes finansudvalget at have ændret stil: Der fornemmes at være stigende interesse for at modtage oplysninger, at grave dybere i det almindelige grundlag bag de forelagte bevillingsansøgninger. Det synes, som finansudvalgets spørgsmål går videre end det tidligere var sædvane og dermed rækker ind i andre stående udvalgs arbejdsområde.

Som eksempel herpå kan henvises til nogle spørgsmål fra finansudvalget til undervisningsministeren.

I forbindelse med behandlingen af aktstykke om indgåelse af lejemål, til brug for EFG-undervisningen inden for jordbrugsområdet udbeder udvalget sig i et brev af 2.8.1982 besvarelse af følgende spørgsmål, der tillige er stillet af folketingets uddannelsesudvalg i sammenhæng med dette udvalgs behandling af forslag til folketingsbeslutningen om jordbrugsuddannelserne og visse levnedsmiddeluddannelser.

Der ønskes en samlet belysning af de økonomiske vilkår for jordbrugsuddannelserne på henholdsvis EFG-området og de traditionelle områder (etablering, drift m.v.)

Tilsvarende ønskes en samlet belysning af de økonomiske vilkår for disse uddannelsers elever. Der ønskes en belysning af både den direkte og den indirekte støtte.

Hvad er driftsomkostningerne målt pr. elev?

Der ønskes en oversigt over socialindkomstens virkning for elevernes økonomi.

Hvilke konkrete planer foreligger der om etablering af nye jordbrugsskoler? Hvilke beløb er planlagt investeret?

Hvordan har kapacitetsudnyttelsen i de forløbne år været på de eksisterende EFG-jordbrugsskoler? Hvor mange har gennemført basisåret? Hvad kan der oplyses om elever, der ikke gennemførte basisåret? Hvor blev eleverne af efter basisåret?

Hvilken kapacitet anses for påkrævet i de kommende år op til 1990 sigtende på

a) kendte uddannelser

b) påtænkte uddannelser

Hvad kan der oplyses om påtænkte uddannelsestyper? (Hvilken varighed, beskæftigelsesmuligheder m.v.) afledt af EFT-jordbrugsbasisåret.

Og spørgsmålene følges op i brev af 17/8 1982:

Hvilke uddannelsesmæssige forskelle er der på landbrugsuddannelsen på landbrugsskolerne henholdsvis ved EFG-undervisningen inden for jordbrugserhvervet?

Der ønskes oplysning om forskelle i fag, kvalifikationsniveau, uddannelsens længde og lignende afgørende faktorer.

Hvor mange elever er der inden for hver af de uddannelser nu og om 10 år? Hvad er lærer/elev-ratio inden for hver af de to uddannelser?

Og et eksempel af 16/3 1983, hvor der ikke p.t. var nogen »sag« i udvalget. »Finansudvalget udbeder sig herved ministerens besvarelse af følgende to spørgsmål:

Hvordan agter undervisningsministeren at sikre, at besparelserne på Rigshospitalet ikke medfører nedlæggelse af forældres muligheder for at bo på hospitalet hos deres syge børn?«

Og i et brev fra udvalget til undervisningsministeren af juni 1982 spørges

»Vil ministeren overveje at nedlægge det ledige professorat i børnetandpleje og lægge det ind under det nybesatte professorat i tand-regulering under indtryk af:

1. den store overproduktion af tandlæger,
2. manglen på kvalificerede kandidater til professoratet i tandregulering,
3. de oplagte kvalifikationer hos den nye professor i tandregulering,
4. andre lande har på samme måde slået disse fagområder sammen under ét professorat.«

Disse eksempler synes at vise, at finansudvalget er i færd med at »flytte grænsepæle«, – at udvide sit indflydelsesområde gennem en tættere interesse for de politisk-administrative hensigter bag bevillingsansøgningerne.

1.3. Reform nødvendig

Finansudvalgets arbejdsform ved behandlingen af finansloven synes derimod ikke at have ændret sig i mange år, selv om finanslovforslaget er blevet væsentlig mere omfattende i takt med den stærke stigning i det statslige aktivitetsniveau og i antallet af offentlige opgaver, der afspejles i finansloven.

På denne baggrund forekommer det mig, at tiden må være inde til at finanslovbehandlingen i folketinget tages op til nyvurdering. Jeg har selv i en periode været medlem af finansudvalget og kan bevidne, at den opgave, det er for det enkelte medlem at få overblik over en ministerområdeparagraf kan være særdeles vanskelig. Ja, det nærmer sig fiktion at tro, at det enkelte finansudvalgsmedlem overhovedet er i stand til at få et så kvalificeret kendskab til sit område, som det i dag må forekomme ønskeligt. Dette skal ikke opfattes, som en underkendelse eller kritik af finansudvalgsmedlemmernes indsats, men som en konstatering af, at de rammer, der eksisterer for folketingets behandling af finansloven er utilfredsstillende, og at tinget burde instituere nye behandlingsformer for statens budget, finansloven, men hvordan?

2. Nabolande

Såvel i Det norske Storting som i Den svenske Riksdag er sektorud-

valgene inddraget i behandlingen af statsbudgettet. Medens det danske statsbudget i h.t. grundloven skal vedtages i lovform, bliver statsbudgettet i Norge og Sverige fremlagt som sådan og vedtages i en form, som minder om en dansk folketingsbeslutning.

Det fremgår af Stortingets forretningsorden § 19, at »Fagkomitéerne skal så langt der er råd samle sine budgetforslag i et hefte. Samleinnstillingerne skal i tillæg til et forslag i de enkelte saker gi en samlet vurdering af den budsjetpolitik som føres på området, herunder langtidsbudsjettene og en kort redegjørelse for eventuelle endringer som komiteen foreslår og for dissensforslag« ...

Af den svenske riksdagsordningens § 7 fremgår det indirekte, at utskottet behandler budgettet: »Annat ärende än budgetpropositionen får delas mellan två eller flera utskott endast om särskilda skäl föranleder det,« ... og de fremgår i øvrigt af den almindelige beskrivelse af utskottenes opgaver.

Såvel i Norge som i Sverige er det altså fastlagt, at fagudvalgene skal behandle budgettet, og der er ligeledes formulerede regler for det samspil, der skal være mellem finanskomitéen – finansutskottet og fagkomité-fagutskott.

2.1. Norge

I stortinget fremlægges det kommende års finansbudget inden fire dage efter stortingets sammentræde – almindeligvis den første søgnedag i oktober måned ... Efter finansministerens finanstale, hvor han kommenterer hovedpunkterne i budgettet – oversendes budgettet til behandling i stortingets fagkomiteer. Finanskomiteen skal inden udgangen af oktober fremlægge en »tilrådning« om stats- og nationalbudgettet, der så sammen med budgettet og finanstalen er grundlaget for stortingets finansdebat, der er en generel debat om de mere principielle økonomiske og finansielle problemer.

Stortingets finanskomité behandler indtægtssiden. Fagkomiteerne arbejder med udgiftssiden på »særbudsjettet« – det, der her i landet kaldes ministerområdeparagraffer eller finanslovsparagraffer – i nogle uger. Komiteerne kan stille ændringsforslag til budgettet, hvorefter budgetforslaget med ændringsforslag går til endelig behandling i stortinget.

2.2. Sverige

I Den svenske Riksdag praktiseres en ordning noget lignende den

norske. Finansbudgettet fremlægges i rigsdagen i begyndelsen af januar, hvorefter det overgives til finansutskottet til »granskning«. D.v.s. der foretages en vurdering af budgettets hovedposter, som i en betænkning til rigsdagen er grundlag for finansdebatten, der finder sted i begyndelsen af marts. Facutskottene behandler derefter indtil ca. 1. juni de enkelte budgetdele – hvad der her i landet kaldes ministerområdeparagraffer – og kan stille forslag til ændringer i deres budget. Sådanne ændringsforslag går direkte til behandling og afgørelse i rigsdagens plenum. Finansutskottet skal i sin endelige betænkning i juni sammenstille budgettal og de ændringer, som rigsdagen har vedtaget, eller indstillinger fra de forskellige facutskott og dermed give en oversigt over det endelige budget.

Der er i Sverige overvejelser i gang om ændringer i denne procedure for at imødegå den risiko, der under det eksisterende system er, for at rigsdagen kan miste overblikket over budgetbehandlingen. Det er tydeligt, at der ikke er tanker om at fratage sektorudvalgene (facutskottene) deres arbejde med budgetbehandlingen. Derimod er der overvejelser i retning af en bedre koordinering mellem finansutskott og »facutskott«. Dog synes tanken om at gøre finansutskottet til et överutskott ikke at vinde gehør.

3. Overvejelser om ændringer

I modsætning til Norge og Sverige, hvor finansudvalgene må dele indflydelsen på budgettet med fagudvalgene – ja, i Sverige endog uden nogen indflydelse på ændringsforslag fremsendt fra fagudvalgene til afgørelse i parlamentet, er det danske finansudvalg enerådende for udvalgsbehandlingen af budgettet. Det har dog den åbenbare svaghed, at statsbudgettet nu er så omfattende, at det kan betragtes som en umulig opgave for 17 folketingmedlemmer at overskue dette.

Den stigende offentlige aktivitet med deraf følgende stigende skattetryk og det almindelige krav om størst mulig kontrol med statens indtægter og udgifter må føre til overvejelser over, hvorvidt folketingets indsigt og kontrol med statens budget og regnskab er tilfredsstillende.

Det kan ikke anses for at være tilfældet, hvad der i de senere år har været eksempler på, jvf. den såkaldte postskandale. På denne baggrund ligger det lige for at overveje, om finansudvalget ved en mere hensigtsmæssig arbejdsform kunne sikre en bedre finanslovbehandling?

Der findes efter min erfaring ikke mulighed for at pålægge finansudvalgets medlemmer en større arbejdsindsats. Det ville betyde, at medlemmerne i endnu højere grad, end tilfældet er i dag, måtte koncentrere sig om finanslovarbejdet med risiko for at miste kontakten med det øvrige arbejde i tinget – hvilket ikke synes hensigtsmæssigt hverken for finansudvalgsmedlemmerne eller for folketinget.

En styrkelse af finansudvalgets sekretariat, således at der ansættes flere medarbejdere evt. som en slags personlige sekretærer for finansudvalgsmedlemmerne med henblik på en egentlig budgetbehandlingsopgave, synes ikke at stemme med dansk tradition og ville endvidere kunne medføre, at der blot herved blev indskudt endnu et embedsmandseftersyn, og at den tættere parlamentariske styring og kontrol, som måtte ønskes, derved kunne blive en fiktion. Heller ikke synes det muligt at sikre finansudvalget en længere periode til behandling af finansloven.

I h.t. grundlovens regler skal finanslovsforslaget være forelagt senest 4 måneder før finansårets begyndelse. Det er næppe realistisk at pålægge finansministeren at forelægge forslaget før 15/8 – som med finansår 1/1–31/12 giver folketinget godt 4 måneder til budgettets behandling. En fremrykkelse af forelæggelsen ville medføre større usikkerhed omkring budgettet, alene fordi der ville være større tidsmæssig afstand fra forberedelsen til budgetperiodens begyndelse.

3.1. De stående udvalg ind i behandlingen af finansloven

Det vil derimod være muligt at inddrage de stående sektorudvalg i behandlingen af finansloven.

Det kunne gøres ved, at finanslovens enkelte paragraffer oversendtes til behandling i de respektive stående udvalg. Som tidsterminerne nu er i folketinget, kunne dette ske straks efter finanslovens forelæggelse ca. 15/8. Når folketingsåret begynder 1. tirsdag i oktober, vælges udvalgene pånyt, og der *skal* ske en 1. behandling af det genfremsatte finanslovsforslag i tinget. Sektorudvalgene ville, trods denne formelle afbrydelse, få 2-3 måneder til endelig behandling af »deres« finanslovsdel.

En sådan ændring ville kunne medføre, at finansudvalgets behandling af finansloven ville antage karakter af en *overordnet prøvelse* af udgifts- og indtægtsrammer og evt. en detailgennemgang af de dele af budgettet, hvor finansudvalget er »sektorudvalg«, medens den egentlige detailbehandling af ministerområdeparagrafferne ville finde sted

i de andre stående udvalg (sektorudvalgene).

Ud fra dette mønster kan der opstilles følgende model: Såvel finansudvalg som sektorudvalg tilstilles finanslovforslaget ca. 15/8. Finansudvalget starter den overordnede prøvelse af forslaget. Sektorudvalgene gennemgår fra ca. 15/8 til ca. 10/11 deres respektive finanslovparagraffer, stiller spørgsmål, behandler indkomne svar, afholder samråd med ministeren, o.s.v. De overtager altså den detailbehandling, der nu sker i finansudvalget. Sektorudvalgene tilstilles de af ressortministeren på dette tidspunkt udarbejdede ændringsforslag, ligesom udvalgene kan stille egne ændringsforslag. Efter endt behandling f.eks. 10. november, oversender sektorudvalgene forslaget med motiverede ændringsforslag til finansudvalget til dets endelige behandling og indføjelse i finansudvalgets betænkninger til (såvel 2. som) 3. behandling i folketinget.

Finansudvalget kan i betænkningen give de kommentarer til sektorudvalgenes forslag, som medlemmerne måtte ønske, og vedtagelse i folketinget efter afstemninger ved 3. behandling kunne ske som sædvanligt.

Det kunne overvejes at lade sektorudvalgene afgive betænkning direkte til folketinget, således at tinget ville modtage en delbetænkning over hvert sektorudvalgs område, som det sker i stortinget i Norge og i Sveriges rigsdag. En sådan fremgangsmåde synes dog vanskeligt at kunne tilpasses grundlovens system, som bygger på »den af folketinget vedtagne finanslov« – grundlovens § 46, stk. 2. Selvom der vel kunne etableres en teknik, hvor en samlet endelig vedtagelse kunne finde sted efter vedtagelse af hvert enkelt sektorbudget, forekommer en sådan fremgangsmåde ikke hensigtsmæssig og lidet stemmende med såvel grundloven som tradition.

Finansudvalget kunne med sådanne ændringer frigøres for detailbehandling af de enkelte finanslovparagraffer og dermed have flere ressourcer til den generelle behandling af finansloven, som i de senere år er gledet mere og mere i baggrunden – overskygget bl.a. af de hundreder af ændringsforslag.

3.1.1. Fordele

De stående udvalg – sektorudvalgene – ville gennem en sådan udvidelse af deres arbejdsområde erhverve en detailviden om budgetter, finanslov, tillægsbevillingslov og statsregnskab, som ville komme udvalgene tilgode såvel i deres lovgivningsarbejde som i deres kontrolfunktion over for administrationen og give folketinget en dybere indsigt i statens budget.

3.1.2. Betænkeligheder

Imod en ændring af det bestående system kan og vil formentlig blive anført, 1) at hvad der nu har været praksis i 135 år, bør ikke ændres – og 2) at finanslovbehandlingen ved at blive delt mellem finans- og sektorudvalg vil blive uoverskuelig. 3) Endvidere vil det kunne anføres, at der vil kunne opstå uenighed mellem sektorudvalg og finansudvalg, f.eks. om prioritering, og at sektorudvalgene kan udvikle sig til pressionsgrupper, der f.eks. ønsker en mere central økonomisk placering af netop deres udvalgsområde.

Til argumentet om traditionens betydning er kun at anføre, at medmindre der bag traditionen gemmer sig nogle reelle hensyn til behandlingen af finansloven, bør traditionen i sig selv ikke veje tungt. Tradition eller indarbejdede former bør ikke blive en hæmsko for nytænkning og ny metode. Der ses ikke i denne sammenhæng at være særlige hensyn at tage.

Der vil måske være en risiko for, at en ny form for behandling af finansloven i en indkøringsfase vil forekomme mere uoverskuelig end den gammelkendte.

Nye former og arbejdsgange vil skulle indarbejdes. De personer, der i dag er de ansvarlige for finanslovbehandlingen, såvel politikerne som embedsmænd i finansudvalgssekretariatet og i ministerier vil stå overfor en vanskelig udfordring. De stående (sektor)udvalg og ikke mindst disse udvalgs sekretærer vil få en ny arbejdsopgave. Og udvalgenes arbejdsopgaver vil få en anden vægtfordeling: Medens behandlingen af de henviste lovforslag m.v. – herunder altså, efter en evt. nyordning, også de henviste finanslovsparagraffer, vil uvægerligt betyde at visse udvalg må nedprioritere deres virksomhed omkring Alm. del. Dette har efter min opfattelse ikke nødvendigvis den følge, at udvalgenes indsigt og kontrol med forvaltningen desårsag blive mindre intensiv. Udvalgene vil netop med den snævre indsigt i finansloven generelt skaffe sig et bedre overblik over deres emneområde.

Til argumentet om udvalgene som pressionsgrupper: Der vil i udvalgene være forskellig opfattelse hos de enkelte partier om hvorvidt der burde være større eller mindre bevillinger til dette eller hint. Disse meningsforskelle er jo også nu til stede i finansudvalget, hvad antallet af ændringsforslag ved den årlige 3. behandling af finansloven vidner om. Der kan næppe opstilles tungtvejende argumenter for, at sektorudvalgenes behandling af »deres« finanslovsparagraf skulle medføre hverken et stærkere udgiftspres eller en vanskeligere 3. behandling af finansloven i folketinget, idet det forudsættes, at

finansudvalget skal være det koordinerende udvalg – og som nu afgive betænkning med ændringsforslag.

De detaljerede regler omkring en ny procedure vil naturligvis kræve en højere teknisk vurdering i et udvalgsarbejde mellem folketinget og finansministeriet.

3.2. Finansudvalgsbehandlingen af aktstykker

Hvis folketinget skulle beslutte at inddrage sektorudvalgene i behandlingen af finansloven, er det nærliggende at vurdere, hvorvidt en tilsvarende regel også skulle gælde vedr. finansudvalgets behandling af aktstykker, se bilag 6.

Det er alene finansudvalget, der i dag tager stilling til de af ministeren fremsendte aktstykker, som for størstedelens vedkommende er konkrete bevillingsansøgninger. Kun hvor dette ønskes af et finansudvalgsmedlem, kan sagen rejses i tinget. Det forekommer yderst sjældent, at finansudvalget hører et andet udvalg. Derimod sker det som omtalt ovenfor, at udvalget udbeder sig oplysninger, som kan være tilgået et andet udvalg, og der er ofte nær kontakt mellem finansudvalgsmedlemmer og medlemmer af andre udvalg vedrørende aktstykker.

Det synes ikke at være hensigtsmæssigt eller nødvendigt for en tilstrækkelig belysning af aktstykkeproblemer at inddrage sektorudvalgene i behandlingen af aktstykker. De oplysnings- og koordineringshensyn, der måtte være, synes ikke at give anledning til problemer.

4. Forslag til ændring af forretningsorden for folketinget

Til § 10:

I § 10, stk. 2 ændres 2. pkt. således: »Forslag til finans- og tillægsbevillingslov henvises til finansudvalget og herudover til de i § 7, stk. 1, nr. 3-4-5-6-8-10-11-12-13-15-16-18-19-20-21 og 22 nævnte udvalg, for så vidt angår de for disse udvalg relevante paragraffer.«

Til § 18:

Som nyt stk. 3 indsættes: »De stående uvalg, der er inddraget i behandlingen af finansloven og tillægsbevillingslov, jvf. § 10, stk. 2, 2. punktum, kan udarbejde ændringsforslag vedrørende deres om-

råde (finanslovsparagraf). Sådanne ændringsforslag fremsendes til finansudvalget, der med dette udvalgs bemærkninger indarbejder ændringsforslagene i finansudvalgets betænkning til finanslovens 3. behandling.«

Til § 18:

Stk. 3 bliver stk. 4.

Bemærkninger:

De foreslåede ændringer har til hensigt at inddrage de stående sektorudvalg i behandlingen af finansloven. Med hensyn til de dele af budgettet, der ikke direkte kan henføres til et sektorudvalg, f.eks. statsministeriet og grønlandsministeriets budget, vil sådanne alene skulle behandles i finansudvalget.

Den foreslåede nyordning betyder, at de stående sektorudvalg inddrages i den årlige budgetbehandling, men fastholder og udbygger finansudvalgets stilling som koordinerende udvalg i folketingets styring af statens finanser. Der vil ikke kræves en ændring af formen for folketingets behandling af finansloven, men nyordningen kunne give anledning til overvejelser over, om det ville være hensigtsmæssigt at opdele finanslovdebatten ved 3. behandling, således at ministerområdeparagrafferne kom til behandling og afstemning hver for sig. Dette ville give tinget en mulighed for en samlet debat om f.eks. undervisningsområdet – på baggrund af det forelagte finanslovsforslag og de dertil stillede ændringsforslag.

(En lignende opdeling af finanslovdebatten er tidligere forsøgt, men blev opgivet igen – formentlig fordi den var tidsat ved finanslovens 1. behandling, hvor der ikke skulle træffes beslutninger, og derfor ikke opnåede tingets bevågenhed.)

KAPITEL VIII

Retlige problemer: Folketinget, de stående udvalg og ministeransvaret

1. Folketinget og udvalgene

Et folketingsudvalg har ikke nogen kompetence til endeligt at handle på folketingets vegne i lovgivningsanliggender eller i øvrigt træffe beslutninger på folketingets vegne (med de selvfølgelige undtagelser der måtte vedrøre folketingets/udvalgenes administration). Denne hovedregel brydes dog af den grundlovssædvane, hvorefter finansudvalget udøver en bevillingsret som kan betegnes som værende af lovgivningslignende karakter. Endvidere har folketingets markedsudvalg i henhold til EF-tiltrædelseslovens § 6, stk. 2, den særlige stilling, at regeringen er forpligtet til at underrette udvalget 'om forslag til rådsvedtagelser der bliver umiddelbart anvendelige i Danmark, eller til hvis opfyldelse folketingets medvirken er nødvendig'.

Markedsudvalgets særlige kompetence til at få forelagt regeringens forhandlingsoplæg er dog ikke af lovgivningsmæssig karakter, men må snarere betegnes som en forudkontrollerende virksomhed der består i, at udvalget kan acceptere eller ikke acceptere regeringens forhandlingsoplæg. Bestemmelsen giver folketinget en udtrykkelig hjemmel for en parlamentarisk kontrol med regeringens EF politik – herunder med forslag til rådsvedtagelser, der nødvendiggør ændring i danske love, eller som finder direkte anvendelse i Danmark.

Men hverken finansudvalget, markedsudvalget eller andre udvalg har dog selvstændigt beslutningsinitiativ. Deres beføjelser af administrativ art udstrækker sig kun til at acceptere eller undlade at acceptere, hvad regeringen måtte forelægge.

Udvalgsreformen i 1972 tilsigtede ikke nogen ændring af forholdet mellem den lovgivende og den udøvende magt, og det blev ikke forudset at noget sådant kunne indtræffe.

Magtfordelingsprincippet, der er kommet til udtryk i grundlovens § 3: »Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos

domstolene«, blev ikke inddraget som et element i forhandlingerne.

Selv om grundlovens § 3 i nutiden formentlig overvejende opfattes som en principerklæring, er ideen bag bestemmelsen stadig levende og anses for noget grundlæggende i den danske forfatning. Og der er ingen tvivl om, at magtfordelingstanken stadig af de fleste folketingsmedlemmer føles som noget rigtigt og efterstræbelsesværdigt, fordi magtfordelingsprincippet formodes at være en garanti for, at der i samfundet eksisterer den balance mellem magtfaktorerne, der medvirker til at give borgerne den tryghed, der er en forudsætning for det demokratiske system, – for folkestyret.

At dette syn på magtfordelingsprincippet stadig holdes i hævd hos partierne i folketinget, kan der findes adskillige eksempler på: Debatten om Fiskebækbroen i 1974,[1] drøftelserne vedrørende ændring af aftaleloven i 1975,[2] og er senere kommet frem i forbindelse med behandlingen af udlændingeloven i 1983.[3] I juli 1984 er spørgsmålet igen oppe i debatten, foranlediget af den såkaldte Harpoon-missil sag, hvor forsvarsudvalgets flertal i en beretning opfordrer ministeren til at tilbagetrække en anklage mod en bestemt person. Sagen er ikke afklaret juli 1984 (beretning fra forsvarsudvalget af 29/6 1984 og notat fra justitsministeriet af 26/6 1984.)

Med reformen i 1972 fik de stående udvalg en indsigtsmulighed »til at holde sig a jour med udviklingen inden for deres område«. Denne mulighed, som er blevet udnyttet i de fleste udvalg, har utvivlsomt betydet, at nogle (de fleste) udvalg er rykket nærmere ind på livet af administrationen – den udøvende magt – end nogensinde tidligere siden grundloven af 1849.

1.1. Er udvalgene magtfaktorer?

På denne baggrund kan det have interesse at vurdere, hvorvidt udvalgsmedlemmerne, de partipolitiske modsætninger til trods, betragter sig – udvalget – som en homogen enhed, der ønsker at hævde en magt – eller indflydelse – over for ministeren, eller udadtil. Sagt på en anden måde: Har udvalget et ønske om at være en magtfaktor? Findes der en udvalgsloyalitet, som rækker på tværs over skellet: Regeringspartimedlemmer – oppositionsmedlemmer? Og – hvis det er tilfældet – er det så noget nyt?

Jeg har ikke til belysning heraf foretaget interviewundersøgelser blandt udvalgsmedlemmer, fordi det ville være vanskeligt at formulere konkrete spørgsmål, og fordi

spørgsmål af en så subjektiv karakter som det måtte blive, ikke efter mit skøn ville medføre svar, der kunne afklare problematikken.

Den vurdering af udvalgene, der er beskrevet her, er baseret på det gennemgående materiale, og på min egen opfattelse af udvalgsarbejdet som mangeårigt medlem af flere stående folketingsudvalg.

Ovennævnte spørgsmål lader sig ikke besvare éntydigt. Udvalgene er vidt forskellige. De arbejder ikke på samme måde, måske fordi opgaverne er forskellige eller/og fordi udvalgene hver for sig har udviklet en speciel arbejdsform. Men det er næppe forkert at antage, at der i udvalgene lidt efter lidt er opstået en slags solidaritet, der måske kan kaldes udvalgshævdelse, som er udtryk for et – bevidst eller ubevidst – ønske om at udvalgene skal opfattes som magtfaktorer. Heri er ikke noget mærkeligt eller odiøst. Folketinget har opstillet rammerne, formelt i henhold til forretningsordenens § 7, materielt ved at tilvejebringe faste udvalgslokaler, fast akademisk uddannet sekretær, brevpapir med påtrykt: Folketingets ... udvalg o.s.v.

Udvalget er blevet en institution. De fleste MF'ere befinder sig vel i denne institution. Det gælder såvel regeringsparti som oppositionspartimedlemmer. Udvalgsmedlemmerne har med de stående udvalg fået en stærkere platform for deres politiske arbejde. Først og fremmest gennem den mulighed for indsigt og kontrol med regering og administration, som finder sted i udvalgenes Alm. del, men også derved, at udvalgene kan bruges som base for indsamling af oplysninger. Det bedste bevis på, at de stående udvalg er værdsat hos udvalgsmedlemmerne, ses jævnligt derved, at politikerne i pressen lader sig benævne: formand for folketingets ... udvalg, eller medlem af folketingets ... udvalg. Jeg mener udvalgene er blevet magtfaktorer, og de er bevidste derom, og der er i de fleste udvalg en udvalgsloyalitet, der ikke kendtes i de tidligere ad-hoc udvalg.

Men udvalgenes stilling i forhold til folketinget er ikke ændret, hverken formelt eller reelt:

Udvalgene kan ikke pålægge ministrene nogen forpligtelse, som disse ikke allerede har i henhold til grundloven, er pålagt dem ved lov, i folketingets forretningsorden, i ministeransvarlighedsloven eller i henhold til deres stillings karakter.

Udvalgene kan ikke heller løse en minister fra en forpligtelse, som er pålagt denne af folketinget. Dette synes at stemme med såvel hidtidig teori som med praksis.

1.2. Udvalg som mini-folketing?

Men der er i hvert fald et undtagelsestilfælde, hvor et folketingsudvalg synes at have givet ministeren rygdækning til at undlade at gøre, hvad folketinget havde pålagt denne, og således har optrådt som et slags mini-folketing. Den 2. maj 1978 vedtog folketinget følgende folketingsbeslutning: »Folketinget opfordrer regeringen til at gennemføre en tilbundsgående undersøgelse af et arealindvindingsprojekt (Økonomi, natur, miljøforhold, fiskeri m.v.) omfattende nr. 21 i fortegnelsen over vådområder i Danmark, farvandet syd-øst for Fejø og Femø«.

I svar af 21. maj 1980 på et spørgsmål fra miljø- og planlægningsudvalget om hvorledes det går med sagen, oplyste miljøministeren, at han under bl.a. hensynet til størrelsen af udgifterne ved en undersøgelse ... »finder det rigtigt at undlade at gå videre med projektet« ... Efter samråd i udvalget d. 4. juni 1980 traf ministeren afgørelse om, »at det planlagte projekt ikke skulle fremmes«. Her refereret fra justitsministerens svar på spørgsmål fra finansudvalget af 26/11 1982. Og det tilføjes i svaret herefter at: »der er ikke siden stillet yderligere spørgsmål om sagen«. Denne sag illustrerer atter engang spørgsmålet:

I hvilket omfang og på hvilken måde binder en folketingsbeslutning den pågældende minister og hvordan kan ministeren tænkes at blive løst fra forpligtelsen?

Som udgangspunkt gælder utvivlsomt, at ministeren politisk er forpligtet til at opfylde folketingsbeslutningens hensigt. Måske gælder der også en retlig forpligtelse, der dog næppe kan tænkes statueret.

Hvor længe gælder forpligtelsen? Binder beslutningen også efter et valg, eller såfremt et andet flertal uden valg manifesteres? Kan det tænkes, som det måske er tilfældet i den konkrete situation med landindvindingsundersøgelsen, at en folketingsbeslutning kan blive aktuel, og at pligten for ministeren til at efterleve den ikke længere er til stede? Det falder imidlertid udenfor denne afhandlings emne at søge disse spørgsmål belyst i almindelighed.

Eksemplet viser også, hvor vanskeligt det er at skelne mellem et politisk og et retligt ansvar. Der kan måske tænkes situationer, hvor en minister ved folketingsbeslutning pålægges en pligt til at sætte noget i værk, som tredjemand kan kræve at få opfyldt. Det er derimod vanskeligt at konstruere et eksempel, hvor folketinget ved ikke-opfyldelse af en folketingsbeslutning ved rigsretssag mod ministeren kunne tænkes at søge et retligt ansvar placeret. Noget sådant kunne måske være forekommet i forfatningens første årtier, hvor rigsdagens indsigt i og kontrol med forvaltningen var ringe. I dag har folketinget en indsigts- og kontrolmulighed, som synes at udelukke at en situation skulle komme dertil. Og netop den praksis, der har udviklet sig i de stående udvalg Alm. del, understreger dette.

Handlingsforløbet som kort beskrevet ovenfor viser, at miljøministeren af udvalget er afæsket skriftligt svar, at han derudover har deltaget i samråd om sagen og derefter truffet afgørelse om ikke at følge folketingsbeslutningen.

Ministerens indstilling eller synspunkt har åbenbart mødt forståelse i udvalget, – ellers ville han næppe have truffet afgørelsen. Formelt er ansvaret ministerens. Men udvalget kommer til at virke som garant for, at ansvar ikke vil blive (blev) søgt placeret.

Resultatet i denne sag blev, at folketingsbeslutningen arkiveredes, uanset den ikke blev opfyldt eller ophævet.

Hvordan skal miljø- og planlægningsudvalgets reaktion vurderes? Har udvalget reelt handlet på folketingets vegne ved at »lade sagen passere«? Ja, det må antages. Udvalget har, før samrådet, rejst spørgsmål om sagen. Udvalget har haft samråd med ministeren herom. Udvalget har ved ikke at intervenere sat sig i folketingets sted og reelt slået en streg over en tidligere vedtaget folketingsbeslutning. Om sagen har været drøftet i partigrupperne vides ikke.

Er en sådan praksis stridende mod forfatningen eller folketingets forretningsorden?

Det forekommer kunstigt at anstille den betragtning, at folketinget altid ved særlig folketingsbeslutning skulle »ophæve« en tidligere vedtaget beslutning, som måtte være blevet uaktuel, eller som et (nyt) flertal ikke ønsker ført ud i livet. En sådan formalistisk regel kunne indebære, at hvert nyt folketing, hvor flertallet måtte være skiftet, skulle starte med at rydde op i tidligere beslutninger.

Om antal vedtagne folketingsbeslutninger kan henvises til bilag 7 vedr. årene 1972-73 til 1981-82.

Det viser sig, at det årlige vedtagne antal folketingsbeslutninger svinger mellem 5 og 18, men med 10-15 vedtagne beslutninger som det almindelige. Heraf er langt hovedparten beslutninger, der vedrører traktatratification (godkendelse) eller sager, der vedrører indre folketingsanliggender, medens antallet af egentlige opfordringer eller bemyndigelser til regeringen vedr. lovinitiativer eller ændret administrativ praksis svinger mellem 0 og 5 i de undersøgte folketingsår. Heraf er endog nogle der nærmest har karakter af »statements«. Problemet er således ikke talmæssigt stort.

Der må skelnes skarpt mellem på den ene side love, og på den anden side folketingsbeslutninger og vedtagne dagsordener. En folketingsbeslutning såvel som en dagsorden skaber kun i helt usædvanlige situationer rettigheder for borgerne. Der vil formentlig ikke kunne tænkes tilfælde, hvor borgerne kan støtte ret alene på beslutning eller dagsorden, medmindre en sådan måtte henvise til allerede gældende

retsregler i lov eller anordning. I et sådant tilfælde vil der være tale om situationer, hvor folketinget tilkendegiver sin opfattelse af, hvordan den udøvende magt skal administrere et bestemt anliggende, der forud er lovgivet om.

Det synes således ikke at kunne fastslås, at udvalget ved – som i det ovenfor anførte eksempel – at acceptere ministerens hensigt handler i strid med grundlov eller folketingets forretningsorden, men der er tale om en ny »praksis«. Det er op til folketinget at afgøre, hvorvidt en sådan udvikling er ønskelig.

At ministeren i denne situation har brugt udvalget til at vurdere, hvordan folketinget forventelig ville reagere på sagen, er tydeligt. Derved er udvalget, uden nogen formel kompetence, kommet til at virke som et minifolketing.

Har ministeren i en sådan situation fået skubbet eller flyttet ansvaret over på udvalget? Formelt er svaret nej. Ministeren kan ikke frigøre sig fra ansvaret ved at få udvalgets/udvalgsflertallets accept af sin indstilling, – fordi et udvalg ikke uden særlig hjemmel har kompetence til at handle på folketingets vegne.

Men der kan anstilles den betragtning, at udvalget ved at blande sig i sagen overtager den forpligtelse ministeren ellers ville have haft til at gå til folketinget og der blive løst fra folketingsbeslutningens pålæg. Det er under enhver omstændighed utænkeligt, at folketinget på baggrund af handlingsforløbet i denne sag senere kan hævde et politisk eller retligt ansvar for ikke-udførelse af folketingsbeslutningens indhold. Såfremt udvalget ikke havde blandet sig i sagen, ville ministeren have været i hvert fald politisk ansvarlig herfor.

Det må formodes, at dette eksempel er enestående. Der eksisterer ikke (endnu) nogen sædvane om folketingsudvalgs beføjelser til at »ophæve« virkningen af en af folketinget vedtagen beslutning.

Spørgsmålet er: Er en sådan sædvaneretsdannelse på vej?

2. Folketinget og anordningsmagten

I dette afsnit har jeg søgt kort at belyse omfanget af anordningsudstedelse og kort at gengive nogle elementære regler herom.

2.1. I hvilket omfang udstedes statslige forskrifter?

Der findes ikke nogen totalregistrering af statslige forskrifter. Senest

er der i Administrationsdepartementets publikationer: Statslige forskrifter for kommunernes virksomhed, Delredegørelse om distribution. Juni 1982, og samme: Delredegørelse om regelforenkling. September 1982, foretaget en totalregistrering af statslige forskrifter til kommunerne. Dette begreb forstået i denne sammenhæng som: Skriftlige meddelelser, uanset (retlig) form, der i et enkelt år (1980) er udsendt til alle kommuner og/eller amtskommuner, rettende sig mod kommuner og amtskommuner.

Der er ikke i denne kortlægning indeholdt forskrifter, som er udsendt til en »udlagt« statslig myndighed f.eks. politimestre, dommere, arbejdsformidlingskontorer, statsbaner, postvæsen eller andre statslige institutioner.

Trods denne begrænsning, som må formodes at afskære et meget væsentligt antal forskrifter, er der til kommunerne fra starten i 1980 udsendt ialt 792 forskrifter, heraf udgør bekendtgørelser 175, cirkulærer 161, cirkulæreskrivelser 97, resten er vejledninger, ankeafgørelser m.m.

2.2. Om anordningers hjemmel

Ved anordning forstås i det følgende en generel retsforskrift, som administrationen udsender med hjemmel i lov eller til nærmere gennemførelse af en lov.

Det må i henhold til grundlovens § 3 anses for at være regeringens opgave at udøve den magt, der består i at udføre de beslutninger, som lovgivningsmagten fastlægger ved lov. Om der i grundloven er tillagt regeringen en særlig anordningsmagt ud over den, der har hjemmel i lov, er omdiskuteret. Den statsretlige teori er uenig herom, således mener Ross: »Grl. § 3 indeholder ikke hjemmel for en regeringsmagt til udstedelse af anordninger«, – »der ikke har hjemmel i lov«.[4] Max Sørensen har den opfattelse, at der i vor forfatning er »plads for en anordningsmyndighed, der er selvstændig i den forstand, at den ikke hviler på lov eller sædvane, men direkte på grundlovens bestemmelse om den udøvende magt«.[5] Men i praksis er problemet ubetydeligt, idet de allerfleste anordninger nu til dags har (eller skal have) hjemmel i lov enten direkte i skreven lov eller »stiltiende«, forstået således at hjemmel er forudsat i lov, (eller måske i forfatningssædvane). D.v.s. at ministeren er beføjet til at udstede generelle retsforskrifter (har måske endog pligt dertil, jfr. nedenfor), men disse forskrifter

skal holdes inden for den givne hjemmel. Som det formuleres af Mogens Moe: »Hver enkelt bestemmelse i anordningen skal kunne rummes i eller afledes af den bemyndigelse, som folketinget har givet«.[6] Hvis der opstår tvivl om administrationens fortolkning heraf, ligger den endelige afgørelse hos domstolene.

2.3. Kan en minister undlade at benytte en given hjemmel til anordning?

Hvor det i lov er fastslået, at visse personer, selskaber etc. har en rettighed eller en pligt, af hvad art det end måtte være, er det nødvendigt ved fortolkning af lovteksten, lovens forarbejder eller under hensyn til lovens formål at udfinde, om denne rettighed/pligt medfører en pligt til for ministeren straks at anordne de nødvendige praktiske regler desangående. Dette vil ofte være tilfældet. Når f.eks. de ved lov i juni 1982 gældende tilskudsregler for isoleringsarbejde ændres, er det ministerens pligt snarest efter sådan lovændring at udstede bekendtgørelse herom, hvori de bemyndigelser, der er givet ministeren i loven udmøntes. Situationen minder om en ministers pligt til at bekendtgøre en stadfæstet lov, idet det antages at have været folketingets mening i og med lovens vedtagelse. Ministeren vil ikke lovligt kunne udskyde sin anordning ud fra andre (evt. besparelsers) motiver, da dette ville stride mod lovgivers intention.

Går bemyndigelsen ud på, at der kan skabes retskrav eller pligt, men er bestemmelserne i lov eller forarbejder ikke 'tidsat' direkte eller stiltiende, ja, så har ministeren et selvstændigt skøn. Men en udsættelse, begrundet i uvedkommende hensyn, har formodningen imod sig. Også her må udgangspunkt tages i en fortolkning af lovbemyndigelsen.

Hvis lovteksten giver ministeren mulighed for at »skabe ordninger«, »yde tilskud«, »regulere« eller lign., stiller sagen sig anderledes. Her har lovgiver bemyndiget ministeren til at anordne, hvis han ønsker det, eller lade være. Denne type bemyndigelser er meget almindelige. Man kan vel beskrive dem som en folketingets blanco-bemyndigelse, ganskevist på et konkret område, men hvor ansvaret for, hvorvidt eller hvornår der skal udstedes generelle regler, overlades til ministeren. Der kan, og vil ofte, i lovens forarbejder eller i udvalgsbetænkning være fastlagt afgrænsninger for ministerens skøn. I hen-

hold til miljøloven,[7] der indeholder en lang række bemyndigelser, har ministeren udstedt 58 bekendtgørelser, medens 13 bemyndigelser ikke er udnyttet.

2.4. Kan en minister ændre en given anordning uden lovændring?

Svaret på dette spørgsmål »styres« af de under de i nr. 2.3. nævnte eksempler. Hvis en ændring ville betyde, at lovens formål, hensigt, dermed ville forstyrres, eller måske endog ændres, er svaret nej. Men har lovgiver ganske overladt til ministeren at afgøre, »anordne«, et bestemt anliggende, må ministeren frit kunne omgøre sine egne anordninger, uanset anordningen måske i nogen tid har skabt en ret/pligt i henhold til sin tekst. Det vil formentlig ikke fra en sådan rettighedshaver (eller en tredjeperson som måtte have fået fordel af en anordnet ret/pligt) kunne hævdes, at det engang opnåede gode var blevet en en (slags) ret, som kun kunne fjernes ved ændring af den til grund liggende lov.

2.5. Hvor længe gælder bemyndigelser

Medens det er reglen, at en bemyndigelse kan og måske skal udnyttes i umiddelbar forbindelse med lovens ikrafttræden – i visse tilfælde endog før – er forholdet mere usikkert, når der er gået lang tid fra lovens tilblivelse.

Også her må naturligvis lovens formål og en fortolkning af den konkrete bemyndigelse være fornøden. Men udgangspunkt for vurderingen må være, at bemyndigelsen er gældende uden nogen tidsbegrænsning.[8]

En særlig situation opstår, såfremt bemyndigelsen er vedtaget af et bestemt flertal i folketinget med det formål at føre netop dette flertals forslag ud i livet, og bemyndigelsen er givet til den siddende minister, der har dette flertals tillid. Her kan opstå den situation, at bemyndigelsen af en senere minister af anden politisk observans med et andet flertal i ryggen ved ny anordningsudstedelse kan benyttes efter andre retningslinier end af det oprindelige flertal forudsat, specielt hvis bemyndigelsen er givet uden de bånd i forarbejder eller betænkning, som må siges at være sædvanlige.[9] En sådan situation bør dog næppe give anledning til principielle betænkeligheder. Bemyndigelserne gives jo til embedet – ikke til hr. eller fr. N. N.

Modsat mener Ernst Andersen at domstolene må kunne erklære

udstedelsen af en sådan anordning for grundlovsstridig.[10] Dette synspunkt forekommer uacceptabelt. Folketinget ved jo, at der er en risiko ved at give bemyndigelser. Og tinget kan – hvis det bliver opmærksom på en »uheldig« anordning, og det vil tinget jo blive, såfremt sagen har blot nogen betydning – afæske ministeren forklaring om sagen evt. forlange anordningen ændret og kan naturligvis vedtage et lovforslag, der fjerner eller ændrer bemyndigelsen, hvorefter også anordningen er bortfaldet. Hvis det flertal, der i sin tid gav bemyndigelsen, ikke længere er til stede, og har den siddende minister flertal bag sig i sin administration, – ja, så er sagen politisk enkel: Flertallet affinder sig med eller er måske endog særdeles tilfreds med den nye anordning som udstedes.

Domstolene vil i henhold til Grl. § 63, hvis sag rejses, prøve den nye anordnings hjemmel, og hvis sådan ikke findes at være til stede, vil domstolene i det konkrete tilfælde underkende anordningen. Herved »tvinges« det nye flertal til en lovændring, såfremt det ønsker at fastholde sin hensigt.

Poul Meyer har i Centraladministrationen 1848-1948 s. 239 om problemet skrevet: »Kun hvor regeringen fældes på grund af sin administration af bemyndigelsesloven eller bringes til at ændre retningslinierne for dens administration, vil der kunne blive tale om, at domstolene vil underkende de anordninger, som indtil dette sker, er udstedt, idet det i så fald har vist sig, at de er udstedt under urigtige forudsætninger«. Dette mener jeg er forkert. En domstol vil kunne prøve enhver anordning og underkende denne, hvis hjemmelen ikke er i orden, uanset hvad opfattelsen er hos folketingets flertal.

3. De stående udvalgs indsigt og kontrol med ministrenes generelle styring og de af folketinget givne anordningsbemyndigelser

3.1. Lovhjemlet indsigt

Der findes et begrænset antal lovbestemmelser, hvori det er pålagt ministeren at orientere eller indhente et bestemt udvalgs samtykke – eller at forelægge bestemte afgørelser for et udvalg, før de endeligt træffes af ministeren. (De nedenfor nævnte eksempler intenderer ikke at være en ganske udtømmende opregning). Der kan være tale om afgørelser af generel karakter, såsom udstedelse af anordninger,

såvel som forhold vedrørende konkrete enkeltafgørelser. Indtil udvalgsreformen i 1972 var sådanne opgaver henlagt til såkaldt »uegentlige folketingsudvalg«, heraf var 7 nedsat i henhold til lov: 1) valutaudvalget, 2) sukkerudvalget, 3) toldudvalget, 4) Marshallgaveudvalget, 5) udvalget angående det civile beredskab, 6) udvalg om internationalt udviklingssamarbejde og 7) udvalg i henhold til lov om læskedrikke (»øldåseudvalget«). Af disse er kun to tilbage. De andre er i den mellemliggende tid nedlagt.

Om valutaudvalget – der har eksisteret siden 1957, hedder det i lovens § 13: »Over for dette udvalg skal vedkommende minister redegøre for mere betydende foranstaltninger som gennemføres i medfør af lovens bestemmelser.[11]

Udvalgets aktivitet synes nu at være særdeles begrænset for så vidt angår valutabestemmelserne, hvor udvalget ved ændringer af mere betydende foranstaltninger skal orienteres. Der har kun enkelte gange i de senere år været forhandlinger i udvalget med ministeren. Om ind- og udførsel af varer, se nedenfor under 4.1.

Om udvalget for det civile beredskab hedder det i lovens § 2, stk. 3: »Det påhviler statsministeren over for udvalget at redegøre for mere betydende foranstaltninger, som gennemføres i medfør af lovens bestemmelser, ligesom der til udvalget skal afgives en årlig beretning om det inden for det samlede civile beredskab udførte arbejde«.[12]

I årene efter 1972 er i et begrænset antal love hjemlet en indsigt for stående udvalg. Her skal nævnes følgende eksempler: I lov om varmeforsyning af 1979 § 38 (efter ændringsforslag) hedder det: »Ministeren skal over for folketingets energipolitiske udvalg redegøre for mere betydende foranstaltninger, som påtænkes gennemført i medfør af loven«.[13] I betænkningen til forslaget siger udvalget, at denne redegørelse skal ske forudgående.[14] I lov om elforsyning hedder det i § 2: Handelsministeren holder folketingets energipolitiske udvalg orienteret om alle væsentlige forhold vedrørende landets elforsyning.[15]

I lov om sikkerhedsmæssige og miljømæssige forhold ved atomanlæg m.v. § 3, stk. 3 pålægges det miljøministeren at underrette »vedkommende folketingsudvalg om alle væsentlige forhold af sikkerhedsmæssig og miljømæssig karakter vedrørende de i § 1 nævnte anlæg«.[16]

Den orienteringspligt, der her pålægges ministrene, synes nærmest at være af mere almindelig karakter, f.eks. om udviklingen på områ-

det, men kan også vedrøre udstedelse af generelle retsregler, således f.eks. i lov om anvendelse af sommertid.[17] Udvalgene har en særegen hjemmel til at kræve sådan orientering, og det må antages, som det konkret er fastsat i loven om sommertid, at det har været lovgivers mening, at orienteringen skulle foregå så betids, at udvalgene efter orienteringen skulle have lejlighed til at tilkendegive deres stilling. Givet er det, at ministeren med disse bestemmelser har fået pålagt et særligt ansvar for at holde udvalgene underrettet, og ministeren har en retlig forpligtelse til at dette sker.

(Et eksempel på, at ministeren skal afgive en årlig beretning til folketinget, men som kan have særlig adresse til eet bestemt udvalg, er omtalt foran i kap. III – 3.5.2. – landsplanredegørelsen).

3.1.1. Eventuelle følger ved ikke-orientering

Men hvad bliver følgen, hvis ministeren ikke opfylder sin orienteringspligt? Folketingets reaktion vil formentlig alene blive af politisk karakter, altså en tilkendegivelse et eller andet sted på skalaen fra mild »næse« til mistillid i h.t. grundlovens § 15. Men er der tale om helt afgørende »foranstaltninger« eller »undladelser«, vil sagen være omfattet af ministeransvarlighedslovens § 5. Derimod synes manglende orientering næppe at kunne bære en ugyldighedsvirkning. Hvis lovgiver havde ønsket at være afgørende instans, kunne lovens ordvalg være indrettet derefter, som tilfældet er i en række love, se nedenfor 4.

3.2. Indflydelse gennem udvalgsbetænkning

Det har i mange år været således, at folketinget, når det i lov har givet ministeren brede fuldmagter/bemyndigelser, samtidig i betænkning til lovforslaget har tilkendegivet synspunkter eller afstukket nogle grænser for, hvorledes administrationen af en bemyndigelse burde/skulle ske. Her skal f.eks. henvises til den i kap. IV-6 omtalte i 1966 vedtagne lov om uddannelse af lærere til folkeskolen, hvor udvalget i en meget detaljeret betænkning bl.a. udtaler:

»Dersom det i henhold til § 5, stk. 3 bliver nødvendigt at fastsætte almindelige retningslinier for optagelse, har undervisningsministeren erklæret sig enig i, at der ikke blot tages hensyn til eksamensresultater, men også til andre kvalifikationer, herunder tidligere beskæftigelse med pædagogisk arbejde«.[18]

Og i den i kap. IV-2 omtalte, i 1966 vedtagne næringslov, skriver udvalget:

»Vedrørende den i lovforslagets § 14, stk. 2 foreslåede bestemmelse om torvehandel har ministeren erklæret sig enig i, at vedkommende kommunalbestyrelse i henhold til den nævnte bestemmelse vil kunne foreskrive om og eventuelt hvorledes ikke her i landet bosatte personer skal have adgang til byens torve ...«[19]

Det synes, som en sådan detaljeret betænkningsskrivning er mindre almindelig i folketingsåret 1980-81. Dette indtryk kan skyldes, at der i 1980-81 kun er gennemført få egentlige reformer i lovgivningen. Det kan også skyldes den parlamentariske situation, der bestod i 1980-81. Men om noget ændret tendens er der næppe tale. Og følgende eksempler viser da også, at udvalgsbetænkninger klart tilkendegiver, hvordan ministeren forudsættes at administrere de givne bemyndigelser:

»Et flertal ... forudsætter ved sin tilslutning til lovforslaget (ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed), at teleadministrationen ikke kan få tilladelse til »forsøgsmæssig spredning af lyd og billedprogrammer«. Hvad angår oprettelsen af drift af fællesantenneanlæg, forudsætter flertallet, at bestemmelsen i den nye § 5, stk. 2 administreres således, at det eksisterende erhvervsmæssige marked ikke påføres en ubillig konkurrence«.[20]

Og til forslaget om arbejdstilbud til ledige (jobtilbudsloven) siger flertallet:

»... at selv om fremrykningen af tidspunktet for arbejdstilbud i første omgang kun får virkning for unge under 25 år, er det hensigten, når de administrative muligheder foreligger, at fremrykningen skal gælde for alle.«[20a]

(– Det er interessant at bemærke, at flertallet om denne sag (S + RV + CD) med denne udtalelse fraviger den 60-års grænse, der er fastsat i lovens § 1. Betænkningsudtalelsen var formentlig resultat af vanskelige forligsovervejelser. Hvorledes betænkningsudtalelsen skal fortolkes, er ikke muligt at konstatere. Men her er reelt tale om lovgivning i betænkningen).

Der er ikke på dette område sket nogen ændring som følge af indførelse af stående udvalg: Betænkningerne giver i mange tilfælde direktiver, der vedrører udformning af forventede anordninger.

Ved at undersøge Folketingstidende tillæg B i perioden 1972 til 1982 er der konstateret adskillige eksempler på, at udvalg i betænkning til lovforslag her tilkendegiver ønsket om *orientering*, ja, der er endog eksempler på, at ministeren selv i bemærkningerne til et lovforslag

har givet tilsagn herom (om adgangsregulering ved de videregående uddannelser).[21] Det er sædvanligt, at udvalg og minister taler sig til rette om sådan orientering. Nok ikke altid med ministerens gode vilje, men han/hun kan blive nødsaget til at bøje sig for flertallets ønske.

Eksempler:
I tillægsbetænkning til lov om hyrevognskørsel fra udvalget for offentlige arbejder, d. 17/5 1973 fremgår det, at: »Ministeren i øvrigt har givet udvalget tilsagn om, at udkast til justitsministeriets bekendtgørelse om hyrevogne vil blive forelagt udvalget«.[22]

I miljøudvalgets betænkning fra 5/5 1976 giver miljøministeren løfte om at orientere om nogle forhandlinger (angående svovlindhold i olie), før bekendtgørelse udstedes.[23]

I øvrigt har det på miljøområdet været kutyme igennem en årrække, at beslutninger af et vist større omfang skulle forelægges i miljøudvalget, jfr. betænkningen til miljøloven af 22/5 1973.

Det hedder heri:
»... Ministeren har over for udvalget udtalt, at forslag om særlig indgribende foranstaltninger vil blive forelagt for folketinget i det enkelte tilfælde i form af lovforslag, uanset om der måtte være hjemmel til at fastsætte reglerne i form af bekendtgørelser med hjemmel i miljøloven. I øvrigt vil folketingets miljøudvalg, som det allerede er sket ved flere lejligheder, naturligvis blive holdt orienteret om mere betydende initiativer, der tages med henblik på udfærdigelse af bekendtgørelser m.v. om emissionsbegrænsning og lignende«.[24]

Der opstod i begyndelsen af 1974, hvor den daværende minister havde benyttet bestemmelsen i miljølovens § 88 om, at denne kunne sættes i kraft af ministeren, uenighed om fortolkningen af betænkningens ord. Uenigheden drejede sig om, hvorvidt udsættelsen skulle have været forelagt udvalget, før endelig beslutning var truffet. Der blev afholdt samråd om sagen, men et flertal i udvalget var *ikke* indstillet på at bebrejde ministeren hans handlemåde – og sagen kom ikke videre.

Det i 1973 givne løfte føles formentlig ikke længere bindende. I hvert fald sker administrationen nu tilsyneladende uden hensyn hertil.[25]

I betænkning fra folketingets miljøudvalg d. 23/5 1978 vedrørende forslag til lov om genanvendelse af papir, drikkevareemballage m.v. siger udvalget: »... Ministeren har tilkendegivet ..., at en eventuel bekendtgørelse vil blive forelagt folketingets miljøudvalg«.[26]

Betænkning fra boligudvalget vedrørende forslag til lov om brandsikring af 6/2 1976. Her ønskede udvalget at kende, hvilke brandmæssige krav som agtedes lagt til grund for bekendtgørelsen. Udkast hertil forelå som bilag til betænkningen.[27]

I skrivelse til udvalget for undervisning og uddannelse har undervisningsministeren besvaret et spørgsmål fra udvalget om: »... i hvilket omfang folketingsudvalg optræder som godkendende instans i forbindelse med ministrenes udøvelse af deres bemyndigelser og administrative beføjelser efter lovgivningen, ...«

Ministeren svarer bl.a. følgende:

»Selv om spørgsmålet er helt generelt formuleret, er jeg gået ud fra, at det kun ventes besvaret, for så vidt angår undervisningsministerens område.

Der findes ikke eksempler på, at folketingets undervisningsudvalg (eller folketingets udvalg angående videnskabelig forskning) ved bestemmelse i en lov er indsat som godkendende instans ved undervisningsministerens udøvelse af sine bemyndigelser og administrative beføjelser efter lovgivningen. Det her derimod ikke været helt ualmindeligt, at undervisningsministeren har givet tilsagn om forud for fastsættelsen af regler om nærmere angivne forhold at gøre folketingets undervisningsudvalg bekendt med og om ønsket drøfte med udvalget det påtænkte indhold af sådanne regler, som ministeren agtede at fastsætte. I nogle tilfælde har et sådant tilsagn været nævnt i undervisningsudvalgets betænkning over vedkommende lovforslag. I andre tilfælde er tilsagnet blevet givet mundtligt fra tingets talerstol og i atter andre tilfælde mere uformelt.

Som eksempler på tilfælde, hvor undervisningsministeren har givet tilsagn om at give en sådan forhåndsorientering kan nævnes:

1) Efter § 1 i lov nr. 603 af 10. december 1975 om Roskilde Universitetscenter er undervisningsministeren bemyndiget til at fravige lov nr. 362 af 13. juni 1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner. Under lovforslagets behandling i folketinget fremsatte medlemmer af fremskridtspartiets folketingsgruppe et ændringsforslag, hvorefter ministeren kun kunne fravige bestemmelserne i styrelsesloven efter forudgående tilslutning fra folketingets undervisningsudvalg. Dette forslag blev forkastet, men ministeren lovede under et samråd med udvalget i forbindelse med forslagets udvalgsbehandling at orientere folketingets undervisningsudvalg om ændringer i styrelsesforholdene på Roskilde Universitetscenter.

2) Efter § 12, stk. 9, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen fastsætter undervisningsministeren regler om karaktergivning. Det flertal i folketingets undervisningsudvalg, der var gået ind for vedtagelsen af loven, havde i udvalgets betænkning

over lovforslaget med undervisningsministerens tilslutning anført, at man var enige om, at ministeren skulle tage initiativet til et udredningsarbejde med henblik på en forenkling af den nuværende karakterskala (13-skalaen). Under et samråd den 24. marts 1976 i anledning af, at folketingets undervisningsudvalg havde udbedt sig en redegørelse for undervisningsministerens tanker om en ny karakterskala, tilbød jeg at holde udvalget orienteret om sagen. Efter at udredningen var fremkommet, og eksemplarer af den var sendt til undervisningsudvalget, oplyste jeg under et nyt samråd om karakterskalaen i folkeskolen den 1. september 1976 over for udvalget, at jeg helst ville indføre en 5-trinsskala, men at jeg, dersom undervisningsudvalget ikke kunne tilslutte sig dette, mente, at man måtte foretrække at bibeholde 13-skalaen med de nødvendige tekniske ændringer. Da der ikke var flertal i undervisningsudvalget for at indføre en 5-trinsskala, blev resultatet, at 13-skalaen blev bibeholdt ... jfr. bekendtgørelse nr. 525 af 26. oktober 1976 om karaktergivning i folkeskolen. Med hensyn til den foreslåede bestemmelse i § 1, nr. 3, i ændringsforslaget til folkeskoleloven bemærkes, at lovbestemmelser, der forpligter en minister til at forhandle med et folketingsudvalg før udøvelsen af en bemyndigelse, ikke er almindeligt forekommende, men så vidt vides kun findes på områder, hvor særlige forhold gør sig gældende, navnlig på bevillingsområdet og med hensyn til udenrigs- og markedspolitiske spørgsmål«.[28]

I miljøudvalgets betænkning af 10/5 1977 angående blyindhold i benzin udtales: »... idet flertallet forudsætter, at miljøministeren orienterer folketingets miljøudvalg, inden blyindholdet i benzin nedsættes yderligere«.[29]

Her er tale om en slags påbud til ministeren, – der vel må forudsættes at binde denne, men hvor længe?

I landbrugs- og fiskeriudvalgets betænkning af 20/4 1978 giver ministeren tilsagn om over for udvalget at ville redegøre for bekendtgørelse vedrørende mærkning af fiskeredskaber »forud for udstedelsen af bekendtgørelser«.[30]

Et specielt eksempel er et påbud om helt konkret administrativ fastsættelse, som findes i skatte- og afgiftsudvalgets betænkning af 23/5 1977: Flertallet bemærker: »... at det forudsættes, at den administrative beslutning om forhøjelse af det maksimale akseltryk for indenrigstrafik til 10 tons sættes i kraft senest 1. oktober 1977«.[31]

I tillægsbetænkningen fra erhvervsudvalget d. 26/5 1978 har handelsministeren givet tilsagn om at høre erhvervsudvalget (om patenter vedr. lægemiddellov) forinden anvendelse af en bestemt bestemmelse: »vil tage kontakt med den berørte industri og herom orientere udvalget«.[32]

I betænkning vedr. lov om ændring af lov om kontinentalsoklen af 8/12 1977 hedder det: »... Udvalget går ud fra, at bemyndigelsen udnyttes efter disse retningslinier, og har bemærket sig ministerens tilsagn om at give udvalget en orientering, når en bekendtgørelse i henhold til § 6 b er udarbejdet«.[33]

I betænkning af 27/5 1977 vedr. lov om udførsel af kartofler hedder det: »Landbrugsministeren har under samrådet forelagt udkast til regulativ for godkendte avls- og salgssteder for spisekartofler, hvis principper udvalget kan tiltræde«.[34]

I betænkning af 17/3 1978 vedr. lov om ligebehandling af mænd og kvinder er anført: »Arbejdsministeren har endvidere efter forhandling med kirkeministeren oplyst, at det er hensigten i forbindelse med lovens ikrafttræden at udstede en bekendtgørelse i medfør af § 11, stk. 1, hvorefter præstestillinger i folkekirken eller dertil svarende stillinger inden for trossamfund vil blive undtaget fra lovens område«.[35]

Af disse eksempler fremgår, at udvalgene i betænkning har villet sikre, enten at en bestemt udformning af anordningen allerede forelå før vedtagelse i folketinget, eller at udvalget, før anordningen udstedes af ministeren, får mulighed for at påvirke indholdet. Sådanne tilkendegivelser fra folketingets udvalg har været brugt meget længe, og de vil optræde hyppigt særligt under mindretalsregeringer. I vanskelige parlamentariske tider i særdeleshed, fordi tinget da vil være tilbageholdende med at overlade bemyndigelser til parlamentarisk svage ministre.

3.2.1. Eventuelle følger af ikke-orientering

Men hvad er følgen, hvis ministeren ikke orienterer udvalget før anordningsudstedelse eller ikke følger udvalgets (udvalgsflertallets) råd/tilkendegivelser?

Det er ligetil, at ministeren derved kan blive stillet over for et parlamentarisk ansvar. Det er også hvad udvalget vil opnå med sin tilkendegivelse: At kunne »styre« ministeren – også efter lovvedtagelsen og dermed sikre, at denne udformer anordningen efter udvalgsflertallets hensigt.

Folketingsudvalg der således i deres betænkning »binder« ministeren til en bestemt anordningsudformning, forestiller sig næppe, at

denne binding skal være af retlig karakter, således at ikke-opfyldelse af betænkningens forudsætning skulle kunne medføre et retligt ansvar for ministeren. En situation, hvor et sådant retligt anvar kunne tænkes statueret, kan vel tænkes, men det forekommer at være særdeles teoretisk – og er aldrig set i praksis.

Mere relevant er det at overveje, om der i en retssag kunne tænkes statueret ugyldighed, såfremt ministeren ikke ved udformningen af anordningen har rettet sig efter de pålæg eller løfter, ministeren har modtaget/afgivet fra/til udvalget i h.t. udvalgsbetænkningen.

Lars Busck mener, at der principielt foreligger et ugyldighedsspørgsmål og skriver: »Ugyldighedsspørgsmål og spørgsmål om ministerens retlige anvar for ikke at følge den foreskrevne procedure bliver dog sjældent aktuelt, idet ministerens politiske ansvar medfører, at han normalt vil rette sig efter folketingets ønsker, også hvor de ikke har fundet udtryk i loven«.[36] Jeg er enig heri. Men er udstedelse af anordning uden iagttagelse af en i udvalgsbetænkning pålagt orienterings-forpligtelse eller lign. at betragte som en tilblivelses-mangel? Man kan sammenligne situationen med manglende høring før afgørelse af en forvaltningsakt, men sammenligningen halter, idet det her er lovgivningsmagten der ikke bliver hørt. I forvaltningsretten antages høring for at være en garanti for at saglige synspunkter sikres inddraget i en forvaltningsafgørelse, og at manglende obligatorisk høring som hovedregel medfører ugyldighed. Her er det det politiske (lovgivningsmagtens) synspunkter, der holdes ude. Gælder hovedreglen om ugyldighed da også her? Jeg har svært ved at forestille mig, at en domstol på grund af manglende orientering af et folketingsudvalg skulle dekretere ugyldighed. – Mit synspunkt er, at domstolene næppe føler at skulle indtage rollen som folketingets beskytter. Domstolene vil nok overlade til folketinget selv at holde styr på ministrene. Domstolene vil under en eventuel sag foretage en prøvelse af anordningens hjemmel i henhold til loven, herunder dens forarbejder, men hvis anordningen i øvrigt er i overensstemmelse med loven, vil manglende orientering næppe medføre ugyldighed.

Også for så vidt angår denne gruppe sager kan der være tvivl om, hvorlænge en betænkningsudtalelse politisk binder en minister. Som omtalt ovenfor er et konkret løfte, afgivet i 1973 ved behandlingen af miljøloven, gået i glemmebogen. Sandsynligheden taler for, at de fleste af sådanne løfter eller tilsagn i en betænkning naturligst må forstås som gående på den aktuelle efter lovforslagets vedtagelse førstkommende anordningsudstedelse. Hvis der skal lægges noget

længevarende i et løfte om forudorientering eller lign. må dette – som i betænkning til miljøloven – udtrykkeligt fremgå af teksten. Og selv i et sådant tilfælde vil et givet løfte kunne gå i glemmebogen, jfr. ovenfor.

3.3. Eksempler hvor udvalg ønsker underretning om fremtidige ændringer af anordninger

I betænkning over forslag til anlægslov for naturgas m.fl. love siges: Flertallet forudsætter ligeledes, at handelsministeren holder udvalget underrettet om udviklingen i den danske deltagelse i arbejdet og om initiativer vedrørende eventuelle yderligere foranstaltninger til støtte for bestræbelserne på dette område.[37]

Det fremgår ikke klart, hvorvidt udvalget her tænker på anordningsudstedelsen eller på orientering i almindelighed om eventuelle ministerielle tiltag.

I betænkning af 16/2 1980 om statstilskud til vedvarende energikilder er optrykt svar på følgende spørgsmål: Vil ministeren meddele energipolitisk udvalg, hvis der sker ændringer med hensyn til anlægstyper, som kan få tilskud efter loven. Ministeren svarer: Ja ...[38]

Den 12/5 1981 fremsender justitsministeren *uopfordret* til retsudvalget meddelelse om, at han agter at ændre tidligere givne regler angående æglægningsbure.[39]

En gennemgang af udvalgsbetænkninger fra årene 1972-82 viser ikke mange eksempler på, at udvalgene i betænkning eller beretning til et lovforslag klart har villet afkræve ministeren løfte om orientering. Dette sker dog – som beskrevet ovenfor. Men det synes særligt at vedrøre emner der er »nye« – f.eks. miljølove og energilove. Det må antages, at sådan betænkningsskrivning vil blive sjældnere, idet praksis i de stående udvalg tenderer henimod en stedse løbende opfølgning ved spørgsmål og samråd, og at ministrene selv er interesserede i at holde udvalgene orienteret om besværlige sager som reglerne om æglægningsbure, jfr. ovenfor.

3.4. Udvalgsspørgsmål vedr. regelfastsættelse i henhold til bemyndigelse, stillet efter lovvedtagelse

Blandt de mange spørgsmål, der stilles i udvalgene er adskillige, der vedrører de af ministrene udstedte anordninger. Her skal kun nævnes

nogle enkelte eksempler fra Kap. III. 1-6: Socialudvalget spørger: »Hvordan kan man foretage en så væsentlig ændring af bestemmelserne i folkepensionslovens § 3, stk. 2 om personlige tillæg?«

Og uddannelsesudvalget spørger, om: »Ministeren vil ændre sit nye cirkulære om ungdomsarbejdsløshedsforanstaltninger ...«

Retsudvalget beder justitsministeren tilstille udvalget eksemplarer af de nye formularer til bødeforelæggelsessager. I tilknytning hertil udbeder retsudvalget sig oplysninger om, fra hvilken dato de nye formularer vil blive bragt i anvendelse. Man må formode, at udvalget herved vil sikre sig at kunne reagere, om dette ønskes.

Arbejdsmarkedsudvalget spørger arbejdsministeren, om cirkulære vedr. mindstelønninger.

Og miljøministgeren spørges af miljøudvalget om bekendtgørelse vedr. levnedsmiddelloven.

I en række spørgsmål ønsker udvalgene at skaffe sig indblik i, hvordan ministeren har udnyttet sine anordningsbeføjelser.

Arbejdsudvalget spørger således, om gifte kvinders dagpengemuligheder. Dette fører senere til flere initiativer over for arbejdsministeren.

Samme udvalg spørger relevante ministre (justits-, indenrigs-, skatte- og afgiftsminister samt statsminister) i flere samrådsspørgsmål om administrationen af et cirkulære af 6/4 1979 vedrørende disciplinær indskriden mod tjenestemænd. Og udvalget stiller et samrådsspørgsmål til finansministeren om, hvad han vil gøre over for ministre, som ikke følger det nævnte cirkulære.

Miljø- og planlægningsudvalget spørger miljøministeren om lokalplanpligtens omfang.

Socialudvalget ønsker at blive gjort bekendt med administrationen af cirkulære af 25/7 1980 om indkøbsordninger.

Udvalget for undervisning og uddannelse spørger om eventuelt fastsatte bestemmelser vedrørende lodtrækningsordninger ved højere uddannelser.

Samme udvalg ønsker om samme emne i samråd at blive orienteret om, hvilken fremgangsmåde der tænkes benyttet ved gennemførelsen af adgangsbegrænsningen, forinden den iværksættes.

De her nævnte sager kan betegnes som helt almindelige opklarende spørgsmål, der vedrører ministrenes udstedelse af bekendtgørelser, cirkulærer o.s.v. De må betragtes som et naturligt led i udvalgenes ret til at holde sig à jour med udviklingen. Der ligger ikke heri nogen

særlig forpligtelse for ministeren ud over den almindelige pligt til at give oplysninger.

4. De stående udvalgs indsigt og kontrol med forvaltningsafgørelser

I hele dette århundrede – måske endog længere tilbage, har der været tradition for, at folketingsmedlemmer »gik til ministeren« eller måske endog efter aftale med denne henvendte sig direkte til administrationen angående lokale sager.

Det kunne være stort og småt: Bygning af en havnemole eller en politistation – eller, som i 1940'erne og 50'erne: meddelelse af tilsagn om byggelån eller om opnåelse af dispensation fra den ene eller anden regel, hvor centraladministrationen have sådan mulighed.

Dette billede er næppe meget anderledes i dag, men MF'ernes ærinder er måske nu oftere af mere generel karakter. Mange spørgsmål bringes op i folketingets spørgetid. I dag benyttes i vidt omfang også de stående udvalgs Alm. del, jfr. ovenfor i kap. III. og kap. VI. Spørgsmålene under Alm. del er som beskrevet af mange slags, men spørgeaktiviteten viser klart udvalgenes forsøg på, udover at søge information, i mange tilfælde at øve indflydelse på administrative afgørelser før de træffes.

4.1. Eksempler på lovhjemlet indflydelse på forvaltningsafgørelser

Der findes et begrænset antal lovbestemmelser, hvori det er pålagt ministeren at indhente et udvalgs samtykke eller at forelægge et udvalg konkrete forvaltningssager/indstillinger, før endelig afgørelse træffes af ministeren. (Nedenfor er nævnt nogle eksempler på sådanne lovbestemmelser, men opregningen skal ikke betragtes som fuldstændig).

Udvalget for det civile beredskab, omtalt foran, vil formentlig hovedsagelig modtage information om generelle problemer. Men det kan tænkes under hensyn til de særlige opgaver, der er dette udvalgs arbejdsområde, (f.eks. spørgsmål om beredskabs- og krisesituationer), at udvalget *kan* komme ud for at blive adspurgt om konkrete forvaltningssager.

I valutaloven fra 1957, omtalt foran, er i § 3, stk. 2 fastslået, at »... handelsministeren midlertidig (kan) overføre varer til bunden liste. Sådan overførsel kan dog kun gennemføres med tilslutning af det i § 13 omhandlede udvalg, medmindre handelsministeren skønner, at overførslen ikke uden skade kan afvente en forhandling herom ...«

Her har folketinget givet valutaudvalget en rent administrativ opgave, og ordene »med tilslutning« må fortolkes således, at kan ministeren ikke opnå en sådan fra et udvalgsflertal, må han opgive sit forehavende. Valutaloven har på dette punkt ikke megen aktualitet, idet de fleste relevante afgørelser nu er reguleret i henhold til EF-traktaten m.v. Men i foråret 1983 kom udvalget igen i virksomhed. Det var sagen om repressalier over for Sovjetunionen i anledning af Polen-krisen. Sagen var meget nær en politisk hårdknude, idet der opstod parlamentarisk strid om, hvilken hjemmel, der eksisterede for sanktioner. Valutaudvalget fik 25/3 1983 forelagt en bekendtgørelse, der var udstedt samme dag. – Men der synes ikke at have været nogen stillingtagen fra de politiske partier, der tog bekendtgørelsen til efterretning. Bekendtgørelsen var udstedt med henvisning til valutalovens § 6.

I lov om anvendelse af Danmarks undergrund af 10/6 1981 (der har afløst undergrundsloven af 1950) fastslås det i lovens § 6, stk. 1: Tilladelse efter § 5 (efterforskning og indvinding af råstoffer) »meddeles, efter at sagen har været forelagt folketingets energipolitiske udvalg«.[40] En lignende bestemmelse findes i den grønlandske minelov.

I lov om naturgasforsyning, fra juni 1972, er ministeren i lovens § 2 pålagt en orienteringspligt – stk. 1 – og i stk. 2: »... Forinden handelsministeren meddeler tilladelse eller bevilling ... forelægges sagen for det i stk. 1 nævnte udvalg«.[41]

Bestemmelsen i undergrundslovens § 5 og i Lov om naturgasforsyning § 2 om forelæggelse for udvalget forinden tilladelses- eller bevillingsgivning er ikke meget forskellig fra valutalovens. Realiteten i en forelæggelsespligt før bevillings- eller tilladelsesgivning er, at udvalget skal have lejlighed til at sige fra. Hvis et flertal tiltræder, er sagen klar. Det samme må formentlig antages, såfremt der ikke i udvalget kan konstateres et flertal imod ministerens indstilling. Den værdi, der for folketinget kan ligge i at udstyre et udvalg med beføjel-

ser til at sige ja eller nej til en indstilling vedrørende en forvaltningsakt består deri, at ministeren er afskåret fra at træffe beslutninger, *før* udvalget er orienteret om, hvad ministeren har besluttet sig til. Udvalget kan, hvis det ønsker det, sige nej, og ministeren er da afskåret fra at handle. Men udvalget kan ikke ændre ministerens indstilling. (Se herom nedenfor vedr. radioloven). Men såvel minister som udvalg kan naturligvis rejse sagen i tinget. Man kan måske sige, at folketinget i disse love har udstyret et af sine udvalg med et suspensivt veto over for den udøvende magt. Intet mere, men heller ikke mindre.

I Lov om statens deltagelse i olieforsyningen er optaget følgende bestemmelse i § 4: »Det påhviler energiministeren at orientere ...« – »... om væsentlige dispositioner ... der på oliehandelsområdet træffes ... D.O.N.G. og datterselskaber«.[42]

Af dette fremgår det ikke, hvorvidt den i § 5 forudsatte orientering skulle ske *forinden* de nævnte dispositioner foretages. Men det må antages at have været hensigten, idet det i bemærkningerne til § 4 hedder: »Orientering i medfør af lovforslagets § 4 forudsættes i almindelighed at ske til folketingets energipolitiske udvalg, idet der dog ikke herved er taget stilling til eller i øvrigt tilsigtet nogen ændring i praksis med hensyn til udvalgsfordelingen mellem folketingets udvalg. Eksempelvis skal regeringen i medfør af bestemmelsen i grundlovens § 19, stk. 3 rådføre sig med det udenrigspolitiske nævn forud for hver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde, jfr. nærmere lov nr. 54 af 5. marts 1954 om det udenrigspolitiske nævn. Formålet med den orientering energiministeren i medfør af § 4 skal give folketingets udvalg er at give medlemmerne mulighed for at holde sig orienteret om forhold af væsentlig betydning i forbindelse med D.O.N.G. A/S med tilhørende datterselskabers dispositioner inden for lovens område«. Under lovforslagets behandling blev bestemmelsen drøftet, men fortrinsvis ud fra de tilknyttede bestemmelser (§ 5) om fortrolighed.

Det må dog formodes, at udvalget vil kunne tilkendegive sit standpunkt, f.eks. vedrørende indgåelse af kontrakt om levering af olie, og dermed er bestemmelsen formodentlig af nogenlunde samme indhold som i de ovenfor nævnte love uanset de refererede lovbemærkninger!

Mønstret fra undergrundslov, minelov og lov om naturgasforsyning er tilsyneladende, at hvor staten skal give afkald på en (ejendoms)ret – vil folketinget umiddelbart have mulighed for at sige ja eller nej.

Det samme må nok siges at være tilfældet når/hvis staten skal påtage sig kontraktretlig forpligtelse f.eks. ved oliekøb. Men dette

passer dårligt med den form, der er valgt derved, at sådanne indkøb skal ske gennem et statsligt aktieselskab. Dette forhold skal ikke kommenteres her.

Ved Lov om Dansk Olie og Naturgas A/S m.v. af 8/6 1983 er i § 7 foretaget følgende ændring af lov om etablering af og benyttelse af en rørledning til transport af råolie og kondensat: § 3 a: Energiministeren kan for et år ad gangen med tilslutning fra folketingets finansudvalg indgå aftale med Dansk Olie og Naturgas A/S om betaling af en afgift for den af loven omfattede virksomhed.[43]

Af særlig karakter er bestemmelsen i elforsyningslovens § 6, stk. 2, hvorefter overdragelse af eneretsbevilling til produktion af el baseret på kernekraft »kun kan finde sted med tilslutning af det i § 2 nævnte udvalg« (Folketingets energipolitiske udvalg). Bestemmelsen er aldrig brugt, allerede fordi der ikke er givet sådan eneretsbevilling.[44]

Finansudvalget er på enkelte områder tillagt særlige beføjelser af administrativ art:

I lov om tipning § 7, stk. 3, 4, 5, 6 og 7, er det bestemt, at af det overskud, der fremkommer efter udredelse af statsafgifter, gevinster, administration m.v., skal ske en fordeling til forskellige formål: Idræt, almenkulturelle formål, velgørende og andre almennyttige formål, ungdommens friluftsliv og andre ungdomsformål. De respektive fagministre træffer afgørelse herom – med godkendelse af folketingets finansudvalg.[45]

I lov om Statens Kunstfond § 10, stk. 2 bestemmes, at livsvarig ydelse på finansloven tildeles af kulturministeriet »efter indstilling fra repræsentantskabet for Statens Kunstfond og efter forelæggelse for folketingets finansudvalg«.

Endvidere er det med hjemmel i bek., der har hjemmel i lovens § 7 stk. 1, bestemt, at efterladte efter kunstnere, der har modtaget »livsvarig ydelse« med finansudvalgets godkendelse i hvert enkelt tilfælde kan tildeles en understøttelse på finansloven.[46]

Et folketingsønske om, at finansudvalget skal godkende bevillinger af så ringe størrelsesorden, kan forekomme mærkværdigt. Men her spiller mangeårig tradition for ydelser på finansloven formentlig ind på senere lovgivning. Dertil kan det tænkes, at lovgiver har

ønsket at kunne kontrollere det frie skøn, som er det egentlige og vel eneste grundlag for tildeling af sådanne ydelser.

I lov om radio- og fjernsynsvirksomhed § 14 hedder det: »Størrelsen af afgifterne for benyttelse af radio- og fjernsynsmodtagere fastsættes af ministeren for kulturelle anliggender efter indstilling fra radiorådet og med tilslutning fra folketingets finansudvalg«.[47]

Finansudvalgets bemyndigelse i denne lov er af særegen karakter: Danmarks Radio er en selvstændig offentlig institution, hvis formelle grundlag er Lov om radio og fjernsynsvirksomhed. Danmarks Radio er ikke i øvrigt underlagt centraladministrationen, idet dog kulturministeren skal godkende institutionens budgetter, og som citeret ovenfor, fastsætte licensen. Men finansudvalget forudsættes at skulle tilslutte sig licensens størrelse (læs: fastsætte licensens størrelse).

I foråret 1983 opstod der uoverensstemmelse mellem Danmarks Radio og kulturministeren, idet denne ikke ville godkende den af Danmarks Radio ønskede licens. Ministeren fremsendte til finansudvalget et andet forslag til licens end det af Danmarks Radio ønskede. Finansudvalgets flertal ville ikke godkende kulturministerens indstilling. I et svar på finansudvalgets spørgsmål udtaler justitsministeriets lovkontor om forholdet mellem finansudvalg og minister,

at: finansudvalget ikke kan pålægge en minister at fremsende aktstykker eller lignende,
at: ministeren er berettiget til at fremsende ansøgning om tilslutning på et andet grundlag end det af radiorådet fremsendte,
at: licensspørgsmål naturligvis kan rejses i folketinget.[48]

Sagen kom i tinget, hvorefter ministeren fremsendte den af tinget ønskede ansøgning, som derefter godkendtes i finansudvalget.

4.1.1. Eventuelle følgevirkninger ved ikke-overholdelse

På baggrund af de i dette afsnit beskrevne eksempler kan herefter vurderes, hvilken situation der vil foreligge, såfremt ministeren ikke overholder lovens krav om forudgående »tilslutning«, eller hvilke udtryk der nu måtte være brugt i loven som beskrivelse af en forudgående godkendelse eller accept af ministerens påtænkte administrative afgørelse.

Det synes klart, at valutalovens § 3, stk. 2, undergrundslovens § 6, § 2 i lov om naturgasforsyning og olierørledningslovens § 3a må fortolkes således, at en tilladelse eller bevilling uden den lovbundne forelæggelse for folketingsudvalget må anses for ugyldig. Således også Lars Busck i Folketingets kontrol med forvaltningen.[49] Det

samme synspunkt må principielt anlægges m.h.t. afgørelser, hvor der i lov er brugt udtryk som »med godkendelse af ...«, eller »efter forelæggelse for«, eller »med tilslutning fra«. Den ovenfor refererede sag vedr. licensfastsættelse viser noget om, hvordan de involverede parter selv opfattede situationen: Finansudvalgets flertal ville ikke tiltræde ministerens forslag til licensfastsættelse, og ministeren måtte efter pålæg af folketinget fremsende en ny ansøgning, der var udtryk for folketingsflertallets opfattelse, og som derefter fik finansudvalgets tilslutning.

I denne sag indgik elementer af overordnet økonomisk politik, og forløbet var i realiteten en prøve på styrkeforholdet mellem minister og folketing. Det er uden for enhver tvivl, at en licensfastsættelse uden tilslutning fra finansudvalget ville være blevet underkendt ved domstolene netop med henvisning til manglende tilslutning fra finansudvalget.

Men hvordan ville resultatet være, hvor det som i tipslov og kunstfondlov er relativt små, individuelle ydelser, det drejer sig om. Principielt ville resultatet være ugyldighed, men i disse tilfælde er det vanskeligt at forestille sig ugyldighedsproblemet prøvet. Hvem skulle anlægge sag? Hvis ministerens administrative afgørelse er truffet og meddelt beløbsmodtagerne, har disse et retskrav, som de formentlig kan få opfyldt, jfr. almindelige fuldmagtsregler.

Vedrørende loven om statens deltagelse i olieforsyningen er spørgsmålet om ugyldighed også besværligt og upraktisk. Rækkevidden af lovens krav om orientering er uklart, og det vil i første omgang være ministeren, der skal tage stilling til, hvorvidt det i den konkrete situation er en »væsentlig disposition«. Dette faktum taler imod en ugyldighedsvirkning. – Dertil kommer, at D.O.N.G. er et aktieselskab, som hovedsagelig reguleres efter aktieselskabsloven, og D.O.N.G. vil være bundet overfor tredjemand efter almindelige selskabs- og formueretlige regler.

Hvordan er ministeransvaret stillet i en situation, hvor en administrativ afgørelse kun lovligt kan træffes efter en eller anden form for udvalgstilslutning eller accept? Hovedreglen må her være den samme som formodes at gælde ved finansudvalgstiltrædelse af aktstykker: ministeren er berettiget til at træffe afgørelsen, når der ikke er flertal imod, forudsat at de sædvanlige krav om oplysningernes lødighed m.v. er opfyldt (Ministeransvarlighedslovens § 5), men den forsigtige minister vil vurdere, om udvalgets sammensætning afspejler folketingets.

Men det antages, at når udvalget har tiltrådt en afgørelse (bevilling) »er ministeren stillet, som om den formelle bevilling var givet«. Citat fra betænkning af 11/4 1969 fra udvalget for forretningsordenen.

Dette må fortolkes derhen, at ministeren kan gå ud fra, at der er parlamentarisk opbakning for hans afgørelse, og det må antages, at dette også vil være gældende efter et valg med en anden sammensætning af tinget og formodentlig også, såfremt tingets flertal måtte skifte midt i en valgperiode.

4.2. Udvalgets indsigt/indflydelse vedr. konkrete forvaltningsafgørelser, hvor ikke særlig lovhjemmel findes

Ved indførelsen af stående udvalg har folketingsudvalg fået en let og næsten uindskrænket mulighed for at få oplysning om enhver forvaltningssag, i enhver fase i en sags behandling. Før reformen gik folketingsudvalg kun undtagelsesvis ind i konkrete forvaltningssager, men det skete dog – i så fald i forbindelse med behandling af lovforslag eller lignende.[50] Der er altså indført en ny udvalgspraksis, der fortrinsvis udfoldes under Alm. del.

I kap. III og VI er under Alm. del beskrevet en række sager, hvor udvalgene har forsøgt at blande sig i administrationen af konkrete forvaltningssager, – ikke blot for at kunne vurdere/kontrollere ministerens handlemåde, men – synes det – også for at kunne påvirke eller bestemme den aktuelle afgørelse. Det er i særdeleshed arbejdsmarkedsudvalget og miljøudvalget der går tæt på.

Medens det anses for at være helt i overensstemmelse med grl. § 3, at folketinget bemyndiger ministrene til ved anordninger at udforme de nærmere regler i henhold til lov, og at folketinget overvåger, ja måske endog dikterer ministrene hvorledes de skal udnytte de givne bemyndigelser ved udformning af generelle retsregler på området, er det mere tvivlsomt, om udvalgenes påviste interesse for indflydelse på de egentligt administrative forvaltningsafgørelser er i pagt med de oprindelige tanker hos grundlovgiverne. Og det har næppe heller været intentionen hos folketingets præsidium, forretningsudvalget eller tinget selv ved ændringen af folketingets forretningsorden i 1972.

Er denne praksis da i modstrid med grundloven? Det kan næppe antages. Magtfordelingsprincippet, som det er fastlagt i grl. § 3 er udtryk for en slags principerklæring, og det må være folketinget, der –

inden for visse, nok ganske vide, men ikke ubegrænsede rammer – bestemmer, hvordan balancen mellem statsmagterne skal være. Men det kan ikke udledes af nogen bestemmelse, truffet af folketinget, at udvalgene skulle tiltage sig egentlige administrative beføjelser!

Hvorledes forholder det sig med ansvaret for administrative afgørelser truffet efter en, måske indgående, aktivitet i et folketingsudvalg? Har ministeren skubbet sit ansvar fra sig, og har udvalget påtaget sig dette?

Det er åbenbart, at formelt vil afgørelsen af en konkret administrativ sag være ministerens anliggende og ske på dennes ansvar. Praksis i udvalgsarbejde kan ikke uden lovgrundlag ændre denne formelle regel. Men det er åbenbart, at hvis og når ministeren dækker sig ind i et udvalg, før afgørelse træffes i en måske kontroversiel sag, vil sandsynligheden være for, at der ikke kan statueres noget parlamentarisk ansvar over for ministeren. Udvalget eller dets flertal må da formodes at være indstillet på at dække ministeren parlamentarisk. Retligt stiller sagen sig anderledes – i hvert fald tilsyneladende. Der findes ikke – endnu – nogen sædvane, hvorefter en minister uden særlig lovhjemmel, kan overlade ansvaret for administrative afgørelser til folketingsudvalgene. Ministeren bærer fortsat det retlige ansvar, men konturerne af dette ansvar er blevet noget tågede. Ja, er måske nærmest udviskede. Det forekommer hensigtsmæssigt, at folketinget tager denne problemstilling op til vurdering.

5. Noter

1. FT 1974-75, 2. sml. sp. 5413-5422, FT 1975-76, sp. 3344-3347
2. FT 1974-75, 2. sml. sp. 590 ff
3. FF 1982-83 sp. 12152 ff, 12587 ff og 12847 ff.
4. Ross: Dansk Statsforfatningsret 1980 s. 421
5. Max Sørensen: Statsforfatningsret 1973 s. 211
6. Mogens Moe: Hjemmel om bekendtgørelse J & Ø 1981 s. 228-38
7. Lov nr. 372 af 13/6 1973
8. Se herom Ross: Dansk statsforfatningsret 1980 s. 482
9. Se herom Poul Andesen: The Journal of the Institute of Public Administration 1927 s. 415 – her refereret fra Poul Meyer: Centraladministrationen 1848-1948 s. 238
10. Ernst Andersen: Administrativt tilsyn med kommunalforvaltningen s. 71
11. Ny valutalov nr. 372 af 23/12 1964 § 13
12. Lov om det civile beredskab nr. 372 af 23/12 1959
13. Lov om varmeforsyning nr. 258 af 18/6 1979

14. Betænkning om lov om varmeforsyning FT 1978-79 till. B. sp. 1535-1536
15. Lov om elforsyning nr. 140 af 26/2 1976
16. Lov om atomanlæg nr. 244 af 12/5 1976
17. Lov om sommertid nr. 223 af 24/4 1974
18. Betænkning til lov om uddannelse af lærere til folkeskolen, FT 1965-66 till. B sp. 1041 ff.
19. Betænkning til næringslov FT 1965-66 till. B sp. 865 ff.
20. Betænkning til lov om Radio- og fjernsynsvirksomhed m.v. FT 1980-81 till. B. sp. 833.

20a. Betænkning til lov om arbejdstilbud til ledige FT 1980-81 till. B. sp. 1169

21. Lovforslag om adgangsregulering ved videregående uddannelse, FT 1975-76 till. A. sp. 4025 ff.
22. Betænkning om lov om hyrevognskørsel, FT 1972-73 till. B sp. 2057
23. Betænkning vedr. lov om svovlindhold i olie, FT 1975-76 till. B sp. 1104
24. Betænkning vedr. miljøloven FT 1972-73 till. B sp. 2196
25. Som antydet i en samtale med mig i miljøministeriets dep. nov. 1982
26. Betænkning om genanvendelse af papir m.v., FT 1977-78 till. B sp. 1585-1586
27. Betænkning om lov om brandsikring, FT 1975-76 till. B. sp. 611 ff.
28. Svar fra undervisningsministeren til uddannelsesudvalget 10/4 1978
29. Betænkning om blyindhold i benzin FT 1976-77, 2. sml. till. B. sp. 459 ff.
30. Betænkning om saltvandsfiskeri FT 1977-78 till. B. sp. 808
31. Betænkning om ændr. af lov om vægtafgift af motorkøretøjer FT 1976-77, 2. sml. till. B. sp. 772
32. Betænkning vedr. patentlovgivningen FT 1977-78 till. B. sp. 1697
33. Betænkning om kontinentalsoklen FT 1977-78 till. B. sp. 228
34. Betænkning om ind- og udførsel af kartofler FT 1976-77, 2. sml. till. B. sp. 830
35. Betænkning om lov om ligestilling af mænd og kvinder FT 1977-78 till. B. sp. 577
36. Lars Busck: Folketingets kontrol med forvaltningen K. U. 1977 s. 58
37. Betænkning vedr. anlægslov for naturgas FT 1978-79 till. B sp. 1518
38. Betænkning vedr. statstilskud til visse energikilder FT 1978-79 till. B. sp. 1518
39. Retsudvalget Alm. del 1980-81 bil. 221
40. Lov om anvendelse af Danmarks undergrund nr. 239 af 10/6 1981
41. Lov om naturgasforsyning nr. 294 af 7/6 1972 § 2. Den heri hjemlede pligt til orientering skulle – indtil nedsættelse af energiudvalget i maj 1974 – gives til erhvervsudvalget.
42. Lov om statens deltagelse i olieforsyningen nr. 106 af 11/3 1981
43. Lov om Dansk Olie og Naturgas A/S nr. 254 af 8/6 1983
44. Lov om elforsyning se note 15
45. Lov om tipning nr. 278 af 9/6 1948
46. Bekg. af lov om Statens kunstfond af 9/8 1978, jfr. lovens § 7.
47. Lov om Radio- og fjernsynskommunikation nr. 421 af 15/6 1973
48. Brev fra justitsministeriet nr. 1076 af 27/5 1983
49. Lars Busck: Folketingets kontrol med forvaltningen K. U. 1977 s. 27
50. SAS sagen Folketingets årbog 1960-61 s. 297

KAPITEL IX

Resumé

Indtil 1972 blev udvalgsarbejdet i folketinget fortrinsvis udført i ad hoc-udvalg – udvalg nedsat med henblik på behandling af et eller flere lovforslag eller forslag til folketingsbeslutning. Efter udvalgsreformen 1972 er så godt som hele udvalgsarbejdet i folketinget udført i stående udvalg. Reformen blev presset frem af en stigende arbejdsmængde, og der lå ikke i folketingets beslutning om gennemførelse af en ordning med stående udvalg noget ønske om, næppe heller nogen formodning for, at udvalgsarbejdet skulle ændre karakter, eller at udvalgsreformen skulle påvirke forholdet mellem den lovgivende og udøvende magt. (kap. II.)

I kap. III er udvalgsarbejdet beskrevet gennem en lang række eksempler fra den aktivitet, der er udøvet i 6 af de stående udvalg – arbejdsmarkedsudvalget, erhvervsudvalget, miljøudvalget, retsudvalget, socialudvalget og uddannelsesudvalget – i folketingsåret 1980-81 såvel vedrørende udvalgsbehandlingen af lov- og beslutningsforslag, som udvalgsarbejdet i Alm. del: den del af udvalgsarbejdet som ikke vedrører lov- eller beslutningsforslag.

I kap. IV er bl.a. gennem arkivstudier givet et billede af lovgivningsarbejdet i folketingsåret 1965-66 i de samme områder, som nævnt ovenfor.

En sammenligning af udvalgsarbejdet i de to folketingsår viser, at udvalgsarbejdets omfang er steget særdeles kraftigt fra 1965-66 til 1980-81.

Mens antallet af regeringsforslag, der behandles i udvalget, er nogenlunde uændret henholdsvis 68 i 1965-66 og 64 i 1980-81, er antal private forslag steget voldsomt, fra 6 i 1965-66 til 75 i 1980-81. Årsagen til de mange oppositionsforslag må formentlig søges i et ønske om at vise flaget over for tinget, dets mange konkurrerende partier og offentligheden. Det synes at fremgå af det gennemgåede materiale, at forslagsstillene undertiden ikke interesserer sig synderlig meget for forslagenes videre skæbne efter at de er henvist til udvalgsbehandling. Der kan således være tale om, at adskillige for-

slag stilles uden nogen forventning om en egentlig udvalgsbehandling, men alene udfra ønsket om at præsentere folketinget og offentligheden for partiets standpunkter. Det skal dog fremhæves, at der blandt de mange private lovforslag eller forslag til folketingsbeslutninger også er forslag, som på forslagsstillernes foranledning har fået en særdeles indgående og seriøs behandling i udvalget.

Den stærkt stigende aktivitet i udvalgene kan også belyses ved, at medens der i 1965-66 i de undersøgte områder til lovforslagsbehandling og lign. i alt er stillet 307 spørgsmål, hvoraf de 21 spørgsmål vedrørte private forslag, er antallet af spørgsmål i 1980-81, 1685, hvoraf de ca. 500 hidrørte fra private forslag.

Med et nogenlunde uændret antal regeringsforslag er antal spørgsmål til disse altså mere end firedoblet, medens spørgeaktiviteten vedrørende private forslag vel totalt er steget kraftigt, men det gennemsnitlige antal spørgsmål pr. privat forslag er ikke steget væsentligt.

Der synes ikke i det gennemgåede materiale fra 1965-66 og fra 1981-82 at kunne konstateres nogen forskel i udvalgenes benyttelse af samrådsinstituttet. Dette kan skyldes, at udvalgene i den forløbne årrække på dette område har skiftet metode. Medens det i 1965-66 var almindeligt, at ministre mødte til samråd uden på forhånd at være orienteret om, hvilke konkrete spørgsmål udvalget ønskede at drøfte, er praksis i 1980-81 den, at der forud stilles skriftlige samrådsspørgsmål, sådan at ministrene før samrådet har haft mulighed for at forberede svar på de stillede spørgsmål.

Det, der falder i øjnene i en sammenligning mellem 1965-66 og 1980-81, er først og fremmest den meget store stigning i antallet af spørgsmål til regeringsforslag. Hvad er årsagen til denne voldsomme stigning? Har udvalgsreformen haft nogen indflydelse herpå?

Det er sandsynligt, at den faste form, der nu er omkring de stående udvalg: Fast mødelokale, faste mødetider, særligt brevpapir osv. og naturligvis det væsentligste fast udvalgs-sekretær, i sig selv har været medvirkende til det stigende spørgsmålsantal. Det er endvidere muligt, at adskillige af de lovforslag, der behandles i folketinget i 1980-81, såvel politisk som teknisk kan være af mere kompliceret karakter, måske som følge af, at den økonomiske og beskæftigelsesmæssige situation i 1980-81 var adskilligt vanskeligere end situationen i 1965.

Det kan tænkes, at de mange spørgsmål kan begrundes med, at lovforslagene har været mindre velforberedte end tilfældet var tidligere, hvilket igen kan skyldes et politisk og måske folkeligt pres for at

få lovændringer igennem hurtigt i en vanskelig økonomisk periode. Det viser sig, at det antal regeringsforslag, der i 1965-66 var kommissions- eller udvalgsbehandlet før forelæggelsen i tinget, var højere end det tilsvarende tal i 1980-81. Dette tyder på, at regeringen har ladet sig presse til at fremlægge lovforslag, som måske ikke har været igennem den forberedelsesfase, som er ønskelig. Det er naturligvis regeringens ansvar, at det materiale der forelægges er tilstrækkeligt velforberedt, men det hører med i billedet, at de mange politiske partier og en særdeles årvågen presse udøver stort pres på regeringen for at få lovforslagene frem så hurtigt som muligt. Hvis lovforslag 1980-81 er mindre velforberedt end tilfældet var tidligere, ligger her en forklaring på de stærkt stigende antal spørgsmål ved udvalgsbehandlingen i folketinget. Spørgsmålene er simpelthen nødvendige for at få afklaret hidtil dunkle punkter i lovforslagenes tekst.

Arbejdsformen i udvalgene er blevet mere teknificeret end tilfældet var i forhold til tiden før 1965-66. Dette kan have forbindelse med det stærkt stigende antal private forslag og det deraf følgende stærkere arbejdspres, hvilket igen har medført, at der formentlig i mindre omfang end tidligere foregår en mundtlig forhandling i udvalgene. Jeg bygger dette indtryk på den foreliggende mængde skriftligt materiale i forhold til antal udvalgsmøder: Der må nødvendigvis medgå megen tid alene til papirgennemgang. Der synes at kunne anes følgende paradoks: Jo større arbejdspres desto flere skriftlige spørgsmål og dermed større arbejdspres!

Udvalgsarbejdet med lovforslag og forslag til folketingsbeslutningen har dog ikke på afgørende måde ændret karakter fra 1965-66 til 1980-81.

Henvendelser udefra vedrørende lovforslag er formentlig af nogenlunde samme omfang som før. *Der er ikke holdepunkt for en antagelse af, at udvalgsbehandling af lovforslag skulle være blevet dårligere. De hentydninger, der har været i den offentlige debat herom, er grundløse.* Se kap. V.

Alm. del, der er noget nyt i udvalgsarbejdet, har udviklet sig til at blive et særdeles betydningsfuldt element i udvalgenes aktivitet med en stor variation fra udvalg til udvalg.

Til bedømmelse af Alm. del i forhold til udvalgsarbejdet i øvrigt kan der opstilles følgende oversigt fra de 6 undersøgte udvalg i 1980-81: Bilag – ialt 3264, heraf Alm. del 814. Henvendelser til udvalgene – ialt 538, heraf Alm. del 365. Skriftlige spørgsmål for udvalgene – ialt 2685, heraf Alm. del ca. 1050. Samrådsspørgsmål – ialt 195, heraf Alm. del 134.

Disse tal viser, at Alm. del er blevet en overordentlig væsentlig del af udvalgsarbejdet i de stående udvalg. Alm. del er blevet et forum for folketingsmedlemmers spørgsmål til ministrene og dermed til administrationen og er hermed et væsentligt instrument for lovgivers kontrol med den udøvende magt såvel på generelle områder som vedrørende konkrete forvaltningsakter. Det er åbenbart, at de stående udvalg har (fået) til opgave at have indsigt i den offentlige forvaltning. Det stående udvalg følger nøje den anordningsudstedelse, der er hjemlet ved lovbemyndigelse til en minister. Udvalgene udøver her en virksomhed, der i øvrigt ikke er fastlagt i folketingets forretningsorden eller andet steds. Det er en kontrol med vigtige bemyndigelser til ministrene om hvilke disse ikke, medmindre der foreligger særlige lovbud derom, er forpligtet til at underrette folketinget.

På dette område synes Alm. del at have skabt en praksis af stor betydning for den parlamentariske kontrol med regering og administration. Mere problematisk er formentlig de stående udvalgs ønske om at få indsigt eller kontrol eller indflydelse på konkrete forvaltningsakter. Forsåvidt angår den statslige administration er en vis indsigt fra folketingsudvalgene naturlig. Det er dog betænkeligt, såfremt udvalgene bruger deres indsigt eller kontrolmuligheder til at »overtage« ansvaret for ministerens administrative beslutninger, på eget initiativ eller måske endog på ministerens direkte eller indirekte foranledning. Noget sådant kan vel ikke betegnes som stridende mod forfatningens ordlyd, men kan have nogle uønskede virkninger, først og fremmest at ministeransvaret forflygtiges.

Udvalgsindflydelse på beslutninger, som træffes i kommunalt regie, stemmer dårligt med den bagved liggende lovgivning og bør undgås.

Udvalgenes Alm. del har efterhånden antaget et omfang, som næppe har været tænkt ved ordningens indførelse, og som ikke kan anses for hensigtsmæssig. På denne baggrund foreslår jeg, *at* det i folketingets forretningsorden fastslås, *at* det er udvalgets hovedopgave at behandle de fra folketinget til udvalgene henviste forslag, og at henviste forslag bør gå forud for andre opgaver, *at* det derudover præciseres, »at det stående udvalg i nær kontakt med de pågældende ministre holder sig à jour med udviklingen inden for deres arbejdsfelt«. Det bør endvidere klargøres, at det *ikke* er udvalgets opgave at være forum for fremskaffelse af oplysninger, der ikke eller kun perifert har berøring med lovgivning eller som ikke er et led i folketingets almin-

delige indsigts- og kontrolfunktion, *at* udvalgene bør være tilbageholdende med spørgsmål til konkrete forvaltningsakter, specielt vedrørende afgørelser truffet af ikke-statslige myndigheder, ligesom det ikke er udvalgets opgave uden lovgrundlag at søge indhentet indirekte forhåndsbesked, *at* det fremgår, hvilke partier eller hvilke medlemmer der stiller de enkelte spørgsmål i udvalgene, i hvert fald i udvalgenes Alm. del.

Folketingets præsidium og Udvalget for forretningsorden bør overveje en ændring af den sekretariatsmæssige betjening af udvalgene, således at oplysninger, der ikke skønnes at indeholde politiske elementer, kan indhentes direkte hos de relevante kilder. Derved brydes det mangeårige princip om, at alle oplysninger indhentes gennem ministeren. En sådan ændring vil, alt andet lige, betyde en udvidelse af den sekretariatsmæssige betjening i udvalgene. Dette vil kunne gennemføres enten ved en styrkelse af udvalgets sekretariat, en særlig i folketingssekretariatet opbygget enhed, eller ved en udbygning af folketingets biblioteksservice, således at der også derfra kan ske en egentlig betjening af udvalgene. Se kap. VI.

Udvalgsreformen 1972 omfattede ikke finansudvalget, bortset fra, at finansudvalget fik tillagt nogle få nye opgaver. Det synes dog som om finansudvalget, uanset der ikke skete væsentlige formelle ændringer ved reformen i 1972, på forskellig måde er blevet påvirket af den udvikling, der siden da har fundet sted i de stående udvalg. Folketingets finansudvalg er enerådende for udvalgsbehandlingen af statsbudgettet/finansloven. Statsbudgettet er nu så omfattende, at det må føre til overvejelse af, hvorvidt folketingets indsigt og kontrol med statens budget og regnskab er tilfredsstillende. Jeg mener ikke, det er tilfældet og foreslår at inddrage de stående udvalg i behandlingen af finansloven. Dette kan gøres ved, at finanslovens ministerområdeparagraffer oversendes til behandling i de respektive stående udvalg. De stående udvalg, sektorudvalgene, ville gennem en sådan udvidelse af deres arbejdsområde erhverve en detailviden om budgetter, finanslov, tillægsbevillingslov og statsregnskab, som ville komme udvalgene til gode såvel i deres lovgivningsarbejde som i deres kontrolfunktioner over for administrationen, og give folketinget en dybere indsigt med statens budget. Se kap. VII.

Finansudvalget kunne med sådanne ændringer frigøres for detailbehandling af de enkelte finanslovsparagraffer, og dermed have flere ressourcer til den generelle behandling af finansloven, som i de senere år er gledet mere og mere i baggrunden. De stående udvalg

ville få en ny og væsentlig arbejdsopgave, der ville give en værdifuld indsigt i deres udvalgsområde i almindelighed såvel som områdets økonomiske baggrund. En sådan nyordning ville medføre, at en væsentlig del af de hundreder af spørgsmål, der nu stilles til Alm. del, ville være overflødige, idet den viden, der her søges, ville være til stede via den indsigt i de enkelte ministeriers budgetter, som behandling af finansloven ville give de enkelte medlemmer.

I kap. VIII er gennemgået en række retlige problemer vedrørende folketinget, de stående udvalg og ministeransvaret. Formålet har været at vurdere i hvilket omfang indførelsen af stående udvalg har øvet indflydelse på magtfordelingen imellem lovgivende og udøvende magt.

Min konklusion er, at de stående udvalg opfatter sig som magtfaktorer, at de undertiden betragter sig, og af offentligheden betragtes, som en slags minifolketing. De stående udvalg spiller en vigtig og væsentlig rolle i folketingets kontrol med forvaltningen. Dette gælder såvel udstedelse af anordninger m.v. og de egentlige forvaltningsafgørelser. Medens det i meget lang tid har været almindelig anerkendt, at folketinget havde en klar ret til at kontrollere, på hvilken måde ministrene udøvede bemyndigelser, f.eks. til at udstede anordninger, er folketingets direkte indblanding i afgørelsen af rent administrative spørgsmål af forholdsvis ny dato og har i hvert fald tidligere været en yderst sjælden foreteelse.

Der er hos nogle medlemmer i folketingets stående udvalg et ønske om at blive egentlige administratorer. Efter mit skøn viser denne udvikling, som påpeget i kap. VIII, at der er sket et glid af indflydelse og magt, om man vil, fra den parlamentarisk ansvarlige minister over til de stående udvalg. Dette sker undertiden med ministerens indforståelse, måske endog på dennes foranledning.

Det anses for at være helt i overensstemmelse med grundlovens § 3 om adskillelsen af den udøvende, den lovgivende og den dømmende magt, at folketinget bemyndiger ministrene til ved anordninger at udforme de nærmere regler i henhold til lov. Det er gammel skik, at folketinget overvåger, ja måske endog dikterer ministrene, hvordan de skal udøve de givne bemyndigelser til udformning af generelle retsregler. Det er mere end tvivlsomt, om nogle udvalgs påviste interesse for at få indflydelse på egentlige administrative forvaltningsafgørelser er i pagt med de oprindelige tanker hos grundlovgiverne. Eller med det begreb der kan kaldes grundlovens ånd. Grund-

lovens § 3 er udtryk for en slags principerklæring, og det må være folketinget der inden for visse, ganske vide, men ikke ubegrænsede rammer, bestemmer hvordan balancen mellem statsmagterne skal være. Men det kan ikke udledes af nogen bestemmelse, truffet af folketinget, at udvalgene skulle påtage sig administrative beføjelser, hvor dette ikke er hjemlet ved lov.

Det er stadig sådan, at afgørelsen af en konkret administrativ sag sker på ministerens ansvar. Der er ingen udvalgspraksis der har ændret denne formelle regel. Der er ikke tale om nogen sædvane, hvorefter en minister uden særlig lovhjemmel kan overlade ansvaret for administrativ afgørelse til udvalget. Ministeren bærer altså fortsat det politiske og det retlige ansvar, men konturerne af dette ansvar udviskes. Dette er betænkeligt.

Bilag 1

Stående udvalg i Folketinget
1980-81
Arbejdsmarkedsudvalget
Boligudvalget
Det energipolitiske udvalg
Erhvervsudvalget
Finansudvalget
Udvalget for forretningsordenen
Forsvarsudvalget
Indfødsretsudvalget
Kirkeudvalget
Kommunaludvalget
Kulturudvalget
Landbrugs- og fiskeriudvalget
Markedsudvalget
Miljø- og planlægningsudvalget
Udvalget om offentlige arbejder
Det politisk-økonomiske udvalg
Retsudvalget
Skatte- og afgiftsudvalget
Socialudvalget
Uddannelsesudvalget
Udenrigsudvalget
Udvalget angående videnskabelig forskning
Udvalget til valgs prøvelse

Bilag 2
Regler om udvalgsarbejdets tilrettelæggelse
Folketingets udvalg vælges i henhold til forretningsordenens § 36, stk. 1, efter forholdstal. I praksis ved at udvalgsberettigede partier til Folketingets bureau meddeler navnene på de medlemmer, der indstilles til valg. Folketingets formand meddeler herefter i tinget ved folketingsårets begyndelse og efter valg til folketinget, at valg til udvalg har fundet sted. Tidligre blev navnene på de valgte læst op fra talerstolen, nu foreligger opslag herom i læseværelset, og valgene optages i Folketingstidende, men i løbet af folketingsåret bliver ændringer i udvalgssammensætningen meddelt fra folketingets talerstol. Reglerne omkring udvalgsarbejdet er fastlagt i folketingets forretningsordens § 8, (men udover de her fastsatte regler har udvalgene skabt en praksis, der ikke er fastsat noget sted, og som kan være forskellig fra udvalg til udvalg.)

Om hvem der indkaldes og hvordan § 8, stk. 1. Om formands- og næstformandsvalg og om situationen, hvor ingen fast sekretær er tilknyttet udvalget, hvor det påhviler næstformanden at fungere som sekretær, § 8, stk. 2. I folketingets forretningsorden § 8, stk. 3, fastslås det, at der skal føres protokol over udvalgets arbejde, henvendelser udefra, og om forhandlingerne og disses udfald. Gennem mange år er denne bestemmelse blevet taget særdeles let. Med det store bilagsmateriale, der nu registreres i folketingssekretariatet for hvert udvalg for sig, burde denne bestemmelse ændres og tilpasses den nugældende arbejdsform. I § 8, stk. 4, er fastlagt, at der som hovedregel

er fast sekretær i udvalget. Denne sekretær er som hovedregel i fast tjenesteforhold til folketinget og har til opgave at varetage almindelige sekretariatsopgaver. I folketingets forretningsorden § 8, stk. 5, omtales den sædvanlige regel om, at et udvalg er beslutningsdygtigt, når halvdelen af dets medlemmer er til stede m.v., og den bestemmelse, at det af udvalget kan besluttes, at meddelelser »i nærmere bestemt omfang« skal tilgå offentligheden. Det må antages, at der ikke herved er mulighed for at omgå de almindelige regler om fortrolighed, således må det formodes, at de i bestemmelsen omtalte meddelelser må være af beslutningsmæssig karakter.

Videre er der i paragraf 8 stk. 6 og 7 bestemmelser som sikrer, at visse medlemmer af tinget under særlige forhold kan deltage i udvalgsforhandlingerne uden at være medlemmer eller stedfortrædere af udvalget. Reglen er sjælden i brug. I stk. 8 er fastlagt nogle formelle regler for udvalgsformandens fremme af udvalgsarbejdet og dennes pligt til at underrette folketingets formand herom. I stk. 9 indeholdes regler for betænkningsafgivelse, herunder at det er udvalgsflertallet, der afgør om og hvornår der skal afgives betænkning, men med en ret til for et mindretal – to femtedele af udvalget – inden for en frist at få betænkning afgivet. Og dermed få forslaget til behandling i folketinget. § 8, stk. 10, 11 og 12 er bestemmelser, der regulerer de særlige situationer af mere teknisk karakter, og i stk. 13 siges det: »Såfremt et udvalg ikke når til ende med behandlingen af en sag inden samlingens slutning, giver det i en beretning oplysning om udvalgsarbejdets forløb«. Denne bestemmelse overholdes ikke. Den hidrører fra før 1953, (bemærk: samlingens slutning). Beretning afgives, når udvalget finder det hensigtsmæssigt, ellers ikke. I kraft af det såkaldte diskontinuitetsprincip bortfalder ikke færdigbehandlede forslag ved folketingsårets slutning, og når folketinget opløses, men først på valgdagen. Der er tradition for, at lovgivningsarbejdet stopper, når valg udskrives, men om nogen egentlig sædvane er der ikke tale. I november 1981 blev folketinget således indkaldt efter udskrivelse af valget, der fandt sted den 12. november 1981, til afholdelse den 8. december 1981, for at gennemføre et forslag om en midlertidig finanslov. Dette skete i løbet af få timer den 24. november 1981. 15. december 1983 nedstemte folketinget forslaget til finanslov ved 3. behandling. Statsministeren meddelte derefter tinget, at han ville indstille til dronningen, at nyvalg til folketinget ville finde sted d. 10. januar 1984. Allerede den 16. december 1983, kl. 10.00 forelagde finansministeren forslag til midlertidig finanslov for finansåret 1984. Forslaget gennemførtes ved 3 behandlinger samme dag.

December 1981

Folketingsudvalgenes arbejdsform

(udarbejdet af Folketingssekretariatet. December 1981)

Folketingets udvalg

Siden begyndelsen af folketingsåret 1972-73 er den altovervejende del af folketingets udvalgsarbejde foretaget i tingets stående udvalg. Pr. oktober 1981 var der følgende 23 stående udvalg (de i det daglige anvendte forkortelser er tilføjet i parentes):

1. Udvalget for forretningsordenen (UFO)
2. Udvalget til valgs prøvelse (UVP)
3. Arbejdsmarkedsudvalget (AU)
4. Boligudvalget (BU)
5. Det energipolitiske udvalg (EpU)
6. Erhvervsudvalget (EU)
7. Finansudvalget (FiU)

8. Forsvarsudvalget (FoU)
9. Indfødsretsudvalget (IU)
10. Kirkeudvalget (KiU)
11. Kommunaludvalget (KoU)
12. Kulturudvalget (KuU)
13. Landbrugs- og fiskeriudvalget (LFU)
14. Markedsudvalget[1] (MkU)
15. Miljø- og planlægningsudvalget (MPU)
16. Udvalget om offentlige arbejder (UOA)
17. Det politisk-økonomiske udvalg (PØU)
18. Retsudvalget (RU)
19. Skatte- og afgiftsudvalget (SAU)
20. Socialudvalget (SU)
21. Uddannelsesudvalget (UdU)
22. Udenrigsudvalget (UrU)
23. Udvalget angående videnskabelig forskning (UvF)

Beslutningen om en sags henvisning til behandling i et udvalg træffes af tinget. Det sker normalt efter forslag af folketingets formand, der forinden vil have orienteret sig om partiernes indstilling (normalt igennem det ugentlige gruppesekretærmøde). Beslutning om udvalgsbehandling af et forslag træffes sædvanligvis umiddelbart efter afslutningen af dettes førstebehandling. I forretningsordenens § 7, stk. 1, er angivet de stående udvalgs sagsområder.

I undtagelsestilfælde kan et forslag i stedet for til et af de stående udvalg henvises til et *særligt udvalg.*

Sættende møde

Efter at et udvalg er nedsat, sammenkalder det først valgte medlem – eller i dettes forfald det næstfølgende medlem, som er til stede – medlemmerne til et sættende møde, der skal afholdes senest den 3. mødedag efter dagen for udvalgets nedsættelse.

Udvalget sættes ved, at der blandt dets medlememr vælges en *formand* og en *næstformand* efter reglerne i forretningsordenens § 36, stk. 2, dvs. at hvert valg foretages for sig og således, at den, der får over halvdelen af de afgivne stemmer, er valgt. Udvalget er ved disse som ved andre afstemninger *beslutningsdygtigt,* når over halvdelen af dets medlemmer er til stede. Om valget af formand og næstformand gives straks meddelelse til folketingets bureau.

Stedfortrædere. Private forslagsstillere. Færøske og grønlandske medlemmer

I de fleste stående udvalg er der for hvert af de i udvalget repræsenterede partier udpeget en eller to *stedfortrædere* for udvalgets medlemmer. Et udvalgsmedlem kan midlertidigt overlade sin plads i udvalget til en stedfortræder, som det pågældende parti har udpeget (forretningsordenens § 7, stk. 3). En midlertidigt indtrådt stedfortræder udøver alle medlemsrettigheder, så længe det ordinære medlem ikke har genindtaget sin plads. Udskiftningen sker uden formaliteter, men må meddeles udvalgets formand. I øvrigt har stedfortrædere ret til at *deltage i forhandlingerne* i det pågældende udvalg, dog uden stemmeret og uden ret til at fremsætte nogen udtalelse i betænkningen.

Private forslagsstillere, der ikke er indvalgt i udvalget, har ret til ved forslagsstilleren eller ordføreren for forslagsstillerne at deltage i udvalgsforhandlingerne om deres egne

forslag og skal derfor indkaldes til udvalgets møder om disse, jfr. forretningsordenens § 8, stk. 6.

En tilsvarende ret har medlemmer valgt på *Færøerne og i Grønland* vedrørende udvalgsbehandling af forslag, der angår henholdsvis Færøerne og i Grønland (forretningsordenens § 8, stk. 7).

Bistand ved udvalgsarbejdet

Folketingssekretariatet yder bistand ved udvalgsarbejdet, idet der her er ansat et antal juridisk eller økonomisk uddannede sekretærer, som har til hovedopgave at gøre tjeneste som udvalgssekretærer, i hvilken egenskab de vil kunne yde bistand ved gennemgangen af lovforslag, ved udfærdigelse af koncept til udvalgets skrivelser, betænkninger eller beretninger, ved fremskaffelse af oplysninger og materiale og ved den almindelige sekretariatsmæssige ekspedition i forbindelse med udvalgets arbejde i øvrigt.

Af alle *aktstykker,* som tilgår et udvalg, tilstilles der ved folketingssekretariatets foranstaltning såvel udvalgets medlemmer som eventuelle stedfortrædere et eksemplar.

Gennem sekretariatet tilstilles der ligeledes vedkommende minister kopi af alle henvendelser til udvalget.[2]

Mange oplysninger vil medlemmerne kunne skaffe sig på *folketingets bibliotek og oplysningstjeneste* og gennem benyttelse af den gennem årene opbyggede store samling af såkaldte »lovsager«, der gør det muligt at følge hvert enkelt lovgivningsanliggendes behandling i folketinget (rigsdagen) i tidligere år. Bibliotekets *oplysningstjeneste* besvarer skriftligt eller mundtligt spørgsmål fra medlemmerne.

Udvalgsarbejdets tilrettelæggelse

Snarest muligt efter, at udvalget er sat, bør der lægges en plan for udvalgets arbejde.

For så vidt angår de stående udvalg bør der ved forhandling med vedkommende minister søges oplyst, hvilke lovforslag der ventes fremsat i samlingens løb inden for udvalgets sagsområde samt tidspunktet for deres fremsættelse. Under hensyntagen hertil fastlægges en *tidsfølgeplan,* hvori der tages hensyn såvel til behovet for samråd med ministeren og modtagelse af deputationer som til de for lovforslagenes behandling fastsatte frister og de foreslåede ikrafttrædelsestidspunkter.

Angående udvalgenes *mødetider* indeholder forretningsordenens § 8, stk. 5, den bestemmelse, at udvalgsarbejde normalt ikke bør finde sted på en tid, da der er møde i tinget. I praksis har man affundet sig med, at sådanne møder i nogen udstrækning forekommer, men det bør i hvert tilfælde være en fast regel, at *ethvert udvalgsmøde straks afbrydes, når der ringes til afstemning i folketingssalen.*

Spørgsmål, som udvalget ønsker at stille vedkommende minister, indleveres snarest og så vidt muligt *skriftligt* til udvalgets formand, der videresender spørgsmålene til ministeren med anmodning om skriftlig besvarelse eller om en drøftelse heraf i et samråd.

Er der i et udvalg uenighed om, hvorvidt et spørgsmål bør stilles, træffes afgørelsen ved flertalsbeslutning.

I særlige tilfælde kan der blive tale om at søge et spørgsmål belyst gennem indhentning af – som oftest skriftlige – udredninger fra *sagkyndige.* Dette ordnes ifølge hidtidig praksis med ministeren som formidler og tillige i almindelighed som mødedeltager, hvis den sagkyndige personlig kommer til stede i udvalget.

Når *deputationer* fra organisationer eller andre søger foretræde for at få lejlighed til at fremsætte deres synspunkter i et udvalg, træffes der aftale mellem udvalget og de interesserede parter om, hvornår de kan modtages. Under deputationers foretræde for udvalg har udvalgets medlemmer mulighed for at stille spørgsmål til deputationens medlemmer. Derimod kan udvalgsmedlemmerne efter praksis ikke indlade sig i diskussion med deputationen eller påbegynde nogen indbyrdes debat i overværelse af deputationen.

Forhandlingerne i udvalgene er *fortrolige* og må ikke refereres hverken til pressen eller i folketingssalen. Dette er ikke udtrykkeligt fastsat i forretningsordenen, men fremgår modsætningsvis af § 8, stk. 5, hvori der står: »Ved afslutningen af et udvalgsmøde kan udvalget træffe beslutning om, at meddelelser i nærmere bestemt omfang skal tilgå offentligheden«. (Jfr. i øvrigt om tavshedspligt med hensyn til udvalgenes forhandlinger forretningsordensudvalgets betænkning af 11. maj 1978, bilag 3) (Tillæg B. 1977-78, sp. 877).

Forretningsordenen fastslår i § 8, stk. 8, at *udvalgsformændene* har pligt til at søge udvalgsarbejdet fremmet mest muligt samt til at give folketingets formand de oplysninger om arbejdets forløb, som denne ønsker. Skriftlige indberetninger herom kan indkaldes.

Betænkning og tillægsbetænkning

Efter at de fornødne oplysninger er tilvejebragt og partierne har haft tid til at klargøre sig deres stilling til de foreliggende spørgsmål, fastsætter udvalgsformanden en passende frist for indlevering af foreløbige ændringsforslag. Efter at disse er drøftet, gives en frist for indlevering af endelige ændringsforslag. Derefter udarbejdes udkast til udvalgets betænkning, som omdeles til udvalgets medlemmer og drøftes i et møde, hvor den endelige betænkning afgives.

Tidspunktet for afgivelse af betænkning over et forslag fastsættes i tilfælde af uenighed i udvalget af dettes flertal. Over forslag fremsat af et eller flere medlemmer af folketinget bør udvalget dog afgive betænkning, når forslagsstillerne med mindst 14 dages varsel skriftligt anmoder derom og anmodningen støttes af et mindretal repræsenterende mindst $^2/_5$ af udvalgets medlemmer.

Under udvalgsbetænkningen anføres de ordinære medlemmers navne, men efter ønske af et ordinært medlem kan i stedet for dettes navn anføres navnet på en stedfortræder, som har fungeret som medlem ved den pågældende sags behandling.

Betænkningen bør i almindelighed indeholde:

1. En redegørelse for udvalgets arbede. Indgået udvalgsmateriale, som skønnes af særlig interesse for tingets medlemmer ved sagens fortsatte behandling, eller som skønnes af værdi for myndighederne ved lovens fortolkning – navnlig ministres skriftlige besvarelse af spørgsmål – kan optrykkes som *bilag* til betænkningen. I øvrigt bør optrykning af bilag søges undgået.

2. Udvalgets (eventuelt flertals eller mindretals) *indstillinger* til tinget om de til udvalget henviste forslag.

Indstillingerne må gå ud på vedtagelse eller forkastelse af de forslag, der skal tages stilling til, eller eventuelt på at afholde sig fra at stemme. At et mindretal begrænser sig til i betænkningen *kun* at anføre den undertiden forekommende vending: »Et mindretal ( ) vil redegøre for sin stilling ved 2. behandling«, kan ikke anses for fyldestgørende. Betænkningen bør i det mindste indeholde en *indstilling* også fra mindretal. Et mindretal kan eventuelt udskyde sin motivering for indstillingen til sagens 2. behand-

ling, men også dette bør undgås, bl.a. af hensyn til partier, der ikke er repræsenteret i udvalget. De ændringsforslag, som stilles, bør i fornødent omfang være ledsaget af forklarende bemærkninger.

Umiddelbart efter, at betænkningen er afgivet, meddeles dette til folketingssekretariatet, som sørger for, at den anmeldes i tinget og mangfoldiggøres.

Først 2 dage efter, at betænkningen er omdelt i tinget, kan lovforslaget sættes til 2. behandling, dvs. er den omdelt tirsdag, kan sagen først behandles torsdag. Tidspunktet for anmeldelsen er i så henseende uden betydning.

Over et lovforslag, som udvalget har afgivet betænkning over til 2. behandling, og som efter 2. behandling er sendt til fornyet udvalgsbehandling, kan afgives *mundtlig indstilling* til 3. behandling, for så vidt arbejdet afsluttes, uden at der stilles ændringsforslag, og uden at noget af udvalgets medlemmer kræver tillægsbetænkning afgivet. Træffes der beslutning om mundtlig indstilling, meddeles dette til folketingets formand gennem folketingssekretariatet. I modsat fald afgives en *tillægsbetænkning* efter tilsvarende regler, som gælder for betænkninger.

Mundtlig indstilling afgives ved *formanden,* medmindre der vælges en særlig *ordfører.*

Selv om det er besluttet at lade et lovforslag overgå direkte fra 2. til 3. behandling, kan udvalget dog, hvis det findes påkrævet, i henhold til § 12, stk. 4, optage sagen til fornyet udvalgsbehandling, hvilket i så fald meddeles folketingssekretariatet, som drager omsorg for, at det bliver anmeldt i tinget. Denne bestemmelse kan få praktisk betydning, hvis der uventet dukker nye momenter op, efter at sagen har været til 2. behandling.

Beretning

Såfremt et udvalg ikke når til ende med behandlingen af en sag – et lovforslag eller et forslag til folketingsbeslutning – inden samlingens slutning, giver det ifølge forretningsordenens § 8, stk. 13, i en *beretning* oplysning om udvalgsarbejdets forløb. I praksis undlades ofte afgivelse af beretning, hvis der i realiteten intet har været at oplyse om udvalgsarbejdets forløb.

I øvrigt kan et udvalg ifølge praksis når som helst afgive beretning om sin virksomhed, hvis det måtte finde særlig anledning dertil.

Udvalgs ophør

De stående udvalg består til samlingens slutning.

Et særligt udvalg (jfr. forretningsordenens § 7, stk. 5) *ophører,* når den eller de sager, der har været henvist til udvalget er færdige fra folketinget. Efter indstilling fra vedkommende udvalg kan tinget dog beslutte, at udvalget vedbliver at bestå indtil samlingens slutning.

Så snart et udvalg ophører, afgiver udvalgets sekretær (næstformand) udvalgsprotokollen med bilag til folketingssekretariatet.

1. I en beretning af 14. juni 1974 (tillæg B 1973-74, 2. samling, sp. 983) har udvalget fastlagt retningslinjer for sin virksomhed, jfr. herom senere i beretning af 28. maj 1976 (Folketingstidende 1975-76, tillag B sp. 2108), beretning af 31. maj 1979 (Folketingstidende 1978-79, tillæg B. sp. 2133), beretning af 7. november 1980

(Folketingstidende 1980-81, tillæg B sp. 101) og beretning af 16. oktober 1981 (Folketingstidende 1981-82, I. samling, tillæg B sp. 19).

2. Ifølge beslutning af udvalget for forretningsordenen af oktober 1969 fremlægges i folketingssekretariatets ekspeditionskontor løbende til eftersyn for presselogens medlemmer 1 eksemplar af alle *udvalgsskrivelser med spørgsmål til ministre* og af alle *skrivelser fra ministre med svar på spørgsmål.* Materialet fremlægges fra det tidspunkt, da det må antages at være kommet adressaten i hænde. I den udstrækning oplaget tillader det eller fotokopiering kan foretages, kan der udleveres et eksemplar af sådant udvalgsmateriale til medlemmer af presselogen, som anmoder derom.

   Denne ordning omfatter ikke udvalgsmateriale, som ikke omdeles til alle et udvalgs medlemmer, eller materiale, som et udvalg eller en minister betegner som fortroligt eller ikke tilgængeligt for pressen. Uden for ordningen falder ligeledes udvalgsmateriale af anden karakter end den nævnte: henvendelser fra organisationer og enkeltpersoner, foreløbige ændringsforslag, udkast til betænkning m.v.

   Folketingsmedlemmer, som ikke er udvalgsmedlemmer, har samme adgang til i folketingssekretariatet at gøre sig bekendt med udvalgsspørgsmål og ministersvar som presselogens medlemmer.

   Ifølge beslutning af udvalget for forretningsordenen af 15. januar 1964 tilstilles der endvidere *samtlige i folketinget repræsenterede partier* et eksemplar af alle *henvendelser, udvalgsskrivelser* og *ministerielle skrivelser,* som udvalgenes medlemmer modtager genparter af.

Bilag 3

Partigrupperingen i folketinget i folketingsåret 1965-66

	Antal medlemmer (ved folketingsårets slutning)
Socialdemokratiet[1]	77
Det radikale venstre	10
Det konservative folkeparti	36
Venstre	36
Socialistisk folkeparti	10
De uafhængige	5
Liberalt centrum	2
Uden for de i valgloven af 31. marts 1953 omhandlede partier:	
Valgt i Grønland	2
Valgt på Færøerne	1
	179

1. Herunder 1 medlem valgt af Socialdemokratiet, Færøerne.

Partigrupperingen i folketinget i folketingsåret 1980-81

Socialdemokratiet (S)	69*
Venstre, Danmarks liberale parti (V)	23**
Det konservative folkeparti (KF)	22
Fremskridtspartiet (FP)	20
Socialistisk folkeparti (SF)	11
Det radikale venstre (RV)	10
Centrum-demokraterne (CD)	6
Venstresocialisterne (VS)	6
Kristeligt folkeparti (KrF)	5
Danmarks retsforbund (DR)	5
Uden for ovennævnte partier:	
Valgt i Grønland (Grønl.)	2
	179

* Heraf 1 medlem valgt på Færøerne.
** Heraf 1 medlem valgt på Færøerne.

Bilag 4

Tabel 1 a

Antal fremsatte og vedtagne lovforslag *fordelt efter oprindelse. 1953-54–1981-82*

	Fremsatte lovforslag					*Vedtagne* lovforslag		
	Regeringsforslag		Andre		I alt	Regerings-forslag	Andre	I alt
	Skrftligt	Mundtligt	Skriftligt	Mundtligt				
1953-54	122	55	5	12	194	144	5	149
1954-55	92	43	1	12	148	103	–	103
1955-56	97	26	4	15	142	93	2	95
1956-57	99	12	5	10	126	90	2	92
1957-58	126	13	5	4	148	126	1	127
1958-59	116	15	2	7	140	123	1	124
1959-60	143	2	6	6	157	137	2	139
1960-61	89	16	6	3	114	100	–	100
1961-62	143	1	4	2	150	133	1	134
1962-63	127	9	8	6	150	126	1	127
1963-64	115	17	17	1	150	129	2	131
1964-65	149	22	13	–	184	133	1	134
1965-66	151	10	19	–	180	127	5	132
1966-67	151	3	13	1	168	143	2	145
1967-68	179	9	9	6	203	128	1	129
1968-69	230	6	27	1	264	228	1	229
1969-70	166	2	25	4	197	156	2	158
1970-71	140	5	36	2	183	142	1	143
1971-72	202	21	20	3	246	164	1	165
1972-73	209	9	20	–	238	195	1	196
1973-74	172	8	69	1	250	119	5	124
1974-75	263	1	127	–	391	174	17	191
1975-76	179	1	102	–	282	161	11	172
1976-77	274	2	138	–	414	186	4	190
1977-78	153	12	99	–	264	146	5	151
1978-79	148	–	86	–	234	146	1	147
1979-80	170	–	70	1	241	160	1	161
1980-81	162	1	68	–	231	152	7	159
1981-82	209	–	120	–	329	153	11	164

Tabel 1 b

Antal fremsatte og vedtagne forslag til folketingsbeslutning *fordelt efter oprindelse. 1953-54–1981-82*

	Fremsatte forslag til folketingsbeslutning				*Vedtagne* forslag til folketingsbeslutning			
	Regeringsforslag	Indstilling fra udvalg	Andre	I alt	Regeringsforslag	Indstilling fra udvalg	Andre	I alt
1953-54	3	3	4	10	3	3	2	8
1954-55	9	6	5	20	9	6	3	18
1955-56	3	3	12	18	3	3	3	9
1956-57	6	6	19	31	6	6	3	15
1957-58	5	3	4	12	5	3	1	9
1958-59	8	5	8	21	8	5	2	15
1959-60	7	4	17	28	7	4	0	11
1960-61	7	5	9	21	7	5	0	12
1961-62	4	7	1	12	4	7	0	11
1962-63	2	5	6	13	2	5	2	9
1963-64	6	6	7	19	6	6	1	13
1964-65	7	5	13	25	7	5	4	16
1965-66	2	6	16	24	2	6	3	11
1966-67	4	6	10	20	4	6	0	10
1967-68	3	4	21	28	3	4	4	11
1968-69	4	5	24	33	3	5	4	12
1969-70	4	3	47	54	4	3	5	12
1970-71	5	5	38	48	5	5	0	10
1971-72	0	8	29	37	0	8	6	14
1972-73	9	5	22	36	9	5	4	18
1973-74	9	9	54	72	4	8	2	14
1974-75	7	8	92	107	4	8	2	14
1975-76	6	5	72	83	5	5	5	15
1976-77	10	6	84	100	7	5	2	14
1977-78	1	4	93	98	1	4	3	8
1978-79	1	4	102	107	1	4	–	5
1979-80	8	6	127	141	8	6	1	15
1980-81	2	6	106	114	2	6	3	11
1981-82	7	8	90	105	6	8	2	16

Bilag 5
Statistik vedr. udviklingen i udvalgsarbejde
A: Arbejdsmarkedsudvalg
E: Erhvervsudvalg
M: Miljøudvalg
R: Retsudvalg
S: Socialudvalg
U: Uddannelsesudvalg

		1972 -73	1973 -74	1974 -75	1974 -76	1976 -77	1977 -78	1978 -79	1979 -80	1980 -81	1981 -82
	A	39	38	45	50	39	39	49	24	55	26
Antal	E	48	27	42	35	38	38	31	53	34	27
udvalgs-	M	64	40	47	30	30	64	29	27	21	23
møder	R	44	32	36	60	44	65	37	20	43	30
	S	56	64	63	47	46	61	35	29	41	24
	U	56	36	54	46	40	45	29	31	34	18
Antal	A	14	4	25	29	29	18	33	35	34	14
sam-	E	20	13	18	16	23	19	16	25	16	11
råd	M	17	14	14	7	3	23	13	23	19	8
med	R	21	12	7	16	9	13	11	7	15	12
mini-	S	16	13	14	11	10	11	9	8	7	8
stre	U	24	11	17	20	14	50	9	7	11	5
Mod-	A	11	4	29	19	19	17	37	33	30	7
tagne	E	21	13	26	21	7	18	16	28	12	5
deputa-	M	15	6	16	2	7	22	10	3	5	9
tioner	R	19	8	18	25	26	29	12	7	18	6
	S	27	20	9	13	12	22	12	20	20	9
	U	65	27	43	34	38	32	23	21	38	21
Antal	A	24	5	47	88	65	74	104	69	87	31
skrift-	E	51	56	83	65	73	95	76	102	72	60
lige	M	60	26	71	38	47	88	60	37	45	38
hen-	R	80	36	69	120	169	116	73	92	162	177
vendel-	S	87	80	69	87	68	125	101	60	74	55
ser	U	167	125	216	133	196	129	74	103	98	84
Antal	A	93	135	207	213	292	309	862	521	633	289
skrift-	E	175	140	279	139	289	204	219	470	365	283
lige	M	234	76	214	140	257	396	325	346	506	435
spørgs-	R	236	116	183	320	286	416	223	161	421	382
mål	S	353	204	244	161	293	565	302	307	433	237
	U	204	136	203	240	240	244	266	197	321	22

		1972 -73	1973 -74	1974 -75	1974 -76	1976 -77	1977 -78	1978 -79	1979 -80	1980 -81	1981 -82
Antal	A	25	6	76	57	31	90	134	80	60	27
skrift-	E	29	18	43	21	42	50	27	56	12	19
lige	M	42	44	26	12	8	29	34	42	39	30
samråds-	R	60	21	17	33	14	24	34	21	36	41
spørgs-	S	50	43	21	16	45	47	15	36	21	9
mål	U	46	19	59	34	35	50	20	20	17	22
Antal	A	159	155	284	382	303	360	483	437	595	301
bilag	E	181	153	257	248	293	242	184	332	324	305
til	M	288	171	293	302	300	527	535	537	706	511
ud-	R	372	229	361	543	513	750	504	416	678	576
val-	S	335	281	444	353	376	572	435	304	511	354
get	U	363	292	585	524	543	480	395	344	450	330
Antal	A	61	100	66	178	132	117	158	156	285	169
bilag	E	38	54	76	78	32	72	69	104	59	94
til	M	77	145	144	248	163	316	217	431	537	447
udval-	R	82	73	93	143	161	279	281	295	320	399
genes	S	64	91	213	224	202	193	261	137	312	211
Alm. del	U	135	154	283	288	275	271	285	292	301	244
Ialt Alm. del		457	617	875	1151	955	1248	1271	1415	1814	1514

Bilag 6

Finansudvalgets Sekretariat, maj 1980

REDEGØRELSE VEDRØRENDE FINANSUVALGET, DETTES KOMPETENCE, FUNKTIONER OG ARBEJDSMÅDE

Folketingets finansudvalg blev optaget blandt de stående udvalg i 1914, men havde allerede i 1888-1889 fået en tilvarende stilling derved, at det vedtoges, at finansudvalget skulle vedblive at bestå, indtil samlingens slutning. Finansudvalget er således et af tingets ældste stående udvalg.

Udvalget består af 17 medlemmer. Stedfortrædere kan i henhold til folketingets forretningsorden § 7, stk. 3 *ikke* udpeges til finansudvalget.

Finansudvalget har siden 1931 haft sit faste mødelokale på 2. etage i Christiansborgs tårn. Som bekendt var det ved genopbygningen af det nuværende Christiansborg tanken, at slottet også skulle være residens for Kongehuset, og den nuværende finansudvalgssal var i denne forbindelse tænkt som en del af den kongelige lejlighed. Da Chr. d. X imidlertid i 1922 – formentlig ud fra et ønske om at forblive på afstand af Christiansborg i forbindelse med hans alvorlige sammenstød med folketinget 2 år tidligere (påskekrisen) – udtalte, at hvis man kunne finde en anden anvendelse for lokalerne, havde han ikke noget brændende ønske om at flytte, resulterede dette i, at finansudvalget, uden at rigsdagens formænd blev informeret eller spurgt, inddrog 4 af de påtænkte repræsentationslokaler nærmest folketinget til brug for rigsdagen.

Først 10 år efter blev lokalerne frigivet til kongelige repræsentationsformål, mod at

udvalget fik de tilsvarende lokaler på 2. sal, herunder det tårnværelse, der var tænkt som en del af Kongens lejlighed på Christiansborg.

Finansudvalgets mødesal fik på dette tidspunkt sin nuværende udformning. I modsætning til de øvrige folketingsudvalg har finansudvalgets medlemmer faste pladser i sit udvalgslokale.

Under *finansudvalgets forretningsområde* hører behandlingen af de årlige finanslovforslag og tillægsbevillingslovforslag, lovforslag om optagelse af statslån, statsrevisorernes betænkning over statsregnskabet, konkrete bevillingsansøgninger fra ministre m.v.

Finansudvalgets arbejde spænder således meget vidt, idet det omfatter samtlige statslige forvaltningsområder. Til illustration af arbejdets omfang nævnes, at udvalget i folketingsåret 1978/79 afholdt 50 – ofte langvarige – møder, havde 72 samråd med ministre om 149 samrådsemner, at udvalget stillede 753 spørgsmål til ministre til skriftlig besvarelse og modtog og behandlede 1308 bilag.

Det omfattende arbejde er baggrunden for, at udvalget siden 1918 har haft sit eget sekretariat.

Arbejdets omfang og specielle karakter er samtidig baggrunden for, at finansudvalget – i modsætning til folketingets øvrige udvalg – hverken modtager skriftlige henvendelser fra andre end ministre eller tager mod deputationer.

Finansudvalget kan afholde samråd med samtlige ministre, uanset at finansministeren (budgetministeren) må betragtes som udvalgets ressortminister.

Med hensyn til samråd gælder for finansudvalget den regel, at vedkommende minister skal møde alene, idet der kun i undtagelsestilfælde, navnlig hvor det drejer sig om emner af meget teknisk karakter, kan gives ministren tilladelse til at lade sig ledsage af en embedsmand.

Finansudvalgets største og mest krævende opgave i løbet af folketingsåret, er behandlingen af finanslovforslaget.

Finansudvalgets behandling af finanslovforslaget

Finanslovforslaget skal være fremsat senest 4 måneder før finansårets begyndelse, men efter en praksis, der blev indledt allerede i 1894, har finansudvalgets medlemmer inden fremsættelsen delt finanslovens paragraffer mellem sig og via udvalgets sekretariat truffet aftale med budgeteksperter fra de forskellige ministerier om bistand af teknisk art ved gennemgangen af de enkelte paragraffers indhold. Der sker ikke herved noget brud på den hævdvundne sædvane, at et folketingsudvalg ikke kan henvende sig direkte til den underordnede administration udenom den parlamentariske ansvarlige minister, thi dels udpeges de pågældende embedsmænd med ministerens samtykke, dels er samarbejdet mellem embedsmanden og vedkommende finansudvalgsmedlem begrænset til en rent teknisk analyse, og endelig finder samarbejdet sted udenfor finansudvalgets møder.

Såsnart finanslovforslaget er fremsat, er udvalget derfor klar til at begynde sit arbejde, selvom den formelle henvisning af lovforslaget til udvalget ikke skulle have fundet sted.

Det normale skema for et finanslovforslags behandling i finansudvalget ser omtrent således ud:

Efter at finansudvalgsmedlemmerne har afsluttet det tekniske analysearbejde, gør de i en længere møderække overfor det samlede finansudvalg rede for de forhold, de har undersøgt, og den stilling, som de mener, udvalget bør indtage hertil. Herunder er

der adgang for samtlige medlemmer af udvalget til at udbede sig nærmere redegørelser for enkelte punkter under de pågældende budgetafsnit.

Finder udvalget efter en sådan gennemgang, at det er nødvendigt at indhente flere oplysninger, sker dette på to forskellige måder. Enten stilles et *skriftligt formuleret spørgsmål* til den pågældende minister, der anmodes om en skriftlig besvarelse, eller også anmoder man ministeren om at komme til stede i finansudvalget for mundtligt i et *samråd* med dette at drøfte det pågældende emne. Den først nævnte fremgangsmåde anvendes hovedsageligt, hvor udvalget ønsker oplysninger af mere teknisk karakter, medens samrådsformen navnlig bruges, når der er tale om forhandlinger af mere politisk karakter.

Når samrådene er afholdt, og udvalget har gennemgået de modtagne besvarelser af de skriftligt formulerede spørgsmål samt besvarelserne af de spørgsmål, som gennemgangen af de først modtagne besvarelser måtte have givet anledning til, afgiver udvalget en sædvanligvis ret formel *betænkning,* der indeholder de af udvalget stillede spørgsmål og ministrenes svar på disse samt en fortegnelse over de emner, som har været drøftet under samråd med ministre.

I betænkningen gives derimod som regel ikke oplysninger om, i hvilket omfang udvalgets drøftelser med ministrene har givet til resultat, at der vil blive stillet ændringsforslag til de pågældende afsnit. Af praktiske grunde stilles ændringsforslag nemlig først til finanslovforslagets 3. behandling, d.v.s. i tillægsbetænkningen.

I tilfælde hvor der under finanslovbehandlingen er sket ændringer i ministrenes ressort, kan det dog være praktisk allerede ved 2. behandlingen at stille ændringsforslag til omflytning af bevillingsforslagene, således at disse bliver overensstemmende med den faktiske fordeling af forretningsområderne mellem ministrene. Fordelene herved er, at brikkerne så er på plads, når de reelle ændringsforslag skal stilles til 3. behandlingen.

Omtrent samtidig med afgivelsen af betænkningen fremkommer til udvalgets behandling ministeriernes ændringsforslag. Gennemgangen af ændringsforslagene påbegyndes derefter og foretages for hvert ministerområde af samme finansudvalgsmedlem, som ved gennemgangen af finanslovforslaget forestod det pågældende budgetafsnit.

Gennemgangen af ændringsforslagene giver sædvanligvis anledning til, at der stilles yderligere spørgsmål til skriftlig besvarelse og/eller begæres yderligere samråd. Efter at besvarelserne er gennemgået og samråd afholdt, foretages gennemgang af de ændringsforslag, som partierne i finansudvalget stiller til finanslovforslaget. Også denne gennemgang af »private« ændringsforslag kan give anledning til yderligere skriftlige spørgsmål og samråd.

Der afholdes derefter afsluttende samråd med finansministeren med henblik på en konstatering af, om regeringen kan tiltræde nogle af de af partierne stillede ændringsforslag. Samtidig giver ministeren en redegørelse for den almindelige økonomiske situation.

Dernæst foretages i finansudvalget en fornyet gennemgang af samtlige ændringsforslag med henblik på en konstatering af, hvilke ændringsforslag der opretholdes, og hvilke partier der kan tiltræde de enkelte ændringsforslag.

Herefter afgives udvalgets *tillægsbetænkning,* der indeholder ændringsforslagene samt de enkelte partigruppers indstillinger såvel vedrørende hvert enkelt ændringsforslag som finanslovforslaget som helhed.

Denne tillægsbetænkning skal efter praksis helst være afgivet 14-16 dage før 3.

behandlingen, for at den kan nå at blive mangfoldiggjort og omdelt til folketingets medlemmer, således at disse har ca. 1 uge til at sætte sig ind i det omfattende stof.

Efterbevillingsordningen (aktstykker)

Da finanslovforslaget udarbejdes op til 10 måneder før – og vedtages inden – finansårets begyndelse, kan lovforslaget selvklart ikke være så fuldkomment, at der heri er forudset enhver indtægt eller udgift i det pågældende finansår. Endvidere vil der kunne være tilfælde, hvor de forudsætninger, hvorunder en bevilling er tiltrådt på finansloven, senere ændres, ligesom der kan være planlagt dispositioner, hvortil der ikke forud for finansloven er taget endelig stilling i regeringen.

De udgiftsmæssige konsekvenser af sådanne dispositioner søges i videst muligt omfang taget i betragtning ved fastsættelsen af de såkaldte reserver på finansministeriets paragraf på finansloven. Disse reserver er imidlertid ikke bevillinger og indeholder derfor ikke dispositionstilføjelser.

Til gennemførelsen af nye eller ændrede dispositioner kræves derfor tillægsbevilling. I henhold til grundlovens § 46, stk. 2, må imidlertid ingen udgift afholdes uden hjemmel i finanslov, tillægsbevillingslov eller midlertidig tillægsbevillingslov. Skulle dette krav opfyldes, ville det være nødvendigt løbende at vedtage adskillige tillægsbevillingslove i løbet af finansåret. Et sådant system ville imidlertid i praksis være meget stift og langsommeligt, og der har derfor udviklet sig et system, hvorefter man ser bort fra kravet om forudgående lovhjemmel for afholdelsen af uforudsete udgifter og indtægter. I stedet er etableret en praksis, hvorefter den enkelte minister kan søge og få tilslutning fra finansudvalget til at foretage den nødvendige disposition på *forventet efterbevilling* ved lov om tillægsbevilling. Tillægsbevillingerne samles herefter i et enkelt lovforslag, der først fremsættes og vedtages efter finansårets udløb.

Tillægsbevillingsloven er således reelt blevet en *efterbevillingslov,* og der er derved opstået en forfatningssædvane, hvorved kontrollen i nogen grad er overgået fra folketinget til finansudvalget.

Ordningen, der har været praktiseret i mere end 100 år, har vist sig at være smidig og rationel, idet der aldrig er forekommet tilfælde, hvor folketinget har forkastet en af dets finansudvalg tiltrådt bevilling. Samtidig har man i finansudvalget et instrument, der kan fungere også i perioder, hvor folketinget ikke holder møde, hvorved der sikres regelmæssighed og kontinuitet i finansforvaltningen.

Hvor en disposition efter foranstående kræver forudgående tilslutning fra finansudvalget, forelægges sagen for udvalget ved en skrivelse *(aktstykke)* fra den pågældende fagminister.

Aktstykket, der udarbejdes efter ganske bestemte retningslinjer, som bl.a. fremgår af finansministeriets Budgetvejledning 1979 side 117-125, skal dog inden fremsendelsen forelægges finansministeriet, som skal give tilslutning til den videre fremsendelse til finansudvalget.

Antallet af sådanne bevillingsansøgninger har i de senere år varieret mellem 500 og 700. I disse tal er dog medregnet et større antal bevillingsansøgninger, hvori der søges om tilladelse til at igangsætte byggeprojekter, hvis totaludgifter overstiger 1 mill. kroner. Sådanne projekter skal nemlig særskilt godkendes af finansudvalget, selvom de er opført på en vedtaget finanslov. Endvidere indgår i tallene et mindre antal sager, hvor en minister ansøger om principiel tilslutning til foretagelse af dispositioner, hvis økonomiske konsekvenser først indtræder efter så lang tids forløb, at det pågældende ministerium nok kan få tid til at optage de pågældende bevillingsforslag på de alminde-

lige finanslovforslag for de aktuelle finansår. (I disse tilfælde søges altså ikke tilslutning til en disposition på forventet efterbevilling, men derimod en forhåndstilkendegivelse af finansudvalgets stilling til den foreslåede disposition).

Endelig indgår i tallene et mindre antal sager, hvor ministre i henhold til specielle bestemmelser i lovgivningen eller anden hjemmel er forpligtet til at forelægge bestemte sager for finansudvalget.

Finansudvalgets behandling af bevillingsansøgninger, som samles i aktstykkehæfter, behandles på udvalgets faste ugentlige mødedag, der igennem mange år har været onsdag (kl. 13.00).

På mødet gennemgås de enkelte ansøgninger, og der er adgang til at stille skriftlige spørgsmål og/eller begære samråd med den pågældende minister om hver sag, ligesom ethvert medlem kan begære sager udsat til drøftelse i partigrupperne.

Ved voteringen over sagerne er af praktiske, arbejdsmæssige grunde gennem mange år fastholdt den regel, at »stolene tæller«, d.v.s. at et ikke-tilstedeværende finansudvalgsmedlem, som ikke på forhånd har tilkendegivet andet, antages at stemme for den pågældende sag.

Det bemærkes, at der kun i *ganske ekstraordinære tilfælde* bortses fra kravet om, at ansøgningerne skal foreligge i trykt tilstand i de ugentlige hæfter. En forudsætning er dels sagens meget hastende karakter, dels at der direkte mellem vedkommende minister og udvalgets formand træffes aftale om, at der bortses fra trykkekravet. Et sådant aktstykke, som omdeles til pressen på samme måde som de øvrige aktstykker, optages i det efterfølgende trykte aktstykkehæfte.

Tillægsbevillingslovforslaget

Tillægsbevillingsloven har som nævnt karakter af en efterbevillingslov, idet den bevillingsmæssigt formaliserer dispositioner, der i finansårets løb er gennemført på forventet efterbevilling med godkendelse af finansudvalget.

På tillægsbevillingsloven sker herudover en registrering af de pris- og lønstigninger, der har fundet sted fra det forudsatte budgetteringsniveau, indtil det faktiske forbrug indtræder.

Finanslovtal og tillægsbevillingstal vil således tilsammen give et tilnærmet regnskabstal.

På grund af lovforslagets karakter af registrering af allerede godkendte dispositioner og à jourføring af pris- og lønniveau, er der normalt ikke anledning til at stille ændringsforslag til tillægsbevillingslovforslaget, og udvalgsbehandlingen, der i princippet foregår på samme måde som behandlingen af finanslovforslaget, gennemføres derfor som regel ret hurtigt.

Finansudvalget og pressen (presselogen)

Det ugentlige aktstykkehæfte udsendes af finansudvalgets sekretariat til finansudvalgets medlemmer på fredage, men aktstykkerne frigives først til pressen mandag morgen kl. 6.30.

Denne ordning er etableret af hensyn til finansudvalgets medlemmer, som bør have lejlighed til at se og sætte sig ind i de nye aktstykker, inden de kontaktes af pressen. Det er aftalt mellem medlemmerne, at man undlader at give pressen oplysninger om indholdet af nye aktstykker før det tidspunkt (mandag morgen), hvor disse frigives til pressen.

Forsåvidt angår notater og andet skriftligt materiale fra ministre, er det aftalt, at medlemmerne ikke giver disse til pressen, forinden de har været drøftet i et finansudvalgsmøde.

I modsætning til folketingets øvrige udvalg, udleveres indkomne og udgående skrivelser ikke af sekretariatskontoret til pressen. Eksemplarer af modtagne bilag, vil derimod sædvanligvis blive udleveret af formanden på det ugentlige pressemøde, der afholdes efter udvalgets ordinære aktstykkebehandlingsmøde, hvor formanden orienterer pressen om, hvad der er sket på mødet.

Bilag 7
Vedtagne folketingsbeslutninger
1972-73–1981-82, fordelt efter emne

		Traktatratifikation o.l.	Folket. anliggender grl. § 57 ombudsmanden statsregnskab forretningsorden o.l.	Udvalgsnedsætt. e.l. vedr. lovgivningsinitiativer	Opfordringer eller bemyndigelser til regeringen om lovinitiativer ændret admin. praksis e.l.	Ialt
1972-73		9	5	2	2	18
1973-74	I		2			2
	II	4	7	1		12
1974-75	I		3			3
	II	3	6		2*	11
1975-76		5	6		4*	15
1976-77	I	2	2			4
	II	4	5		1	10
1977-78		1	4		3	8
1978-79		4	1			5
1979-80		8	6		1*	15
1980-81		2	7		2	11
1981-82	I		1			1
	II	3	7	1	4*	15

* Heraf ét forslag der nærmest må betegnes som en tilkendegivelse vedr. en bestemt ønskelig udvikling

** Heraf ét forslag hvori folketinget giver tilslutning til udvidelse af naturgasnet

*** Heraf ét forslag hvor folketinget giver tilslutning til forsøgsordning med samfundstjeneste

Litteraturliste

Andersen, Jens, Folketingets stående udvalg. Specialopgave – Aarhus Universitet

Andersen, Poul, Dansk Statsforfatningsret 1954

Andersen, Poul, Dansk Forfaltningsret, 3. udgave 1956

Andersen, Ernst, Administrativt tilsyn med kommunalforvaltningen

Andrèn, Forfatning og politisk struktur i andre lande

Andenæs, Johs., Statsforfatningen i Norge

Busck, Lars, Folketingets stående udvalg Juristen og Økonomen 1977 s. 125-146

Busck, Lars, Folketingets kontrol med forvaltningen. Københavns Universitet 1977

Chester and Bowing, Questions in Parliament

Christensen, Bent, Forvaltningsret, Hjemmelsspørgsmål

Christensen, Bent, Spørgsmål om rigsdagens medvirken i forvaltningen, NAT 1952 s. 302 ff

Damgaard, Erik, Folketinget under forvandling

Damgaard, Erik, Folketingets medlemmer på arbejde

Damgaard, Erik, Folketingets udvalg og centraladministrationen

Halvarson, Arne, Sveriges Statsskick

Hidèn, Micael og Ilkka, Sararikta, Statsförvaltningsrätten i huvuddrag

Holmberg og Niels Stjernquist, Vår forfatning

Leis and Show, Committies in legislatures

Larsen, Dan m.fl., Folketingets udvalg 1950-1975

Lund-Sørensen, A., Departementerne som ministrenes politiske sekretariater, NAT 1976, s. 212-218

Meyer, Poul, Retspolitik og gældende forfatningsret. Statsvidenskabeligt Tidsskrift 1960

Meyer, Poul, Centraladministrationers adgang til udstedelse af retsanordninger. Centraladministrationen 1948-1949

Mjeldheim, Leiv, Politiske prosessor og institusjonar

Moe, Mogens, Hjemmel for bekendtgørelser. J. & Ø. 1981, s. 221-28

Nielsen, Gorm Toftegård, Grundlovens § 3, 1977

N.O.U., Magtutretningen, slutrapport

N.O.U., Stortingets kontrol med forvaltningen

Opsahl, Torkel, Delegation af stortingets myndighet

Petrén, Gustav og Hans Ragnemalm, Sveriges Grundlager

Rasmussen, Erik, Komparativ politik I og II. 1969

Ross, Alf, Dansk Statsforfatningsret, 3. udg. v. Ole Espersen, 1980

Ross, Alf, Statsretlige studier. 1959

Scandinavian political studies, New series III 1980

Stavang, Parlamentarisme og Maktbalance

Strömberg, Hakon, Sveriges forfatning

Strömberg, Hakon, Normgivningsmagten enligt 1974 års regeringsform

Sørensen, Max, Statsforfatningsret, 2. udg. v/Peter Germer, 1973

Thorborg, Johs., Kommentarer til Folketingets forretningsorden

Vinde, Pierre, Hur Sverige styres